

2026

İSTANBUL BAROSU DERGİSİ

Eylül-Ekim 2026 • Cilt: 100 • Sayı: 2026/5 • ISSN 1304-737X

Dergide yayımlanan yazılar yazarların, kişisel görüşünü yansıtır.
Gönderilen yazının hiçbir yerde yayımlanmamış olması gereklidir.
Yazılar yayımlansın ya da yayımlanmasın geri verilmez.
Yayımlanmayan yazılar için, gerekçe gösterme zorunluluğu
yoktur. Gönderilen yazılarda, Yayın Kurulu'nun saptadığı
yayın ilkeleri doğrultusunda biçimsel düzeltmeler yapılabilir.

Dergi'de yayımlanan tüm yazılarda *(12 Eylül Cuntası tarafından kapatılan)*
Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Yazım Kılavuzu esas alınır.

ABONELİK KOŞULLARI

Yıllık Abonelik Ederi 1.500 TL.'dir.
Abonelik bedelinin, İstanbul Barosu'nun Vakıflar Bankası Beyoğlu Şubesi nezdindeki
TR 510001 5001 5800 7286 2874 96 no'lu hesabına yatırılması,
dekontun Derginin gönderileceği adres eklenerek
muhasebe@istanbulbarosu.org.adresine e posta göndermeniz gerekmektedir.
Bilgi için: guleryuzh@istanbulbarosu.org.tr 0212 393 07 57
(Dergi, İstanbul Barosu üyelerine ücretsizdir.)

Dergimizin bu sayısı İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile
2.000 adet basılmıştır.

İSTANBUL BAROSU DERGİSİ

Yerel Süreli Yayın
İki Ayda Bir Yayımlanır.

•

Sahibi
İstanbul Barosu Adına Baro Başkanı
Av. Prof. Dr. İbrahim Özden KABOĞLU

•

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Ezgi ŞAHİN YALVARICI

•

Yayından Sorumlu
Yönetim Kurulu Üyesi
Av. Hürrem SÖNMEZ

•

YAYIN KURULU
Başkan
Av. Dr. Oya Şahin MCCARTHY

•

Genel Yazman
Av. Gökce IŞIK COŞKUN

•

Üyeler
Av. Burhan ÖĞÜTCÜ *(Anısına Saygıyla)*
Av. Lütfü BAŞÖZ
Av. Humral TAN
Av. Dr. Hakan MURAN
Av. Gökce IŞIK ÇOŞKUN
Av. Kardelen KILIÇ
Av. Pınar ŞİŞMAN

•

Yönetim Yeri
İstiklal Cad. Orhan Adli Apaydın Sok. No: 2 Beyoğlu-İst.
Tel: (0212) 393 07 00 Faks: (0212) 293 89 60
istbarosudergisi@gmail.com
www.istanbulbarosu.org.tr

•

Yayıncı Sertifika No: 84209

•

Baskı
Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 / 1 347047 Ataşehir İSTANBUL
Tel: (0216) 470 44 70 Fax: (0216) 472 84 05
www.egebasim.com.tr

İÇİNDEKİLER

Yayın Kurulu'ndan 7

İstanbul Barosu Dergisi Makale Yazım Kuralları 11

Makale Yayınlama ve Telif Hakları Taahhütnamesi 20

TFF Tahkim Kurulu'nu Kim Seçmeli? Anayasa Mahkemesi Kararı Üzerine Çözüm Önerileri

ÇELİK, Halil İbrahim - DEMİRTAŞ, Mahmut Sercan ÖZDEMİR, Baransel - ASLAN, Muhammed Ömer 21

Batı Trakya'da Süregelen Hak İhlalleri ve Son Olarak Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'nin Kapatılması

AYKUL, M. Emin 33

Aydınlatılmış Onam ve Hekimin Cezai Sorumluluğu

EPÖZDEMİR, M. Mertcan 53

AB Yapay Zekâ Tüzüğü'nün Ülkesel Kapsamında Çıktı Ölçütü: Kullanım, Öngörülebilirlik Ve Ülkesel Genişleme

ŞAHİN, Eda 88

YARGITAY KARARLARI

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 121

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 128

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 134

Yargıtay 6. Hukuk Dairesi 140

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 145

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 160

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 163

DANIŞTAY KARARLARI 169

UYGULAMADA AVUKAT

Tahkimde Duruşma Enstrümanlar, Strateji Ve Usul
ALTAY, İsmail 181

Türk Tiyatrosunda Avukatlık Mesleğini Konu Alan İlk Eser:
Alafranga Bir Avukat (1874)
AYDIN, Tugay 273

Yüksek Servetli Boşanma
BÜKE, Müge 287

Suça Sürüklenen Çocuklar İçin Yeni Dönem
KARADOĞAN, Burak 290

CHARGEBACK İŞLEMLERİ VE HUKUKİ SÜREÇ
PEKER, Melike 295

Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Arasındaki Uyuşmazlığın Giderilmesi
Nasıl Olur?
ULUTAŞ, Adnan..... 297

YİTİRDİKLERİMİZ, NAKİLLER VE AYRILMALAR

Yitirdiklerimiz 317
Nakiller 324
Ayrılmalar 330

KAVRAM DİZİNİ 331

YAYIN KURULU'NDAN

YAYIN KURULU'NDAN

Değerli meslektaşlarımız,

Eylül ve Ekim aylarını kapsayan yeni sayımızla karşınızdayız. Yeni adli yılın açılışıyla birlikte yoğunlaşan mesleki gündem, yaz aylarında biriken soru ve tartışmaları yeniden önümüze getiriyor. Biz de bu sayımızda, anayasa yargısından teknoloji hukukuna, sosyal haklardan hukuk tarihine uzanan geniş bir yelpazede kaleme alınan çalışmalara yer verdik.

Bu sayımızın öne çıkan çalışmalarından biri, Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Tahkim Kurulu'nun oluşumunu Anayasa Mahkemesinin iptal kararı çerçevesinde inceliyor. Kurulun tüm üyelerinin TFF Yönetim Kurulu tarafından belirlenmesini öngören düzenlemenin iptal edilmesi ve kararın 2 Ocak 2027'de yürürlüğe girecek olması, kanun koyucunun anayasal gerekliliklere uygun yeni bir düzenleme yapmasını zorunlu kılıyor. Bu kapsamda çalışma, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının yanı sıra İngiltere, Almanya, İspanya, İtalya ve Fransa'daki kurumsal modelleri karşılaştırmalı olarak ele alıyor ve belirli bir yabancı sistemi doğrudan benimsemek yerine anayasal gereklilikleri karşılayabilecek düzenleme seçenekleri sunuyor. Zira zorunlu ve nihai kararlar veren bir merciin bağımsızlığı ve tarafsızlığı, yalnızca spor hukukunun değil, hukuk güvenliğinin de temel meselelerinden biri.

Dijitalleşmenin hukuka etkisi bu sayımızda da gündemimizde. AB Yapay Zekâ Tüzüğü'nün ülkesel kapsamını belirleyen m. 2(1) (c)'deki çıktı ölçütünü inceleyen çalışma, Türkiye'de geliştirilen ve Birlik pazarına hiç sunulmamış bir yapay zekâ sisteminin dahi, ürettiği çıktının Birlik'te kullanılmasıyla Tüzüğün kapsamına girebileceğini ortaya koyuyor. Hükmün lafzı ile Gerekçe 22 arasındaki gerilimi Nilsson içtihadı ışığında çözümleyen yazar; çıktının niteliği, işlevsel kullanım bağı ve öngörülebilirlik basamaklarından oluşan bir yorum testi öneriyor ve Türk yapay zekâ mevzuatı için somut bir kapsam maddesi önerisiyle tartışmayı iç hukukumuza taşıyor.

Sosyal haklar alanında ise Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

ışığında SGK ortez-protez desteklerini inceleyen çalışma yer alıyor. Sağlık Uygulama Tebliği kapsamındaki ödeme limitleri ile piyasa fiyatları arasındaki farkı 2013-2026 dönemine ait verilerle ortaya koyan çalışma, protez bedelinin büyük bölümünün engelli bireyin kendisi tarafından karşılanmak zorunda kalınmasını Sözleşme'nin "makul düzenleme" ve "kişisel hareketlilik" ilkeleri bakımından değerlendiriyor. Kişisel hareketliliğe erişim, engelli bireylerin toplumsal yaşama tam ve eşit katılımının ön koşulu olarak hukuk düzeninin güvencesini gerektiriyor.

Elbette sayımız bunlarla sınırlı değil. Tahkim duruşmasının enstrüman ve stratejilerinden aydınlatılmış onam ve hekimin cezai sorumluluğuna, bölge adliye mahkemesi kararları arasındaki uyuşmazlığın giderilmesinden suça sürüklenen çocuklar ve koruyucu sosyal politikalara, yüksek servetli boşanmalardan ''chargeback'' işlemlerine kadar farklı alanlarda kaleme alınan çalışmalar, uygulamaya dönük değerli katkılar sunuyor. Hukuk tarihine ilgi duyan okurlarımız ise 1874'te yayımlanan ve Türk tiyatrosunda avukatlık mesleğini konu alan bilinen ilk eser olan Alafranga Bir Avukat'ı inceleyen çalışmayı bu sayımızda bulacaklar.

Ekim ayı, Cumhuriyetimizin 103. yılını kutladığımız bir ay olarak ayrı bir anlam taşıyor. Cumhuriyet; hukuk devleti, laiklik ve eşit yurttaşlık ilkeleri üzerinde yükselmiş, kanunlaştırma hareketleri ve çağdaş yargı örgütlenmesiyle hukuk düzenimizin temellerini atmıştır. Savunma mesleği de bu kuruluş iradesinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Başta Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere emeği geçen herkesi saygı ve minnetle anıyor, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nı kutluyoruz.

Ekim ayının sonunda gerçekleştirilecek baro başkanlığı seçimleri, meslek örgütümüzün demokratik geleneğinin en somut göstergelerinden biridir, tüm adaylara başarılar diliyoruz.

Bu sayımızın tüm meslektaşlarımıza katkı sunmasını diliyor, emeği geçen tüm yazarlarımıza teşekkür ediyoruz.

İstanbul Barosu
Yayın Kurulu

İSTANBUL BAROSU DERGİSİ
MAKALE YAZIM KURALLARI*

1. GİRİŞ

İstanbul Barosu Dergisi'ne gönderilecek makalelerin yayınlanabilmesi için belirli yazım kurallarına uygun olması gerekmektedir. Bu kurallar, hem makalelerin daha okunaklı ve anlaşılır olmasını sağlamak hem de derginin biçimsel görünümünü korumak amacıyla belirlenmiştir.

İstanbul Barosu Dergisi'nin yazım dili Türkçe'dir. Dergiye gönderilen yazıların yazım denetimi Yayın Kurulu tarafından yapılır.

2. MAKALELERİN GÖNDERİLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. *Makalelerin Gönderilmesi*

Makaleler, yazar tarafından İstanbul Barosu Dergisi'nde bulunan elektronik posta adresinden birine (istbarosudergisi@gmail.com, dergi@istanbulbarosu.org.tr) gönderilmelidir. Ayrıca dergiye gönderilen makalenin ekinde mutlaka gönderen yazarın adı, soyadı ve unvanı, hangi baroya kayıtlı olduğu ve telefon numarası bulunmalıdır.

Dergiye gönderilen makalelerin daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere herhangi bir yayıncı kuruluşa gönderilmemiş olması gerekir.

2.2. *Makale Değerlendirmesi*

Yayın Kurulu makaleleri amaç, konu, içerik, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk bakımından inceleyerek değerlendirir. Makalelerin reddine sebep olabilecek örnek durumlar şunlardır:

- Makalenin salt mevzuat metninden oluşması,
- Makale içeriğinde yer verilen mevzuat hükümlerinin bir veya birkaçının güncel olmaması,
- Makalenin intihal içermesi,

---

* Yazım Kurallarına ilişkin örnek şablon için 19. sayfaya bakınız.

- Yazının hukuk alanına sağlayacağı katkının sınırlı kalması veya özgün nitelik taşımaması,
- Yazının nesnel niteliğinin olmaması ve sırf öznel görüşlerle kaleme alınmış olması,
- Yazı konusunun güncel olmaması,
- Yazının derdest bir dava hakkında olması,
- Yazının veya yazıdan türetilmiş benzer çalışmaların yazılı veya dijital ortamda önceden yayımlanmış olması,
- Makale metninde aşırı miktarda anlatım bozukluğu ve/veya yazım hatası bulunması.

Değerlendirme sonucu olumlu olan makaleler için "Yayınlanabilir Onayı" verilir ve yazar bu konuda bilgilendirilir. Şu kadar ki, makaleye verilen "Yayınlanabilir Onayı", makalenin hangi sayıda yayınlanacağına dair bir taahhüdü içermez.

Yayın Kurulu, yazardan makalenin belli yönlerinin geliştirilmesini isteyebilir. Bu durumda Yayın Kurulu makale hakkındaki nihai kararını, yazar bu düzeltmeleri gerçekleştirdikten sonra verir. Düzeltme sonrası değerlendirme de ilk değerlendirme gibi olumlu yahut olumsuz olabilir.

Yayın Kurulu, yayınlanmasına karar verdiği makalelerde tespit edilen -aşırı olmayan miktarda- yazım hataları ve biçim farklılıklarını düzeltir, gerek gördüğünde esasa yönelik küçük düzeltmeleri yazara göndermeye gerek olmaksızın yapar.

Yayınlanması uygun bulunan makaleler, Yayın Kurulu'nun uygun bulduğu bir sayıda hem basılı hem de elektronik ortamda yayınlanır.

Yayın Kurulu, gerekçe göstermeksizin makaleyi yayınlamama kararını yazara bildirebilir.

3. MAKALE YAZIM KURALLARI

3.1. *Başlıklar*

- Başlıklar; ana başlık (makale başlığı), alt başlık, ikinci düzey alt başlık, üçüncü düzey alt başlık, … kategorilerinden oluşur.

- Yazar makale başlıklarında dilediği miktarda alt kırılım yapabilir.
- Her makale, giriş ve sonuç bölümü hariç en az 2 ana başlık içermelidir.
- Giriş bölümünden itibaren makaledeki tüm başlıklar, bu yazı ekinde yer alan'Başlıklar'tablosunda gösterildiği şekilde numaralandırılmalıdır.

3.2. *Yazı Tipi, Stili, Boyut*

- Tüm alanlarda "Times New Roman" yazı tipi kullanılmalıdır.
- Altı çizili yazı kullanılmamalıdır.
- Harf boyutu (10, 12, 16 punto), yazı tipi stili (normal, italik, normal-kalın, italik-kalın), hizalama ve büyük harf kullanım yerleri hakkında bilgi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Ana başlık	16 punto, normal-kalın, ortaya hizalı, tüm kelimeler büyük harf
Yazarın adı, soyadı ve unvanı	12 punto, normal-kalın, ortaya hizalı, soyadı büyük harf
Özet	12 punto, normal, iki yana yaslı
Anahtar kelimeler	12 punto, normal, iki yana yaslı, her kelimenin ilk harfi büyük
Alt başlık	12 punto, italik-kalın, sola hizalı, her kelimenin ilk harfi büyük
Birinci, ikinci, … düzey alt başlık	12 punto, italik-kalın, sola hizalı, her kelimenin ilk harfi büyük
Metin	12 punto, normal, iki yana yaslı
Dipnotlar	10 punto, normal, iki yana yaslı
Kaynakça	10 punto, normal, iki yana yaslı, soyadı büyük harf

3.3.*Boşluklar ve Aralıklar*

- Satır aralığı genel olarak 1,5 satır, sadece dipnotlarda ve kaynakçada 1 satır olmalıdır.
- Paragraflar arasında boşluk bırakılmamalıdır.

3.4. *Metin*

3.4.1. *Ana Başlık*

Ana başlığın derginin mizanpaj düzenini bozacak derecede uzun olmaması gerekir. Uzun olması halinde, yazara gönderilmeksizin gerekli kısaltma Yayın Kurulu tarafından yapılabilir.

3.4.2. *Yazar*

Adı, soyadı ve unvanı ana başlığın altında yer alacaktır.

3.4.3. *Özet ve Anahtar Kelimeler*

- Özet kısmında, makalenin özü ve içeriği hakkında -'Giriş'bölümü ile aynı olmamak ve 200 kelimeyi geçmemek kaydıylabir özet yapılmalıdır.
- Anahtar Kelimeler kısmında, makalenin ayırt edilmesini sağlayacak en az 3 en fazla 5 anahtar kelimeye yer verilmelidir.

3.4.4. *Giriş*

Bu bölümde, çalışmanın amacı belirtilmeli ve daha sonra yöntem, süreçler ve kullanılan araçlar açıklanmalıdır.

3.4.5. *Tarih Yazımı*

Tarihler 19.05.1919 ve 09.10.1923 şeklinde olmalıdır.

3.4.6. *Tablolar ve Şekiller*

- Tablolar ve şekiller ilgili metnin içinde yer almalıdır.
- Tablolar ve şekiller, ayrı ayrı ve sıralı şekilde numaralandırılmalıdır. (Tablo 1, Tablo 2, …, Şekil 1, Şekil 2, …)
- Tablonun veya şeklin ismi hemen altında ve ortaya hizalı olmalıdır.

- Alıntı tablo ve şekillerde ilgili kaynak dipnot olarak belirtilmelidir.
- Tablolar ve şekiller metin içine -jpeg veya png biçimli- resim olarak yerleştirilmeli ve ayrıca makalenin yanı sıra orijinal biçimiyle de gönderilmelidir.

3.4.7. *Dipnotlar*

- Metin içinde dipnot numarası noktalama işaretlerinden sonra verilmelidir.
- Atıflar, metin içinde gösterilmez. İlk atıfta kaynağın tam künyesi verilir, aynı esere izleyen atıflar "age, agm, agk, ibid, id, loc. cit." örneklerinde olduğu gibi kısaltılmış olarak verilir.
- Eserlere yapılan atıflarda dipnotta önce yazar ad ve soyadı, sonra sırasıyla eser adı ve sayfa numarasına yer verilir.
- Metin içinde makalenizin başka bir bölümüne dikkat çekmek için dipnotta sayfa numarası verilmemelidir.
- Atıf yapılan dijital kaynakların web sitesi adresleri (URL adresi) ve alıntı yapılan erişim tarihleri verilmelidir.

3.4.8. *Kaynakça*

- Her kaynakta yazarın soyadı (büyük harf), adı (ilk harfi büyük), eserin adı, yayınevi, yayın yılı, sayfa numarası ve diğer tanımlayıcı bilgiler yer alır.
- Kaynaklar, yazarın soyadına göre alfabetik olarak sıralanır ve metinde belirtilen tüm kaynakları içerir.
- Makalede atıf yapılmamış eserler kaynakçada gösterilmemelidir.
- Kaynakçada ayrıca sözlük, kitap, web sitesi gibi alt başlıklar oluşturulmamalıdır.

3.5. Diğer Kurallar

- Aynı yazar veya yazarlara ait farklı makaleler Derginin aynı sayısında ve ardışık sayılarında yayımlanmaz.

- Dergide yayımlanan makalelerin basılı ve dijital ortamda tüm yayın hakları İstanbul Barosu'na aittir. Makaleler için telif ücreti ödenmez.
- Yazar gönderdiği makalesini yayımlanmadan geri çekmek isterse, makaleyi gönderdiği e-posta adresine bu isteğini derhal iletmelidir. Dizgiye girmiş makaleler geri çekilemez.
- Makalelere, yazarların soyadlarının alfabetik sıralaması dikkate alınarak Dergide yer verilir.
- Dergide yayımlanan makalelerde ileri sürülen görüşler yazarların sorumluluğundadır. İstanbul Barosu makalelerde ileri sürülen görüşlerden dolayı herhangi bir sorumluluk üstlenmemektedir.
- Dergiye gönderilen yazılar bilimsel etik kurallarına uygun olmalı, benzerlik oranı %10'u aşmamalı ve yapay zekâ yazılımları (AI) kullanılmadan hazırlanmış olmalıdır.
- Makaleler, Kaynakça bölümü dahil 6.000 kelimeyi (yaklaşık 20 sayfayı) aşmamalıdır.

ANA BAŞLIK

Av. Adı SOYADI[1]

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

1. GİRİŞ

2. ALT BAŞLIK

2.1. *İkinci Düzey Alt Başlık*
2.2. *İkinci Düzey Alt Başlık*
2.2.1. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
2.2.2. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
2.3. *İkinci Düzey Alt Başlık*
2.4. *İkinci Düzey Alt Başlık*
2.5. *İkinci Düzey Alt Başlık*
2.5.1. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
2.5.2. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*

3. ALT BAŞLIK

3.1. *İkinci Düzey Alt Başlık*
3.1.1. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
3.1.2. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
3.1.3. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
3.2. *İkinci Düzey Alt Başlık*
3.2.1. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*
3.2.2. *Üçüncü Düzey Alt Başlık*

4. SONUÇ

KAYNAKÇA

- EROĞLU, Hamza: Türkiye Cumhuriyeti'nin İlânı, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 19.56,* 2003, s. 435-456.

- HOBBES, Thomas: *Leviathan*, Barnes & Noble Books, New York, 2004.

1 Avukat, İstanbul Barosu

MAKALE YAYINLAMA VE TELİF HAKLARI TAAHHÜTNAMESİ

Dergiye makale gönderen yazarlar, makalenin kendi özgün çalışmaları olduğunu, her türlü hukuki ve cezai sorumluluğun kendilerine ait olduğunu ve makalede yer verilen metin, varsa resim, grafik, tablo vb. nin yasal mevzuata uygun olduğunu ve başka şahısların telif hakları başta olmak üzere herhangi bir hakkının ihlal edilmediğini, makalenin yayınlanması için başka bir yayıncıya gönderilmediğini, daha önce farklı bir derginin hakem heyetinden olumsuz bir değerlendirme alınmadığını, herhangi bir dergi veya herhangi bir online ortamda yayınlanmadığını, ve/veya yayınlanmak için sunulmadığını kabul ve taahhüt etmiş sayılırlar.

Yayınlanma kararının alınması ile birlikte, makalenin fiziki ve dijital ortamlar ile teknolojik olanaklar ile ortaya çıkacak yeni ortamlarda, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla ve/veya radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar aracılığıyla her türlü umuma iletim hakkı, çoğaltma, yayma, temsil, derleme, devir, üçüncü kişilere satış veya diğer biçimlerde umuma dağıtılması veya sunulması ve kişilerin seçtikleri yer ve zamanda makaleye erişimin sağlanması suretiyle umuma iletim hakkı, temsil suretiyle faydalanma hakkı, üretim, yeniden yayma, çoğaltma hakları İstanbul Barosu'na aittir.

Dergide yayınlanan yazılar hakkında herhangi bir telif ücreti ödenmez. İstanbul Barosu, işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri yazarın izni olmaksızın da yapabilir.

YAZILAR

TFF TAHKİM KURULU'NU KİM SEÇMELİ? ANAYASA MAHKEMESİ KARARI ÜZERİNE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Av. Halil İbrahim ÇELİK, Av. Mahmut Sercan DEMİRTAŞ
Av. Baransel ÖZDEMİR, Av. Muhammed Ömer ASLAN[1]

Özet

Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Tahkim Kurulu, futbol uyuşmazlıklarının önemli bir bölümünü zorunlu ve nihai biçimde karara bağlayan bir mercidir. Kulüpler, futbolcular, teknik adamlar ve hakemler hakkında doğrudan sonuç doğuran kararlar veren Kurulun bütün üyelerinin TFF Yönetim Kurulu tarafından belirlenmesi, uzun süredir bağımsızlık ve tarafsızlık tartışmalarının merkezindedir. Anayasa Mahkemesinin 17 Haziran 2025 tarihli iptal kararı, bu tartışmayı kanun koyucu bakımından somut bir anayasal uyum yükümlülüğüne dönüştürmüştür. Karar 2 Nisan 2026 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış; Tahkim Kurulunun oluşumuna ilişkin iptal hükümlerinin dokuz ay sonra, 2 Ocak 2027'de yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.[2] Kanun koyucunun önünde bu itibarla yaklaşık dört aylık bir süre kalmıştır ve bu süre içinde yapılacak tercih, Türk futbolunda hukuk güvenliğinin geleceğini doğrudan etkileyecektir.

Bu çalışmada önce Anayasa Mahkemesinin kararı ve ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı incelenecek; ardından İngiltere, Almanya, İspanya, İtalya ve Fransa'daki kurumsal

1 Av. Mahmut Sercan Demirtaş, Ankara Barosu; Av. Halil İbrahim Çelik, Av. Baransel Özdemir ve Av. Muhammed Ömer Aslan, İstanbul Barosu üyesidir.

2 Anayasa Mahkemesi, E.2022/85, K.2025/131, 17.6.2025, RG 2.4.2026, S. 33212.

modeller karşılaştırılacak; son olarak Türkiye için, belirli bir yabancı sistemi aynen aktarmak yerine anayasal gerekleri karşılayabilecek somut düzenleme seçenekleri geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: TFF Tahkim Kurulu, Kurumsal Bağımsızlık, Tarafsızlık İlkesi, Anayasal Uyum

1. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı

Anayasa Mahkemesi, E.2022/85, K.2025/131 sayılı ve 17 Haziran 2025 tarihli kararıyla; 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu'nun 53. maddesiyle değiştirilen 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan "Yönetim Kurulu tarafından" ve "Yönetim Kurulu kararı" ibarelerini Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

İptal edilen düzenleme, Tahkim Kurulunun en az on yıllık mesleki tecrübeye sahip hukukçular arasından Yönetim Kurulu tarafından seçilecek bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşmasını; üyelerin Yönetim Kurulu kararı tarihinden itibaren bir hafta içinde yemin ederek göreve başlamasını öngörüyordu.[3] Mahkemenin gerekçesi üç temel eksene oturmaktadır:

Tahkim Kurulu, adil yargılanma güvenceleri bakımından bir mahkemedir. Anayasa'nın 59. maddesinin üçüncü fıkrası, spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı zorunlu tahkim öngörmekte; bu alandaki tahkim kararlarının kesin olduğunu ve bunlara karşı yargı yoluna başvurulamayacağını belirtmektedir.[4] Kesinlik, bütün TFF Tahkim Kurulu kararları için sınırsız bir formül olarak okunmamalıdır: Anayasal kesinlik alanı dışında kalan uyuşmazlıklarda 6100 sayılı

3 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun m.6/2 (7405 sayılı Kanun m.53 ile değişik hali).

4 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.59/3.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439. maddesindeki iptal davası gündeme gelebilmektedir.[5] Bununla birlikte Kurul, kapsama giren uyuşmazlıkları hukuk kurallarına göre kesin biçimde çözmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı yönünden "kanunla kurulmuş bir mahkeme niteliği" taşımaktadır ve Anayasa'nın 36. maddesindeki bağımsızlık ve tarafsızlık güvencelerini karşılamak zorundadır.[6]

TFF, önündeki uyuşmazlıkların potansiyel tarafıdır. Tahkim Kurulunun önüne yalnızca futbol paydaşları arasındaki uyuşmazlıklar değil, TFF'nin doğrudan taraf olduğu uyuşmazlıklar da gelebilmektedir. Buna karşılık üyelerin tamamı, TFF'nin yürütme organı olan Yönetim Kurulu tarafından belirlenmekte ve diğer uyuşmazlık tarafları oluşum sürecinde etkisiz kalmaktadır. Mahkeme bu olguyu, atama yetkisinin kullanıldığı kurumsal çerçeve ve diğer güvencelerle birlikte değerlendirmiştir.

Kanuni çerçeve yetersizdir. Mahkeme, sorunu yalnızca atama cümlesine indirgememiştir. 5894 sayılı Kanun'da TFF Genel Kurulu ve Yönetim Kurulunun oluşumuna, delege yapısına ve seçim esaslarına ilişkin temel güvencelerin kanun düzeyinde gösterilmemiş olmasını; ayrıca Kurul üyelerinin hukuki sorumluluğu ile tarafların ileri süreceği ret taleplerini karara bağlayacak usul ve merci konusunda yeterli açıklığın bulunmamasını, bağımsızlık ve tarafsızlık değerlendirmesinde dikkate almıştır.[7] Başka bir deyişle Tahkim Kurulunu atayan organın kendisi dahi kanuni güvenceden yoksundur.

Aynı kararda 7405 sayılı Kanun'un spor kulüplerine ilişkin başka hükümleri de incelenmiştir. Spor kulüplerinin tescil mercii Gençlik ve Spor Bakanlığıdır; iptal edilen husus da tescil sisteminin bütünü değil, 7405 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (4) numaralı

5 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.439.

6 AYM, E.2022/85, K.2025/131.

7 AYM, E.2022/85, K.2025/131.

fıkrasındaki "ve bu tescille tüzel kişilik kazanır" ibaresidir.[8] Ancak kararın ağırlık merkezini Tahkim Kurulunun oluşum usulü oluşturmaktadır.

2. AİHM İçtihadı: Ali Rıza ve Yokuşlu

Anayasa Mahkemesinin kararı boşlukta doğmamıştır. AİHM, Ali Rıza ve Diğerleri/Türkiye kararında (28.1.2020) TFF Tahkim Kurulunun Yönetim Kurulu karşısındaki yapısal ve işlevsel bağımlılığını, TFF organlarında kulüpler lehine temsil dengesizliğini ve üyeleri dış baskılardan koruyacak yeterli güvencelerin yokluğunu birlikte değerlendirerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.[9] Mahkeme, Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamında futbol uyuşmazlıklarının çözüm sisteminin reformuna yönelik genel tedbir ihtiyacını da belirtmiştir.

6 Ocak 2026 tarihli Yokuşlu/Türkiye kararı ise 2022 reformlarının ardından oluşan Kurulu incelemiştir.[10] AİHM; dört yıllık görev süresinin yönetim döneminden ayrılmasını, mesleki yeterliklerin ve bağdaşmazlık ölçütlerinin güçlendirilmesini, bağımsızlık beyanı ve yemini olumlu gelişmeler saymıştır. Bununla birlikte yeni TFF başkanlarının çağrıları üzerine Kurul üyelerinin süresi dolmadan topluca istifa etmesi ve Kurulun her yönetim değişikliğinde yeniden oluşturulması, görev süresi güvencesini uygulamada etkisiz bırakmıştır. Üyelerin kişisel hukuki sorumluluk rejimi ile taraflarca ileri sürülen ret taleplerinin hangi usulle ve hangi merci tarafından karara bağlanacağı da yeterli güvence sağlamamıştır. Böylece hem Ankara hem Strazburg, aynı yapısal soruna işaret eder hale gelmiştir.

8 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu m.3/4; AYM, E.2022/85, K.2025/131.

9 AİHM, Ali Rıza ve Diğerleri/Türkiye, B. No. 30226/10 ve diğerleri, 28.1.2020.

10 AİHM, Yokuşlu/Türkiye, B. No. 489/24, 6.1.2026.

Yokuşlu kararının önemli nüansı şudur: Üyelerin Yönetim Kurulu tarafından atanması, tek başına objektif tarafsızlık şüphesi doğurmamaktadır. AİHM atama makamını; görev süresi, dış baskıya karşı koruma, sorumluluk ve ret rejimi ile fiilî kurumsal uygulama içinde değerlendirmiştir.[11] Dolayısıyla gerekli reform, yalnızca atama yetkisini başka bir organa aktarmaktan ibaret görülemez.

3. Avrupa'da Federasyon Yargı Organlarının Oluşumu

İptal kararının ardından yanıtlanması gereken temel mesele, Tahkim Kurulu üyelerinin hangi merci tarafından ve hangi usulle belirleneceğidir. Karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde tek tip bir Avrupa modelinin bulunmadığı görülmektedir; bununla birlikte incelenen her sistemde, yürütme organının yargısal nitelikteki karar mercileri üzerindeki etkisinin seçim, atama, görev dağılımı, bağdaşmazlık veya dış denetim gibi farklı araçlarla sınırlandırılmaya çalışıldığı tespit edilmektedir. Aşağıdaki değerlendirmelerin, söz konusu kurumların hukuki nitelikleri ile yetki alanlarının Türkiye'deki Tahkim Kurulu ile bütünüyle örtüşmediği gözetilerek okunması gerekmektedir.

İngiltere: Üye havuzu, işlevsel ayrım ve dosya bazlı heyet

İngiltere Futbol Federasyonu'nda (The FA) disiplin ve düzenleyici uyuşmazlıklar, sabit üyeli tek bir kurul yerine Judicial Panel adlı havuzdan oluşturulan Regulatory Commission ve Appeal Board heyetlerince görülür. Havuz; farklı görevler için tanımlanmış başkan ve üye kategorilerinden oluşur. Appeal Board başkanlarının en az yedi yıllık avukatlık kıdemine sahip kişiler arasından seçilmesi öngörülür; heyetlerin oluşumu ve ilk derece ile temyiz görevlerinin ayrılması ayrıntılı görev yönergesine bağlanmıştır. Hangi üyelerin hangi dosyaya bakacağını federasyon yönetimi değil, havuz başkanı belirler.[12]

---

11 AİHM, Yokuşlu/Türkiye, B. No. 489/24.

12 The Football Association, The FA Handbook 2025-26, "Terms of Reference for the Composition and Operation of the Judicial Panel".

Judicial Panel başkanı ve başkan yardımcısı bakımından 2025'te, federasyondan bağımsız uyuşmazlık çözüm kuruluşu Sport Resolutions açık aday toplama sürecini yürütmüş; aranan asgari koşul on beş yıllık meslek sonrası deneyim olarak duyurulmuştur. Bununla birlikte Sport Resolutions atama makamı değildir; atama, FA bünyesindeki yetkili kurumsal organlarca gerçekleştirilmiştir ve Eylül 2025'te yeni bağımsız Panel Başkanı üç yıllık ilk dönem için atanmıştır.[13] Bu nedenle İngiliz modelini "dış kuruluşun ataması" biçiminde değil, açık ve dış destekli işe alım ile dosya bazlı görev dağılımının birleşimi olarak nitelemek daha doğrudur.

Almanya: Kongre seçimi, kategorik temsil ve önceden belirlenen iş dağılımı

Alman Futbol Federasyonu (DFB) bünyesinde ilk derece mercii Sportgericht ile temyiz mercii Bundesgericht bulunmaktadır. DFB Tüzüğü'ne göre her iki organ da bir başkan, bir başkan yardımcısı ve ayrı ayrı otuz beş üyeden oluşur. Başkanlar ile başkan yardımcıları, futbolun her kademesinden temsilcilerin yer aldığı DFB-Bundestag (genel kurul) tarafından seçilir. Üyelerin bir kısmı yine Bundestag tarafından seçilirken 3. Lig, kadın futbolu, hakemler, gençlik ligleri ve antrenörlük gibi alanlara ayrılan bazı üyeler ilgili kurulların katılımı veya önerisiyle DFB-Präsidium tarafından atanır; dolayısıyla bütün üyelerin yalnızca genel kurulca seçildiği söylenemez.[14]

Sportgericht, sözlü duruşma yapılmayan dosyalarda kural olarak tek hâkimle; sözlü duruşmada üç üyeyle karar verir. Bundesgericht kural olarak üç, özel önemdeki dosyalarda beş üyeyle toplanır. Hangi üyenin hangi dosyaya bakacağını mahkeme başkanının günlük takdiri değil, başkanların kendi görev alanları için önceden

13 Sport Resolutions, "Calls for applications for The Football Association Judicial Panel Chair and Deputy Chair roles", 4.3.2025; The Football Association, "Judicial Panel update", 23.9.2025.

14 Deutscher Fußball-Bund, Satzung, §§ 38-40.

düzenlediği Geschäftsverteilungsplan (iş dağılım planı) belirler; böylece dosya ile heyet arasındaki eşleşme önceden ve nesnel ölçütlerle sabitlenmiş olur.[15]

İspanya: Federasyon içi organlar ve işlevsel olarak bağımsız kamu mercii

İspanya Futbol Federasyonunun (RFEF) federasyon içi spor adaleti organlarında görev yapanların hukuk mezunu olması ve her sezon federasyon başkanının kararıyla atanması öngörülmektedir; bu yönüyle federasyon içi katman, Türkiye'dekine benzer bir bağımlılık taşır. Aynı kişinin birbirini izleyen ilk derece ve temyiz organlarında yer alamaması ile organların işlevsel bağımsızlığı ayrıca düzenlenmiştir.[16]

Sistemin asıl güvencesi, federasyon kararlarının üzerinde yer alan Tribunal Administrativo del Deporte'dir (TAD). TAD, Consejo Superior de Deportes'e (CSD, Ulusal Spor Konseyi) organik olarak bağlı olmakla birlikte görevlerini işlevsel bağımsızlık içinde yerine getiren devlet düzeyinde bir idari mercidir. Yedi hukukçu üyeden dördü CSD başkanının, üçü spor federasyonlarının önerdiği adaylar arasından CSD Yönetim Komisyonunca atanır. Üyeler altı yıl görev yapar, yeniden atanamaz ve kısmi yenileme üç yılda bir gerçekleşir. Real Decreto 53/2014 ayrıca belirli federasyon, profesyonel lig veya kulüp görevleri ile danışmanlık ilişkilerinin önceki iki yıl içinde bulunmamasını üyelik koşulları arasında saymaktadır.[17] Bu sebeple TAD'ı federasyonlardan "tamamen kopuk" saymak yerine, kanuni bağımsızlık ve görev güvencesi bulunan, karma önerili bir kamu mercii olarak tanımlamak gerekir.

---

15 Deutscher Fußball-Bund, Rechts- und Verfahrensordnung.

16 Real Federación Española de Fútbol, Código Disciplinario 2025-2026.

17 Ley 39/2022, de 30 de diciembre, del Deporte, art. 120; Real Decreto 53/2014, de 31 de enero, por el que se desarrolla la composición, organización y funciones del Tribunal Administrativo del Deporte.

İtalya: Garanti Komisyonunun uygunluk denetimi ve dört yıllık yargı görevi

İtalyan sisteminde Ulusal Olimpiyat Komitesi CONI'nin Codice della Giustizia Sportiva'sı, federasyon yargısı için ortak çerçeve kurar. Federasyon yargı organlarının üyeleri, Federal Garanti Komisyonunca uygun bulunan adaylar arasından Federal Konsey tarafından, başkanın önerisi üzerine atanır veya seçilir. Uygun adaylar; hukuk alanındaki üniversite öğretim üyeleri ve araştırmacılar, çeşitli yargı kollarından hâkimler, devlet avukatları, noterler ve en az beş yıllık kıdeme sahip avukatlar arasından belirlenebilir.[18]

Tribunale federale ve Corte federale di appello üyelerinin görev süresi dört yıldır ve görev en çok iki kez yenilenebilir; heyetler üç veya beş üyeden oluşur. Sık karıştırılan bir husus olarak belirtmek gerekir ki ilk iki turda üçte iki nitelikli çoğunluk ve altı yıllık görev süresi, yargı organlarının değil, onların bağımsızlığını korumakla görevli Federal Garanti Komisyonu üyelerinin seçimine ilişkin kurallardır. FIGC düzeni ayrıca bağımsızlık ve menfaat ilişkileri hakkında beyan ile çekilme ve bağdaşmazlık kurallarını içerir.[19]

Fransa: Asgari bileşim, bağdaşmazlık ve talimat yasağı

Fransız Spor Kanunu (Code du sport), onaylı spor federasyonlarının disiplin düzenlemelerini Ek I-6'daki tip yönetmeliğe uygun kurmasını şart koşar. Bu çerçevede ilk derece ve itiraz disiplin organlarının her biri en az üç üyeden oluşur; üyeler özellikle hukuk veya spor etiği ve deontolojisi alanındaki yeterliklerine göre seçilir.[20]

Modelin en net güvencesi bağdaşmazlık ve bağımsızlık kurallarıdır: Federasyon, bölgesel organ veya profesyonel lig başkanları

18 CONI, Codice della Giustizia Sportiva, art. 5 ve art. 26.

19 Federazione Italiana Giuoco Calcio, Statuto FIGC, Kasım 2024, art. 34; Federazione Italiana Giuoco Calcio, Codice di Giustizia Sportiva.

20 Code du sport, art. R.131-3 ve Annexe I-6.

ile federasyon ya da profesyonel ligin yönetim organı üyeleri aynı zamanda disiplin organında görev yapamaz; üyeler federasyonla lisans ilişkisinin ötesinde sözleşmesel bağ içinde olamaz. Disiplin üyeleri bağımsız karar verir ve kimseden talimat alamaz. Aynı kişi aynı dosyanın ilk derece ve itiraz incelemesinde yer alamaz; menfaat çatışması doğuran hâllerde çekilme ve ret kuralları uygulanır.[21]

Ortak payda

Beş sistem arasında ne kurumsal nitelik ne de atama yöntemi bakımından tam bir birlik vardır. İngiltere dosya bazlı havuz ve ayrıştırılmış heyetlere; Almanya kongre seçimi, kategorik atama ve önceden iş dağılımına; İspanya federasyon içi organların yanında kanuni görev güvencesine sahip bir kamu merciine; İtalya uygunluk denetimi ve mesleki koşullara; Fransa ise bağdaşmazlık ve talimat yasağına ağırlık vermektedir. Bununla birlikte örneklerin ortak paydası açıktır: Hiçbir sistemde nihai kararı verecek organın oluşumu, yargılamanın potansiyel tarafı konumundaki yürütme organının karşı güvencelerle dengelenmemiş serbest takdirine bırakılmamıştır. Bu tespit, Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesinin karşılaştırmalı hukuk düzleminde de karşılık bulduğunu göstermektedir.

4. Türkiye İçin Öneriler

AYM belirli bir atama modelini zorunlu kılmamıştır. Kararın gerekçesi; üyelerin belirlenmesine ilişkin kanuni, öngörülebilir ve dış etkiye karşı koruyucu bir çerçevenin kurulmasını, atama makamının oluşumunun da yeterli kanuni güvencelere bağlanmasını gerektirir. Aşağıdaki öneriler bu amaca yönelik alternatif ve tamamlayıcı araçlardır:

4.1. Atama yetkisi dağıtılmalı ve süreç şeffaflaştırılmalıdır. Kurulun bütün üyelerini tek bir organın serbest takdirle belirlediği

21 Code du sport, Annexe I-6.

sistem terk edilmelidir. TFF Genel Kurulunun nitelikli çoğunlukla seçim yapması veya farklı paydaşların (kulüpler, futbolcular, teknik adamlar, hakemler) aday gösterdiği ve bağımsız bir uygunluk komisyonunun eleme yaptığı karma model düşünülebilir. AYM'nin diğer uyuşmazlık taraflarının oluşum sürecindeki etkisizliğine yaptığı vurgu, karma modeli savunmak için güçlü bir gerekçe sağlar; ancak paydaş temsili, üyelerin belirli grupların vekili gibi davranmasına yol açmamalı, seçildikten sonra bütün üyeler bağımsız ve kişisel sıfatla görev yapmalıdır.

4.2. Genel Kurul ve Yönetim Kurulunun temel yapısı kanunda düzenlenmelidir. Mahkemenin işaret ettiği asıl yapısal eksiklik budur. Tahkim Kurulunu seçecek veya aday gösterecek organın oluşumu, delege grupları, oy ağırlıkları ve seçim esasları yalnızca TFF Statüsü'ne bırakılmamalıdır. Kanun, temsilde dengeyi ve belirli bir paydaş grubunun kalıcı hâkimiyetini önleyecek temel çerçeveyi kurmalı; ayrıntılar ölçülü biçimde statüye bırakılmalıdır.

4.3. Bağdaşmazlık ve soğuma süreleri öngörülmelidir. İspanya'daki iki yıllık soğuma kuralı ile Fransa'daki mutlak bağdaşmazlık kuralından esinlenerek; TFF'nin yönetim ve denetim organlarında, profesyonel lig veya kulüp yönetimlerinde yakın dönemde görev yapanlar ile bu yapılara sürekli danışmanlık verenler için ölçülü bir soğuma süresi düzenlenmelidir. Somut menfaat çatışmaları bakımından çekilme ve tarafların ret hakkı ayrıca korunmalıdır. Mevcut bağımsızlık beyanları önemli olmakla birlikte yeterli değildir; beyan, yapısal güvencenin yerini tutmamaktadır.

4.4 Görev süresi güvencesi fiilen etkili kılınmalıdır. Üyelerin görev süresi atayan organın döneminden ayrılmalı; Yokuşlu kararının gösterdiği gibi, toplu istifa çağrılarıyla işlevsizleştirilemeyecek güvenceler kurulmalıdır. Süre dolmadan görevden alma yalnızca kanunda sınırlı biçimde sayılan nedenlere, gerekçeli karara ve bağımsız incelemeye bağlanmalıdır. Yeniden atanma sayısının sınırlandırılması, atayan organa yakınlaşma riskini azaltacaktır.

4.5. Ret usulü ve hukuki sorumluluk rejimi açıkça düzenlenmelidir. Tarafların ret talebini hangi sürede, hangi gerekçelerle ve kime sunacağı; talebi hangi üyelerin veya dış merciin karara bağlayacağı ve karara karşı hangi denetimin bulunacağı kanunda gösterilmelidir. Üyelerin yargısal görevleri nedeniyle kişisel ve uzun süreli dava baskısına açık kalmasını önleyecek sorumluluk modeli kurulmalıdır.

4.6. Nitelik, etik ve dosya dağıtım güvenceleri tamamlanmalıdır. On yıllık hukukçuluk koşulu korunabilir; hâkimlik, akademik çalışma, avukatlık ve spor hukuku deneyimi bakımından dengeli bir bileşim aranabilir. Bağımsızlık beyanı ve yemin, bağlayıcı etik kurallarla desteklenmeli; Almanya örneğindeki iş dağılım planından esinlenerek dosyaların üyelere önceden ilan edilen nesnel bir yöntemle veya otomatik tevzi ile verilmesi sağlanmalıdır.

5. Sonuç

AYM'nin iptal kararı ile AİHM'in Yokuşlu kararı, aynı yapısal sorunun farklı boyutlarını görünür kılmıştır. TFF Tahkim Kurulu, adil yargılanma güvenceleri bakımından mahkeme niteliğinde bir zorunlu tahkim merciidir; buna karşılık mevcut sistemde üyelerin belirlenmesi, görev güvencesinin uygulamadaki etkisizliği, ret usulü ve sorumluluk rejimi bağımsızlık ve tarafsızlık yönünden yeterli güvence oluşturmamaktadır. İptal hükmünün 2 Ocak 2027'de yürürlüğe girecek olması, kanun koyucunun yalnızca iki ibareyi değiştirmekle yetinmeyip bütüncül bir kurumsal çerçeve kurmasını gerektirmektedir; aksi hâlde sorun, birkaç yıl içinde yeni ihlal kararlarıyla yeniden gündeme gelecektir.

Karşılaştırmalı hukuk tek bir doğru model sunmamaktadır; ancak vazgeçilmez bir asgari standarda işaret etmektedir: Yargılananın yargıcını seçtiği bir sistem, hangi hukuk düzeninde olursa olsun mahkeme olarak kabul görmemektedir. Kanuni temele, çoğulcu ve şeffaf seçime, etkili görev güvencesine, bağdaşmazlık ve ret

kurallarına, sınırlı sorumluluk rejimine ve nesnel dosya dağıtımına dayalı bir reform; hem anayasal yükümlülüğü karşılayacak hem de sahada verilen her kararın meşruiyetini güçlendiren bir hukuk zemini kuracaktır.

KAYNAKÇA

- Anayasa Mahkemesi, E.2022/85, K.2025/131, 17.6.2025, RG 2.4.2026, S. 33212.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun.
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu.
- 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu.
- AİHM, Ali Rıza ve Diğerleri/Türkiye, B. No. 30226/10 ve diğerleri, 28.1.2020.
- AİHM, Yokuşlu/Türkiye, B. No. 489/24, 6.1.2026.
- The Football Association, The FA Handbook 2025-26, "Terms of Reference for the Composition and Operation of the Judicial Panel".
- The Football Association, "Judicial Panel update", 23.9.2025.
- Sport Resolutions, "Calls for applications for The Football Association Judicial Panel Chair and Deputy Chair roles", 4.3.2025.
- Deutscher Fußball-Bund, Satzung, özellikle §§ 38-40 (güncel resmi metin).
- Deutscher Fußball-Bund, Rechts- und Verfahrensordnung (güncel resmi metin).
- Ley 39/2022, de 30 de diciembre, del Deporte, art. 120.
- Real Decreto 53/2014, de 31 de enero, por el que se desarrolla la composición, organización y funciones del Tribunal Administrativo del Deporte.
- Consejo Superior de Deportes, "Tribunal Administrativo del Deporte" (erişim: 28.8.2026).
- Real Federación Española de Fútbol, Código Disciplinario 2025-2026.
- CONI, Codice della Giustizia Sportiva, özellikle art. 5 ve art. 26.
- Federazione Italiana Giuoco Calcio, Statuto FIGC, Kasım 2024, özellikle art. 34.
- Federazione Italiana Giuoco Calcio, Codice di Giustizia Sportiva (güncel resmi metin).
- Code du sport, art. R.131-3 ve Annexe I-6.
- Fédération Française de Football, Règlements Généraux 2025-2026, Annexe 2.

  Ligue de Football Professionnel, Règlement Administratif 2025-2026.

BATI TRAKYA'DA SÜREGELEN HAK İHLALLERİ ve SON OLARAK BATI TRAKYA FENERBAHÇELİLER DERNEĞİ'NİN KAPATILMASI

Av. M. Emin AYKUL[1]

ÖZET

Batı Trakya bölgesindeki Türk azınlığa yönelik hak ihlalleri ve kimliksel baskılar uluslararası mahkeme kararlarına konu olmuş, Yunanistan devletinin hak ihlalleri yaptığına hükmedilmişse de yeni ihtilaflar birbiri ardına sıralanmıştır. Bunun son örneği, azınlık bölgesinde ciddi teveccüh gören Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'nin kapatılması olmuştur. Sporun birleştirici ruhuna uygun düşmeyen bu kapatma kararını Türk azınlığa karşı onlarca yıldır devam eden kimlik inkarı politikalarından bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. Çalışmamızda da Batı Trakya bölgesinin tarihsel sürecine ve bu bölgede yaşayan Müslüman/Türk halkının sorunlarına yer verecek; uluslararası sözleşmeler, antlaşmalar ve mahkeme kararları ışığında mevcut durumu değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Yunanistan, Türk, Azınlık, Dernek, Fenerbahçe.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının dışında ancak kültür dairemizin içinde yer alan bölgelerin başında belki de Batı Trakya bölgesi gelmektedir. Batı Trakya bölgesi; Bulgaristan, Türkiye ve Yunanistan arasında 3'e bölünmüş halde olan Trakya'nın batı yakasını yani

1 Avukat, İstanbul Barosu

Yunanistan idaresindeki bölümünü anlatmaktadır. Sınırlarımızın ötesinde olması sebebiyle gündeminden uzak kaldığımız, belki de bir kesimimizin hiç haberdar dahi olmadığı bu bölgede yaklaşık 150.000 Türk/Müslüman yaşamaktadır. Yakın döneme dek bölgenin %65-70 nüfusunu oluşturan bu topluluk, değişen demografik ve siyasal koşullara rağmen kültürel kimliğini ve toplumsal bütünlüğünü korumaya çalışmaktadır.

Batı Trakya Türk Azınlığı (BTTA)'nın toplumsal yaşamında sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar ve diğer örgütlenmeler önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu kuruluşlar yalnızca sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanmasına değil aynı zamanda azınlığın kendi kimliğini ifade etmesine, kültürel mirasını yaşatmasına ve toplumsal dayanışmayı sürdürmesine olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte, Batı Trakya Türk Azınlığı (BTTA) maalesef Yunanistan idareleri tarafından müdahalelerle karşılaşmaktadır. Bölge insanının farklılıkları tehdit olarak algılanmakta, azınlığın uluslararası antlaşmalara dayanan haklarını kullanması idari ve yargısal uygulamaların konusu olmaktadır. Örnek vermek gerekirse, adında Türk geçmesi sebebiyle İskeçe Türk Birliği gibi köklü dernekler yasaklanmış, Türkçe eğitime hizmet eden Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği kapatılmıştır. Meriç İli Azınlık Gençleri Derneği gibi adında Türk olmayan başvurular dahi kabul edilmemekte ve bölge insanı adeta yok sayılmaktadır. Maalesef Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin çok sayıdaki hak ihlali kararlarına, uluslararası kuruluşların raporlarına vs. rağmen sonuç alınamamakta, uluslararası toplumun yeterince ses çıkaramaması neticesinde yeni ihlaller birbirini izlemektedir.

Batı Trakya'da bulunan Türk azınlığa karşı yeni kısıtlama ise Türkiye'deki geniş bir kesimi de ilgilendirir şekilde Fenerbahçe Spor Kulübü üzerinden olmuştur. Yunanistan'da yasal izinleri alarak kurulan ve Fenerbahçe'nin de resmen tanımış olduğu Batı Trakya Fenerbahçe Taraftarları Spor ve Kültür Derneği (Batı Trak-

ya Fenerbahçeliler Derneği)'nin kapatılması hakkındaki karar[2] bu özelliğiyle geniş bir kesimi etkilemektedir. Nitekim açık kaynaklardan edinilen bilgilere göre kapatılma gerekçelerinde derneğin adında "Batı Trakya" coğrafyasının geçiyor olmasına vurgu yapılmış[3], bu coğrafi adın derneğin Türkiye Cumhuriyeti ile ilişikli olduğuna ve derneğin ulusal güvenlik tehdidi oluşturduğuna yönelik gerekçeler türetilmiştir. "Türk" azınlık adıyla derneklerin faaliyet göstermesinin engellenemeyeceğine dair Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları[4] henüz uygulanmayı beklerken, uluslararası kamuoyunun yeterli baskıyı kuramaması üzerine "Batı Trakya" adının dahi yasaklandığı bir durum ortaya çıkmıştır. Oysaki illa coğrafi bir okuma yapılacaksa, Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği merkezinin yer aldığı Gümülcine şehri İstanbul/Kadıköy'de mukim olan Fenerbahçe'ye başkent Ankara'dan daha yakındır. Yunanistan'da bulunan Türk azınlıktan ve Trakya'nın Yunanistan'ın idaresinde bulunan batı kısmından destekçi bulması da elbette oldukça doğal olacaktır. Yunan halkının vicdanında da karşılığı olmadığına inandığımız durumlara dikkat çekmek, Fenerbahçe camiası ve Türk

---

2 Rodop Tek Hakimli Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 28.05.2024 tarih ve 94/2024 sayılı kararına itiraz reddedilmiş ve Trakya İstinaf Mahkemesi'nin 135/2026 sayılı kararıyla kesinleşmiştir.

3 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Sekretaryası tarafından 12.06.2024 tarihli yayımlanan ve DH-DD(2024)667 numaralı belgede, Bekir-Ousta and Others v. Greece karar grubunun uygulanmasının denetimi kapsamında ilgili STK'lar tarafından Batı Trakya Fenerbahçe Derneği'nin kapatılma gerekçelerinin iletildiği anlaşılmaktadır. İşleme alınan ve sekretarya tarafından yayımlanan belgeden, Rodop İlk Derece Mahkemesi'nin karar gerekçesinin "Batı Trakya" ifadesinin ulusal güvenlik tehdidi oluşturması ve Türk azınlık iması içermesi olduğu anlaşılmaktadır. Derneğin kapatılma gerekçeleri aynı şekilde Yunanistan ulusal medyasında ve Anadolu Ajansı'nda da yer bulmuştur: https://www.abttf.org/haberler-detay.php?id=7506&kid=110&lang=gr - [08.10.2026], https://fonirodopis.gr/164849/komotini-oristiki-diagrafi-gia-ton-syllogo-fenermpachtse-sti-dytiki-thraki-aporrifthike-i-efesi/ - [08.10.2026], https://rodopipress.gr/aporrifthike-efesi-syllogos-fenerbahce-dytiki-thraki/ - [08.10.2026] https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/yunanistandan-bati-trakya-fenerbahce-taraftarlari-spor-kultur-dernegini-kapatma-karari/1820346 - [08.10.2026]

4 *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Bekir Usta ve Diğerleri / Yunanistan davası", Başvuru No: 35151/05, Karar Tarihi: 11.10.2007 - (*çeviri: T.C. *Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Daire Başkanlığı) - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "İskeçe Türk Birliği ve Diğerleri / Yunanistan davası", Başvuru No: 26698/05, Karar Tarihi: 27.03.2008 - (çeviri: T.C. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Daire Başkanlığı)*

azınlığın hukuk mücadelesini duyurmak adına kaleme aldığım bu makalenin BTTA'ya yönelik hak ihlallerinin son bulmasına vesile olmasını umuyorum.

1. Batı Trakya'nın Geçmişi ve Cumhuriyet Öncesi Dönem

Trakya'ya M.Ö. 2. yüzyılda ulaşan İskit Türkleri ve Orta Asya'dan yaşanan göçler ile başlayan tanışıklığı M.S. 4. – 11. yüzyılları arasında çeşitli Türk boyları (Hun, Avar, Peçenek ve Kuman/Kıpçak Türkleri) tarafından gerçekleşen akınlar sürdürmüştür. Bu akınların sonucunda Trakya bölgesiyle Türk toplulukları tanış olmuştur.[5] Bölgede zaman içinde inanç ve dil bakımından büyük ölçüde asimile olan bu toplulukların ardından 14. yüzyıl itibariyle kalıcı Osmanlı/Türk hakimiyeti başlamıştır. Bu hakimiyet beraberinde yeni bir hayatı getirmiş; kalıcı şekilde din, dil ve kültür inşası sağlanmıştır.[6] Eski çağlarda etkisi başlamış Türk kimliği bu dönem itibariyle Trakya'da tam yerleşik hale gelmiş ve demografik olarak hakim kimlik sıfatı kazanmıştır. Örnek vermek gerekirse, Batı Trakya şehirlerinden Gümülcine, Dimetoka ve Ferecik bölgesinde 1485 ile 1530 dönemleri arasındaki tapu tahrir defterlerine göre nüfusun yaklaşık %75 oranında Türk/Müslüman kimliklerden oluştuğu dikkat çekmektedir.[7]

Osmanlı yönetimine geçiş itibariyle Rumeli eyaleti içerisinde yer alan Batı Trakya bölgesi yaklaşık 500 yıl idare edildikten sonra 93 Harbi (1877-78) Osmanlı – Rus savaşı sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Bulgaristan'a bırakılmıştır. Lakin bölgedeki kökleşmiş Türk halkının silahlı direnişi neticesinde Bulgar güçlerine teslim edilmemiş ve Osmanlı Devleti'ne yeniden katılmayı

---

5 DASHTİ, Zabihullah; Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri, sy.5, https://www.academia.edu/44256577/ , [06.10.2026]

6 KIRBAÇ Selçuk; "Türk Dilinin Boşnakça ile İlişkileri ve Abdulah Skaljic", International Journal of Social Science, 6. Cilt, 4.Sayı, 2013, sy.909

7 HALAÇOĞLU Yusuf & EREN Halit; "Batı Trakya", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 5. Cilt, İstanbul 1992, sy. 145

sağlamışlardır. Ne var ki, Balkan Savaşları neticesinde bölge 1913 yılında yeniden Bulgaristan'a bırakılmıştır. Yerel direnişçiler ve bölgedeki hakim Türk/Müslüman nüfusu bu teslimiyeti de kabul etmemiş, Osmanlı/Türk subaylarının da katıldığı bir harekat başlatılmış ve nihayetinde Osmanlı Devleti ile hukuki bağ kesilerek 31 Ağustos 1913 tarihinde, Garbî Trakya Hükûmet-i Müstakilesi adıyla ilk Türk Cumhuriyeti kurulmuştur[8]. Kendi haberleşme ajansını kuran, ulusal marşı, bayrağı ve meclisiyle temsil edilen bu devlet, Dedeağaç bölgesini de Yunanistan'ın kendi rızasıyla bırakması neticesinde topraklarına katmıştır. Bu esnada gerçekleşen Osmanlı-Bulgar görüşmeleri ve uluslararası ilişkiler neticesinde, Osmanlı Devleti duruma müdahale etmek zorunda kalmış ve yerel güçlerin ikna edilmesiyle bölgenin bir kez daha Bulgaristan'a devri sağlanmıştır.[9]

1. Dünya Savaşı'nın ardından, Batı Trakya bölgesi galip devletlerin eline geçmiş ve Fransız mandasına bağlı yarı bağımsız bir Türk devleti ikame edilmiş ve nihai durumun belirlenmesi için seçim planlanmıştır. Bu seçimde bölgenin Yunanistan'a mı bağlanacağı yoksa Fransız mandasına bağlı Türk yönetiminin mi devam edeceği oylanmıştır. Oy kullanacak 8 delegenin 5'i Türk olduğundan, Musevi ve Bulgar üyelerin de Türk idaresi lehine oy kullanacağı anlaşıldığından; seçim günü Türk ahalisi büyük bir mutlulukla meydanları doldurmuş, milli marşlar eşliğinde, Fransız himayesinde oluşacak Türk idaresini ve ileride Türkiye'ye ilhak olmanın ilk adımını –sonuçtan habersiz- kutlamıştır.[10] İşte bu ortamda gerçekleşen seçimde, çeşitli menfaat ilişkileri ve dini liderlerin delegeler üzerinde aksi yöndeki teşvikleri neticesinde Türk halkının hiç arzu etmediği bir netice oluşmuştur. 5 Türk delegenin yalnızca 1 tanesi

---

8 ÖZLEM, Kader; "Kırcaali", Türk Dünyası Ansiklopedisi, https://turkdunyasiansiklopedisi.gov.tr/detay/856/Kırcaali, [05.10.2026]

9 DERE Umut; "Tarihsel Süreçte Batı Trakya (Berlin Muahedesinden Lozan Barış Antlaşmasına)", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, Ankara 2024, sy. 63

10 BATIBEY Kemal Şevket; Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920), 1.Baskı, sy. 110

Türk idaresi lehine oy kullandığından ötürü Batı Trakya bölgesi Yunanistan idaresine geçmiştir. Henüz Türk Kurtuluş Mücadelesi yeni filizlendiği esnada ve umutsuzluğun hakim olduğu ortamda yapılan bu tartışmalı seçim dolaylı olarak Lozan görüşmelerinde de Türk heyetinin karşısına çıkarılmış ve savaştan önce bölgenin Türk kontrolünde olmayışı ve 1919 yılındaki Neuilly Antlaşması karşı tez olarak kullanılmıştır.[11] İsmet İnönü ve Türk Heyeti'nin Lozan'da talep ettiği halk oylaması (plebisit) kabul edilmemiş ve bölge Türk ve Müslüman çoğunluğa rağmen Yunanistan'a bırakılmıştır.

2. Uluslararası Hukukun ve Lozan Antlaşması'nın İhlali Neticesinde Batı Trakya Türklerinin Süregelen Kimlik Mücadelesi

Türk Heyeti, Lozan Barış Konferansı'na galip devlet olarak oturmuş, tam da beklendiği gibi Misak-i Milli (Milli Yemin)'de yer alan Batı Trakya için halk oylamasını talep etmişse de karşılık bulamamıştır.[12] Bu nedenle, Batı Trakya Türkleri makalemizin kalan kısmında uluslararası sözleşmeler, haklarını düzenleyen sair antlaşmalar ve Lozan Antlaşması'nın azınlık hakları başlığı kapsamında ele alınacaktır.

Lozan Antlaşması'ndaki, Türkiye'deki azınlıkların korunmasına yönelik 37 ila 44. maddeler Yunanistan'daki Türk/Müslüman azınlık için de geçerli sayılmıştır. Bu bakımdan Batı Trakya Türk Azınlığının (nüfus olarak bölgede çoğunluk olsa da bu şekilde adlandırılacaktır) 1913 Atina Antlaşması'nda dayanan hakları Lozan'da da teyit edilmiş ve güvence altına alınmıştır. Kimliksel ayrımcılık yasağı, yaşamın her türlü alanında Türkçe'nin serbestçe kullanımı, Türkçe'nin öğretim dili olarak kullanılması, dini özgürlükler ve ibadet serbestliği, eğitim veya sosyal/dini kurumlar kurarak bun-

11 "YAMAÇ, Müzehher; "Lozan Görüşmelerinde Trakya Sınır Sorunu ve Fransız Basınında Yer Alması", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2023/2, sy.709

12 KISA Kamil; "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4.Cilt, 2.Sayı, 2018, sy.309

ları idare edebilme hakkı gibi haklar bir kez daha koruma altına alınmış olmuştur. Fakat Batı Trakya'da uluslararası antlaşmalara uygun hareket edilmemesi ve azınlık haklarına aykırı sistematik eylemler neticesinde süregelen bir dizi sorun bulunmaktadır.

2.1. Vatandaşlıktan Çıkarmalar ve Demografik Müdahaleler

Yukarıda da kısaca değinildiği üzere, İtilaf devletleri ve diğer muhatapların ısrarcı ve tehditkar itirazları neticesinde Batı Trakya bölgesi Yunanistan'a bırakılmış ve bu durum Türk kamuoyunda Misak-i Milli'den taviz verildiği yönünde ciddi eleştiriler almıştır. Lakin bu görüşmelerde, Batı Trakya Türklerinin en azından mübadele dışında tutulması başarılmış ve bölgenin Türk kimliği korunmaya çalışılmıştır.[13]

Batı Trakya, yüzyıllardır Müslüman/Türk topluluğunun hakim nüfus olduğu bir bölgedir. Yunanistan idaresine geçtikten onlarca yıl sonra dahi, ikinci dünya savaşı sürecine ve çeşitli göç sebeplerine rağmen bu durum sürmüştür. Bugün için net bir veri ortaya konulamamaktaysa da, azınlıkların sayısı bakımından son resmi belge Yunanistan 1951 Resmi Nüfus Sayımı olarak kabul edilmektedir. Bu nüfus sayımına göre sadece Batı Trakya bölgesinde dahi din hanesini "Müslüman" olarak beyan eden 112.665 kişi olduğu görülmektedir. Anadilini "Türkçe" olarak belirten kişi sayısı ise 92.443 olmuştur. Buna göre Gümülcine'nin dahil olduğu Rodop ilinin çoğunluğunu Türk nüfusun oluşturduğu, İskeçe ilinde ise Türk nüfusun en büyük topluluk olarak yaklaşık %50'sini oluşturduğu görülmektedir. Batı Trakya'nın üçüncü ili olan ve Dedeağaç'ı da içine alan Meriç ilinde ise (Mübadele esnasında gelen Rumların bu bölgeye yerleştirilmesi sebebiyle) %11 civarında Türk/Müslüman nüfus dikkat çekmektedir. Yılda %2 oranındaki büyüme oranı dikkate alındığında 1999 yılına dek Batı Trakya'daki Türk nüfusun 300.000 kişi civarında yükselmesi beklenmekteydi fakat Yunanis-

13 BULUT, Sedef; "Balkan Savaşlarından Lozan'a Batı Trakya Meselesi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı Trakya Politikası", Gazi Türkiyat, 1.Cilt, 3.Sayı, 2008, sy.94

tan'ın bölgedeki Türk nüfusunu ve kimliğini eritmeye yönelik sistematik eylemleri neticesinde 120.000 – 150.000 arasında kaldığı düşünülmektedir.[14]

İnsan Hakları İzleme Örgütü raporlarında da dikkat çektiği üzere Yunanistan'ın 1955 yılından 1998 yılına dek yürürlükte tuttuğu Vatandaşlık Yasası 19. Maddesi[15] kapsamında, önemli bir kısmı Türk azınlık olan yaklaşık 60.000 kişi vatandaşlığını kaybetmiştir. Bu kişilerin çocukları ve geniş aileleri de dikkate alındığında vatandaşlık hakkından mahrum bırakılan kişi sayısının ciddi bir boyuta ulaştığı şüphesizdir. Birleşmiş Milletler - İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne açıkça aykırı olan bu vatandaşlıktan çıkarma hakkında kanun maddesi, uluslararası baskılar neticesinde 1998 yılında kaldırılmıştır. Bu hukuksuz fiili durum sonlandırılmışsa da; kararın geriye dönük işletilmemesi, ülke sınırı dışında yaşayanları kapsamaması ve vatandaşlık iadesi işlemlerinin uygulanmaması sebebiyle mağduriyet sürmektedir.[16]

---

14 Human Rights Watch (İnsan Hakları İzleme Örgütü), "Batı Trakya'nın Türkleri" başlıklı Ocak 1999 raporunda *"Etnik Türkleri Türkiye'ye göç etmeye zorlamak ya da toplu-luk yaşamını bozmak ve kültürel temelini zayıflatmak için bir dizi ayrımcı önlem uygulanmıştır. En çarpıcı örnek, 1998'de kaldırılana kadar devletin etnik olmayan Yunanların vatandaşlığını tek taraflı ve keyfi olarak iptal etmesine izin veren Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesiydi. 1955 ile 1998 yılları arasında, yaklaşık 60.000 kişi madde kapsamında vatandaşlığını kaybetti. 19. Madde ve diğer ayrımcı önlemler sonucunda, etnik Türk azınlığı bugün yaklaşık 80-120.000 kişidir. 1951 yılında, kırk yedi yıl önce, resmi nüfus sayımında 112.665 kişi rapor edilmiştir. Yıllık %2'lik bir büyüme oranı göz önüne alındığında, bu düşük eğitimli ve kırsal bir topluluk için yüksek değil, 1951'i temel alan Türk azınlığının bugün 300.000'e yaklaşması bekleniyordu."* şeklindeki değerlendirmesiyle Türk nüfusuna karşı uygulamaların sonuçlarını dikkat çekici şekilde ele almıştır. (Human Rights Watch, Greece – The Turks of Western Thrace, Vol:11, No:1, January 1999)

15 3370/1955 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile yürürlüğe girmiş olan Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesinde, *"Yunan soyundan olmayan ve geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılan bir vatandaşın, Yunan vatandaşlığını kaybettiği ilan edilebilir. Bu, yurtdışında doğmuş ve orada yaşayan Yunan soyundan olmayan için de geçerlidir. Her iki ebeveynin, ya da hayattaki ebeveynin vatandaşlığını kaybetmesi halinde, yurt dışında yaşayan reşit olmamış çocukların da Yunan vatandaşlığını kaybettikleri ilan edilebilir. İçişleri Bakanı bunlar hakkında Yurttaşlık Konseyi'nin görüşü uyarınca karar verir"* hükmü yer almıştır.

16 ERDEM, Nilüfer; "Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi ve Batı Trakya Türkleri", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, Ankara 2024, sy.312

2.2. Dini Kısıtlamalar ve Müftülük Sorunu

Batı Trakya Türklerinin haklarını ilgilendiren ve halen ilgili maddeleri yürürlükte olan ilk antlaşma 1913 Atina Antlaşmasıdır. İlgili antlaşmanın ve 3 numaralı protokolün bütün Yunanistan topraklarında geçerli sayılması nedeniyle bugün Batı Trakya bölgesini de kapsamaktadır. Bu protokol ile Müslüman cemaatlere tüzel kişilik tanınmış, müftülerin seçimle görevine gelmesi garanti altına alınmıştır. Sonraki dönemde Yunanistan tarafından imzalanan ve Yunan Sevr'i olarak kabul edilen 1920 tarihli antlaşmayla da tüm ülkeyi kapsayacak şekilde uygulanacağı kabul ve teyit edilmiştir.[17]

Yunanistan'ın laik bir yönetime sahip olmadığı ve din temelli bir vatandaşlık anlayışı olduğu değerlendirildiğinde (Yunanistan Anayasası 3, 33 ve 59. Maddelerinde belirtildiği şekliyle)[18] cemaat idare heyetleri ve müftülük müessesinin önemi daha da artmaktadır.[19] Dini liderlik ve azınlığın temsili sıfatlarının yanı sıra Müslümanlar arasında aile hukuku, miras hukuku ve vakıf yönetimi gibi konularda yetkisi olması müftülerin önemini arttırmaktadır.[20] Azınlığın Lozan Antlaşması'nın yanı sıra 1913 ve 1920 tarihlerine dayanan bu geniş dini serbestisi ve temsil hakkı ise 1990 Yılında Yunanistan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Müslüman/Türk azınlığın elinden alınmak istenmiştir. Bu tarih itibariyle "atanmış müftüler" uygulamasına geçilmiş, "seçilmiş müftüler" Yunanistan yönetimlerince uluslararası hukuka aykırı şekilde baskı altına alınmaya başlamıştır.

---

17 KISA, Kamil; sy.319

18 Yunanistan Anayasası'nda 3. Maddede "Kilise ve Devlet İlişkileri" düzenlenmiş, Yunanistan'da hakim olan dinin Doğu Ortodoks Kilisesi Dini olduğu açık ifadelerle yer almıştır. 33. Maddesinde seçilmiş Cumhurbaşkanı'nın ve 59. Maddesinde ise memur/milletvekili gibi kamusal görevlere ancak dini yeminle başlanabileceği ifade edilmiştir. - https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/THE%20CONSTITUTION%20OF%20GREECE.pdf - [05.10.2026]

19 KISA, Kamil; sy.321

20 KARA, Tzichan; Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri'nin Sorunlarının İncelenmesi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2005, sy.21

Müslüman ve Türk azınlığın seçilmiş müftüleri, makam gaspı gibi suçlamalarla hapis cezaları dahil çeşitli yaptırımlarla karşılaşması neticesinde Yunanistan devletine karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Gerek İskeçe'nin seçilmiş müftüsü Mehmet Emin Ağa'nın yaptığı başvurular, gerekse de Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif tarafından yapılan başvuru neticesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Yunanistan'ın din ve vicdan özgürlüklerini ihlal ettiği, orantısız müdahalelerde bulunduğu ve uzayan yargılama süreçleriyle de mağduriyet yarattığına yönelik kararlar verilmiştir.[21] Uluslararası hukuka aykırı bu uygulamalar yalnızca mahkemelerde değil, yerel halkın vicdanında da karşılık bulmamaktadır. Nitekim Gümülcine ve İskeçe'de bulunan atanmış müftü toplumdan tecrit edilmiş durumdadır ve yerel halk tarafından zorunlu hukuki işler dışında müftülüğe gidilmemektedir. Seçilmiş müftüler ise toplum nezdinde halen karşılığı olan ve gerçek temsilciler olarak görülmektedir.[22] Bu atanmış ve seçilmiş müftülük sorunu 2013 yılında kabul edilen "240 İmam Yasası" olarak bilinen yeni yasayla daha da vahimleşmiş, gerek okullara gerekse de camilere doğrudan Yunanistan idaresi tarafından görevlendirmeler yapılması da Türk azınlığın tüm kesimlerince tepkiyle karşılanmaktadır.[23]

2.3. Türk Kimliğinin İnkar Edilmesi

Yunanistan tarafından azınlığın Türk kimliği geçmişte reddedilmiyor ve aksine devlet eliyle de kabul ediliyorken, özellikle 1967

---

21 *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Şerif / Yunanistan Davası", Başvuru No: 38178/97, Karar Tarihi: 14.12.1999 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 37439/97, Karar Tarihi: 25.01.2000 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 50779/99 ve 52912/99, Karar Tarihi: 17.10.2002 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 32186/02, Karar Tarihi: 13.07.2006, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 33331/02, Karar Tarihi: 13.07.2006*

22 KARA, Tzichan; sy.28

23 https://www.aa.com.tr/tr/dunya/240-imam-yasasinin-yururluge-girmesine-tepki/169638

itibariyle buradaki Türk topluluk "Helen Müslümanları" olarak tanımlanmaya başlanmış ve dernek isimleri dahil "Türk" kelimesi adeta yasaklanmıştır. Öyle ki, BTTA lideri Dr. Sadık Ahmet ile İbrahim Şerif 1990 yılındaki seçim sürecinde "Türk'üz" dedikleri için 18 ay hapis cezalarına çarptırılmıştır.[24] Yunanistan kanun ve uygulamalarına göre kuruluşuna onay verilen, bu şekilde yıllardır hizmet veren; İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve Batı Trakya Emekli Türk Öğretmenler Birliği gibi dernekler isimlerinde Türk ifadesi yer aldığı için değişen konjektür neticesinde kapatılmıştır. Yukarıdaki kısımlarda da değinildiği verildiği üzere AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) tarafından hak ihlali tespitleri yapılmışsa da, Yunanistan tarafından bu kararların gereği uygulanmamaktadır.

Oysa ki, Yunanistan eski devlet arşivlerinin açılması neticesinde çelişkili politikalar gözler önüne serilmiştir. Yunanistan akademisyen Hristos Iliadis tarafından resmi belgeler ışığında kaleme alınan araştırma yazıları olayların gerçek niyetini anlamamıza da yardımcı olmaktadır. Kamuoyunda Müslüman kimliği vurgulanarak Türk kimliği reddedilmek istenirken, gizli devlet yazışmalarında Trakya'daki Müslümanlardan "Türk" olarak bahsedilmesi esasen devlet politikasının ne denli tutarsızlaşabildiğini gözler önüne sermektedir.[25] İşte tam da bu politikaların bir sonucu olarak Yunanistan'da 1967-1974 yılları arasında egemen olan Albaylar Cuntası döneminde azınlık okullarında, haberleşmede, yazışmalarda, kurum ve kuruluş isimlerinde Türk ifadesi ve Türkçe isimler yasaklanmıştır. Türkçe plak çalınmasının dahi yasaklandığı bu dönemde Türkçe tabelalar sökülmüş, sadece Yunanca kullanımı zorunlu tutulmuştur.[26] Albaylar Cuntası döneminde dozajı artan bu tutum, darbe

---

24 KARACAKAYA, Safa Furkan; "1967-1995 Yıllarında Batı Trakya Türkleri", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, Ankara 2024, sy.231

25 ILİADİS, Hristos; Trakya Tehdit Altında, (Çev. Lale Alatlı), Gümülcine (Komotini), 2020, sy.244

26 ARSLAN, Özlem; "Batı Trakya Türklerinin Temel Sorunları", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, Ankara 2024, sy.147

yönetimi gittikten sonra da devam etmiştir. Kanaatimizce Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinin seyrine göre bir kimlik siyaseti inşa edilmekte ve bu durum en başta Türk – Yunan halkının yakın ilişkilerine zarar vermeyi sürdürmektedir.

2.4. Eğitim Alanındaki Kısıtlamalar ve Sorunlar

Yunanistan içerisindeki Türk azınlığın eğitim olanakları, standartları, şekil ve şartları gerek uluslararası antlaşmalar gerekse de Türkiye Cumhuriyeti ile yapılan ikili anlaşmalarla belirlenmiştir. 1913 yılında Atina Antlaşması ile garanti altına alınmaya başlanan azınlığın Türkçe eğitim hakkı, 1920 yılındaki Yunan Sevr'i ve nihayetinde Lozan Antlaşması ile genişleyerek uluslararası sözleşmelere konu edilen bir hak olmuştur. Buna göre azınlıklara kendi dilini kullanacağı eğitim kurumları açmak, aynı zamanda bu kurumları da denetlemek ve yönetmek gibi haklar tanınmıştır. Bu haklar yalnızca tanımlanmamış, aynı zamanda Yunanistan devleti tarafından da bu hakkın kullanımı noktasında kolaylıklar sağlanacağı bir yükümlülük olarak sözleşmede yer bulmuştur.

Türk – Yunan ilişkilerinin gelişmekte olduğu 1951 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nın ardından Türk azınlığın eğitim kalitesi olması gereken seviyeye doğru ivme kazanmıştır. Bunda hiç şüphesiz Yunanistan devletinin uluslararası antlaşmalara uygun hareket etmesi neticesinde Türkiye Cumhuriyeti'nden ders kitabı sağlanması, "kontenjan öğretmenleri" görevlendirmeleri, mevcut okulların onarımı ve yeni açılan okullar açılması etkili olmuştur.[27] Nitekim Yunanistan hükümeti 1954 yılında 3065 Sayılı Özel Azınlık Okulları Kanunu'nu kabul etmiştir. Bu kanun kapsamında Batı Trakya'da bulunan azınlık okulları "Türk Okulları" olarak resmi ad kazanmıştır.

27 KARA; sy. 39

Maalesef bu demokratik değerler yıllar içerisinde yerini kısıtlayıcı uygulamalara bırakmıştır. Yakın geçmişle mukayese edildiğine dahi, 1994-1995 yıllarında 231 okula sahip olan Batı Trakya Türkleri'nin okul sayısı günümüzde yüzün altına düşürülmüştür. Bu sayede azınlığın anadilde eğitim hakkı engellenmekte ve kimliksel varlıkları tehdit altına girmektedir.[28] 70'li yıllarda hız kazanan ve günümüze dek süregelen kısıtlayıcı uygulamalar neticesinde "Türk Okulları" tanımı kendini "Azınlık Okulu" tanımına bırakmış, okullar nitelik bakımından da yetersiz hale getirilmiş, formasyonlu öğretmen ve ders kitaplarının yetersizliği başta olmak üzere çeşitli imkansızlıklar neticesinde eğitim meselesi Batı Trakya Türkleri'nin en büyük sorunu haline gelmiştir.[29]

2.5. Türk Azınlık Vakıflarına ve Örgütlenme Hakkına Müdahaleler

Tüm İslam dünyasında olduğu gibi Osmanlı Devleti için de sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta vakıfların varlığı önem arz etmektedir. Bu vakıflar okullar, kütüphaneler, hastaneler, misafirhaneler, camiler, mescitler, yol ve köprüler başta olmak üzere hayatın her kısmına sirayet eden bir hayır kurumlarıdır. Vakfın kurallarına ve denetime tabi olarak mütevelli heyetlerince yönetilen bu vakıflar Yunanistan idaresinde kalan Batı Trakya toplumu için de hayati bir müessesedir. 1913 Atina Antlaşması ile başmüftü ve müftülük heyetlerinin yönetiminde olması gereken bu vakıflar Lozan Antlaşması'nda da yer bulmuştur. Buna göre azınlık vakıflarının ve özerk yapılarının korunması gerekirken, vakıfların idaresine antlaşmalara aykırı olarak tayinler yapılmakta ve Yunanistan'daki darbe yönetimi zamanı (Albaylar Cuntası) başlayan uygulamalar maalesef darbe yönetimi sonrasında da aynen devam etmekte, bu sayede Türk/Müslüman azınlığın vakıflara dair hakları ihlal edilmektedir.[30]

---

28 ARSLAN; sy. 142-143

29 ÇELİKMEN, Bülent; Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunları, 2010, sy.73

30 ERAY BİBER, Tuğba; Batı Trakya Meselesi, Ankara 2023, sy.89

Vakıf yönetimlerinin yanı sıra Türk azınlıklar kurmuş oldukları derneklerin amacına uygun olarak örgütlenmekte ve varlık göstermektedir. Temel hak ve özgürlüklere dayanarak, özellikle de Yunanistan'ın imzası bulunan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve Yunan Anayasası kapsamında varlık kazanan çok sayıda Türk azınlık derneği bulunmaktadır. Ne var ki, tüzüğü Yunan yetkili makamlarınca onaylanarak kurulan İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği gibi çok sayıda dernek kuruluşundan onlarca yıl sonra isimlerinde "Türk" ibaresi yer aldığı için kapatılmıştır.[31] Kuruluş amaçları kültürel ve toplumsal dayanışmayı arttırmak, mesleki gelişimleri arttırmak vb. olan bu derneklerin çeşitli bahanelerle kapatılması sebebiyle Yunanistan uluslararası mahkemelerce tazminata mahkum edilmektedir.[32] Uluslararası kamuoyunun tespit ve eleştirileri, uluslararası mahkemelerin bağlayıcı kararlarına rağmen Yunanistan tarafından gereği yapılmamakta ve tartışmalı gerekçelerle Batı Trakya Türkleri'nin örgütlenme hakkı ve sivil toplum yapısı hedef alınmaktadır. Bunun son yansıması ise Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği olmuştur. Makalemizin devamında bu derneğin kuruluşuna, bu derneğin farklı ülkelerdeki örneklerine, derneğin kapatılma gerekçelerine Batı Trakya Türklerinin temel örgütlenme hakkı çerçevesinde değineceğiz.

---

31 ERDEM, Nilüfer; Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli, Tarafların Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu, Mayıs 2014, sy.215

32 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 26698/05 No'lu başvuruya ilişkin görmüş olduğu "İskeçe Türk Birliği ve Diğerleri/Yunanistan Davası" 27.03.2008 tarihinde karara bağlanmış ve *"...dernek kurma özgürlüğü hakkının tek başına ve Sözleşme'nin 14. maddesiyle birlikte ihlal edildiği iddiasına ilişkin şikâyetler bakımından kabul edilebilir olduğuna ve geri kalan kısmının kabul edilemez olduğuna; Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine, Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine; Sözleşme'nin 11. maddesiyle birlikte ihlal edildiği iddia edilen 14. maddesine ilişkin şikâyetin ayrıca incelenmesine gerek olmadığına; Davalı Devletin, birinci başvurana, işbu kararın Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kesinleşeceği tarihten itibaren üç aylık bir süre içerisinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek ve her türlü vergiden hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 8.000 avro (EUR) ödemesine; Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu miktara, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına..."* şeklinde oybirliği halinde karar verilmiştir. (T.C. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından çevirisi yapılmıştır)

3. İhlallerin Son Halkası: Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'nin Kapatılması

Fenerbahçe Spor Kulübü'nün bugün itibariyle 22 farklı ülkede resmi ve akredite derneği bulunduğu internet sitesindeki ilandan anlaşılmaktadır.[33] Bu ülkelerin bir kısmında birden fazla sayıda dernek bulunurken Yunanistan'da da Batı Trakya Fenerbahçe Taraftarları Spor ve Kültür Derneği (Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği) hizmet vermektedir. Lakin bu derneği diğerlerinden ayıran husus derneğin Yunanistan adli makamlarınca kapatma davalarına muhatap kılınmasıdır. Kurulduğu günden bu yana çeşitli baskılar kurulan dernek hakkında Yunanistan Rodop İlk Derece Mahkemesi 2024 yılında kapatma kararı vermiş, Yunanistan İstinaf Mahkemelerine yapılan itirazlar da reddedilince kapatılma kararı kesinleşmiştir. Türkiye'deki bazı illerden dahi yüksek Türk nüfusu olan Batı Trakya bölgesindeki derneğin kapatılma kararı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 11. Maddesi[34] kapsamında bir ihlal olarak değerlendirilebilecek olup Fenerbahçe Spor Kulübü'nü de doğrudan ilgilendirmektedir.

Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği yalnızca maçlara gidip gelen veya maç izleme etkinlikleri yapan değil, aynı zamanda dernek amacına uygun şekilde Batı Trakya bölgesinde yaşayan gençlerin kültürel ve sportif gelişimine yönelik organizasyonlar düzenleyen ve aktif katılım sağlayan bir dernek olarak dikkat çekmektedir.[35]

---

33 https://www.fenerbahce.org/kulup/derneklerimiz - [26.08.2026]

34 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 11 – Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü – *"Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınır lamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."* [https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf]

35 https://www.fenerbahce.org/haberler/dernekler/2024/7/bati-trakya-fenerbahceliler-dernegi-dr-sadik-ahmet-futbol-turnuvasi-nda-sampiyon-oldu - [26.08.2026], https://www.fenerbahce.org/haberler/dernekler/2025/11/bati-trakya-dernegimiz-resim-yarismasi-duzenledi -[26.08.2026],

Sportif çalışmalarını Fenerbahçe Spor Kulübü ile yakın ilişkilerini kullanarak bölge yararına kullanmakta ve Gümülcine'de Fenerbahçe Futbol Akademisi seçmelerine aracılık ederek bölge için bir şans doğurmaktadır.[36] Derneğin faaliyetleri bakımından bir tehdit unsuru bulunmuyorsa da, Yunanistan idari makamlarınca 2022 yılında kuruluşuna onay verilen bu taraftar derneği gördüğü yüksek ilginin neticesinde kapatma davalarıyla muhatap olmuştur.

Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'nin kapatılma süreci tamamen politik gündemlerle başlamış, eski Yunanistan Başbakanı Vasiliki Thanou; derneğin ulusal çıkarları zedeleyen bir yapıda olduğu, Türk dış politikasına hizmet ettiği ve Batı Trakya ifadesiyle toplumsal barışı bozduğu gibi iddialarda bulunmuştur.[37] Derneğin ve Batı Trakya azınlık kurumlarının tepkilerine karşın, bu söylemler Yunanistan yargı makamlarını harekete geçirmiştir. Türk kimliği bir tehdit unsuru olarak kabul edilerek, Trakya'nın sadece Yunan kimliği bulunduğu ileri sürülerek ve derneğin Gümülcine'de farklı bir kültürel topluluk yaratmayı amaçladığı ve hatta ulusal güvenliği tehdit ettiği gibi iddialara yer verilerek derneğin kapatılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.[38] Oysa ki; Trakya'nın Yunanistan idaresinde kalan kısmının çok zamandır Batı Trakya olarak adlandırıldığı da, burada çok ciddi sayıda Türk nüfusun yaşadığı da, bölgenin Yunanistan için kültürel bir zenginlik olduğu da kanaatimizce yadsınamayacak bir gerçektir. Bu bakımdan karar somut gerçeklikle uygun düşmemekle beraber, azınlık politikaları bakımından sicili kabarık olan Yunanistan'ın Dışişleri Bakanlığı'nın azınlığın Türk yerine başka şekilde adlandırılmasına dair yaptığı gizli yazışma ve çalışmalarda dahi bölgenin "Batı Trakya" tanımıyla

36 https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/bati-trakyada-fenerbahce-futbol-akademisi-secmeleri-duzenlendi - [26.08.2026], https://ulkugazetesi.net/news/fenerbahce-futbol-akademisinden-bati-trakyada-yetenek-secmeleri - [26.08.2026]

37 HÜSEYİNOĞLU, Ali; *"The Denial of Ethnic Turkish Identity, Securitization, and Freedom of Association in Contemporary Greece"*, Türkiyat Mecmuası, Haziran 2025, sy.215

38 HÜSEYİNOĞLU; sy. 216, ayrıca bknz. dn. 3'te belirtilen kaynaklar.

adlandırılması da vahim çelişkiyi gözler önüne sermektedir.[39] Bu çelişkili söylem ve kararların dostane tutum içerisinde olan BTTA üzerinde kurulan baskının bir göstergesi olduğu kanaatindeyiz.

Çalışmamızın önceki kısımlarında, Yunanistan yetkili makamlarınca (geçmiş uygulama ve söylemlerle çelişkili şekilde) Türk kimliğinin inkar edilmesi ve Türk adına yer veren azınlık derneklerin kapatılması konusuna yer vermiştik. Sade bir spor, kültür ve taraftar derneğine yönelik verilen bu son karar ile birlikte azınlık dernekleri kanaatimizce yeni bir tehditle karşı karşıyadır. Yunanistan'da gerekli idari izinleri alarak ve prosedürleri yerine getirerek kurulmuş olan, "Batı Trakya" adını kullanan çok sayıda faal dernek, şirket ve vakıf bulunmaktadır. Türk kelimesinin dernek adlarında kullanılması anti demokratik uygulamalar neticesinde engellendiğinden ötürü, herhangi bir sorun ve hak kaybı yaşamamak adına "Türk" adını dernek adında geçirmeden kurulan "Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği" veya "Batı Trakya İmam Hatip Lisesi Mezunları ve Mensupları Derneği" uzun yıllardır Batı Trakya ismini kullanarak faaliyetini sürdüren derneklere örnek verilebilir. Batı Trakya Türk Azınlığının örgütlenme ve dernekleşme hakkına yönelik süregelen müdahaleler dikkate alındığında, bu derneklerin de Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği'ne benzer yaptırımlarla karşılaşmasını kuvvetle muhtemel bulmaktayız. Bölgedeki Fenerbahçe derneğinin kapatılması ve kapatılma gerekçesini bu çerçeveden okumanın daha isabetli olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Özlem; "Batı Trakya Türklerinin Temel Sorunları", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, YTB Yayınları, Ankara 2024, sy.127-162
- BATIBEY, Kemal Şevket; Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1979

39 İLİADİS; sy.215 – *Burada aktarılan husus, 01.07.1957 tarihli, "gizli" ibareli Yunanistan Dışişleri Bakanlığı yazışmasına dayanmaktadır; söz konusu yazışma* İliadis *tarafından eserinde aynen aktarılmıştır.*

- BULUT, Sedef; "Balkan Savaşlarından Lozan'a Batı Trakya Meselesi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı Trakya Politikası", Gazi Türkiyat, 1.Cilt, 3.Sayı, 2008, sy.83-96
- ÇELİKMEN, Bülent; Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010
- DERE Umut; "Tarihsel Süreçte Batı Trakya (Berlin Muahedesinden Lozan Barış Antlaşmasına)", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, YTB Yayınları, Ankara 2024, sy. 42-83
- ERAY BİBER, Tuğba; Batı Trakya Meselesi, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2023
- ERDEM, Nilüfer; Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli, Tarafların Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu, Türk Ocakları İstanbul Şubesi, İstanbul 2014, sy.212-221
- ERDEM, Nilüfer; "Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi ve Batı Trakya Türkleri", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, YTB Yayınları, Ankara 2024, sy. 288-319
- HALAÇOĞLU Yusuf & EREN Halit; "Batı Trakya", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 5. Cilt, İstanbul 1992, sy. 144-147
- HÜSEYİNOĞLU, Ali; *"The Denial of Ethnic Turkish Identity, Securitization, and Freedom of Association in Contemporary Greece"*, Türkiyat Mecmuası, Cilt: 35, Sayı: 1, Haziran 2025, sy. 196-222 doi:10.26650/iuturkiyat.1673640.
- İLİADİS, Hristos; Trakya Tehdit Altında, (Çev. Lale Alatlı), BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2020
- KARA, Tzichan; Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri'nin Sorunlarının İncelenmesi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Uluslararası Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2005
- KARACAKAYA, Safa Furkan; "1967-1995 Yıllarında Batı Trakya Türkleri", Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç, YTB Yayınları, Ankara 2024, sy.202-253
- KIRBAÇ, Selçuk; "Türk Dilinin Boşnakça ile İlişkileri ve Abdulah Skaljic", International Journal of Social Science, 6. Cilt, 4.Sayı, 2013, sy. 895-911
- KISA Kamil; "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4.Cilt, 2.Sayı, 2018, sy.307-329
- YAMAÇ, Müzehher; "Lozan Görüşmelerinde Trakya Sınır Sorunu ve Fransız Basınında Yer Alması", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sayı: 47, 2023/2, sy.699-732

DİJİTAL KAYNAKLAR ve MAHKEME KARARLARI:

- https://www.academia.edu/44256577/ - DASHTİ, Zabihullah; Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri, Erişim Tarihi: 06.10.2026

- https://www.aa.com.tr/tr/dunya/240-imam-yasasinin-yururluge-girmesine-tepki/169638 - 240 İmam Yasasının Yürürlüğe Girmesine Tepkiler
- https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/yunanistandan-bati-trakya-fenerbahce-taraftarlari-spor-kultur-dernegini-kapatma-karari/1820346 - Yunanistan'dan Batı Trakya Fenerbahçe Taraftarları Spor-Kültür Derneğini Kapatma Kararı
- https://www.abttf.org/haberler-detay.php?id=7506&kid=110&lang=gr
- https://www.fenerbahce.org/kulup/derneklerimiz - Fenerbahçe Dernekleri
- https://www.fenerbahce.org/haberler/dernekler/2025/11/bati-trakya-dernegimiz-resim-yarismasi-duzenledi - Batı Trakya Derneğimiz Resim Yarışması Düzenledi
- https://www.fenerbahce.org/haberler/dernekler/2024/7/bati-trakya-fenerbahceliler-dernegi-dr-sadik-ahmet-futbol-turnuvasi-nda-sampiyon-oldu - Batı Trakya Fenerbahçeliler Derneği Dr. Sadık Ahmet Futbol Turnuvasında Şampiyon Oldu
- https://fonirodopis.gr/164849/komotini-oristiki-diagrafi-gia-ton-syllogo-fenermpachtse-sti-dytiki-thraki-aporrifthike-i-efesi/ - [E. Tarihi: 08.10.2026]
- https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/THE%20CONSTITUTION%20OF%20GREECE.pdf – Yunanistan Parlamentosu tarafından paylaşılan Yunan Anayasası İngilizce Çevirisi
- https://www.milletgazetesi.gr/bati-trakya/bati-trakyada-fenerbahce-futbol-akademisi-secmeleri-duzenlendi - Batı Trakya'da Fenerbahçe Futbol Akademisi Seçmeleri https://rodopipress.gr/aporrifthike-efesi-syllogos-fenerbahce-dytiki-thraki/ - [Erişim Tarihi: 08.10.2026]
- https://turkdunyasiansiklopedisi.gov.tr/detay/856/Kırcaali - ÖZLEM, Kader; "Kırcaali", Türk Dünyası Ansiklopedisi, T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu - Atatürk Araştırma Merkezi, [05.10.2026]
- https://ulkugazetesi.net/news/fenerbahce-futbol-akademisinden-bati-trakyada-yetenek-secmeleri - Fenerbahçe Futbol Akademisi'nden Batı Trakya'da Yetenek Seçmeleri
- https://www.hrw.org/reports/1999/greece/#P53_3885 - Human Rights Watch, Greece – The Turks of Western Thrace, Vol:11, No:1, January 1999
- https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Şerif / Yunanistan Davası", Başvuru No: 38178/97, Karar Tarihi: 14.12.1999 - https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58518
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 37439/97, Karar Tarihi: 25.01.2000 - https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58588
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 50779/99 ve 52912/99, Karar Tarihi: 17.10.2002 - https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-60690

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 32186/02, Karar Tarihi: 13.07.2006 - https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-76317
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Agga / Yunanistan Davası", Başvuru No: 33331/02, Karar Tarihi: 13.07.2006 - https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-76319
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Bekir Usta ve Diğerleri / Yunanistan davası", Başvuru No: 35151/05, Karar Tarihi: 11.10.2007 - (çeviri: T.C. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Daire Başkanlığı)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "İskeçe Türk Birliği ve Diğerleri / Yunanistan Davası", Başvuru No: 26698/05, Karar Tarihi: 27.03.2008 - (çeviri: T.C. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Daire Başkanlığı)
- Rodop Tek Hakimli Asliye Hukuk Mahkemesi, 28.05.2024 tarih ve 94/2024 sayılı kararı
- Trakya (Tek Hakimli) İstinaf Mahkemesi, 135/2026 sayılı kararı
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Sekretaryası, 12.06.2024 tarihli yayımlanan ve DH-DD(2024)667 numaralı belge (Bekir-Ousta and Others v. Greece karar grubunun denetimi kapsamında STK'lar tarafından iletilmiş olan)

AYDINLATILMIŞ ONAM VE HEKİMİN CEZAİ SORUMLULUĞU

Av. M. Mertcan EPÖZDEMİR[1]

ÖZET

Temel insan haklarının gelişmesi paralel olarak, çağdaş tıp eğitiminde, hasta-hekim ilişkilerinde birey (hasta) lehine gelişmeler kendini göstermiştir. Bu bağlamda, hasta-hekim ilişkisinin temelini oluşturan aydınlatılmış onam, tıp uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. Aydınlatılmış onam, bir hastanın kendisine uygulanacak tanı ve tedavi yöntemlerinin kapsamını, yararlarını, risklerini, varsa seçenek yöntemleri bilerek bir uygulamayı kabul etmesidir. Kısaca bireyin kendi hakkında karar verme ve kaderini belirleme hakkıdır. Bu hak, hekimler için etik bir sorumluluk olmasının yanı sıra aynı zamanda yasal bir boyut da taşımaktadır. Dolayısıyla hekimler bu noktada gerekli bilgiler hukuki yollarla aktarıldıktan sonra rızaya dayalı işlem yapmakla yükümlüdürler. Çünkü hekim, tıbbi müdahalede bulunurken kişi için en kutsal hak olan beden bütünlüğü ve yaşama hakkı üzerinde tasarrufta bulunur. Tıbbi müdahalede bulunan hekim, tıbbi kurallar çerçevesinde ilgilinin rızasını alarak hareket etmek zorundadır. Hekim ilgilinin rızasını almadan veya mesleğin getirdiği objektif ve sübjektif sınırlar içerisinde kalmadan yaptığı müdahalelerden sorumlu olacaktır. Dolayısıyla tıbbi müdahalelerde temel olarak ilgilinin rızası alınır. Ancak bazı istisnai durumlarda rıza alınmayabilir. Rızaya dayalı veya resen tıbbi müdahalede bulunan hekim de hastanın rızasını aldıktan sonra meydana gelen neticeden sorumlu olmaması için, mesleğine ait kurallara ve işin gerektirdiği tüm özen ve dikkat yükümlülüğü-

1 Av. M. Mertcan EPÖZDEMİR, İstanbul Barosu

ne uyması gerekir. Hekim, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek öngörülmesi gereken ve istenmeyen neticeyi öngöremediği durumda taksirle yaralama veya taksirle öldürme suçlarından sorumlu olacaktır. Şayet hekim, mesleğinin gerektirdiği bilgi ve ortak tecrübeler uyarınca, bütün dikkat ve özeni yerine getirmesine rağmen, neticenin öngörülmesi mümkün değilse, artık taksirli eylemden değil, ancak kaza veya tesadüften söz edilebilir. Makalemizde de aydınlatılmış onam ve hekimin cezai sorumluluğu bu kapsam içerisinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aydınlatılmış onam, rıza, hasta, tanı ve tedavi, hekimin cezai sorumluluğu, tıbbi müdahale, taksirle yaralama.

1. GİRİŞ

Aydınlatılmış onam; "Anestezistlerin Etik Boyuttaki Sorumlulukları" içinde yer alan bir kavramdır. Anayasa madde 17: "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz" biçiminde bir tanım içermektedir. Bu noktadan yola gidildiğinde aydınlatılmış onam; hastanın kendisine uygulanacak her türlü girişim (tıbbi, cerrahi) hakkında bilgilendirilecek, yapılacak işlere izin verdiğini belirten bir belgedir. Günümüzde "hasta hakları yönetmeliği" (R.G. Tarih: 01.08.1998 Say:23420) Madde 5. Madde 22, Madde 24. ve hekimlik meslek etiği kuralları md.26. Aydınlatılmış onamın yasal dayanaklarını oluşturmaktadır.

Hastanın "kendi kaderini belirleme hakkı" ve "tıpta özerklik", temel insan haklarından olup, hastanın kendisine uygulanacak işlemler/tıbbi süreci hakkında anlaşılır ve açık bilgi edinmesi/öğren-

mesi, aydınlatılması sonrasında tedaviyi kabul/reddetme yönünde karar vermesi, istediği anda tedavisini sonlandırma hakkı olması şeklinde tanımlandığında aydınlatılacak ve onamı verecek kişi hukuken tanımlandığı şekilde ehil; akli başında, şuuru yerinde kendi başına karar verecek durumda olan kişidir. Kendi başına karar verecek ehliyeti olmayanlar örneğin: çocuklar, ileri derecede yaşlı, değişik nedenlere bağlı olarak hastalıklar, ilaçlar vb. serebral yani beyin fonksiyonlar ile ilgili problemi olan kişiler) onam verme yetisinde değillerdir. Bu durumdaki kişiler adına onamı onların adına Medeni Kanunda tanımlanan veli ya da vasi olarak tanımlanan (Örneğin, çocuklarda, öncelikle anne-baba veya hukuken belirlenmiş kişi) kişiler verecektir.

Aydınlatılmış onamla birlikte harici hata ve hukuki aykırılıkların gerçekleşmesi ile birlikte birtakım cezai ve hukuki sonuçların doğması da kaçınılmazdır. Hekimin ceza sorumluluğu, sağlık mesleği ile ilgili suçlar Ceza Kanunda belirlenmiştir. Buna göre; hekimin tedavi etme amacıyla yaptığı işlemlerde hatalı davranmaları, ihmalleri veya kasıtlı olarak suç işlemeleri halinde ceza sorumluluğu doğabilir. Ayrıca; hekimin hata yapması veya olası bir riski bertaraf etmek için gereken tedbirleri almaması durumunda da ceza sorumluluğu doğacaktır, fakat hekim mesleki faaliyetlerini dikkatli, titiz, doğru ve özenli davrandığı durumlarda ceza sorumluluğu gündeme gelmeyecektir. Hekimin ceza sorumluluğu, sağlık mesleği ile ilgili suçlar Ceza Kanunda belirlenmiştir. Buna göre; hekimin tedavi etme amacıyla yaptığı işlemlerde hatalı davranmaları, ihmalleri veya kasıtlı olarak suç işlemeleri halinde ceza sorumluluğu doğabilir. Ayrıca; hekimin hata yapması veya olası bir riski bertaraf etmek için gereken tedbirleri almaması durumunda da ceza sorumluluğu doğacaktır, fakat hekim mesleki faaliyetlerini dikkatli, titiz, doğru ve özenli davrandığı durumlarda ceza sorumluluğu gündeme gelmeyecektir.

2. AYDINLATILMIŞ ONAMIN ÖNEMİ

Aydınlatılmış onamın önemi, aydınlatma ve aydınlatılmış onam almakla "Hasta Hakları Yönetmeliğinde belirtilen hastanın bilme hakkını kullanmasına izin verilmiş olur. Yani "Bilmek istiyorum" diyen bir hastaya, "Bilmene gerek yok" denilemez. Bunun önemi; uygulamayı yapacak olan sağlık çalışanı/ hekimin, yapacağı işler hakkında hastaya önceden aktaracağı bilgiler, yapılacak işin adı, amacı, yapılış yöntemi, seyri, süresi, önerilen tedavi veya uygulamanın riskleri, komplikasyonlar ve sonuçlarının açıklanması, bilginin anlaşılmasının sağlanması sonucunda, hasta gönüllülük ve yeterlilik içinde izin verir ve bu izni yazılı olarak imzalamak suretiyle belirtir, belgelendirir.[2] Böylece daha sonra işlemden doğan herhangi bir kusurda hastanın. "Ben bilseydim bu işleme izin vermezdim/ yaptırmazdım." şeklinde bir itirazı ya da şikayeti yapması olasılığı ortadan kaldırılmış ve görevini yerine getirmiş olan hekim kendisini hukuki açıdan güvenceye almış olur.[3]

Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta; hekimin anlattıklarının hasta/yakınlar tarafından anlaşıldığının değerlendirilmesi ve anlamalarının sağlanması, hekimin sorumluluğudur. Hekimin yaptığı açıklama ödevine karşılık, hastanın da açıklamayı alma, anlamaya çalışma ve bilme, kendisine ait tıbbi her türlü bilgiyi hekime anlatma ve bildirme ödevi bulunmaktadır. Eğer hasta hekiminden bazı bilgileri saklarsa oluşacak bazı olumsuzluklara neden olacak daha sonra bu eksikler saptanırsa kendisi de sorumluluk üstlenecektir.[4]

---

2 ÖZDEMİR Çağlar, CAN Özgür, ARICAN Nadir, Aydınlatılmış Onam - Medikolegal Yaklaşım, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 53, Nisan 2014,s. 12-13.

3 GÜNERLİ Ali, ALAN Esra, Aydınlatılmış Onam, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, Mart 2010,s.64.

4 SÖĞÜT İpek., Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam Sorunu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, Temmuz 2017, s. 627.

2.1 Aydınlatılmış Onam Belgesi ve Sorumluluk

Hekimin doğrudan sorumluluğu gereği; arzu edilen ve doğru olan işlemi yapacak olan hekimin doğrudan aydınlatmayı yapması ve belgeyi imzalaması gerekmektedir. Bu belge hukuki anlamda aynı zamanda hasta ile hekim arasında yapılmış olan bir "vekalet sözleşmesi" olarak da tanımlanabilir. Ancak Asistanların çalıştığı eğitim hastaneleri örnek alırsak, işlemi yapacak hekim adına yetkin bir diğer hekim bilgilendirmeyi yaparak aydınlatılmış onamı alır. Bu durumda dolaylı sorumluluktan söz etmek mümkündür. Nitekim işlemi yapacak hekim bu sorumluluğu üstlenecektir.[5] Aydınlatılmış onam belgesinde yapılacak işlemle ilişkili olabilirliklere yer verilmiş ve anlatılmış olmalıdır. Bu doğrultuda hastanın anlatılanları öğrenmesi sağlanmış olacak, hekim/anestezist mesleğini evrensel kurallar içerisinde uygulamalarını yapacaktır.[6] Dolaylı onam halinde işlemi yapan hekim belgede yer alan tanımlanan olaylara göre hareket etmek zorundadır. Bu nedenle dolaylı onamda onam alacak kişilerin konusunda yetkin olmaları kaçınılmazdır. Aksi halde bir olumsuzluk doğduğu takdirde hekim, mesleki yükümlülüğünün olası aksayan yönteminden dolay sorumluluk üstlenecektir veya sorumluluğu hukuken iddia edilecektir.

Aydınlatılmış onam belgesi her işleme özel olarak hazırlanmalıdır. Genel olarak hazırlanmış bir belgenin imzalatılması doğru değildir. Eskiden; hastaneye yatan hastalara yatışlarında imzalatılan belgelerde; "Hastanede bana yapılacak işlemleri, anestezi ve diğer işlemleri kabul ediyorum." Gibi bir ifade yer almaktaydı. Fakat bu şekilde alınan bir onam hukuken yeterli ve geçerli değildir[7]. Doğru olan her işlem için bilgilendirme/aydınlatmanın işleme özgü yapıl-

---

5 AĞKUŞ Nazmi., Aydınlatılmış Onam, Bursa Barosu Dergisi, Cilt: 36, Sayı: 92, Mayıs 2012, s.44.

6 ÇELİK Faik., Hekimlik Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam İhaleleri (TTB Yüksek Onur Kurulu Kararları), Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, Aralık 2006, Sayfa: 71.

7 GÜNERLİ, ALAN, s.53.

ması ve onamın alınmasıdır. Hukuki açıdan yazılı belge hekim ile hasta/hasta yakınları arasında yapılan görüşmenin kanıtlanması ve ispat kolaylığı sağlayacağı için aydınlatılmış onam belgesinin yazılı olması gerekmektedir. Uygulamada da bu yönde yazılı onam alınmaktadır ve işlemden önce alınmış olmalıdır. Aydınlatılmış onam veren kişinin o anda herhangi bir şekilde bilincini etkileyen bir ilaç uygulaması vs. gibi herhangi bir etki altında olmaması gerekecektir[8]. Onam vermeye mani hali oluşan sağlıklı bireylerin örneğin, travma hastasının, kaza geçiren bir hastanın) yerine yine hukuki temsilcilerinden işlemden önce onam alınmalıdır. Ameliyat sırasında ya da işlem sırasında bir değişikliğe gidilecekse, normalde işlemin durdurularak uyandırılan hastadan tekrar onamın alınması gerekir. Ancak uygulamada bunu yapmak her zaman mümkün değildir. Bunun yerine, ya başlangıçta alınan onamda olası ameliyatın/işlemin seyri sırasında ortaya çıkacak değişiklikler anlatılarak, bu anlatım içinde olası değişikliklere bağlı yapılacaklar için izin alınmış olur. Bu gibi olasılıkların olabileceği göz önüne alındığında aydınlatılmış onamın en ince ayrıntıları kapsayacak şekilde alınması gerekecektir. Beklenmedik bir olayın ortaya çıkması, hastadan izin alınmasının mümkün olamayacağı durumlarda işleme ara verilerek hasta yakınlarına (veli/vasi) gerekli açıklamalar yapılarak, bilgi verilerek hasta adına onlardan yapılacak bu değişikliğe ait ek bir onay alınmalıdır.[9]

Aydınlatmanın olumsuz etkide bulunacağın durumlar da olabilir. Hasta bundan korkabilir, işlemin yapılmasından vazgeçebilir. Bu nedenle hukuken bilgilendirme hastanın anlayacağı şekilde anlayacağı dilde, basit ama yapılacak işlemi doğru anlatan sözcükler kullanılarak yapılmalıdır. Eğer bilgilendirme ve aydınlatmış onam almada, bir iletişim sorunu var ise; örneğin bir dil sorunu var ise, burada bir aracı (tercüman) kullanılmalıdır. Aydınlatılmış onam alınırken, hasta aydınlatılmış onamı özgür iradesiyle vereceği için.

8 SÖĞÜT, s.630.

9 AĞKUŞ, s.56.

onam almada bir zorlama kesinlikle olmamalıdır. Anlatılan, yapılan bilgilendirmeden sonra hasta korkarak işlemin yapılmasını istemez, vazgeçer ve onam vermese (vazgeçmesi halinde sağlığı ile ilişkili ortaya çıkacak olumsuzluklar) aydınlatma açık anlaşılır sözcükler kullanılarak tekrarlanarak yapılmalıdır. Dolayısıyla hasta korkar diye olumsuzlukları anlatmamak/saklamak şeklinde bir yanlışlık yapılmamalı, işlemin olası olumsuzluklar kesinlikle saklanmamladır hatta hastanın sakat kalabileceği veya ölebileceği ihtimali olsa bile bunlar söylenmelidir. Saklanması halinde, olumsuzluk meydana geldiğinde hekimin cezai sorumluluğu doğacak ve hekim bundan dolay sorumlu tutulacaktır. Aydınlatma ve onam almada asla zorlama olmamalıdır.[10]

Acil ve beklemeye zaman olmayan durumlarda işlemin mutlaka yapılması gerekli ise; yasal olarak hekim işlemi izin şartı aranmaksızın/ onamsız hastanın yararını düşünerek geciktirmeden yapmakla yükümlüdür. Ama bunun dışında hastanın tereddüdü, onam vermede çekincesi halinde, ek süre verilerek tekrar düşünmesi istenebilir fakat aydınlatılmış onam almada kesinlikle zorlama olmamalıdır.

Tüm bu nedenlerle; acil durumlarda hekim onama gerek kalmadan, onamsız hastanın yararın düşünerek işlemi yapabilir. Bunun dışında tüm işlemlerde hastanın onayı alınmalı, hastanın olası tereddüdü veya reddi halinde hastaya düşünmesi için zaman tanınmalı ve onam kesinlikle aceleye getirilmemelidir.

3. TIBBİ MÜDAHALEDE ONAM HAKKININ TEMELLERİ

Onam hakkının koruduğu bir takım hukuki değerler vardır. Bunlar vücut bütünlüğünü koruma, özerklik hakkı ve tedaviyi durdurma ve reddetme haklarıdır.[11] Bu haklar birbirleriyle yakın-

10 ÇELİK, s.73.

11 TURLA Ahmet, KÖPRÜLÜ Hülya, KARAASLAN Emine Şirin, YÜKSEL Gözde, "Aydınlatılmış Onam", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekiliği Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, s.158.

dan ilişkili ve birbirlerini tamamlayan haklar olup hastanın kendi geleceğini belirleme hakkının tıp hukukuna yansımalarıdır.[12] Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında; "Aydınlatma yükümlülüğü, sadece hastanın özgür iradesinin korunmasına değil, aynı zamanda vücut bütünlüğünün korunmasına da hizmet eder. Bu durum, söz konusu yükümlülüğün kişilik hakkı temeline dayanmasından kaynaklanır, çünkü genel olarak kişilik hakkının korunması, hak sahibinin vücut bütünlüğüne yapılan müdahalelere serbest iradesiyle karar vermesini kapsar. Bu sebeple her iki değer birbirine ayrılmaz şekilde bağlıdır"[13] ifadesine yer vermiştir.

3.1 Vücut Bütünlüğü

Vücut bütünlüğü ve dokunulmazlığı hakkı kişinin doğumundan ölümüne kadar geçecek süre içerisinde, vücut bütünlüğüne yönelik olarak bir başkasının ve hatta kendisinin gerçekleştireceği saldırılardan korunmasını esas alır.[14] Vücut bütünlüğü ile ifade edilmek istenen kişi. Tıbbi müdahalelerde aydınlatılmış onamın fiziksel ve ruhsal tamlığıdır ki bu tamlığa zarar verecek hareketler söz konusu hakkın ihlali olacaktır.[15] Bu hak ulusal ve uluslararası belgelerde açıkça düzenlenmiş olup Anayasamızın 17. maddesine göre; "Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz". Kişiliğin korunmasını düzenleyen Türk Medeni Kanunu madde 23'e göre; "Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı ola-

12 TACİR Hamide, Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı, İstanbul, 2011, s.111.

13 ALTAY Sabah, "Tıbbi Müdahalede Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırı Davranışın Hukuki Sonuçları", Sağlık Hukuku'nda Dünyadaki Son Gelişmeler, İstanbul, 2009, s.217.

14 ÇAKMUT Özlem Yenerer, "Hastanın Tedaviyi Reddetme ve Durdurma Hakkı", Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Girne-Amerikan Üniversitesi Sağlık Hukuku Sempozyumu, Ankara, 2010, s.44.

15 ÇAKMUT, s.37

rak sınırlayamaz". Bu maddenin amacı kişiliği bizzat kişinin kendisinden gelen saldırılara karşı korumak olmayıp kişiliği oluşturan unsurların hak sahibi tarafından hukuki işlemlere konu edilmesini önlemek olduğundan, bir kimsenin kendi hayatına son vermesi bu maddenin kapsamına girmeyecektir.[16] Ancak yaşama hakkı bağlamında, hastaların çekmekte oldukları acıyı sonlandırmak adına, kendi rızalarıyla hayatlarına son verilmesine ilişkin sözleşmelerin Türk Medeni Kanun madde 23'e göre geçerli olamayacağı açıktır.[17]

3.2 Özerklik Hakkı

Özerklik kavramının tıp etiğine girmesi tesadüfi olmayıp, insan ilişkilerinin günümüzde vardığı noktanın bir sonucudur. Özellikle Batı toplumlarında insan hayatına ve kişilik haklarına verilen önem bu açıdan önemli bir çıkış noktası olmuştur.[18] İlk olarak Antik Yunan'da kullanılan ve Türkçeye özerklik olarak çevrilen otonomi kelimesi, tıp etiği açısından kişinin özgür iradesini ve özgür düşünme yeteneğini kullanarak kendi geleceği hakkında karar alması ve bu kararı aksiyona geçirmesi anlamına gelmektedir.[19]Aydınlatılmış onam, tıbbi etiğin temel ilkelerinden özerklik (otonomi) ilkesine dayanmaktadır.[20] Kişinin kendisiyle ilgili karar verme ve özgür isteğini ve düşünme yeteneğini kullanarak verdiği bu özgür kararı eyleme dönüştürmesi ise özerklik ilkesinin bir sonucudur.[21] Tıp etiğinde hasta ve hekim arasındaki ilişkiyi düzenleyen temel ilkelerden birisi olan özerklik, hastanın bir kişi olarak kendi bedeni üzerinde tek egemen olduğunu ve istemediği müdahalelerin yapıl-

16 AKİPEK Jale, AKINTÜRK Turgut, ATEŞ Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 12.Baskı, İstanbul, 2015, s.361

17 AKİPEK, AKINTÜRK, ATEŞ, s.361

18 AYDIN Erdem, "Tıp Etiğinde Temel İlkeler", www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/ ekler/ doc/ilkeler.doc, E.T.14.01.2024.

19 ERSOY Nermin, AYDIN Erdem, "Tıbbi Etik'te Özerklik ve Özerkliğe Saygı İlkesi", Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 1994, s.71

20 CİVANER Murat, TERZİ Cem, "Hastanın Kendi Kaderini Tayin Hakkı: Aydınlatılmış Onam", Ulusal Cerrahi Dergisi, Cilt:17, Sayı:2, 2001, s.83.

21 YENERER, ÇAKMUT, s.60.

maması gerektiğini vurgulamaktadır.[22] Hasta özerkliği karar verme yeteneğine sahip olan hastaların tedavilerinin gidişatını kontrol etme yetkilerinin bulunması ve hastaların karar verme sürecine aktif olarak katılmaları anlamına gelir.[23] Bu bağlamda hekimin hasta üzerinde neleri, ne zaman, nasıl yapacağı ve bunun sınırının ne olduğu konusunda, hastanın doğru karar verebilmesi için hastayı "bilgilendirmesi", başka bir ifadeyle, "aydınlatması" büyük bir öneme sahiptir. Hekim hastanın bu hakkını kullanarak yaptığı seçime özerkliğe saygı ilkesi gereği uymak zorundadır.[24]

3.3 Tedaviyi Reddetme ve Durdurma Hakkı

Günümüzde hasta özerk bir birey olarak hasta-hekim ilişkisinin merkezinde yer almaya başlamıştır. Artık hekimin uygulayacağı tıbbi müdahalenin zeminini hastanın aydınlatılmış onamı oluşturmaktadır. Hasta gerekli bilgiyi hekimden aldıktan sonra kendi geleceği hakkında karar verme hakkı bağlamında müdahaleye rıza göstermeyebilir, yani müdahaleyi reddedebilir ya da verdiği rıza üzerine başlanan müdahaleyi sonlandırabilir. Yaygın olan kullanımıyla, kişinin tıbbi tedaviyi kabul ettiğinin göstergesi haline gelmiş onamın, aynı zamanda tedaviyi reddetmeyi ve durdurmayı da içeren bir anlamı vardır.[25] Hasta Hakları Yönetmeliği madde 25'e göre; "Kanunen zorunlu Onam", Tıbbi Müdahalelerde Aydınlatılmış Onam olan haller dışında ve doğabilecek olumsuz sonuçların sorumluluğu hastaya ait olmak üzere; hasta kendisine uygulanması planlanan veya uygulanmakta olan tedaviyi reddetmek veya durdurulmasını istemek hakkına sahiptir. Bu halde, tedavinin uygulanmamasından doğacak sonuçların hastaya veya kanuni tem-

22 AYDIN Erdem, "Tıp Etiğinde Temel İlkeler", www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/ ekler/ doc/ilkeler.doc, E.T.15..01.2024;

23 TACİR, s.109.

24 YENERER, ÇAKMUT, s.7.

25 POLAR Selçuk, "Tıpta Aydınlatılmış Onam ve Özerklik İlkesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları, İstanbul, 2015, s.71.

silcilerine veyahut yakınlarına anlatılması ve bunu gösteren yazılı belge alınması gerekir". Bu hak çerçevesinde kişinin yaşama hakkının mı yoksa kendi kaderini belirleme hakkı bağlamında özerk iradesinin mi üstün tutulacağı süregelen tartışmalar arasındadır.[26] Günümüzde yaşama hakkı tek başına bir anlam ifade etmekten uzaklaşmış, kaliteli ölüm kavramının yaygınlaşmasıyla yaşamını yeterince nitelikli bulmayan kişilerin ölmek için profesyonel yardım alma eğilimi ortaya çıkmıştır.[27] Bu nedenle konuyu yaşam hakkını sonlandırmak isteyen kişinin duygu ve düşüncelerine göre değerlendirmek daha doğru olacaktır. Aksi halde yaşama hakkı kişiye bir mükellefiyet gibi yüklenmiş olacaktır ki bu da insanı en yüksek değer olarak gören ve onun değerlerini korumayı amaçlayan bir hukuk anlayışına ters düşecektir.[28]

4. ONAMIN GEÇERLİLİK UNSURU OLARAK AYDINLATMA

Amacı teşhis, tedavi ya da korumaya ilişkin olsa da, kişinin vücuduna yönelik tıbbi müdahalelerin hukuka uygun sayılabilmesi için kişinin onamı gerekmektedir. Onamının geçerliliği bakımından kişinin neye onam verdiğini bilmesi önem arz etmektedir ki bu bilme durumu da hastanın aydınlatılması ile mümkün hale gelir.[29] Aydınlatılmış onam, kısaca hastanın neye anlaşma yaptığından haberdar olmasıdır.[30] Geniş anlamda hastanın aydınlatılması ise hastanın hastalığı, uygulanması planlanan tanı ve tedavi yöntemleri, diğer tedavi seçenekleri, meydana gelebilecek muhtemel sonuçları,

---

26 İNCEOĞLU Sibel, "İnsan Hakları Bakımından Ötanazi", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2.Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu: "Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü, İlgilinin Rızası ve Diğer Güncel Konular", Cilt:3, Sayı:2, 2006, s.290.

27 OĞUZ Yasemin, "Yaşamın Sonlandırılmasına İlişkin İsteme ve Eyleme Üzerine Düşünmeler", Türkiye Biyoetik Derneği VI. Tıp Etiği Kongresi: Biyoetikte Yeni Ufuklar, İstanbul, 2010, s.21

28 GÜVEN Kudret, "Ötanazi ve Kişilik Hakları", II. Sağlık Hukuku Kurultayı, Ankara, 2008, s.490.

29 ÖZDEMİR Hayrunnisa, "Teşhis ve Tedavi Sözleşmesinde Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğü", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:4, 2008, s.34.

30 ERSOY Nermin, ÖZCAN Müeser, ŞENSES Özcan, ER Rahime, "Acil Tıp'ta Aydınlatılmış Onam", Ulus Travma Acil Cerrahi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, 2010, s.4.

söz konusu işlemlerin hasta üzerinde oluşturabilecek etkileri ve müdahalenin yapılmaması ya da ertelenmesi halinde söz konusu olabilecek sonuçları hakkında bilgilendirmesi olarak ifade edilebilir. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları madde 26'ya göre; "Hekim hastasını, hastanın sağlık durumu ve konulan tanı, önerilen tedavi yönteminin türü, başarı şansı ve süresi, tedavi yönteminin hastanın sağlığı için taşıdığı riskler, verilen ilaçların kullanılışı ve olası yan etkileri, hastanın önerilen tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar, olası tedavi seçenekleri ve riskleri konularında aydınlatır". Yargıtay'da birçok kararında rızanın varlığını yeterli bulmamış ve aydınlatılmış rızanın varlığını aramıştır. Örneğin Y 13. HD, E 2015/11729, K 2016/9861, 07.04.2016, Yargıtay, "Sağlıkla ilgili her türlü girişim, kişinin özgür ve aydınlatılmış onamı ile yapılabilir"; Y 13.HD, E 2013/23012, K 2014/22561, 02.07.2014, "Davacı tarafından 24.03.2008 tarihinde imzalanan "Bilgilendirilmiş Onam" belgesinde işlemin tıbbi sonuçlarının ve olası komplikasyonlarının anlatıldığı ve davacının bu işleme rıza gösterdiği yazılı ise de, bu rızanın az yukarıda vurgulandığı üzere aydınlatılmış rıza olması gerekir. Anılan belgede önerilen tedavi yönteminin başarı şansı ve süresi, bu yöntemin hastanın sağlığı için taşıdığı riskler, tıbbi sonuçları ve olası komplikasyonları konularında bir açıklama bulunmamaktadır. Öyle olunca, davalıların ameliyat öncesi muhtemelen hâsıl olabilecek sonuç ve komplikasyonlar hakkında hastasını bilgilendirmeleri bir zorunluluktur"; Y 13. HD, E 2008/4219, K 2008/10660, 16.09.2008, "Ayrıca ameliyat için rıza alınmış olması bu rızanın aydınlatılmış rıza olduğunu göstermez. Dolayısı ile aydınlatılmış bir rızadan bahsedilemez. Hastanın aydınlatıldığının ayrıca doktor tarafından kanıtlanması gerekmekte olup, davalı doktor, davacı hastasını muhtemel rizikolara karşı aydınlattığını kanıtlayamamıştır. Öyle olunca hukuken geçerli bir rızadan bahsedilemeyeceğinden, mahkemece tarafların tazminatın kapsamı konusunda delilleri toplanıp sonucuna uygun karar verilmesi gerekirken, davanın reddine karar verilmesi usule ve yasaya aykırıdır".

4.1 Aydınlatmanın Amaçları ve Kapsamı

Hasta-hekim arasındaki güvene dayalı ilişkide güç paylaşımı çok önemli bir husustur. Hekim aydınlatma ile bir taraftan hastasıyla arasındaki güveni tesis ederken bir taraftan da hastanın tedaviyi kabul ya da reddederek kendi geleceğini belirleme hakkını kullanmasını sağlar.[31] Bu nedenle hastanın bilgilendirilmesi çok önemlidir. Bilgilendirme iki aşamadan oluşur. İlk aşama bilginin açıklanmasıdır ve bu aşamada hekim hastalığın teşhisi, tedavisi ve komplikasyonlarıyla alakalı önem arz eden her detayı hasta ile paylaşmalıdır.[32] İkinci aşama bilginin hasta tarafından anlaşılmasıdır. Hasta tarafından anlaşılmayan aydınlatma hekimi sorumluluktan kurtarmaya yetmeyecektir. Hekimin aydınlatma yükümlülüğü sadece tıbbi müdahale öncesine ait olmayıp müdahalenin tamamlanmasının ardından, hastanın sağlığının korunması için gerekli yaşam tarzı, kullanması gereken ilaçlar hakkında da bilgi verilmelidir.[33] Hekim yararlılık ve zarar vermeme ilkesi bağlamında tıbbi müdahalenin faydalarını ve risklerini tartmalı, bu konuda hastayı bilgilendirerek yönlendirmeli, hastanın zararına olacak her türlü tıbbi girişimden uzak durmaya çalışmalı ve ayrıca müdahale sonrası hastanın iyileşme sürecini uygun bir şekilde yürütmelidir.[34] Hasta Hakları Yönetmeliği madde 15' e göre; "Hastaya; a) Hastalığın muhtemel sebepleri ve nasıl seyredeceği, b) Tıbbi müdahalenin kim tarafından nerede, ne şekilde ve nasıl yapılacağı ile tahmini süresi, c) Diğer tanı ve tedavi seçenekleri ve bu seçeneklerin getireceği fayda ve riskler ile hastanın sağlığı üzerindeki muhtemel etkileri, ç) Muhtemel komplikasyonları, d) Reddetme durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel fayda ve riskleri, e) Kullanılacak ilaçların

---

31 ORAL Tuğçe, "Hekimin Aydınlatma ve Hastanın Rızasını Alma Yükümü", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2, 2011, s.189.

32 GEMİCİ Hatice Betül GÖKSOY, Özlem Evrim, DOĞAN Ahmet, DOĞAN, ARICA Vefik, "Çocuklarda Aydınlatılmış Onamda Güncel Yaklaşımlar", Cilt: 5, Sayı: 3, 2014, s.497.

33 ALTAY, s.227.

34 ARDA Berna, ŞAHİNOĞLU Serap, "Tıbbi Etik: Tanımı, İçeriği, Yöntemi ve Başlıca Konuları", Ankara Tıp Mecmuası, C48, 1995, s.330.

önemli özellikleri, f) Sağlığı için kritik olan yaşam tarzı önerileri, g) Gerektiğinde aynı konuda tıbbî yardıma nasıl ulaşabileceği, hususlarında bilgi verilir". [35]Hastanın aydınlatılması yükümlülüğünün temelini tedavinin riskleri hakkında bilgilendirilmesi oluşturduğu için hasta, kendisine uygulanacak müdahalenin tüm olası riskleri konusunda aydınlatılmalıdır. Bu riskler yapılan müdahaleye bağlı olarak tıp bilimi ve deneyimlerine göre bilinen ya da bilinmesi mümkün olan risklerdir. Aydınlatmanın kapsamı her somut olaya göre farklılık arz edecek, müdahalenin zorunluluğu, aciliyeti ve rizikonun ağırlığına göre aydınlatma genişleyecektir.[36] Örneğin basit bir soğuk algınlığında aydınlatmanın kapsamı daha dar tutulabilecekken cerrahi müdahale gerektiren bir durumda aydınlatmanın kapsamı daha da genişletilecektir. Aciliyet durumunun bulunmadığı ve müdahalenin büyük riskler taşıdığı hallerde hekim hastayı farklı alternatiflerden yararlanma, önlemler alma konusunda daha yoğun ve ayrıntılı aydınlatma yükümlülüğü altında olacakken, aciliyet durumu söz konusu ise aydınlatmanın kapsamı daraltılacaktır. Aydınlatma yükümlülüğünün tamamen ortadan kalktığı bazı haller de mevcuttur. Bu haller; hastanın açıkça aydınlatılmayı istememesi, hastanın kendisine uygulanması düşünülen tıbbi müdahale ile ilgili zaten bilgi sahibi olması ve hastanın bilincinin kapalı olup acil müdahalede bulunulmasında hastanın üstün yararının olması durumlarıdır.[37]

4.2 Aydınlatmanın Yükümlüsü ve Muhatabı

Hastayı bilgilendirme ve aydınlatma hekimin hastaya karşı yükümlülüklerindendir. Hekim ile hasta arasında güven ilişkisi olması yanında hekim hastaya karşı bir hizmeti ifa eden kişi durumundadır.[38]Hekimin bu hizmeti uzmanlık gerektiren ve yönetmeliklerle özel olarak düzenlenen bir ifa olduğu için sorumluluk bakımından

35 YENERER, ÇAKMUT, 2009, s.13.

36 YENERER ,ÇAKMUT 2009, s.15.

37 YENERER, ÇAKMUT, 2009, s.16.

38 TACİR, s.111.

daha ağır şartlara tabidir. Günümüzde sağlık sistemlerinde hasta merkezli paradigma değişikliği, hastaların haklarını daha fazla arama eğilimi, yasal düzenlemeler ve tıbbi alanda meydana gelen hızlı teknolojik ilerleme neticesinde hasta beklentilerinde artış gerçekleşmiştir.[39] Bu süreçte malpraktis dava sayılarında da ciddi artışlar olmuştur. Hekimlerin haklarında dava açılması kaygısı, tanıyı koyamama endişesi, hasta yakınlarının şiddetine hedef olma, şikâyet edilme, yönetimden gelecek baskılar gibi nedenlerle, sorumluluğu üzerlerinden atma çabası, hastaya doğrudan müdahale etmek yerine, öncelikle kendilerini koruma anlayışı geliştirmelerine yol açmıştır. Bu anlayış değişikliği ile hekimler aydınlatılmış onama doğru yönelmişler, hastayı teşhis ve tedavi sürecine daha fazla katarak hekimlik uygulamalarında kendi güvenliklerini ön plana çıkarmaya başlamışlar, özellikle aydınlatılmış onam formlarını doldurma konusunda daha fazla özen göstermişlerdir. Ancak bu formlar aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiğinin ispatı konusunda tek başlarına yeterli değildir. Bu noktada üzerinde durulması gereken husus; hekimin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğinin ispatının hastaya değil hekime ait olmasıdır.[40] Bunun temelinde hekimliğin uzmanlık gerektiren bir meslek olması ve bu ilişkide hekimin güçlü, hastanın güçsüz tarafı oluşturması yatmaktadır. Hekim aydınlatma yükümlülüğünü bizzat yerine getirmelidir.[41] Bu yükümlülüğü kendisi yerine getirmeyip bir başka meslektaşına bıraktığı durumlarda bunun rizikosuna kendisi katlanır.[42] Hasta Hakları Yönetmeliği madde 18/2'ye göre; "Hasta, tıbbi müdahaleyi gerçekleştirecek sağlık meslek mensubu tarafından tıbbi müdahale konusunda sözlü olarak bilgilendirilir.

---

39 TACİR, s.112.

40 Y.4.H.D, E.1976/6297, K.1977/2541, 07.03.1977, https://www.legalbank.com.tr/#!/Yargitay, ET 15.01.2024, "..davalı hekimin aydınlatma görevini yerine getirdiğini, bütün veri ve sonuçları tıp bilimine uygun olarak davacının anlayacağı biçimde bildirdiğini ispat edemediğine göre..".

41 HAKERİ, s.311.

42 YÜCEL Özge, Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğunun Koşulları..., s.203.

Bilgilendirme ve tıbbi müdahaleyi yapacak sağlık meslek mensubunun farklı olmasını zorunlu kılan durumlarda, bu duruma ilişkin hastaya açıklama yapılmak suretiyle bilgilendirme yeterliliğine sahip başka bir sağlık meslek mensubu tarafından bilgilendirme yapılabilir". Tıbbi müdahaleler kişinin vücut bütünlüğüne yönelik, bireyin kişilik haklarıyla ilişkili müdahalelerdir. Bu nedenle tıbbi müdahalelerin hukuka aykırı nitelik arz etmemesi, hukuka uygun icra edilmelerine bağlıdır. Hukuka uygunluk sebeplerinden en önemlisi de rızadır.

Özerklik ilkesi ve kişinin kendi geleceğini belirleme hakkı kapsamında bu rızayı verme yetkisi bizzat hastanın kendisinde olsa da rızanın geçerli olabilmesini bu rızayı veren kişinin rıza ehliyetine sahip olup olmaması da etkilemektedir.[43] Aydınlatılmış onamın aydınlatma ve onam olarak iki yönü olduğundan daha önce bahsetmiştik. Aydınlatma kısmı bilginin aktarılması ve anlaşılmasından oluşurken, onam kısmı da yeterlilik ve gönüllülük unsurlarını zorunlu kılar. Yeterlilik hastanın ehliyetiyle ilgili bir durumdur. Türk Medeni Kanun madde 16'ya göre; "Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir". Vücut bütünlüğü kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olsa da hasta-hekim arasındaki ilişkinin vekâlet ilişkisi olduğu ve bu ilişkinin tarafı olan hastanın ücret ödeme yükümlülüğü altına gireceği varsayılmakta, her ne kadar ayırt etme gücüne sahip olsa da küçüğün yasal temsilcilerinin rızası olmadan kendi işlemleriyle borç altına giremeyeceği ileri sürülmektedir.[44]Çocuklar hem ruhsal hem de fiziksel olarak gelişimlerini tamamlamamış olduklarından anlama ve karar verme yetenekleri tam değildir.[45] Bu nedenle, çocuklarla ilgili kararların verilmesi sürecinde, çocukların sahip oldukları hakların yasal

43 DÜNDAR Esra, "Çocuklarda Aydınlatılmış Onam", İzmir Barosu Dergisi, S: 1, 2017, s.13

44 ŞENOCAK Zarife, "Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:50, Sayı:4, 2001, s.70.

45 ARAVACIK, s.25.

temsilcileri aracılığı ile kullanılması söz konusudur. Bu süreçte belirleyici ölçüt, aile yararı kavramıyla özdeş tutularak genellikle yetişkinler arasında bir tahakküm unsuru olarak görülen ve günümüzde çocukla ilgili bütün işlerde gözetilmesi gereken bir ilke olarak yerini alan "çocuğun üstün yararı" kavramı olacaktır. Bağlayıcı olarak ilk kez 1989 BM Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 3'de "Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yüksek yararı temel düşüncedir." şeklinde düzenlenen bu kavram çocuğun hak ve yükümlülüklerinin genişletip sınırlandırılmasında kullanılan en temel kriter halini almıştır. Ancak içeriğinin ve uygulamada neyin çocuğun yararına olduğunun belirlenmesi bakımından yeterince zor olan bu kavram çocuğun iradesi ile başkalarının çocuk için faydalı bulduğu şeyler çatıştığında iyice karmaşık bir hal almaktadır.[46] Çocukların karar sürecine katılmalarına imkan verilmesi gerektiği başta Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Biyotıp Sözleşmesi olmak üzere birçok sözleşmede yer almaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 12'ye göre; "Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar". Hasta Çocuklar Bildirgesi madde 4/1'e göre; "Tıpkı ebeveynleri gibi çocuklar da, yaşları ve kavrayışları paralelinde bilgilendirilme hakkına sahiptir". İnsan Hakları Biyotıp Sözleşmesi madde 6/2'ye göre; "Kanuna göre bir müdahaleye muvafakatini verme yeteneği bulunmayan bir küçüğe, sadece temsilcisinin veya kanun tarafından belirlenen makam, kişi veya kuruluşun izni ile müdahalede bulunabilir. Küçüğün görüşü, yaşı ve olgunluk derecesiyle orantılı bir şekilde, gittikçe daha belirleyici bir etken olarak göz önüne alınacaktır". Sonuç olarak ebeveynlerin çocukları için her zaman en yararlı ve güzel olanı tercih etmek isteyeceği bir gerçek olsa da

46 YÜCEL Özge, "Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi", Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, 2013, s.118.

yetkin kabul edilen çocuktan da onam alınmalı ve bunun için tanı, tedavi süreci, tedavinin içeriği çocuğun anlayabileceği tarzda, yaşına uygun olarak basit ve kısa bir şekilde anlatılmalıdır.[47]Ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar yasal temsilcileriyle birlikte aydınlatılacakken, tam ehliyetsizler bakımından sadece yasal temsilcilerinin aydınlatılması yeterli olacaktır.[48]

4.3 Aydınlatmanın Usulü

Aydınlatmanın yeri kişinin mahremiyet ve özerklik hakkını ihlal etmeyecek şekilde belirlenmelidir.[49] Nitekim Hasta Hakları Yönetmeliği madde 18/6' ya göre; "Bilgilendirme uygun ortamda ve hastanın mahremiyeti korunarak yapılır". Aydınlatmanın tıbbi müdahaleden önce yapılması kesin olmakla birlikte zamanı hakkında kanunda açık bir hüküm yer almamakta, uygun zamanın belirlenmesinde somut olay göz önüne alınmaktadır.[50] Ancak her halde bu zaman uygulanacak tıbbi müdahalenin türüne ve risklerine göre hastanın anlama, seçenekleri değerlendirme yeterliliğine sahip olduğu, üçüncü kişilere ve yakınlarına danışma imkânı bulabileceği boyutta olmalıdır.[51] Aydınlatmanın şekliyle alakalı yasal bir düzenleme bulunmayıp, aydınlatmanın yazılı yapılması ispat açısından hekime kolaylık sağlamaktadır. Ancak yazılı formların kesin belge niteliğine sahip olmayıp, hâkimin takdir yetkisi çerçevesinde değerlendirildiği göz önüne alındığında; bu formlar tek başına hekimin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispatlamaya yetmeyecektir.[52] Aydınlatma bilginin sunulması ve anlaşılmasını içeren iki yönlü bir mekanizmaya sahip olduğundan asıl önem arz eden

47 GEMİCİ, GÖKSOY,DOĞAN,DOĞAN,ARICA, s.501.

48 OZANOĞLU Hasan Seçkin, "Hekimlerin Hastalarını Aydınlatma Yükümlülüğü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:52, Sayı:3, 2003, s.72.

49 YÜCEL Özge, Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğunun Koşulları ve Hasta Hekim ile Sağlık Hizmeti Sunucusu Arasındaki Hukuksal İlişkinin Niteliği, TBB Dergisi, s.208.

50 OZANOĞLU, s.61.

51 OZANOĞLU, s.73.

52 ERÇELTİK Erman, "Özel Sağlık Kurum ve Kuruluşlarının Tıbbi Müdahaleden Doğan Sorumlulukları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk ABD, İzmir, 2011, s.71.

husus bilginin hasta tarafından anlaşılmasıdır. Hasta Hakları Yönetmeliği madde 18'e göre; "Bilgi, mümkün olduğunca sade şekilde, tereddüt ve şüpheye yer verilmeden, hastanın sosyal ve kültürel düzeyine uygun olarak anlayabileceği şekilde verilir". Aydınlatma yükümlülüğü hekime ait olduğu için hekim hastası için her kolaylığı sağlayarak anlama sürecini kolaylaştırmalı, gerekiyorsa tercüman tutmalı, hastanın herhangi bir engeli varsa ona uygun şekilde hasta ile iletişime geçmelidir.[53]

5. HEKİMİN CEZAİ SORUMLULUĞU

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi m.2 ve Anayasa m.17'nin güvencesi altında bulunan yaşam hakkı, insan haklarının en başında gelmektedir. Bu hak; kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyabilmesi, devam ettirebilmesi, varlığının çeşitli etkilerle bozulmasına engel olabilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Yaşam hakkı, sağlık ve vücut bütünlüğü, insanın insan olması nedeniyle sahip olduğu vazgeçilmez ve devredilmez nitelikteki hakların başında gelmekte olup, Anayasa başta olmak üzere ulusal ve uluslararası belgelerle koruma altına alınmıştır. Ülkemizde; Sağlık Hukuku alanında yapılan ilk düzenleme, 14.04.1928 tarihli, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun olarak kabul edilmektedir. Bu Kanunun 70. maddesine göre; hekimlerin ve diş tabiplerinin yapacakları her cerrahi işlem için hastanın, küçük ise veli veya vasisinin muvafakatlerinin alınmasını gerektiğini, büyük cerrahi operasyonlar için bu muvafakatin yazılı olması gerektiği açıkça ifade etmiştir.[54]

Vücut bütünlüğü ve sağlık hakkı kapsamında "Kişinin hak ve ödevleri" başlıklı Anayasa m.17/2'ye göre; "tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz." şeklinde vücut bütünlüğünün kişinin rızasına ve muvafakatine

53 POLAT, s.80.

54 HAKERİ, s.13.

bağlı olduğu, bireylerin rızası olmadan bunun ihlal edilemeyeceğini, bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağını açıkça ifade etmiştir. Ayrıca "Sağlık ve çevrenin korunması" başlıklı Anayasa m. 56'ya göre; "Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak, insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir". Bu Anayasa hükümleriyle; Devletin sağlık hakkı ile ilgili sorumluluk alanı belirlenmiş, yaşam hakkının Anayasanın güvencesinde bir hak olduğunu, Devletin sağlıkla ilgili yükümlülüklerini yerine getirirken sorumluluğu olduğunu, dolayısıyla yaşam, maddi ve manevi bütünlüğü koruma hakkının en temel ve vazgeçilmez temel hak olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca; sağlık hakkı pozitif statü haklarından olması nedeniyle herkesin, Devletten yardım ve hizmet talep etme hakkı bulunmaktadır.[55] Birleşmiş Milletler İktisadi, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin, sağlık standardı hakkı ile ilgili 14 No.'lu Genel Yorumunda; sağlık hakkının birbiri ile bağlantılı dört temel unsuru üzerinde durularak sağlığın diğer insan haklarından yararlanabilmek için vazgeçilmez, temel bir insan hakkı olduğu vurgulanmaktadır. Bunlardan birincisi; işleyen kamu sağlığı ve sağlık bakım tesislerinin, ürün ve hizmetlerin Devletlerde yeterli miktarda kullanılabilir olması gerekliliğidir. İkincisi; sağlık tesisleri, sağlıkla ilgili ürün ve hizmetlerin ayırım gözetilmeksizin herkes için ulaşılabilirliğidir. Sağlık hakkının ulaşılabilir olması ayırımcılık yasağını, fiziksel yönden ulaşılabilirliği, iktisadi veya maddi yönden ulaşılabilirliği, ayrıca sağlık sorunlarıyla ilgili bilgilere ulaşabilirliliği kapsamaktadır. Üçüncüsü; tüm sağlık tesisleri, ürün ve hizmetleri tıp etiğine saygılı ve kültürel olarak uygun, yani kabul edilebilir olmalıdır. Dördüncüsü; sağlık tesisleri, ürün ve hizmetleri kültürel

55 ŞENOCAK, s.60.

olarak kabul edilebilirliğin yanı sıra bilimsel ve tıbbi yönden de uygun ve iyi kalitede olmalıdır.[56]

Hekimler tarafından uygulanan tıbbi müdahaleler gerekli şartları taşıması halinde meşru olarak kabul edilmiş, sağlık çalışanlarının kişinin yaşamını ve sağlığını korumak için yaptığı müdahalelere izin verilmiş, hatta desteklenmiştir. Ancak tıbbi müdahalenin hukuka uygun kabul edilebilmesinin koşulları belirlenirken, bu koşullara uygun olmayan tıbbi müdahaleler nedeniyle ilgilerin hangi hallerde sorumlu olacağı da belirlenmiştir.

Tıbbi müdahale; tıp mesleğini icra eden yetkili hekim tarafından, doğrudan veya dolaylı olarak tedavi amacına yönelik kişinin bedensel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik gerçekleştirilen her türlü faaliyeti ifade etmektedir. Türk Hukuku'nda hekimin tıbbi müdahalesi ameliyat, ilaç, ışın tedavisi ile olabileceği, bunların aslında yaralama olduğu, ancak bu yaralama hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası çerçevesinde TCK m.26'ya göre hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmektedir.

5.1 Hekimin Tıbbi Müdahalesi ile Oluşan Suçun Maddi ve Manevi Unsurları

Hekimin müdahalesinde suçun maddi unsurunun oluşabilmesi için iki görüş mevcuttur. Bunlardan birincisi; hekimin yerine getirdiği fiillerin kanunda suç olarak nitelendirilen unsurlara uymadığını ileri süren görüştür. Buna göre, tıbbi müdahalede bir zarar meydana geldiğinde veya tedavi sonucunda meydana gelen zararın olumsuz etkisi ortadan kalktığında suçun maddi unsur ortadan kalkacak olup, suçun unsurları meydana gelmeyecektir.

İkinci görüşe göre; hekim tarafından gerçekleştirilen müdahale sonucunda meydana gelen zarardan sonra hasta iyileşmiş olsa bile, iyileşene kadar geçen zaman diliminde hasta zarar görmüş ve

56 HAKERİ, s.98.

suçun maddi unsuru meydana gelerek hekimin sorumluluğu doğmuştur. Buna ek olarak, hekim tarafından gerçekleştirilen tıbbi müdahale başarılı veya başarısız olması suçun maddi unsuru değiştirmeyecek olup, hasta iyileşene kadar geçen zaman diliminde suç meydana gelecektir.[57]

Hekimin mesleğini yerine getirirken; tıbbi müdahalesi sonucunda hastalarına karşı öldürme veya yaralama kastı ile hareket etmesinin düşünülemeyeceği, mesleğini yerine getirirken hastalarını iyileştirme amacıyla ve Hipokrat yeminine bağlı kalması gerektiği tartışmasızdır. Buna göre; hekim tarafından yapılan tıbbi müdahalenin bilerek ve istenerek olduğu tartışmasız olup, sırf bu nedenle hekime ceza sorumluluğu yüklenemez. Hekim, ya hastasına zarar verme kastı ile hareket ettiğinde veya mesleğini icrada kusurlu davrandığında sorumlu tutulur. Mesleğini icra eden ve çoğu zamanda hastanın veya bir yakının muvafakatini alarak tıbbi müdahalede bulunan, hasta vücudu üzerinde tıbbi saike bağlı olarak iyileştirici, onarıcı, düzeltici yönde tasarruf eden veya hastasına ilaç veren hekimin, bu fiillerine bağlı sonuçlar esas itibariyle hukuka uygun sayılır, ancak ne zaman bu fiiller zarar verme, hayatı tehlikeye düşürme kastını veya mesleki hata olarak da nitelendirilebilecek taksir derecesinde kusuru içerir, işte o zaman tıbbi müdahale Ceza Hukukunun ilgi alanı girer.

Hekimin müdahalesi sonucu öldürme veya yaralama suçun oluşabilmesi için kastın varlığı ve yoğunluğu gerekli iken, tedavi ile illiyet bağının kurulamadığı durumda hastanın vücudunda kendi özensizliği nedeniyle tedavi sonrası oluşan yaralanma, iyileşmeme veya hasarlı kalan vücut bölgelerinin hekimin müdahalesi ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı kurulması gerekmektedir. Buna ilişkin Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 08.01.2019 tarihli 2016/2088 E., 2019/220 K. sayılı kararında; "Sanığın ... Hastanesi Plastik Cerrahi Bölümünde uzman doktor olarak görev yaptığı,

57 HAKERİ, s.100.

10.05.2012 tarihinde katılana göğüs büyütme ameliyatının Doç. Dr. ... tarafından yapıldığı, ameliyattan sonra hastada tıp dilinde "kapsül kontroktürü" denilen ve bu tür ameliyatlardan sonra sık karşılaşılan bir komplikasyon olan göğüs implantının çevresinde iyileşme dokusunun fazla ve şekilsiz olması, göğüsün dış görüntüsünün bozulması durumunun gelişmesi nedeni ile hastanın 16.08.2012 tarihinde ikinci ameliyatının sanık doktor tarafından yapıldığı Adli Tıp Kurumu Başkanlığı İkinci İhtisas Kurulu raporunda sanığın, hastanın evine giderek, tıbbi müdahale yapmasının, özen eksikliği olarak belirtildiği, katılandaki yaralanma ile evdeki müdahale arasında illiyetin olduğuna dair bir tespite yer verilmediği... Doç.Dr. ... tarafından düzenlenen epikriz raporunda "....hastanın 10 yıldır ... adlı ilacı kullandığı, 20-25 yıldır günde 1,5 paket sigara içtiği ve içmeye devam ettiği, uyku ve beslenme düzensizliğinin devam ettiği..." ibarelerine yer verildiği, ... Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Plastik Rekonstruktif ve Estetik Cerrahi Kliniğinden Doç.Dr. ... ve Doç.Dr... tarafından düzenlenen bilirkişi raporunda özetle "... dosyadaki bilgi ve belgeler ile ifadeler dikkatle incelendiğinde tıpta "uyumsuz hasta" diye tanımlanan bir hasta tipi ile karşı karşıya olunduğu, hastanın tüm uyarılara rağmen sigara içmeye devam ettiği ve arkadaşı ...'in ifadesine göre panik atak hastası olan S...'nin pansumanlarını yaptırmak için hastaneye gidemediği ifadelerine yer verildiği.." şeklindeki bilirkişi raporu ile Adli Tıp Kurumu Başkanlığı İkinci İhtisas Kurulu raporu karşısında; yaralanma ile sanığın evde yaptığı müdahale arasında illiyet bağı bulunmadığından, sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi kanuna aykırı olup BOZMAYI gerektirmiştir".

5.2 Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygun Olması, Hastanın Aydınlatılması ve Hakkın Kullanılması

Türk Hukuku'nda hekimin faaliyetlerinin hukuka uygunluğu TCK m.26/1'e göre; "Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez". Hastaların sağlık hakkından yararlanmak suretiyle vücut bütünlüğüne müdahalenin hukuka uygun hale gelmesi ise, aynı maddenin

ikinci fıkrasında ilgilinin, yani hastanın rızası olarak belirtilmiştir. TCK m.26/2 uyarınca; "Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez". Hastanın üzerinde tasarruf edebileceği hakka bağlı olarak, özgür iradesi ile kabul ettiği tıbbi müdahalenin, örneğin estetik, zorunlu cerrahi, psikiyatrik tedavi gibi hekimlerin hastalarına uyguladıkları tedaviler hukuka uygunluk nedeni sayılırlar. Dolayısıyla; hekimin müdahalesinin hasta hekim ilişkisi çerçevesinde aralarında bulunan sözlü veya yazılı bir sözleşmeye dayalı olarak, hastanın üzerinde mutlak şekilde tasarrufu sonucunda zararın meydana gelmesi halinde, tedavinin hukuka uygunluk nedeni olacağı anlaşılmaktadır.[58]

Hastanın olağanüstü haller dışında vücudu üzerinde yapılan tıbbi müdahale, ancak hastanın açık rızası ile mümkündür. Hastanın rızası, hem Özel Hukuk ve hem de Ceza Hukuku anlamında hukuka uygunluk sebebidir. Tedavi olmak amacıyla gelen hastanın açık rızası bulunmasa bile, kanuni temsilcisi olan velinin veya vasinin rızası alınmalıdır. Belirtmeliyiz ki; hastanın rızasının geçerli olabilmesi için hastanın neye rıza gösterdiğini bilmesi, en azından algılayabilmesi gerekir. Bunun sağlanabilmesi, ancak hastanın doğru bir şekilde aydınlatılması ve rızasının alınması suretiyle olur. Aksi takdirde, uygulanan tıbbi işlem hukuka aykırı olacak ve doğan zararlardan tedaviyi uygulayan hekim ve kurum sorumlu olacaktır[59]. Aydınlatma ve rızanın bulunmaması durumunda, hekim hastayı iyileştirme amacıyla tıbbi müdahalede bulunmuş olsa bile, hastanın cerrahi işleme, yani ameliyata katlanmış olması bile maddi ve manevi vücut bütünlüğüne zarar teşkil edecek olup, hekimin ceza sorumluluğunu gündeme getirecektir.

58 ÜMİT Ceyda, Hekimlerin Mesleklerinin Uygulanmasından Doğan Ceza Sorumluluğu, TAAD, Yıl:8, Sayı:32 Ekim 2017, s.203.

59 HAKERİ, s.104.

Ayrıca; hakkın kullanılması ve gerçekleştirilen tıbbi müdahalenin yerine getirilmesinin en önemli hukuki dayanağı hastanın aydınlatılmasıdır. Bu kapsamda hekimlerin tedavi ettikleri hastayı aydınlatması; hem hekimin sorumluluğunun doğmasını, haksız yere şikayet edilmesini ve hem de kendisine ve bağlı bulundukları kurumlara yönelik davaların açılmasını engelleyecektir. Elbette bu aydınlatmanın doğru, eksiksiz ve tedavinin sonuçları açıklanacak şekilde yerine getirilmelidir, aksi halde aydınlatmanın eksik olması veya sonuçlarından bahsedilmemesi nedeniyle ceza sorumluluğu doğacaktır ki makalemizin birinci bölümünde bahsettiğimiz aydınlatılmış onamın önemi tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Hastanın bilincinin kapalı olduğu, kanuni temsilcisinin olmadığı, acil müdahalenin gerektiği, tedavi yapılmazsa hastanın hayati riskinin artacağı, ölüme terk edileceği bir durumda, hastanın zımnen rızasının varlığı gündeme gelecektir. Bu rıza; çünkü hastanın bilinci ya kapalı veya özgür iradesi ile hareket edemediğinin anlaşıldığı ve yerine rızasını alıp, aydınlatılmış onam yükümlülüğünün yerine getirilemeyeceğinin anlaşıldığı durumda, haklar dengesi ve yaşama hakkının üstünlüğü gereğince tıbbi müdahale yapılmalıdır.

Acil tıbbi müdahalenin gerekli olup da sırf rızanın ve/veya aydınlatılmış onam yükümlülüğünün yerine getirilemediğinden bahisle hastaya müdahale edilmeyerek, hastanın sakat kalmasına veya ölmesine sebebiyet verilirse, bu halde hastaya müdahaleden imtina eden hekimin, sağlık personelinin, sağlık kurumunun ve yetkililerin hukuki ve cezai sorumlulukları gündeme gelecektir. Örneğin; trafik kazasında kendisini kaybedecek derecede ağır yaralanmış veya kendisinin olup da kanaması devam eden, fakat tıbbi müdahaleye izin vermeyen hastanın bile yaşamının korunması amacıyla acil tıbbi müdahale gereğince, hastanın bilinci açık olsa idi kendi tasarrufu ile tedavi görmeyi kabul edeceği değerlendirilerek, hekimin ceza sorumluluğu gündeme gelmeyecektir. Yani geçirdiği trafik kazasına bağlı ağır kanaması olan, ya da kullandığı alkolün veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin etkisi ile veya başka bir

saik ile tıbbi müdahaleye ve tedaviye izin vermeyen hastaya dokunulamayacağı, çünkü rızasının olmadığı ileri sürülebilirse de, bu görüşü kabul etmediğimizi, esasen açlık grevinde bulunana rızası dışında yiyecek ve içecek verilemeyeceği, hatta tıbbi müdahalede bile bulunulamayacağı söylense de, kanaatimizce hastanın acil tıbbi müdahaleye ve desteğe ihtiyaç duyduğu durumda rızasının olup olmadığına bakılmaksızın hastaya tıbbi müdahale ve destekte bulunulmalı, bu nedenle de trafik kazası geçirip de tıbbi müdahale ve tedaviye direnen hastanın yaşam hakkının korunması ve üstünlüğü uyarınca hastayı hayatta tutabilecek, sakat kalmasını önleyebilecek tıbbi önlemleri almak ve bu amaçla tıbbi müdahalede bulunmak gerekir.

Acil tıbbi müdahaleyi gerektiren tedaviyi reddeden hastaya dokunulamayacağı, hatta bu nedenle ölmesine veya sakat kalmasına izin verilmesi gerektiği, tedaviye direncinin tespiti ile yetinilmesinin uygun olacağı söylense de, kişinin yaşamı ve vücut bütünlüğü üzerinde mutlak tasarruf hakkı olmadığından bugün bir organını ihtiyaç duyan bir başkasına vermek istediğinde de yasal izne ihtiyaç duyan bir kişinin, uğradığı kaza veya saldırı sonrasında hekimden ve sağlık personelinden kendisini ölüme veya sakat kalmaya bırakmalarını istemesi kabul edilemez. Hiçbir hekim ve sağlık personeli de bu kayıtsızlığa göz yumamaz.[60]

Getirilen düzenlemeden önce özel sağlık kurum ve kuruluşlarında görevli olan hekimler için Cumhuriyet başsavcılığı tarafından doğrudan soruşturma yürütmekte iken, bu düzenleme ile artık Sağlık Bakanlığı nezdinde kurulan Mesleki Sorumluluk Kurulu'nun izni gerekmektedir. Ayrıca; özel sağlık kurum ve kuruluşlarında çalışan hekimler hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması Mesleki Sorumluluk Kurulu iznine tabi olduğu için, hali hazırda haklarında soruşturma açılan veya ceza davası devam eden hekimler hakkında, Cumhuriyet savcısı ve mahkemelerin Mesleki Sorumluluk Kurulu'ndan izin almaları gerekmektedir.

60 HAKERİ, s.108.

5.3 Hatalı Tıbbi Uygulama (Malpraktis)

Hatalı tıbbi uygulama (Malpraktis); hekim tarafından gerçekleştirilen tıbbi müdahalenin bilgisizlik, tecrübesizlik veya hekim hatası sonucu hastanın vücudunda zarar meydana gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Tıbbi hatanın kasten veya ihmali davranışlarla gerçekleşmesi mümkündür. Hatanın kasten gerçekleşmesi durumuna örnek olarak steril olmadığı bilinen aletlerle hekimin ameliyat yapması örnek gösterilebilir. Bu durumda hekimin davranışı hukuki sorumluluk yönünden haksız fiil sayılacak ve Türk Borçlar Kanunu m.49 ve devamı hükümlerinde yer alan haksız fiil sorumluluğu gündeme gelecektir. Müdahalenin tedavi amaçlı değil de kasten ve mağdurun hayatına son vermeye veya onu yaralamaya yönelik olması durumunda ise, Ceza Hukuku anlamında kasten öldürme veya yaralama suçu meydana gelmiş olacaktır.Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 28.02.2018 tarih 2015/38670 E., 2018/2593 K. sayılı kararında; "Dava hekim hatası iddiasına dayalı maddi manevi tazminat istemine ilişkindir. Davanın temeli vekillik sözleşmesi olup, özen borcuna aykırılığa dayandırılmıştır. Vekil vekalet görevine konu işi görürken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de, bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın, yaptığı işlemlerin, eylemlerin ve davranışların özenli olmayışından doğan zararlardan dolayı sorumludur. Bu nedenle sağlık memuru ve hastanenin meslek alanı içinde olan bütün kusurları, hafif de olsa sorumluluğun unsuru olarak kabul edilmelidir. Vekil, hastasının zarar görmemesi için, mesleki tüm şartları yerine getirmek, hastanın durumunu tıbbi açıdan zamanında ve gecikmeksizin saptayıp, somut durumun gerektirdiği önlemleri eksiksiz biçimde almak, uygun tedaviyi de yine gecikmeden belirleyip uygulamak zorundadır. Asgari düzeyde dahi olsa, bir tereddüt doğuran durumlarda, bu tereddüdünü ortadan kaldıracak araştırmalar yapmak ve bu arada koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdür. Çeşitli tedavi yöntemleri arasında bir seçim yapılırken, hastanın ve hastalığın özellikleri

göz önünde tutulmak, onu risk altına sokacak tutum ve davranışlardan kaçınılarak en emin yol seçilmelidir. Gerçekten de hasta, mesleki bir iş gören vekilden, tedavinin bütün aşamalarında titiz bir ihtimam ve dikkat göstermesini bekleme hakkına sahiptir. Somut olayda; mahkemece hükme dayanak kılınan Adli Tıp Kurumu raporu davacının aşamalarda dile getirdiği itirazlarını karşılar mahiyette ve yeterli değildir. Bu halde mahkemece konu ile ilgili tüm tıbbi dokumanlar dosya içerisine alınarak, üniversitelerin ilgili anabilim dallarından seçilecek konusunda uzman bilirkişilerden oluşmuş bir kurul aracılığı ile, davalının açıklanan hukuki konum ve sorumlulukları, dosyada mevcut delillerle birlikte bir bütün olarak değerlendirilip, tıbbın gerek ve kurallarına göre olayda davalının sorumluluğunu gerektirecek ihmal ve hata bulunup bulunmadığını, operasyonun komplikasyonlarından olduğu belirtilen sonucun doğmaması için yapılması gereken iş ve işlemlerin gereği gibi yerine getirilip getirilmediği hususlarında tatmin edici açıklama getiren, taraf, mahkeme ve Yargıtay denetimine elverişli rapor alınmak suretiyle hasıl olacak sonuca uygun bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup hükmün bozulmasını gerektirir."diyerek bu konuda emsal bir karara imza atmıştır.

Esas olarak; hekimin taksiri, yani mesleğinde acemilik, kural ve kaidelere riayetsizlik, özensizlik, dikkatsizlik, tedbirsizlik gibi hekimin uyguladığı teşhis ve tedavi yöntemlerinde tıbbi müdahale hatasına örnek olarak, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun tıbbi hataya ilişkin tespiti mevcuttur. Buna göre Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 16.05.2017 tarihli, 2017/271 E., 2017/278 K. sayılı kararında; "Doktorun, tıbbi müdahale sırasında standart uygulamayı yapmaması, bilgi, beceri veya deneyim eksikliği ile yanlış, eksik teşhis veya tedavide bulunması, gerektiği ölçüde ilgi ve itina göstermemesi veya hastaya gereken tedaviyi vermemesi neticesinde tehlike ve zarar oluşturan eylemleri tıbbi hata olarak kabul edile-

cektir. Ön muayenesinin eksik yapılması, hastanın geçmiş bilgisi hiç veya gerektiği gibi alınmaması, gerekli tetkiklerin yapılmaması teşhis aşamasında; gereken tıbbi müdahalenin hiçbir şekilde yapılmaması, ameliyat sırasında hastanın vücudunda yabancı madde unutulması, yanlış tedavi yöntemi seçilmesi, yanlış ilaç verilmesi, hastanın veya müdahale edilecek uzvun karıştırılması, müdahalenin ölçüsüz bir şekilde yapılması, hijyen kurallarına dikkat edilmemesi veya hatalı ameliyat tarzının benimsenmesi de uygulamada tedavi aşamasında görülen tıbbi hata örneklerindendir".

Hekim tarafından gerçekleştirilen müdahalenin, hatalı tıbbi uygulama sonucu meydana gelen neticeyi öngörmesi, olursa olsun şeklinde hareket etmesi ve neticeyi göze alarak hareket etmesi halinde olası kastla insan öldürme veya yaralama suçundan söz edilecektir. Örneğin; hastanın cerrahi müdahale gerektiren durumu bilen, ancak bu müdahaleyi gerçekleştirmeyen hekimin ilaç yazmak ile yetindiği, olursa olsun şeklinde öngörülen neticeyi kabul ettiği, bu nedenle olası kastla insan öldürme suçunu işlediği söylenebilecektir. Ayrıca, tıbbi hatanın kasten ve ihmali davranışla gerçekleştirilmesi de mümkündür. Örneğin; kanunen yükümlü olduğu halde hastasını kasten tedavi etmekten kaçınarak hastanın sağlığına zarar vermesi halinde, hekim TCK m.88'e göre kasten yaralama veya TCK m.83'e göre kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesinden sorumlu olacaktır.[61] Ya da; acil tedavi için gelen hastaya müdahale edilmesi gerekirken, hekimin hastaya karşı şahsi husumeti nedeniyle veya keyfi olarak bilerek ve isteyerek tedavi etmekten kaçınması halinde TCK m.88'e göre kasten yaralama veya TCK m.83'e göre kasten öldürmenin ihmali davranışla gerçekleşmesi gündeme gelebilecektir.

Tıbbi hataya ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 04.06.2017 tarihli 2017/ 13-669 E., 2020/346 K. Sayılı bir diğer

61 DEĞDAŞ Ulaşcan, Hatalı Tıbbi Uygulamadan (Malpraktis) Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk , Dergi Park, Cilt:4, Sayı:6, 2017.

kararında; "Dava, hepatit-b virüsü taşıyan kanın hastaya verilmesi sonucu hastanın ölümü nedeniyle maddi ve manevi tazminatın tahsili istemine ilişkindir. Mahkemece yapılan bilirkişi incelemesinde verilen mütalaada, donörde bulunan değerin düşük bir titre olmakla birlikte verilen kanın bulaşıcılığı olduğunu gösteren bir bulguyu ifade ettiği, tek seferlik malzemelerin tercih edilmesi nedeniyle hastalığın hastanede kullanılan malzemelerden bulaşmasının mümkün görülmediği, virüsün cinsel ilişki, berber malzemeleri, uyuşturucu kullanımı gibi yollarla da bulaşabileceği ancak hastanın seksen dört yaşında bir kadın olduğu gözetildiğinde bu ihtimallerin olası görülmediği, hastanın hepatit tablosuna, kuvvetle muhtemelen, verilen bulaşıcılık taşıyan kanın sebep olduğu ifade edilmiştir. Yine raporda Sağlık Bakanlığı'nın kan nakline ilişkin yönetmeliğinde zorunlu tutulmamakla beraber hepatit hastalığının daha ileri tetkiklerle tespitinin mümkün olduğu da açıklanmıştır. Davalı hastanenin kendi kan deposunu kullanırken donörlerin bağışladığı kanlarla ilgili olarak Sağlık Bakanlığınca yapılması gerekli görülen testleri yaptığı ve sonuçlar kanın taşıyıcı olmadığı yönünde çıkmış ise de, alınan bilirkişi raporundan teknolojik olarak çok daha az yanılma payı olan ileri tetkiklerle virüsün tespitinin mümkün olduğu açıktır. Nitekim müteveffada ortaya çıkan durum üzerine yeniden yapılan incelemede bu testler sayesinde donörün virüs taşıdığı tespit edilmiştir. Yasal prosedüre uygun şekilde kurulup işletilen ve denetim mekanizması dâhilinde çalışarak veri bağışı ve nakli sağlayan kan merkezlerinden temin edebilecekken, hastaya daha hızlı müdahale edilebilmesi gayesiyle dahi olsa, kendisinin oluşturduğu sistemden kan temin eden davalı hastanenin azami seviye özen ve dikkati göstermesi gerekir. Verilen kanda ölüme sebep olan hastalığa ilişkin bulaşıcılık bulunduğu ortadayken artık hastalığın bu kandan değil, başka bir suretle bulaştığını davalı hastane ispat etmelidir. Ne var ki dosya kapsamı itibariyle bu husus ispat edilememiştir. Hal böyle olunca mahkemece illiyet bağının tam olarak tespitinin mümkün olmadığı gerekçesiyle davalı hasta-

ne yönünden asıl ve birleşen davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup hükmün bozulmasını gerektirmiştir".

Dolayısıyla gerçekleştirilen her tıbbi müdahalenin kendisine özgü risklerinin olduğu, oluşabilecek tüm sonuçlardan hekimin sorumlu tutulmasının beklenemeyeceği, bu nedenle hekimin "izin verilen risk" çerçevesinde görevini yerine getirdiği tartışmasızdır. Bu kapsamda; Dünya Tabipler Birliği tarafından, "hekimin tedavi sırasında standart uygulamayı yapmaması, beceri eksikliği veya hastaya tedavi vermemesi ile oluşan zarar" olarak bilinen "malpraktis", yani hatalı tıbbi müdahalelerin hekimlerin hem haksız fiil sorumluluklarını ve hem de ceza sorumlulukları gündeme getirmektedir. Uygulanan tıbbi müdahalelerin esasen kasten öldürme, yaralama, taksirle ölüme sebebiyet verme veya yaralama suçunun unsurlarını oluşturabileceği, ancak hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası çerçevesinde hekimlerin gerçekleştirdikleri işlemlerin TCK m.26'ya göre hukuka uygunluk sebebi sayıldığı ifade edilmelidir.

SONUÇ

Aydınlatılmış onam; "Anestezistlerin Etik Boyuttaki Sorumlulukları" içinde yer alan bir kavramdır. Anayasa madde 17: "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz" biçiminde bir tanım içermektedir. Bu noktadan yola gidildiğinde aydınlatılmış onam; hastanın kendisine uygulanacak her türlü girişim (tıbbi, cerrahi) hakkında bilgilendirilecek, yapılacak işlere izin verdiğini belirten bir belgedir. Günümüzde "hasta hakları yönetmeliği" (R.G. Tarih: 01.08.1998 Say:23420) Madde 5. Madde 22, Madde 24. ve hekimlik meslek etiği kuralları md.26. Aydınlatılmış onamın yasal dayanaklarını

oluşturmaktadır.Buna göre hastaya; Hastalığın muhtemel sebepleri ve nasıl seyredeceği, tıbbi müdahalenin kim tarafından nerede, ne şekilde ve nasıl yapılacağı ile tahmini süresi, diğer tanı ve tedavi seçenekleri ve bu seçeneklerin getireceği fayda ve riskler ile hastanın sağlığı üzerindeki muhtemel etkileri, muhtemel komplikasyonları, reddetme durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel fayda ve riskleri, kullanılacak ilaçların önemli özellikleri, sağlığı için kritik olan yaşam tarzı önerileri, gerektiğinde aynı konuda tıbbî yardıma nasıl ulaşabileceği, hususlarında bilgi verilir . Kendi başına karar verecek ehliyeti olmayanlar için ise örneğin: çocuklar, ileri derecede yaşlı, değişik nedenlere bağlı olarak hastalıklar, ilaçlar vb. serebral yani beyin fonksiyonlar ile ilgili problemi olan kişiler) onam verme yetisinde değillerdir. Bu durumdaki kişiler adına onamı onların adına Medeni Kanunda tanımlanan veli ya da olarak tanımlanan (Örneğin, çocuklarda, öncelikle anne-baba veya hukuken belirlenmiş kişi) kişiler verecektir. Aydınlatma yükümlülüğünün tamamen ortadan kalktığı bazı haller de mevcuttur. Bu haller; hastanın açıkça aydınlatılmayı istememesi, hastanın kendisine uygulanması düşünülen tıbbi müdahale ile ilgili zaten bilgi sahibi olması ve hastanın bilincinin kapalı olup acil müdahalede bulunulmasında hastanın üstün yararının olması durumlarıdır. Dolayısıyla aydınlatılmış onamla birlikte harici hata ve hukuki aykırılıkların gerçekleşmesi ile birlikte birtakım cezai ve hukuki sonuçların doğması da kaçınılmazdır. Hekimin ceza sorumluluğu, sağlık mesleği ile ilgili suçlar Ceza Kanunda belirlenmiştir. Buna göre; hekimin tedavi etme amacıyla yaptığı işlemlerde hatalı davranmaları, ihmalleri veya kasıtlı olarak suç işlemeleri halinde ceza sorumluluğu doğabilir. Ayrıca; hekimin hata yapması veya olası bir riski bertaraf etmek için gereken tedbirleri almaması durumunda da ceza sorumluluğu doğacaktır, fakat hekim mesleki faaliyetlerini dikkatli, titiz, doğru ve özenli davrandığı durumlarda ceza sorumluluğu gündeme gelmeyecektir. Hekimin ceza sorumluluğu, sağlık mesleği ile ilgili suçlar Ceza Kanunda belirlenmiştir. Buna göre; hekimin tedavi etme amacıyla yaptığı işlemlerde hatalı davranma-

ları, ihmalleri veya kasıtlı olarak suç işlemeleri halinde ceza sorumluluğu doğabilir. Ayrıca; hekimin hata yapması veya olası bir riski bertaraf etmek için gereken tedbirleri almaması durumunda da ceza sorumluluğu doğacaktır, fakat hekim mesleki faaliyetlerini dikkatli, titiz, doğru ve özenli davrandığı durumlarda ceza sorumluluğu gündeme gelmeyecektir. Bu noktada hekim, uyguladığı tedavi nedeniyle kasten öldürme, kasten yaralama, taksirle ölüme sebebiyet verme, taksirle yaralama, çocuk düşürtme, kısırlaştırma, insan üzerinde deney, görevi ihmal ve resmi belgede sahtecilik gibi birçok suç tipini işleyebilir. Bu suçlar özgü suç, yani mahsus bir suç tipi niteliğinde işlenebilen suçlar değildir. Ancak hekim tarafından gerçekleştirilen tıbbi müdahale sonucu ortaya çıkan zararın hekimlik sıfatı nedeniyle özgü suç çerçevesinde değerlendirileceği, hekimlerin 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanuna tabi olduğu, bu nedenle hekimler hakkında soruşturma izni almadan dava açılmasının mümkün olmadığı ifade edilmelidir. Hekim, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek öngörülmesi gereken ve istenmeyen neticeyi öngöremediği durumda taksirle yaralama veya taksirle öldürme suçlarından sorumlu olacaktır. Bu doğrultuda CMK m.160'a göre bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının soruşturma başlatıp kamu davası açabilmesi için iddianame düzenlemesini önleyen bu tür takip şartı nev'inden sınırlamaları, mağdurun hak arama hürriyetini engelleyen veya geciktiren yasal düzenlemeleri doğru bulmadığımızı, esasen işlendiği iddia edilen ve takibi şikayete bağlı olmayan suçlar yönünden Cumhuriyet savcısının soruşturma yapabilmesinin önüne geçilecek her türlü düzenlenmenin kaldırılması gerektiğini düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- **AĞKUŞ Nazmi.,** Aydınlatılmış Onam, Bursa Barosu Dergisi, Cilt: 36, Sayı: 92, Mayıs 2012.
- **AKİPEK Jale**, AKINTÜRK Turgut, ATEŞ Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 12.Baskı, İstanbul, 2015.

- **ALTAY Sabah,** "Tıbbi Müdahalede Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırı Davranışın Hukuki Sonuçları", Sağlık Hukuku'nda Dünyadaki Son Gelişmeler, İstanbul, 2009.
- **ARDA Berna, ŞAHİNOĞLU Serap**, "Tıbbi Etik: Tanımı, İçeriği, Yöntemi ve Başlıca Konuları", Ankara Tıp Mecmuası, Cilt:48, 1995.
- **CİVANER Murat, TERZİ Cem**, "Hastanın Kendi Kaderini Tayin Hakkı: Aydınlatılmış Onam", Ulusal Cerrahi Dergisi, Cilt:17, Sayı:2, 2001.
- **ÇAKMUT Özlem**, "Hastanın Tedaviyi Reddetme ve Durdurma Hakkı", Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Girne-Amerikan Üniversitesi Sağlık Hukuku Sempozyumu, Ankara, 2010.
- **ÇELİK Faik**., Hekimlik Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam İhaleleri (TTB Yüksek Onur Kurulu Kararları), Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, Aralık 2006.
- **DEĞDAŞ Ulaşcan**, Hatalı Tıbbi Uygulamadan (Malpraktis) Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk , Dergi Park, Cilt:4, Sayı:6, 2017.
- **DÜNDAR Esra**, "Çocuklarda Aydınlatılmış Onam", İzmir Barosu Dergisi, Sayı: 1, 2017.
- **ERÇELTİK Erman**, "Özel Sağlık Kurum ve Kuruluşlarının Tıbbi Müdahaleden Doğan Sorumlulukları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk ABD, İzmir, 2011.
- **ERSOY Nermin, AYDIN Erdem**, "Tıbbi Etik'te Özerklik ve Özerkliğe Saygı İlkesi", Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 1994.
- **ERSOY Nermin, ÖZCAN Müeser, ŞENSES Özcan, ER Rahime**, "Acil Tıp'ta Aydınlatılmış Onam", Ulus Travma Acil Cerrahi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, 2010.
- **GEMİCİ Hatice Betül GÖKSOY, Özlem Evrim, DOĞAN Ahmet, DOĞAN, ARICA Vefik,** "Çocuklarda Aydınlatılmış Onamda Güncel Yaklaşımlar", Cilt: 5, Sayı: 3, 2014.
- **GÜNERLİ Ali, ALAN Esra**, Aydınlatılmış Onam, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, Mart 2010.
- **GÜVEN Kudret**, "Ötanazi ve Kişilik Hakları", II. Sağlık Hukuku Kurultayı, Ankara, 2008.
- **HAKERİ Hakan**, Tıp Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2010.
- **İNCEOĞLU Sibel**, "İnsan Hakları Bakımından Ötanazi", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2.Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu: "Hekimin Aydınlatma Yükümlülüğü, İlgilinin Rızası ve Diğer Güncel Konular", Cilt:3, Sayı:2, 2006.
- **OĞUZ Yasemin**, "Yaşamın Sonlandırılmasına İlişkin İsteme ve Eyleme Üzerine Düşünmeler", Türkiye Biyoetik Derneği VI. Tıp Etiği Kongresi: Biyoetikte Yeni Ufuklar, İstanbul, 2010.

- **ORAL Tuğçe**, "Hekimin Aydınlatma ve Hastanın Rızasını Alma Yükümü", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2, 2011.
- **OZANOĞLU Hasan Seçkin**, "Hekimlerin Hastalarını Aydınlatma Yükümlülüğü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:52, Sayı:3, 2003.
- **ÖZDEMİR Çağlar, CAN Özgür, ARICAN** Nadir, Aydınlatılmış Onam - Medikolegal Yaklaşım, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 53, Nisan 2014.
- **ÖZDEMİR Hayrunnisa**, "Teşhis ve Tedavi Sözleşmesinde Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğü", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:4, 2008.
- **POLAR Selçuk**, "Tıpta Aydınlatılmış Onam ve Özerklik İlkesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları, İstanbul, 2015.
- **SÖĞÜT İpek**., Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarında Aydınlatılmış Onam Sorunu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 2, Temmuz 2017.**ŞENOCAK Zarife**, "Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:50, Sayı:4, 2001.
- **TACİR Hamide**, Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı, İstanbul, 2011.
- **TURLA Ahmet, KÖPRÜLÜ Hülya, KARAASLAN Emine Şirin, YÜKSEL Gözde**, "Aydınlatılmış Onam", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekiliği Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:2
- **ÜMİT Ceyda,** Hekimlerin Mesleklerinin Uygulanmasından Doğan Ceza Sorumluluğu, TAAD, Yıl:8, Sayı:32 Ekim 2017.
- **YÜCEL Özge,** "Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi", Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, 2013.
- **YÜCEL Özge,** Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğunun Koşulları ve Hasta Hekim ile Sağlık Hizmeti Sunucusu Arasındaki Hukuksal İlişkinin Niteliği, TBB Dergisi, 2018.

İNTERNET KAYNAKLARI

- AYDIN Erdem, "Tıp Etiğinde Temel İlkeler", www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/ekler/doc/ilkeler.doc, E.T.15.08.2026.
- BİLGE Yaşar, GÜNDOĞMUŞ ÜmitNaci, GÜNDÜZ Tarık, HANCI Hamit, KATKICI Ufuk, KÖK Ahmet Nezih, YAVUZ İsmail Cezmi, Hekimlerin Yasal Sorumlulukları, https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/1.html, E.T 16.08.2026.
- https://www.legalbank.com.tr/#!/ Yargitay, ET 15.08.2026.

AB YAPAY ZEKÂ TÜZÜĞÜ'NÜN ÜLKESEL KAPSAMINDA ÇIKTI ÖLÇÜTÜ: KULLANIM, ÖNGÖRÜLEBİLİRLİK ve ÜLKESEL GENİŞLEME

Av. Eda ŞAHİN[1]

ÖZET

Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü, üçüncü ülkede yerleşik sağlayıcı ve uygulayıcıları, sistemin ürettiği çıktının Birlik'te kullanılması hâlinde kapsamına almaktadır. Bu çalışma, Tüzüğün üçüncü ülke aktörlerine uzanan ülkesel kapsamının en geniş bağlantısı olan m. 2(1)(c)'deki çıktı ölçütünü başlı başına inceleme konusu yapmaktadır. Hükmün lafzı ile Gerekçe 22 arasındaki gerilim Nilsson içtihadı ışığında çözümlenmekte; ölçütün uygulanması için çıktının niteliği, işlevsel kullanım bağı ve öngörülebilirlik basamaklarından oluşan bir yorum testi önerilmektedir. Öngörülebilirlik, hükmün mevcut bir unsuru olarak değil, hukuk güvenliği ilkesine dayanan önerilen bir yorum ölçütü olarak sunulmaktadır. Ölçüt, hedefleme ölçütüyle karşılaştırılmakta; Adalet Divanının internet ülkeselliği üçlemesi çerçevesinde coğrafi engellemenin işlevi belirlenmekte; ölçüt, ülkesel genişleme kuramı içinde konumlandırılmaktadır. Sonuç bölümünde, Türk yapay zekâ mevzuatı için somut bir kapsam maddesi önerisi sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ Tüzüğü, çıktı ölçütü, öngörülebilirlik, ülkesel genişleme, coğrafi engelleme.

1 Av. Eda Şahin, İstanbul Barosu

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü,[2] m. 113'teki kademeli takvim uyarınca aşamalı olarak uygulanmaktadır: yasak uygulamalara ilişkin m. 5 hükümleri 2 Şubat 2025'ten, şeffaflık yükümlülüklerine ilişkin m. 50 hükümleri 2 Ağustos 2026'dan bu yana uygulama alanı bulmaktadır.[3] 2026 yazında kabul edilen Dijital Omnibus Tüzüğü, yüksek riskli sistemlere ilişkin uygulama takvimini ötelemiş, fakat kapsam hükümlerine dokunmamıştır: m. 2(1)(c), kabul edildiği günkü lafzıyla yürürlüktedir.[4] Hükme göre Tüzük, üçüncü ülkede yerleşik olan veya üçüncü ülkede bulunan sağlayıcı ve uygulayıcılara, "yapay zekâ sisteminin ürettiği çıktının Birlik'te kullanılması" hâlinde uygulanır.[5] Tek cümlelik bu hüküm, Türkiye'de geliştirilen, Türkiye'deki sunucularda çalışan ve Birlik pazarına hiç sunulmamış bir yapay zekâ sisteminin dahi, çıktısı Birlik'te kullanıldığı anda, Tüzüğün yükümlülük ve yaptırım rejimiyle karşılaşması sonucunu doğurabilmektedir.

Türkçe literatürde Tüzüğün kapsam hükümleri konusunda çalışmalar yapılmıştır.[6] Dikkati çeken bir çalışma, bir kavramın mo-

---

2 Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in yapay zekâya ilişkin uyumlaştırılmış kurallar koyan 13 Haziran 2024 tarihli ve (AB) 2024/1689 sayılı Tüzüğü, *AB Resmî Gazetesi* (ABRG) L serisi, 12.7.2024 (CELEX: 32024R1689). Metinde "Tüzük" veya "YZ Tüzüğü" kısaltmaları kullanılacaktır; madde ve gerekçe çevirileri, aksi belirtilmedikçe yazara aittir.

3 YZ Tüzüğü m. 113. Uygulamanın 2 Ağustos 2026 basamağına ilişkin resmî duyuru: European Commission, "Commission starts enforcing AI Act rules and new transparency requirements on 2 August", 31.7.2026, digital-strategy.ec.europa.eu (erişim: 25.8.2026).

4 Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in (AB) 2024/1689 sayılı Tüzük'te değişiklik yapan 8 Temmuz 2026 tarihli ve (AB) 2026/1744 sayılı Tüzüğü ("Dijital Omnibus"), ABRG, 24.7.2026 (yürürlük: 27.7.2026). Teklif için bkz. COM(2025) 836, 19.11.2025. Değişiklikler uygulama takvimine, yasak katalogundaki eklemelere ve işaretleme geçiş hükümlerine ilişkindir: yüksek riskli sistemlere ilişkin yükümlülükler Ek III bakımından 2.12.2027'ye, Ek I bakımından 2.8.2028'e ertelenmiştir; m. 2 değiştirilmemiştir.

5 YZ Tüzüğü m. 2(1)(c): "providers and deployers of AI systems that have their place of establishment or are located in a third country, where the output produced by the AI system is used in the Union".

6 Bkz. Dönmez, Zeynep: "Yapay Zekânın Hukuki Gelişimi ve AB Yapay Zekâ Yasası", *Adalet Dergisi*, 2025/1, S. 74, s. 947-975; Kavak, Hüseyin: "Dijital Çağda AB Yapay Zeka Yasası'nı (AI Act) Bekleyen Zorluklar", *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler*

nografik biçimde işlenmesine örnek gösterilebilir.[7] Yabancı yazında da ölçüt, Tüzüğün ülke dışı etkisine ilişkin genel tartışmaların içinde anılmakta, kavramsal iç yapısı çözümlenmemektedir.[8] Oysa ölçüt, hem sağlayıcıyı hem uygulayıcıyı kapsamına aldığından,[9] üçüncü ülke aktörleri bakımından Tüzüğün fiilen "genel kapsam kuralı" işlevini görmektedir. Bu işlev, ölçütün sınırlarının nerede çizileceği sorusunu doğurmaktadır. Kapsamın hangi hâllerde doğduğu, hangi hâllerde doğmadığı; bir yandan Türk sağlayıcı ve uygulayıcıların uyum yükümlülüklerinin çerçevesini, öte yandan Tüzüğün milletlerarası hukuk bakımından meşruiyetini belirlemektedir. Bu nedenle inceleme, ölçütün lafzını tespit etmekle yetinmemekte; uygulanmasının sınırlarını da ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmamızın tezi şu şekilde özetlenebilir: m. 2(1)(c), klasik hedefleme ve etki doktrinlerinden farklı olarak, ülkesel bağlantıyı düzenlenen aktörün davranışından değil, çıktının Birlik içindeki fiilî kullanımından kurmaktadır. Bununla birlikte bu bağlantının üçüncü ülke aktörüne isnat edilebilmesi için salt erişilebilirlik veya tesadüfi kullanım yeterli görülmemeli; çıktının işlevsel kullanımı ile bu kullanımın sağlayıcı veya uygulayıcı bakımından öngörülebilirliği aranmalıdır. Bu son basamak, hükmün mevcut bir şartı değil, bu çalışmada hukuk güvenliği ilkesine dayanılarak önerilen bir yorum ölçütüdür.

Dergisi, C. 6, S. 1, 2026, s. 90-121; Turan Başara, Gamze: "Avrupa Dijital Düzenleme Sisteminde Yapay Zekâ Yasası", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 73, S. 4, 2024, s. 2983-3016; Tatar, Samet: "Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü Kapsamında Yapay Zekâ Okuryazarlığı: Türk Hukukuna Öneriler", *Adalet Dergisi*, 2026/1, S. 76, s. 285-306; Ünsal Özden, Sevgi: "Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası'nın Türkiye'deki Aktörlere Yansımaları", Erdem & Erdem, 31.8.2024, erdem-erdem.av.tr (erişim: 25.8.2026).

7 Yeşiltuna, Oğuzhan: "AB Yapay Zekâ Yasası Uyarınca Deployer Kavramı: Yasama Sürecindeki Seyri, Getirdikleri ve Türkçe Karşılığı Sorunu", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 33, S. 4, 2025, s. 2607-2649. Yazarın "deployer" için önerdiği "uygulayıcı" karşılığı bu çalışmada da benimsenmiştir.

8 Uygulamacı yazınından bir örnek için bkz. Hickman, Tim vd.: "The EU AI Act, Part 2: Scope", *White & Case Tech Newsflash*, 2024, whitecase.com (erişim: 25.8.2026).

9 Sağlayıcı ve uygulayıcı tanımları için bkz. YZ Tüzüğü m. 3(3) ve m. 3(4).

Çalışmada lafzî, tarihsel ve sistematik yorum yöntemleri birlikte kullanılmakta; karşılaştırmalı çerçeve, Birlik müktesebatındaki diğer kapsam tetikleyicileri ile Amerikan etki doktrinini, içtihat analizi ise Adalet Divanının internet ülkeselliğine ilişkin üç kararını kapsamaktadır. Çalışma, Tüzüğün yükümlülük katmanlarının bütününü sergileme iddiasında değildir: inceleme yalnızca ölçütün kendisine odaklanmakta; yükümlülük içerikleri, ancak ölçütün sonuçlarını göstermek için anılmaktadır.

İnceleme planı şöyledir: II. Bölümde çıktı kavramı tanımsal çerçeve, yasama tarihçesi ve lafız-gerekçe gerilimi ekseninde inşa edilmekte ve üç basamaklı bir yorum testi önerilmektedir. III. Bölüm, ölçütü Birlik müktesebatındaki kapsam tetikleyicileri ve etki doktrini ile karşılaştırmaktadır. IV. Bölüm, Divanın internet ülkeselliği üçlemesini çözümleyerek coğrafi engellemenin ölçüt karşısındaki işlevini belirlemektedir. V. Bölüm kuramsal konumlandırmayı, VI. Bölüm Türk hukuku bakımından sonuçları ve bir kapsam maddesi önerisini, VII. Bölüm ise varılan sonuçları içermektedir.

2. "ÇIKTI" KAVRAMININ İNŞASI

2.1. Tanımsal Çerçeve: Sistem, Çıktı ve Çıkarım İşlevi

Tüzüğün tanımlar maddesine göre yapay zekâ sistemi, değişen özerklik düzeyleriyle çalışmak üzere tasarlanan ve aldığı girdilerden, fiziksel veya sanal ortamları etkileyebilecek tahminler, içerik, tavsiyeler ya da kararlar gibi çıktıları nasıl üreteceğini çıkarım yoluyla belirleyen makine temelli bir sistemdir.[10] Tanımın ağırlık merkezi, bu çıkarım işlevinin ürünü olan "çıktı" kavramıdır: sis-

10 YZ Tüzüğü m. 3(1). Tanım unsurlarının açıklaması için bkz. Gerekçe 12; ayrıca European Commission, Guidelines on the definition of an artificial intelligence system, 6.2.2025, digital-strategy.ec.europa.eu (erişim: 25.8.2026). Orijinal tanım: "...machine-based system that is designed to operate with varying levels of autonomy and that may exhibit adaptiveness after deployment, and that, for explicit or implicit objectives, infers, from the input it receives, how to generate outputs such as predictions, content, recommendations, or decisions that can influence physical or virtual environments" (m. 3(1)).

tem, girdilerden çıktı üretme kabiliyeti üzerinden tanımlanmakta; Tüzüğün risk mimarisi de büyük ölçüde bu çıktının niteliğine ve etkisine göre kurulmaktadır. Madde 3(1), çıktıyı dört örnek kategoriyle somutlaştırır: tahmin, içerik, tavsiye ve karar. Hukuki görünümleriyle eşleştirildiğinde tahmin, bir kredi başvurusuna ilişkin skor; içerik, üretken bir modelin oluşturduğu metin, görsel veya ses; tavsiye, bir öneri sisteminin sıralaması; karar ise başvurunun otomatik reddi gibi doğrudan hukuki sonuç doğuran işlemlerdir.

Kavramın sınırları üç soruyla belirginleşir. Birincisi, sistemin her türlü ürününün çıktı sayılıp sayılmayacağıdır: m. 3(1)'deki örnekleme, çıkarım işlevinin sonucunu esas aldığından, sistemin salt teknik yan ürünleri — günlük kayıtları, telemetri verileri, hata raporları — çıktı kavramının dışında kalır. İkincisi, insan müdahalesinin etkisidir: çıktının bir insan tarafından gözden geçirilmesi veya biçimsel olarak düzeltilmesi, ürünün "sistemin ürettiği çıktı" niteliğini ortadan kaldırmaz; müdahale, çıktının kimliğini değiştirecek yoğunluğa ulaştığında ise artık sistemin değil, insanın ürünü söz konusudur. Üçüncüsü ve en tartışmalısı, türev kullanımdır: çıktının başka bir ürünün içinde bütünleşerek bağımsız kimliğini yitirmesi hâlinde dolaşımda olanın hâlâ çıktı mı, yoksa artık ürün mü olduğu, m. 3(1)'in lafzından tek başına çözülememektedir. Bu çalışmada savunulan işlevsel yaklaşıma göre belirleyici olan, Birlik'te fiilen işlev gören şeyin somut olaydaki niteliğidir; bunun tartışmaya açık bir sınır durumu olduğu ise kabul edilmelidir. Bu üç sınır sorusu, m. 2(1)(c) yorumunda yeniden karşımıza çıkacaktır (aşağıda II.C).

Terim tercihi de gerekçelendirilmelidir. Tüzüğün resmî Türkçe çevirisi bulunmadığından "output" karşılığının belirlenmesi doktrine düşmektedir. Bu çalışmada, bilişim terminolojisinde yerleşik olan ve m. 3(1)'deki girdi-çıktı simetrisini koruyan "çıktı" terimi kullanılmaktadır. İzlenen yöntem, Yeşiltuna'nın "deployer" için "uygulayıcı" karşılığını yasama tarihçesiyle birlikte gerekçelendirir-

ken ortaya koyduğu yöntemdir.[11] Aynı çizgide, "deployer" karşılığı olarak bu çalışmada da "uygulayıcı" benimsenmekte; Türkçe yazında zaman zaman görülen "dağıtıcı" karşılığı, m. 3(7)'de ayrı bir işletmeci kategorisini ifade eden *distributor* ile karışmaya elverişli olduğundan tercih edilmemektedir.

2.2. Yasama Tarihçesi: Korunan Formül, Değişen Özne

Komisyonun 2021 tarihli teklifinde hüküm şu şekildeydi: "providers and users of AI systems that are located in a third country, where the output produced by the system is used in the Union".[12] Yasama süreci hükümde iki iz bırakmıştır. Birincisi terminolojiktir: teklifteki "user", nihai metinde "deployer"a dönüşmüş ve m. 2(1)(c)'deki özne buna göre güncellenmiştir.[13] İkincisi esasa ilişkindir ve bir değişiklik değil, değişmezliktir: çıktı formülü — "where the output produced by the AI system is used in the Union" — teklif metninden nihai metne, sistemin adlandırılmasındaki küçük düzeltme dışında, dokunulmadan taşınmıştır. Kurumlar, kapsamı hedefleme benzeri ölçütlerle daraltma imkânına sahipken formülü korumuştur; genişlik, yasama sürecinin gözünden kaçmış bir pürüz değil, bilinçli bir tercihtir.

Formülün varlık nedeni, teklif gerekçesinden nihai metnin Gerekçe 22'sine kesintisiz biçimde izlenebilen kaçınma karşıtı amaçtır: Birlik'te yerleşik bir operatörün, yüksek riskli bir faaliyeti üçüncü ülkedeki bir operatöre gördürerek — sistem Birlik'te piyasaya sürülmeden, hizmete sunulmadan ve kullanılmadan — çıktıyı Birlik'e taşıması ihtimalidir.[14] Tarihsel yorumun iki yüzü vardır. Yasa koyucunun aracı ile amacı farklı şeylerdir: araç, kapsamı çık-

---

11 Yeşiltuna, s. 2607 vd.

12 European Commission, Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act), COM(2021) 206 final, 21.4.2021, m. 2(1)(c).

13 Terminoloji değişikliğinin yasama sürecindeki seyri için bkz. Yeşiltuna, s. 2607 vd.

14 YZ Tüzüğü Gerekçe 22; aynı örnek, teklif metninin başlangıç hükümlerinde de yer almaktadır (COM(2021) 206 final, Başlangıç hükmü 11).

tının Birlik'te kullanılmasına bağlayan geniş formül; amaç ise yükümlülüklerin üçüncü ülkeye iş gördürülerek boşa çıkarılmasını önlemektir. Yasama tarihçesi bize amacı göstermektedir. Kaçınma karşıtı amaç, ölçütün varlık nedenini açıklar ve geniş okunmasını destekler; fakat aynı amaç, kaçınma tehlikesinin hiç bulunmadığı durumlara ölçütün yayılmasına karşı bir sınır da çizer. Bu geniş formülü, kaçınma tehlikesinin hiç bulunmadığı her temasa — Birlik'ten tek bir tıklama, tesadüfi bir aktarım — mekanik biçimde uygulamak, aracı amacın önüne geçirmek demektir. Tarihsel yorumun asıl görevi tam tersidir: kuralın niçin konduğunu esas alır. Amaç, açık lafzı daraltmanın dayanağı olamaz; fakat lafzın cevapsız bıraktığı uygulama sorularında — özellikle kullanma kavramının hangi temasları kapsadığı sorusunda — yön gösterir (aşağıda II.C).

2.3. Lafız-Gerekçe Gerilimi ve Üç Basamaklı Yorum Testi

Hükmün lafzı ile gerekçesi, aynı soruya farklı cevaplar vermektedir. Madde 2(1)(c) fiilî kullanımı esas alır: çıktı Birlik'te "kullanılıyorsa" (is used) kapsam doğar; sağlayıcının bu kullanımı istemiş veya öngörmüş olması aranmaz. Gerekçe 22 ise kapsamı, çıktının Birlik'te "kullanılmasının amaçlanması" (intended to be used) hâline bağlar; burada fiilî kullanımın yanında bir irade unsuru aranmaktadır.[15] Aradaki bu gerilim soyut değildir, tipik bir olayda somutlaşır: Birlik pazarına hiç yönelmemiş bir sağlayıcının çıktısı müşterisi eliyle Birlik'te kullanıldığında, hüküm metnine göre kapsam doğar; gerekçeye göre doğmaz. İki metnin aynı olaya farklı sonuç bağlaması, ölçütün sınırını belirsiz bırakmaktadır. Bu gerilimin hukuki çözümü Divanın yerleşik içtihadındadır: bir Birlik tasarrufunun başlangıç kısmı bağlayıcı hukuki güce sahip değildir; tasarrufun asıl hükümlerinden sapmanın gerekçesi olarak kullanılamaz.[16] İlke çift yönlüdür: gerekçe, hükmün genişletilmesinin de

15 Karş. YZ Tüzüğü m. 2(1)(c) ("is used") ile Gerekçe 22 ("to the extent the output produced by those systems is intended to be used in the Union").

16 ABAD, C-162/97, *Nilsson vd.*, ECLI:EU:C:1998:554, para. 54. Karar, bir direktif gerekçesine dayanılarak hükmün kapsamının genişletilmesi girişimi bağlamında verilmiştir; ilke, o tarihten bu yana yerleşiktir.

daraltılmasının da dayanağı olamaz. Bu ilke, gerekçeleri yorumda işlevsiz kılmaz: gerekçeler, hükmün amacını aydınlatan meşru yorum araçlarıdır; yapamayacakları şey, açık lafza aykırı sonuç üretmek veya hükme yazılmamış bir unsur eklemektir. Lafız ise açıktır: kast değil, kullanım aranır. Şu hâlde Gerekçe 22, hükme bir kast şartı ekleyemez; işlevi, belirsiz kalan uygulama sorularında amaçsal yorumun pusulası olmakla sınırlıdır.

Ne var ki salt fiilî kullanıma dayalı kapsam, ağır idari para cezalarıyla donatılmış bir rejimde öngörülebilirlik ilkesiyle gerilir:[17] sağlayıcının iradesinden ve bilgisinden tamamen kopuk üçüncü kişi davranışları — müşterinin çıktıyı kendiliğinden Birlik'e taşıması, yetkisiz bir kullanıcının sistemi Birlik'ten çalıştırması — kapsamı tetikleyebilecektir. Komisyon bu gerilimi görmüş ve m. 50 Rehberi'nde, arızi (incidental) ve yetkisiz aşağı yönlü kullanımların değerlendirmede dışlanmasına yönelik daraltıcı bir yorum benimsemiştir; ancak Rehber bağlayıcı değildir ve m. 2(1)(c)'nin lafzını değiştiremez.[18] Komisyon kılavuzlarının bağlayıcı olmadığı ve nihai yorum yetkisinin Divanda bulunduğu, Tüzüğe ilişkin güncel yazında da vurgulanmaktadır.[19] Bu yorum boşluğu, hükmü sahada uygulayacak makamların pratiğine de yansımaktadır. Tüzüğü uygulamakla görevli ulusal otoriteler — üye devletlerin belirlediği piyasa gözetim makamları ve tek irtibat noktaları — kapsam hükmüne ilişkin bir yorum ölçütü geliştirmiş değildir; şimdilik hükmün lafzını aktarmakla yetinmektedirler. Nitekim Portekiz düzenleyici otoritesi ANACOM, m. 5'in uygulanmasına ilişkin istişare belge-

17 Yaptırım çerçevesi için bkz. YZ Tüzüğü m. 99; ceza tavanları 35 milyon avroya veya küresel yıllık cironun yüzde yedisine kadar çıkabilmektedir (m. 99(3)).

18 European Commission, Guidelines on the transparency obligations under Article 50 of Regulation (EU) 2024/1689, 20.7.2026, digital-strategy.ec.europa.eu (erişim: 25.8.2026). Rehber bağlayıcı olmadığı gibi, açıklamaları m. 50 bağlamına özgüdür; kapsam hükmünün lafzını değiştirmez.

19 Gerke, Sara/Hassan, Cesare/Mori, Yuichi: "Human deskilling in medical artificial intelligence: prohibited or permissible under the EU Artificial Intelligence Act?", *Nature Reviews Gastroenterology & Hepatology*, C. 23, S. 7, 2026, s. 521-522 (m. 5 kılavuzu bağlamında).

sinde m. 2(1) formülünü yorum katmaksızın aynen aktarmıştır.[20] Bu tutum, Komisyonun daraltıcı yorumunun ulusal düzeyde ne benimsendiğini ne de reddedildiğini göstermektedir. Ölçütün sınırlarını çizme görevi, böylece doktrine ve nihayetinde Adalet Divanına kalmaktadır.

Bu çalışmanın önerisi, lafzı esas alan fakat öngörülebilirlik ilkesiyle dengelenen üç basamaklı bir yorum testidir. Gerekçe 22'deki irade vurgusu iki biçimde değerlendirilebilir. Bu vurgu, hükme eklenen bir kurucu unsur sayılırsa — yani kast bulunmadıkça kapsamın hiç doğmadığı kabul edilirse — açık lafza aykırı düşer. Buna karşılık aynı vurgu, kapsamın doğması için değil, fiilî kullanımın sağlayıcı veya uygulayıcıya isnat edilebilmesi için aranan bir özen ölçüsü olarak okunursa, hükme yeni bir şart eklenmediğinden lafzın sınırları içinde kalır. Çalışmada ikinci yol benimsenmektedir: kast, kapsamın kurucu şartı değildir; kullanımın öngörülebilirliği ise isnadın ölçüsüdür.

Birinci basamak — çıktının niteliği: Birlik'te kullanılan ürün, m. 3(1) anlamında bir çıktı olmalıdır; yani sistemin çıkarım işlevinin sonucu olan bir tahmin, içerik, tavsiye veya karar niteliği taşımalıdır. Sistemin teknik yan ürünleri bu basamakta elenir. Çıktının başka bir ürünün içinde bağımsız kimliğini yitirdiği türev kullanım hâllerinde ise — tartışmaya açık bir sınır durumu olduğunu kabul ettiğimiz bu ihtimalde (yuk. II.A) — savunduğumuz görüş, Birlik'te kullanılanın artık çıktı değil ürün olduğudur; kapsam ancak ürünün kendisinin Tüzük'teki diğer bağlantı noktalarını (piyasaya arz, hizmete sunma) karşılamasıyla doğabilir.

İkinci basamak — işlevsel kullanım bağı: Çıktı, Birlik'te "kullanılmalıdır"; kullanım, çıktının Birlik'teki bir kişi ya da işlem bakımından işlev görmesini — bir karara dayanak yapılmasını, bir

20 ANACOM, Projeto de Recomendações para a implementação do artigo 5.º do Regulamento (UE) 2024/1689, 8.5.2026; kamu istişaresi duyurusu 25.6.2026, anacom.pt (erişim: 25.8.2026).

kişiye yöneltilmesini, bir ürün veya hizmetin parçası olarak sunulmasını — ifade eder. Salt erişilebilirlik kullanım değildir: bir web sitesinde yayımlanan çıktının Birlik'ten görüntülenebilmesi, tek başına ölçütü gerçekleştirmez. Aksi yorum, internete bağlı her sistemi Tüzüğün kapsamına alır ve Divanın, salt erişilebilirliği hukuki sonuç bağlamak için yeterli saymayan yaklaşımıyla çelişir. Ayrım üç örnekle görünür kılınabilir: Türkiye'deki bir sağlayıcının sistemine Birlik'ten erişilebiliyor olması, tek başına erişimdir ve kapsam doğurmaz; Birlik'teki bir kullanıcının çıktıyı kendi kararına dayanak yapması kullanımdır; çıktının, Birlik'teki bir müşterinin karar sürecine sözleşme gereği otomatik olarak aktarılması ise işlevsel kullanım bağının tipik hâlidir (aşağıda IV).

Üçüncü basamak — öngörülebilirlik (önerilen yorum ölçütü): Lafızda yer almayan bu basamak, m. 2(1)(c)'ye yeni bir kurucu şart eklemek amacıyla değil, hükmün hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik ilkeleriyle uyumlu uygulanmasını sağlamak üzere önerilmektedir. Çıktının Birlik'te kullanılması, sağlayıcı veya uygulayıcı bakımından makul olarak öngörülebilir bir kullanım bağlantısı içinde gerçekleşmelidir. Sağlayıcının veya uygulayıcının bu kullanımı fiilen bilmesi ya da somut olayın koşulları itibarıyla bilmesinin beklenebilir olması, bağlantının isnat edilebilirliğini güçlendirir. Buna karşılık sağlayıcı, coğrafi sınırlama, teknik engelleme ve sözleşmesel kullanım kısıtlaması gibi makul önlemleri almışsa, bu önlemlere rağmen ortaya çıkan arızi veya yetkisiz kullanım tek başına kapsam sonucunu doğurmamalıdır. Bu basamak, Gerekçe 22'deki amaçlanma vurgusunu lafza sadık kalarak değerlendirir: aranan, kapsamın kurucu şartı olan bir kast değil, isnat bağını kuran bir özen ölçüsüdür. Ölçü, sağlayıcıyı ve uygulayıcıyı iradelerinden kopuk üçüncü kişi davranışlarına karşı korurken, kaçınma amaçlı körlüğü — bilinen kullanıma karşı bilinçli kayıtsızlığı — korumasız bırakır.

Testin pratik değeri üç noktada ortaya çıkar. Birincisi, Rehber'in arızi ve yetkisiz kullanımlara ilişkin sonucu, açık lafza norm dışı

bir istisna eklenmeksizin, önerilen testin ikinci ve üçüncü basamaklarında yorum yoluyla elde edilir: arızi kullanım işlevsel bağı, yetkisiz kullanım ise öngörülebilirlik bağlantısını keser. İkincisi, coğrafi engelleme ve sözleşmesel kullanım sınırlamaları, üçüncü basamakta özen delili olarak hukuki anlam kazanır (aşağıda IV.D). Üçüncüsü, test, ispat yükünün dağılımına çerçeve sunar: kapsamı ileri süren makam fiilî kullanımı ortaya koymalı; sağlayıcı, özen delilleriyle öngörülebilirlik bağlantısını çürütebilmelidir.

3. KARŞILAŞTIRMALI ÇERÇEVE: KAPSAM TETİKLEYİCİLERİ VE ETKİ DOKTRİNİ

3.1. Veri Koruma Hukukunda Hedefleme Ölçütü ile Karşılaştırma

Birlik müktesebatında üçüncü ülke aktörlerine kapsam kuran en işlek hüküm, Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün m. 3(2) hükmüdür: Birlik'teki ilgili kişilere mal veya hizmet sunan (hedefleme) yahut bu kişilerin Birlik içindeki davranışlarını izleyen veri sorumlusu, Birlik'te yerleşik olmasa dahi Tüzüğün kapsamına girer.[21] Avrupa Veri Koruma Kurulu, hedefleme ölçütünde irade unsurunu esas almaktadır: faaliyetin Birlik'teki kişilere yöneltilmiş olması aranır; salt erişilebilirlik yeterli değildir.[22]

Karşılaştırma üç boyutta sonuç vermektedir. İlk boyut, çıktı ölçütü ile hedefleme ölçütü arasındaki yapısal farktır; bu fark ikilidir. Bir yandan çıktı ölçütü daha geniştir: hedefleme iradesi aranmaz; sağlayıcının Birlik pazarına hiç yönelmemiş olması, çıktının orada kullanılması ihtimalini dışlamaz. Öte yandan daha dardır: hedefleme, sonuç doğmasa da yöneltilmiş faaliyetle gerçekleşirken, çıktı ölçütü fiilî bir kullanım bağı arar. İki ölçütün kesişiminden dört ih-

21 Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 27 Nisan 2016 tarihli ve (AB) 2016/679 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR), ABRG L 119, 4.5.2016, m. 3(2).

22 EDPB, Guidelines 3/2018 on the territorial scope of the GDPR (Article 3), Version 2.1, 12.11.2019, özellikle "targeting criterion" bölümü.

timal doğar. Bunlar arasında en kritik olanı, hedefleme bulunmadığı hâlde kullanımın gerçekleştiği ihtimaldir: Türk sağlayıcı Birlik pazarına hiç yönelmemiştir; çıktıyı oraya müşterisi taşımaktadır. Çıktı ölçütünün asıl genişletici etkisi burada ortaya çıkar; önerdiğimiz testin öngörülebilirlik basamağı da tam bu noktayı dengelemektedir (yukarıda II.C). Kesişim aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Hedefleme ile fiilî kullanımın kesişiminde m. 2(1)(c)

	Fiilî kullanım yok	**Fiilî kullanım var**
Hedefleme yok	Kapsam doğmaz	Ölçütün asıl genişleme alanı; önerilen testte öngörülebilirlik belirleyicidir
Hedefleme var	(c) bendi bakımından kapsam doğmaz; m. 2(1)(a) bağlantıları ayrıca değerlendirilir	En güçlü kapsam hâli; hedefleme göstergeleri öngörülebilirlik yönünden fiilî karine oluşturur

Veri koruma deneyiminin ikinci boyutu, ülkesel kapsam kuralı ile onu tamamlayan mekanizmalar arasındaki ilişkiye dairdir. Kuner, GDPR'nin ülkesel kapsam kuralları ile beşinci bölümündeki aktarım rejimi arasındaki ilişkinin yirmi yılı aşkın süredir belirsiz kaldığını, Kurulun bu etkileşimi ilk kez 2021 tarihli rehberinde ele aldığını ve tek başına ülkesel kapsam kuralına dayanmanın "yüksek bir yaptırım riski oluşturmaktan çok üçüncü ülke aktörlerine uyarı" işlevi gördüğünü tespit etmektedir.[23] Bu tespitin Yapay Zekâ Tüzüğü'ne izdüşümü açıktır: m. 2(1)(c), yetkili temsilci mekanizmaları ve piyasa gözetimi araçlarıyla desteklenmedikçe

23 Kuner, Christopher: "Exploring the Awkward Secret of Data Transfer Regulation: the EDPB Guidelines on Article 3 and Chapter V GDPR", *European Law Blog*, 13.12.2021, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026). İki rejimin etkileşimi için ayrıca bkz. EDPB, Guidelines 05/2021 on the Interplay between the application of Article 3 and the provisions on international transfers as per Chapter V of the GDPR, Version 2.0, 14.2.2023; konunun dergi ölçeğindeki işlenişi için bkz. Kuner, Christopher: "Protecting EU Data Outside EU Borders under the GDPR", *Common Market Law Review*, C. 60, S. 1, 2023, s. 77-106.

aynı zaafı taşıyabilir; ölçütün etkililiği, lafzının genişliğinden değil, yaptırım altyapısının işlerliğinden gelecektir.

Üçüncü boyut, meşruiyet tartışmasıdır. Schrems II sonrası yazında Irion, Birlik veri koruma hukukunun üçüncü ülkelerin ulusal güvenlik yetkilerini dahi değerlendirme konusu yapmasını bir "kural ihracı" olarak nitelendirmiş;[24] Christakis ise yeterlilik değerlendirmesinin fiilen işletmelere ve ulusal makamlara kaydırılmasını değerlendirmenin "özelleştirilmesi ve âdem-i merkezîleştirilmesi" olarak eleştirmiştir.[25] Çıktı ölçütü de benzer bir yük kaydırması içerir: üçüncü ülkedeki sağlayıcı, kendi kullanım zincirini izleme ve Birlik bağlantısını değerlendirme yükü altına girmektedir. Bu yükün ölçülülüğü, ölçütün yorumunda görmezden gelinemez; öngörülebilirlik basamağı bu ölçülülüğün norm içi güvencesidir.

3.2. Dijital Hizmetler Tüzüğü ve Elektronik Ticaret Direktifi

Dijital Hizmetler Tüzüğü, kapsamını "Birlik ile esaslı bağlantı" (substantial connection) ölçütüne bağlar: Birlik'te yerleşim ya da bir veya birden çok üye devlette önemli sayıda hizmet alıcısı yahut faaliyetlerin bir veya birden çok üye devlete yöneltilmesi.[26] Bu ölçüt hedeflemeye yakındır ve niteliği itibarıyla ex ante işler: bağlantı, hizmetin sunuluş biçiminden çıkarılır. Çıktı ölçütü ise ex post işler: bağlantıyı kuran, kullanımın kendisidir. Elektronik Ticaret Direktifi'nin menşe ülke ilkesi ise iç pazara özgü bir koordinasyon kuralıdır; üçüncü ülke aktörüne kapsam kurmaz.[27] Böylece Birlik

24 Irion, Kristina: "Schrems II and Surveillance: Third Countries' National Security Powers in the Purview of EU Law", *European Law Blog*, 24.7.2020, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026).

25 Christakis, Theodore: "After Schrems II: Uncertainties on the Legal Basis for Data Transfers and Constitutional Implications for Europe", *European Law Blog*, 21.7.2020, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026).

26 Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 19 Ekim 2022 tarihli ve (AB) 2022/2065 sayılı Dijital Hizmetler Tüzüğü (DSA), ABRG L 277, 27.10.2022, m. 3(d)-(e).

27 Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 8 Haziran 2000 tarihli ve 2000/31/AT sayılı Elektronik Ticaret Direktifi, ATRG L 178, 17.7.2000, m. 3. Direktifin sorumluluk rejimi ve reform tartışması için bkz. Madiega, Tambiama: *Reform of the EU liability regime for online intermediaries*, EPRS In-Depth Analysis, PE 649.404, Nisan 2020.

müktesebatındaki tetikleyiciler bir yelpaze oluşturur: yerleşim, hedefleme, esaslı bağlantı ve çıktı kullanımı. Çıktı ölçütü, yelpazenin en uç noktasıdır: aktörün hiçbir yönelimi olmaksızın, üçüncü kişilerin davranışıyla gerçekleşebilen tek tetikleyicidir.

3.3. Etki Doktrini ile Karşılaştırma

Kapsamın ülke dışına taşınmasının klasik meşrulaştırması, Amerikan hukukunda geliştirilen etki doktrinidir: yabancı davranış, iç piyasada doğrudan, esaslı ve makul biçimde öngörülebilir etki doğuruyorsa düzenleme yetkisi kurulur.[28] Divan da rekabet hukukunda "nitelikli etki" testini benimsemiştir: Birlik'te derhal, esaslı ve öngörülebilir etki doğurması muhtemel davranış, Birlik rekabet hukukunun uygulanmasını haklı kılar.[29] Hukuk Sözcüsü Szpunar, bu içtihat çizgisinin internete kıyasen taşınmasına çekinceyle yaklaşmaktadır: rekabet ve marka alanındaki ülke dışı uygulamalar, iç pazara etkiye dayanan "istisnai uç durumlar"dır; internetin doğası gereği dünya çapında oluşu, kıyası güçleştirir.[30]

Çıktı ölçütü, etki doktrininden hem daha dar hem daha geniş olabilen özgün bir yapıdadır. Daha geniştir; çünkü makro ölçekli bir piyasa etkisi aranmaz: tek bir kullanıcının tek bir kullanımı, lafız gereği ölçütü gerçekleştirebilir. Daha dardır; çünkü hiç kullanım yoksa, potansiyel etki ne kadar büyük olursa olsun kapsam doğmaz. Doktrinle asıl temas noktası, önerdiğimiz öngörülebilirlik ölçütüdür: m. 2(1)(c)'nin nesnel lafzını dengelemek üzere tasarlanan testin üçüncü basamağı, etki doktrinindeki "makul biçimde öngörülebilir etki" unsurundan esinlenmekte ve bu yönüyle açık lafzın ülke dışı uygulanmasına karşılaştırmalı bir meşruiyet zemini sunmaktadır.

---

28 Hartford Fire Insurance Co. v California, 509 U.S. 764 (1993); ihracat ticareti bakımından ölçütün kanunlaştırılmış hâli için bkz. Foreign Trade Antitrust Improvements Act, 15 U.S.C. § 6a. Ülke dışılık karinesinin sınırlayıcı yönü için karş. Morrison v National Australia Bank Ltd., 561 U.S. 247 (2010).

29 ABAD, C-413/14 P, *Intel/Komisyon*, ECLI:EU:C:2017:632, para. 40 vd.

30 HS Szpunar'ın C-507/17 sayılı davadaki Görüşü, 10.1.2019, ECLI:EU:C:2019:15, para. 47-53, özellikle para. 49.

4. ADALET DİVANININ İNTERNET ÜLKESELLİĞİ ÜÇLEMESİ VE COĞRAFİ ENGELLEMENİN İŞLEVİ

Madde 2(1)(c), bu çalışmanın tamamlandığı tarih itibarıyla Divanın önüne gelmiş değildir. Bununla birlikte Divan, internet üzerinden gerçekleşen hukuki ilişkilerde ülkeselliği üç kararında ele almıştır: arama motoru bağlantılarının kaldırılmasına ilişkin Google/CNIL, sosyal ağ içeriğinin kaldırılmasına ilişkin Glawischnig-Piesczek ve coğrafi engellemeye ilişkin Anne Frank Fonds. Bu kararlar, ölçütün yargısal geleceği bakımından yol gösterici bir içtihat çizgisi oluşturmakta olup çalışmada "internet ülkeselliği üçlemesi" olarak anılacaktır.

4.1. Google/CNIL: Küresel Yükümlülük Yetkisi ile Kullanılmamış Yetki Ayrımı

Fransız veri koruma otoritesinin, bağlantıların arama motorunun bütün alan adı uzantılarında kaldırılmasını istemesiyle açılan davada Büyük Daire, önce ülkesel bağlantıyı kurmuştur: arama motorunun Fransa'daki kuruluşunun faaliyetleri ile veri işleme ayrılmaz biçimde bağlantılı olduğundan tek bir işleme fiili vardır ve bu işleme, Birlik veri koruma hukukunun ülkesel kapsamına girer.[31] Divan, küresel bir kaldırma yükümlülüğünün Birlik yasa koyucusunun yetkisinde olduğunu da kabul etmiştir: Birlik'te menfaat merkezi bulunan kişi hakkındaki bilgiye Birlik dışından erişim dahi, kişi üzerinde Birlik içinde "derhal ve esaslı etkiler" doğurabilir.[32] Ancak yetkinin varlığı ile kullanılmış olması birbirinden ayrı değerlendirilmelidir: birçok üçüncü devlet böyle bir hak tanımamakta, hakkın diğer temel haklarla dengesi dünya ölçeğinde büyük farklılık göstermekte ve hükümlerin lafzında üye devlet ülkesini aşan bir kapsam iradesi bulunmamaktadır; bu nedenle Birlik hukuku, hâlihazırda, kaldırmanın arama motorunun bütün

31 ABAD (Büyük Daire), C-507/17, *Google LLC/CNIL*, T. 24.9.2019, ECLI:EU:C:2019:772, para. 52. Kararın raporu için bkz. [2020] 1 WLR 1993; paralel künye: [2020] 1 CMLR 713.

32 C-507/17, para. 56-58.

sürümlerinde yapılmasını zorunlu kılmamaktadır.[33] Kural, kaldırmanın bütün üye devlet sürümlerinde yapılması ve Birlik'ten erişimi etkili biçimde önleyen veya en azından ciddi biçimde caydıran tedbirlerle desteklenmesidir.[34] Kararın bu inceleme bakımından en önemli paragrafı 72. paragraftır: Birlik hukuku küresel kaldırmayı zorunlu kılmadığı gibi yasaklamamaktadır da; üye devlet makamı, ulusal temel hak standartlarına göre tartarak dünya çapında kaldırma emri vermeye yetkili kalır.[35]

Hukuk Sözcüsü Szpunar'ın Görüşü, kararın dayandığı ülkesellik karinesini kuramsal olarak temellendirir: Birlik hukuku, kural olarak Antlaşmaların uygulama alanıyla sınırlıdır. Küresel bir kaldırma yükümlülüğü, Birlik makamlarının Birlik dışındaki bilgi alma özgürlüğünü tanımlayıp dengelemesi sonucunu doğurur; üçüncü devletlerin de kendi hukuklarına göre kaldırma emirleri vermesiyle, ifade özgürlüğü aleyhine bir "dibe doğru yarış" başlayabilir.[36] Szpunar, coğrafi engellemeyi bu sorunun teknik çözümü olarak somutlaştırır: Birlik'teki IP adreslerinden erişim, kullanılan alan adı uzantısından bağımsız olarak engellenmelidir.[37]

Kararın m. 2(1)(c) bakımından iki sonucu vardır. Birincisi, "derhal ve esaslı etkiler" mantığı, çıktının Birlik'te kullanıldığı hâllerde düzenleme yetkisinin milletlerarası hukuk meşruiyetini destekler. İkincisi ve daha önemlisi şudur: Google/CNIL'de kapsamı sınırlayan tespit — hükümlerin lafzından ülke dışı kapsam iradesinin çık-

33 C-507/17, para. 59-65, özellikle para. 64.

34 C-507/17, para. 66-71; caydırıcı tedbir ölçüsü bakımından kıyasla ABAD, C-314/12, *UPC Telekabel Wien*, ECLI:EU:C:2014:192, para. 62.

35 C-507/17, para. 72; hüküm için para. 73. Doktrinde bu paragrafın kararı bir "taban" hükmüne çevirdiği, tavanı ulusal makamlara bıraktığı isabetle vurgulanmıştır: Samonte, Mary: "Google v CNIL Case C-507/17: The Territorial Scope of the Right to be Forgotten Under EU Law", *European Law Blog*, 29.10.2019, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026); ayrıca Rosati, Eleonora: "BREAKING: CJEU rules that in right to be forgotten cases a search engine cannot be ordered to undertake global delisting", *The IPKat*, 24.9.2019, ipkitten.blogspot.com (erişim: 25.8.2026).

36 HS Szpunar'ın C-507/17 sayılı davadaki Görüşü, para. 47-53 ve 61.

37 HS Szpunar'ın C-507/17 sayılı davadaki Görüşü, para. 71-72.

maması — Yapay Zekâ Tüzüğü'nde tersine dönmektedir; m. 2(1)(c), tam da böyle bir iradenin açık lafzıdır. Divanın kendi ölçüsüyle, yasa koyucu bu kez susmamış, açıkça düzenlemiştir; yorumcunun görevi, bu iradeyi daraltmak değil, sınırlarını belirlemektir.

4.2. Glawischnig-Piesczek: Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Küresellik

Avusturyalı bir siyasetçiye yönelik hakaret içeriğinin kaldırılmasına ilişkin davada Üçüncü Daire, barındırma sağlayıcısına özdeş içeriğin yanı sıra — izleme yükümlülüğünün somut unsurlarla sınırlı kalması ve sağlayıcının bağımsız bir değerlendirmeye zorlanmaması koşuluyla — eşdeğer içeriğin kaldırılmasının da emredilebileceğine hükmetmiştir.[38] Ülkesel kapsam konusunda ise Direktifin susması belirleyici olmuştur: Elektronik Ticaret Direktifi, alınabilecek tedbirlerin kapsamına ülkesel sınır dahil hiçbir sınırlama getirmediğinden, kaldırma emrinin dünya çapında etki doğurması Birlik hukukunca dışlanmamaktadır; ancak bu etki, "ilgili uluslararası hukuk çerçevesinde" kalmalıdır ve bunu gözetmek üye devletlere düşmektedir.[39]

Hukuk Sözcüsü Szpunar'ın Görüşü, bu sonucu milletlerarası hukuk düzlemine yerleştirir: kaldırma yükümlülüğünün ülkesel kapsamı, Birlik hukukuyla değil, Birlik düzeyinde uyumlaştırılmamış kamu hukuku ve milletlerarası özel hukukla belirlenir.[40] Engellemenin vekil sunucu gibi araçlarla aşılabileceği itirazı ise sonucu değiştirmez.[41] Görüşün dipnotları, bu çalışmanın kuram-

38 ABAD (Üçüncü Daire), C-18/18, *Glawischnig-Piesczek/Facebook Ireland Limited*, T. 3.10.2019, ECLI:EU:C:2019:821, para. 41-45. Kararın raporu için bkz. [2020] 1 WLR 2030.

39 C-18/18, para. 49-53 ve hüküm fıkrasının üçüncü tiresi ("... to remove information covered by the injunction or to block access to that information worldwide within the framework of the relevant international law").

40 HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, 4.6.2019, ECLI:EU:C:2019:458, para. 92-93; sonuç bakımından teyidi para. 103.

41 HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, para. 100.

sal çerçevesi bakımından ayrıca kayda değerdir: Szpunar, nezaket temelli özsınırlama önerisini desteklerken doktrindeki ülkesel genişleme tartışmasına, bu arada Scott'un çalışmasına atıf yapmıştır (aşağıda V).[42] Görüş, bu çalışmanın kuramsal çerçevesi bakımından ayrıca kayda değerdir: Szpunar, nezaket temelli özsınırlama önerisini desteklerken doktrindeki ülkesel genişleme tartışmasına, bu kapsamda Scott'un çalışmasına da atıf yapmıştır (aşağıda 5).[43]

Kararın ulusal uygulaması tek yönlü değildir. Avusturya Yüksek Mahkemesi, Divanın ölçütlerini uyguladığı bir başka davada kaldırma emrinin etkisini ülke içiyle sınırlamıştır: telif hukuku bakımından bu sonucu ülkesellik ilkesi gerektirmiştir; kişilik hakları bakımından ise dünya çapında koruma açıkça talep edilmemiştir.[44] Buna karşılık Glawischnig-Piesczek davasının kendisinde aynı mahkeme, Divan kararının ardından verdiği nihai kararla özdeş ve eşdeğer içeriğin dünya çapında kaldırılmasını onamıştır.[45] Görünüm şudur: ulusal pratik ikiye bölünmüştür; küresel kaldırma hukuken mümkündür, fakat kendiliğinden verilmemekte, ancak açıkça talep edildiğinde ve uluslararası nezaket süzgecinden geçirilerek hükme bağlanmaktadır. Bu görünümün m. 2(1) (c) uygulamasına yansıması şudur: Birlik makamlarının üçüncü ülkedeki sağlayıcıya yönelik taleplerinin de aynı süzgeçten geçmesi beklenmelidir; yaptırım kararlarının Türkiye'de tenfizi ise ayrı bir milletlerarası usul hukuku sorunudur.[46]

---

42 HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, para. 101.

43 HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, dn. 14-17.

44 OGH (Avusturya Yüksek Mahkemesi), 4 Ob 36/20b, T. 30.3.2020 (aktaran: Brüß, Mirko: "[Guest post] Austria's highest civil court applies CJEU Glawischnig-Piesczek ruling and orders Facebook to delete content country-wide", *The IPKat*, 10.5.2020, ipkitten.blogspot.com (erişim: 25.8.2026)).

45 OGH, 6 Ob 195/19y, T. 15.9.2020. Karara ilişkin haber için bkz. "Facebook loses final appeal in defamation takedown case, must remove same and similar hate posts globally", TechCrunch, 12.11.2020, techcrunch.com (erişim: 25.8.2026).

46 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un tenfiz rejimi, hukuk davalarına ilişkin kesinleşmiş yabancı mahkeme kararlarına özgüdür (m. 50 vd.); yabancı idari yaptırım kararları bu rejimin dışında kalır.

4.3. Anne Frank Fonds: Etkili Coğrafi Engelleme

Üçlemenin son kararı, telif hukuku bağlamında coğrafi engellemenin hukuki değerini belirlemiştir: teknolojinin güncel durumuna uygun ve etkili bir coğrafi engelleme uygulayan içerik sağlayıcısı, engellenen ülkeye yönelik umuma iletim fiilini gerçekleştirmiş sayılmaz; kullanıcıların engeli sanal özel ağ ile aşabilmesi, tek başına bu sonucu değiştirmez.[47] Karar, iletimin "yöneldiği kamu"yu esas alan, özel hukuk nitelikli bir değerlendirmeye dayanmaktadır; teknik önlemin etkinliğini hukuki sonuca bağlaması ve aşılabilirlik itirazını reddetmesi bakımından üçlemenin diğer kararlarıyla aynı çizgidedir. Açıkça belirtmek gerekir ki karar, m. 2(1)(c)'yi yorumlamamaktadır: telif hukukundaki umuma iletim testine ilişkindir ve buradan kamu hukuku nitelikli bir kapsam kuralına geçiş, sınırları bilinçli biçimde çizilmesi gereken bir kıyastır.

4.4. Sentez: Coğrafi Engelleme Kapsamı Silmez, Kullanım Bağını Keser veya Özeni İspatlar

Üçlemeden üç ilke türetilebilir. Birincisi, fiilî kullanım Birlik içinde etki doğuruyorsa, bunu düzenlemek milletlerarası hukuk bakımından meşrudur (Google/CNIL'in yetki tespiti). İkincisi, üçüncü ülke aktörlerine yöneltilen taleplerin ölçeği uluslararası nezaket süzgecinden geçer (Glawischnig-Piesczek ve Szpunar'ın özsınırlama yaklaşımı). Üçüncüsü, teknolojinin güncel durumuna uygun ve etkili teknik önlemler, hukuki değerlendirmede sonuç doğurur; önlemin münferiden aşılabilmesi bu sonucu ortadan kaldırmaz (Anne Frank Fonds).

Üçüncü ilkenin m. 2(1)(c)'ye aktarılması açık bir kıyastır ve bu kıyas ölçülü kullanılmalıdır. Anne Frank Fonds, özel hukukta ile-

47 ABAD, C-788/24, *Anne Frank Fonds/Anne Frank Stichting vd.*, T. 9.7.2026, ECLI:EU:C:2026:559. Kararın değerlendirmesi için bkz. Trimble, Marketa: "CJEU Judgment on Geoblocking & Standards for Knowledge of Foreign Copyright Laws and Geoblocking Measures", *Technology and Marketing Law Blog*, 31.7.2026 (erişim: 25.8.2026).

timin hedefine ilişkin bir soruyu cevaplamaktadır; m. 2(1)(c) ise hedefi değil kullanımı esas alan bir kamu hukuku kapsam kuralıdır. Bu nedenle coğrafi engelleme, kapsamı kendiliğinden ortadan kaldıran bir araç değildir. Coğrafi engellemenin işlevi, önerdiğimiz test çerçevesinde ikilidir: engelleme, Birlik'ten kullanımı teknik olarak önlediği ölçüde ikinci basamaktaki işlevsel kullanım bağını fiilen keser; engellemenin aşıldığı münferit hâllerde ise üçüncü basamaktaki öngörülebilirlik ölçütü bakımından güçlü bir özen delilidir — teknolojinin güncel durumuna uygun önlemleri almış sağlayıcı bakımından münferit aşma, çıktının Birlik'te "kullanılacağını bilmesi gerekirdi" yargısını kurmaz. Sanal özel ağla aşılabilirliğe sonuç bağlanmaması da bu yorumla tutarlıdır: hukuken önemli olan, aşılabilirliğin soyut varlığı değil, önlemin etkinliği ile kullanımın fiilen gerçekleşip gerçekleşmediğidir.

Bu sentez, ispat düzlemini de aydınlatır. Kapsamı iddia eden taraf, çıktının Birlik'te fiilen kullanıldığını ortaya koymalıdır; salt erişilebilirlik karine oluşturmaz. Buna karşılık sağlayıcının Birlik'e yönelik pazarlaması, Birlik para birimiyle faturalandırması veya hizmeti Birlik dillerinde sunması gibi göstergeler, hedefleme içtihadının ölçütlerine paralel biçimde, kullanımın öngörülebilirliğine ilişkin fiilî karineler oluşturur ve önerilen testin üçüncü basamağındaki isnat edilebilirliği güçlendirir.[48]

5. KURAMSAL KONUMLANDIRMA: ÜLKESEL GENİŞLEME VE BRÜKSEL ETKİSİ

Scott, Birlik hukukunun ülke dışına uzanan uygulamalarını iki kategoriye ayırır: dar anlamda ülke dışılık (extraterritoriality), ülkesel bir bağlantı olmaksızın yabancı davranışın düzenlenmesidir; ülkesel genişleme (territorial extension) ise uygulanması ülkesel bir tetikleyiciye bağlı olan, fakat değerlendirmesinde ülke dışı

48 Yöneltilmiş faaliyet göstergelerinin katalogu için kıyasla ABAD, C-585/08 ve C-144/09, *Pammer ve Hotel Alpenhof*, ECLI:EU:C:2010:740.

davranışı dikkate alan düzenleme tekniğidir.[49] Madde 2(1)(c), bu taksonomide açıkça ikinci kategoride yer alır: tetikleyici ülkeseldir (çıktı Birlik'te kullanılmaktadır); fakat Tüzüğün değerlendirdiği davranışın tamamı — sistemin geliştirilmesi, eğitilmesi, uygunluk süreçleri — ülke dışındadır. Üstelik ölçüt, ülkesel genişlemenin bilinen örneklerinden daha ileri bir yapı sergiler: tetikleyici, düzenlenen aktörün kendi fiiliyle değil, üçüncü kişilerin davranışıyla dahi gerçekleşebilmektedir. Bu yapı, kategorinin en uç biçimidir ve meşruiyet sorusunu keskinleştirir: ülkesel genişlemeyi milletlerarası hukuk karşısında savunulabilir kılan unsur, tetikleyicinin düzenlenen aktöre isnat edilebilirliğidir. Önerdiğimiz yorum testinin öngörülebilirlik basamağı — hükmün mevcut bir unsuru olmayıp önerilen bir ölçüt olarak — açık lafzı hukuk güvenliği çerçevesinde daraltarak tam bu isnat bağını kurmaya hizmet eder; bu yaklaşım, uluslararası nezaket ilkesinin yorum yoluyla norm içine yansıtılması olarak da değerlendirilebilir.

Ölçütün iktisadi ve siyasi bağlamını Brüksel Etkisi kuramı açıklar: Bradford'un gösterdiği üzere Birlik, pazarının büyüklüğü ile standartlarının katılığı sayesinde, hukukunu ihraç etmeden küresel standart koyucu hâline gelebilmektedir; işletmeler en katı standardı küresel ölçekte benimsemekte (fiilî etki), üçüncü ülke hukuk düzenleri de zaman zaman Birlik modelini kendiliğinden kopyalamaktadır (hukuki etki).[50] Çıktı ölçütü bu piyasa mekanizmasını beklemez: üçüncü ülke aktörünü doğrudan norm yoluyla kapsama alır; Türk sağlayıcı, Birlik pazarına hiç yönelmese bile müşteri zinciri nedeniyle hukuken Birlik standardına tabi kılınabilmektedir. Böylece m. 2(1)(c), Brüksel Etkisi'nin piyasa mekanizmasına ihti-

49 Scott, Joanne: "The New EU 'Extraterritoriality'", *Common Market Law Review*, C. 51, 2014, s. 1343 vd., s. 1378 (aktaran: HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, dn. 17). Kavram çiftinin geliştirildiği ana metin: Scott, Joanne: "Extraterritoriality and Territorial Extension in EU Law", *American Journal of Comparative Law*, C. 62, 2014, s. 87 vd.

50 Bradford, Anu: "The Brussels Effect", *Northwestern University Law Review*, C. 107, S. 1, 2012, s. 1 vd.; kitap boyutunda işlenişi için Bradford, Anu: *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*, Oxford University Press, New York 2020.

yaç duymaksızın, fiilî etkiyi doğrudan hukuki kapsama dönüştürmektedir.

Bu genişlemenin hukuk politikası bakımından eleştirisi de yazında mevcuttur: Svantesson, Birlik'in internet üzerindeki yargı yetkisi iddialarını üç güncel gelişme bağlamında incelerken, hukuken kurulabilen yetkinin hukuk politikası bakımından isabetli olmayabileceği uyarısında bulunmaktadır.[51] Szpunar'ın Görüşünde bu tartışmaya atıf yapılması, kuramsal çerçevenin Divan pratiğine yansıdığını göstermesi bakımından önemlidir: ülkesel genişlemenin sınırları, artık yalnızca akademik bir tartışma konusu değil, yargısal özsınırlamanın gerekçelerinden biridir. Yapay Zekâ Tüzüğü'nün çıktı ölçütü Divan önüne geldiğinde, aynı kavramların — nezaket, özsınırlama, isnat edilebilirlik — yorum ölçütü olarak kullanılması beklenmelidir.

6. TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLAR VE ÖNERİ

6.1. Türk Sağlayıcı ve Uygulayıcılar Bakımından Testin Uygulanması

Önerilen üç basamaklı test, Türk aktörlerin karşılaşacağı tipik durumları ayrıştırmaya elverişlidir. Birinci durumda Türk sağlayıcı, hizmetini Birlik'teki müşterilere sunmaktadır: testin üç basamağı birlikte gerçekleştiğinden kapsam tartışmasızdır; sağlayıcı, sistemin türüne göre Tüzüğün ilgili yükümlülük katmanlarıyla — 2 Ağustos 2026 itibarıyla özellikle şeffaflık rejimiyle — muhataptır.[52] İkinci durum, testin işlevini en açık biçimde gösterir: sağlayıcı, sistemini yalnızca Türkiye pazarına sunmuştur; çıktıyı Birlik'e taşıyan ise müşterisidir. Birinci ve çoğu kez ikinci basamak gerçekleşse de, üçüncü basamak belirleyicidir. Sözleşmede kullanım

51 Svantesson, Dan Jerker B.: "European Union Claims of Jurisdiction over the Internet — an Analysis of Three Recent Key Developments", *JIPITEC*, C. 9, S. 2, 2018, s. 113 vd., s. 122 (aktaran: HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, dn. 15).

52 YZ Tüzüğü m. 50; yükümlülüklerin içeriği için bkz. Komisyonun 20.7.2026 tarihli m. 50 Rehberi (yuk. II.C).

coğrafyasının sınırlanması, teknolojinin güncel durumuna uygun coğrafi engelleme ve bu önlemlerin belgelenmesi, öngörülebilirlik bağlantısını sağlayıcı lehine çürüten özen delilleridir; buna karşılık sağlayıcının, çıktının Birlik'e taşındığını bildiği hâlde sessiz kaldığı, hatta iş modelini buna dayandırdığı durumlarda kaçınma amaçlı körlük korunmaz. Üçüncü durumda sistem, serbest ve açık kaynak lisansla yayımlanmıştır: m. 2(1)(c) bu bakımdan ayrım gözetmez; açık kaynak istisnaları Tüzüğün başka hükümlerinde ve sınırlı kapsamda düzenlenmiştir.[53] Zincirleme ilişkilerde isnat sorunu ayrıca ele alınmalıdır. Türk sağlayıcının müşterisi aracılığıyla Birlik'e ulaşan tipik zincirde — sağlayıcı, Türkiye'deki müşteri, Birlik'teki alt müşteri — m. 2(1)(c) iki süjeyi aynı anda kapsayabilir: çıktıyı Birlik'te mesleki faaliyeti çerçevesinde kullanan aktör, uygulayıcı sıfatıyla doğrudan kapsamdadır; sağlayıcı bakımından ise kapsam, üçüncü kişinin bu kullanımının, önerilen testin üçüncü basamağı uyarınca sağlayıcıya isnat edilebilmesine bağlıdır. Sıfatların, bildirim ve izleme yükümlülükleriyle birlikte sözleşmede açıkça belirlenmesi, bu isnat değerlendirmesinde her iki taraf için de belirleyici delil oluşturur.

Uyumun asgari çekirdeği her üç durumda aynıdır: kullanım zincirinin tespiti, kullanım coğrafyasına ilişkin sözleşme hükümleri, teknik sınırlama ve özen dosyası.

6.2. Türk Hukukunda Karşılıksızlık Tespiti

Türk pozitif hukukunda "çıktı", tanımlanmış bir hukuki kavram değildir; yapay zekâya özgü bir ülkesel kapsam kuralı da bulunmamaktadır. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, GDPR m. 3 benzeri açık bir ülkesel kapsam hükmü içermemektedir; Kurul, yurt dışında yerleşik veri sorumlularını sicile kayıt ve temsilci bildirimi yükümlülükleri aracılığıyla muhatap almakta, fakat bu pratik ka-

53 Genel amaçlı modellere ilişkin istisnalar ve yetkili temsilci rejimi için bkz. YZ Tüzüğü m. 54; serbest ve açık kaynak lisansa bağlanan istisna, temsilci atama yükümlülüğüne ilişkindir ve m. 2(1)(c)'deki kapsam kuralını etkilemez.

nuni bir kapsam kuralına değil, genel hükümlerin yorumuna dayanmaktadır.[54] 5651 sayılı Kanun'un erişim engelleme rejimi, ülke içinden erişimi kesmeye yöneliktir; kaynağın ülkeselliğine ilişkin bir kural koymaz.[55] Yargı pratiği de kavramsal boşluğu görünür kılmaktadır: sesin yapay zekâ aracılığıyla klonlanmasına ilişkin güncel istinaf kararında uyuşmazlık, görev ve genel hükümler düzleminde çözülmüştür; yapay zekâ çıktısının hukuki niteliği tartışılmamıştır.[56] Buna karşılık yasama hazırlığının zemini oluşmuştur: siber güvenlik alanı 2025'te kanuni çerçeveye kavuşmuştur; 2026-2030 Yapay Zekâ Eylem Planı ise yapay zekâ mevzuatı çalışmalarını hükûmet programına bağlamıştır.[57] Kapsam maddesinin tasarımı, bu hazırlığın en kritik ve ihmale en açık parçasıdır.

6.3. De Lege Ferenda: Bir Kapsam Maddesi Önerisi

Önerinin mevzuattaki konumu da netleştirilmelidir: kapsam hükmü, KVKK, 5651 sayılı Kanun veya FSEK gibi mevcut kanunlara eklenecek dağınık sektörel hükümlerle değil, müstakbel ve yatay bir yapay zekâ kanununun genel hükümleri içinde tek bir madde olarak düzenlenmelidir. Dağınık düzenleme, aynı sistemin farklı kanunlarda farklı ülkesel rejimlere tabi olması sonucuna yol açar ve önlenmek istenen belirsizliği iç hukukta yeniden doğurur.

---

54 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, RG 7.4.2016, S. 29677. Kurumun yapay zekâya ilişkin tavsiye ve rehberleri de kapsam sorununa girmemektedir: Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Yapay Zekâ Alanında Kişisel Verilerin Korunmasına Dair Tavsiyeler; 15 Soruda Üretken Yapay Zekâ ve Kişisel Verilerin Korunması Rehberi, 24.11.2025; Etken (Agentic) Yapay Zekâ Sistemlerine İlişkin Rehber, 12.3.2026, kvkk.gov.tr (erişim: 25.8.2026).

55 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, RG 23.5.2007, S. 26530.

56 Ankara BAM 20. HD, T. 22.5.2026, E. 2026/1078, K. 2026/1119. İlk derece mahkemesi (Ankara 3. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, T. 19.2.2026, E. 2025/550, K. 2026/58), sesin yapay zekâya izinsiz yüklenmesinin FSEK m. 84 ve m. 86 kapsamına girmediğine ve uyuşmazlığın TMK hükümlerine göre çözülmesi gerektiğine hükmetmiştir; davada ayrıca KVKK ile TBK m. 58 hükümlerine dayanılmıştır. Karar metni içtihat bankalarından temin edilmiştir.

57 7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu, RG 19.3.2025, S. 32846; Türkiye Yapay Zekâ Eylem Planı (2026-2030), 2026/9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, RG 18.8.2026.

AB modelinin güçlü yönü, kaçınmaya imkân vermemesi; zayıf yönü, belirsizliğidir. Türk kanun koyucusuna önerimiz, iki niteliği birleştiren şu hükümdür:

Madde X — Ülkesel kapsam

(1) Bu Kanun; (a) Türkiye'de yerleşik sağlayıcı ve uygulayıcılar, (b) yurt dışında yerleşik olup yapay zekâ sistemini Türkiye'de piyasaya arz eden veya hizmete sunan sağlayıcılar, (c) yurt dışında yerleşik olup sistemin çıktısını Türkiye'deki kişilere yönelik olarak kullanan sağlayıcı ve uygulayıcılar ile (d) yurt dışında yerleşik olup çıktının Türkiye'de esaslı biçimde kullanıldığını veya kullanılacağını bilen ya da bilmesi gereken sağlayıcı ve uygulayıcılar hakkında uygulanır.

(2) Çıktının Türkiye'de yalnızca arızi olarak kullanılması veya sağlayıcının yahut uygulayıcının teknolojinin güncel durumuna uygun önlemlerine rağmen yetkisiz biçimde kullanılması, birinci fıkranın (c) ve (d) bentleri anlamında kullanım sayılmaz.

(3) Birinci fıkranın (c) ve (d) bentlerinin uygulanmasında; sistemin Türkiye'ye yönelik tanıtımı, Türkçe sunulması, Türkiye'de faturalandırılması ile çıktının Türkiye'deki kişiler hakkında hukuki sonuç doğurması veya bu kişileri benzer biçimde önemli ölçüde etkilemesi dikkate alınır.

Önerinin gerekçesi dört tercihte özetlenebilir. Birincisi, iki tetikleyici sistematik olarak ayrılmıştır: (c) bendi hedefleme tipi tetikleyiciyi (çıktının Türkiye'deki kişilere yöneltilmiş kullanımı), (d) bendi ise kullanım tipi tetikleyiciyi (esaslı kullanım ile bilme veya bilmesi gerekme) düzenler; böylece öneri, AB formülünün salt fiilî kullanıma dayanan belirsizliğinden bilinçli olarak ayrılmakta, iki bağlantı noktasının sınırını netleştirmektedir. İkincisi, arızi ve yetkisiz kullanım istisnası — AB'de bağlayıcı olmayan bir rehberle giderilmeye çalışılan sorun — norm düzeyinde çözülmektedir.

Üçüncüsü, son fıkradaki karine kataloğu, Divanın yöneltilmiş faaliyet içtihadında geliştirdiği göstergeleri kapsam ispatına uyarlamaktadır. Kataloğun son iki göstergesi — çıktının kişiler hakkında hukuki sonuç doğurması veya onları benzer biçimde önemli ölçüde etkilemesi — aynı zamanda (d) bendinde aranan "esaslı" kullanımın içeriğini doldurur. Dördüncüsü, (d) bendindeki bilme veya bilmesi gerekme ölçüsü, ağır idari yaptırımlarla donatılmış kapsam kuralını Anayasa'nın hukuk devleti ilkesinden türeyen belirlilik ve öngörülebilirlik gerekleriyle uyumlu kılmaktadır; bentteki "kullanıldığını bil-" ifadesi ex post bilgiyi, "kullanılacağını bilmesi gereken" ifadesi ise ex ante öngörülebilirliği karşılar ve iki durum bilinçli olarak yan yana düzenlenmiştir. Hüküm, Tüzükle işlevsel denkliği koruduğundan, ileride Birlik ile Türkiye arasında kurulabilecek uyum köprülerinin inşasını da güçleştirmez.

7. SONUÇ

İnceleme altı önermede toplanabilir. Birincisi, m. 2(1)(c)'deki çıktı ölçütü, Tüzüğün üçüncü ülke aktörlerine uzanan en geniş kapsam kapısıdır ve Dijital Omnibus'tan etkilenmeksizin yürürlüktedir. İkincisi, hükmün lafzı ile Gerekçe 22 arasındaki gerilim lafız lehine çözülür: gerekçe, hükme kast unsuru ekleyemez; Komisyonun m. 50 Rehberi'ndeki daraltıcı yorum da normatif hiyerarşi bakımından bağlayıcı bir istisna yaratamaz, ancak bir yaptırım politikası beyanı olarak anlam taşır. Üçüncüsü, m. 2(1)(c)'nin nesnel lafzının yarattığı genişlik, hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik ilkeleri çerçevesinde önerdiğimiz üç basamaklı yorum testiyle dengelenmelidir; testin üçüncü basamağını oluşturan öngörülebilirlik, hükmün mevcut bir unsuru değil, önerilen bir yorum ölçütüdür ve arızi ve yetkisiz kullanımları, makul bir isnat bağı kurulamadığı için kapsam dışında bırakır.

Dördüncüsü, ölçüt veri koruma hukukundaki hedeflemeden yapısal olarak farklıdır: hedefleme iradesi aranmadığı için daha

geniş, fiilî kullanım bağı arandığı için daha dardır; asıl genişletici etki, hedeflemenin bulunmadığı hâlde kullanımın gerçekleştiği durumda ortaya çıkar ve testin öngörülebilirlik basamağıyla dengelenir. Beşincisi, Divanın internet ülkeselliği üçlemesinden türeyen ilkeler, ölçütün yargısal geleceğine yön vermektedir: düzenleme yetkisi meşrudur; küresel ölçekli talepler uluslararası nezaket süzgecinden geçer; coğrafi engelleme kapsamı kendiliğinden ortadan kaldırmaz, kullanım bağını kesen veya özeni ispatlayan bir vakıadır — bu önerme yalnızca bir Tüzük yorumu değil, coğrafi engellemenin ülkesel kapsam hukukundaki genel işlevine ilişkin, üçleme temelli bir tezdir. Altıncısı, Türk hukukunda çıktı kavramının ve ülkesel kapsam kuralının karşılıksızlığı, hazırlanmakta olan yapay zekâ mevzuatı için hem bir boşluk hem bir fırsattır; önerilen kapsam maddesi, AB modelinin kaçınmaya imkân vermeyen yapısını belirlilik ilkesiyle birleştirmektedir.

Yapay zekâ hukukunun ülkesellik sorunu, teknolojinin sınır tanımazlığı ile hukukun ülkeselliği arasındaki eski gerilimin yeni ve keskin bir görünümüdür. İncelemenin kuramsal özü tek cümlede ifade edilebilir: çıktı ölçütü, Tüzüğün ülkesel kapsamını salt sonuç üzerinden değil, sonuç ile düzenlenen aktör arasında kurulabilecek bir isnat bağı üzerinden anlamlandırmayı gerektirir. Ölçüt, bu gerilimi çözmemekte, yönetilebilir kılmaya çalışmaktadır. Türk kanun koyucusunun önündeki fırsat, bu deneyimi aynen tekrarlamak değil, belirsizliklerinden arınmış biçimde aşmaktır: kapsam maddesini bugünden doğru kurmak, yarın hem Türk sağlayıcılarının hukuki güvenliğini hem de Türkiye'nin Birlik ile düzenleyici diyaloğunu kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 13 Haziran 2024 tarihli ve (AB) 2024/1689 sayılı Yapay Zekâ Tüzüğü, ABRG L serisi, 12.7.2024 (CELEX: 32024R1689).
- Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 8 Temmuz 2026 tarihli ve (AB) 2026/1744 sayılı Tüzüğü ("Dijital Omnibus"), ABRG, 24.7.2026.
- Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 27 Nisan 2016 tarihli ve (AB) 2016/679 sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü, ABRG L 119, 4.5.2016.
- Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 19 Ekim 2022 tarihli ve (AB) 2022/2065 sayılı Dijital Hizmetler Tüzüğü, ABRG L 277, 27.10.2022.
- Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in 8 Haziran 2000 tarihli ve 2000/31/AT sayılı Elektronik Ticaret Direktifi, ATRG L 178, 17.7.2000.
- European Commission, Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act), COM(2021) 206 final, 21.4.2021.
- European Commission, Guidelines on the definition of an artificial intelligence system, 6.2.2025, digital-strategy.ec.europa.eu (erişim: 25.8.2026).
- European Commission, Guidelines on the transparency obligations under Article 50 of Regulation (EU) 2024/1689, 20.7.2026, digital-strategy.ec.europa.eu (erişim: 25.8.2026).
- European Commission, "Commission starts enforcing AI Act rules and new transparency requirements on 2 August", 31.7.2026, digital-strategy.ec.europa.eu (erişim: 25.8.2026).
- EDPB, Guidelines 3/2018 on the territorial scope of the GDPR (Article 3), Version 2.1, 12.11.2019.
- EDPB, Guidelines 05/2021 on the Interplay between the application of Article 3 and the provisions on international transfers as per Chapter V of the GDPR, Version 2.0, 14.2.2023.
- ANACOM, Projeto de Recomendações para a implementação do artigo 5.º do Regulamento (UE) 2024/1689, 8.5.2026 (kamu istişaresi duyurusu: 25.6.2026), anacom.pt (erişim: 25.8.2026).
- ABAD, C-162/97, *Nilsson vd.*, ECLI:EU:C:1998:554.
- ABAD, C-585/08 ve C-144/09, *Pammer ve Hotel Alpenhof*, ECLI:EU:C:2010:740.
- ABAD, C-314/12, *UPC Telekabel Wien*, ECLI:EU:C:2014:192.

- ABAD, C-413/14 P, *Intel/Komisyon*, ECLI:EU:C:2017:632.
- ABAD (Büyük Daire), C-507/17, *Google LLC/CNIL*, T. 24.9.2019, ECLI:EU:C:2019:772; [2020] 1 WLR 1993; [2020] 1 CMLR 713.
- HS Szpunar'ın C-507/17 sayılı davadaki Görüşü, 10.1.2019, ECLI:EU:C:2019:15.
- ABAD (Üçüncü Daire), C-18/18, *Glawischnig-Piesczek/Facebook Ireland Limited*, T. 3.10.2019, ECLI:EU:C:2019:821; [2020] 1 WLR 2030.
- HS Szpunar'ın C-18/18 sayılı davadaki Görüşü, 4.6.2019, ECLI:EU:C:2019:458.
- ABAD, C-788/24, *Anne Frank Fonds/Anne Frank Stichting vd.*, T. 9.7.2026, ECLI:EU:C:2026:559.
- OGH (Avusturya Yüksek Mahkemesi), 4 Ob 36/20b, T. 30.3.2020.
- OGH (Avusturya Yüksek Mahkemesi), 6 Ob 195/19y, T. 15.9.2020.
- Hartford Fire Insurance Co. v California, 509 U.S. 764 (1993).
- Morrison v National Australia Bank Ltd., 561 U.S. 247 (2010).
- Ankara BAM 20. HD, T. 22.5.2026, E. 2026/1078, K. 2026/1119.
- 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, RG 23.5.2007, S. 26530.
- 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, RG 12.12.2007, S. 26728.
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, RG 7.4.2016, S. 29677.
- 7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu, RG 19.3.2025, S. 32846.
- Türkiye Yapay Zekâ Eylem Planı (2026-2030), 2026/9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, RG 18.8.2026.
- Bradford, Anu: "The Brussels Effect", *Northwestern University Law Review*, C. 107, S. 1, 2012, s. 1 vd.
- Bradford, Anu: *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*, Oxford University Press, New York 2020.
- Brüß, Mirko: "Austria's highest civil court applies CJEU Glawischnig-Piesczek ruling and orders Facebook to delete content country-wide", *The IPKat*, 10.5.2020, ipkitten.blogspot.com (erişim: 25.8.2026).
- Christakis, Theodore: "After Schrems II: Uncertainties on the Legal Basis for Data Transfers and Constitutional Implications for Europe", *European Law Blog*, 21.7.2020, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026).

- Dönmez, Zeynep: "Yapay Zekânın Hukuki Gelişimi ve AB Yapay Zekâ Yasası", *Adalet Dergisi*, 2025/1, S. 74, s. 947-975.
- "Facebook loses final appeal in defamation takedown case, must remove same and similar hate posts globally", TechCrunch, 12.11.2020, techcrunch.com (erişim: 25.8.2026).
- Gerke, Sara/Hassan, Cesare/Mori, Yuichi: "Human deskilling in medical artificial intelligence: prohibited or permissible under the EU Artificial Intelligence Act?", *Nature Reviews Gastroenterology & Hepatology*, C. 23, S. 7, 2026, s. 521-522.
- Hickman, Tim vd.: "The EU AI Act, Part 2: Scope", *White & Case Tech Newsflash*, 2024, whitecase.com (erişim: 25.8.2026).
- Irion, Kristina: "Schrems II and Surveillance: Third Countries' National Security Powers in the Purview of EU Law", *European Law Blog*, 24.7.2020, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026).
- Kavak, Hüseyin: "Dijital Çağda AB Yapay Zeka Yasası'nı (AI Act) Bekleyen Zorluklar", *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 6, S. 1, 2026, s. 90-121.
- Kuner, Christopher: "Exploring the Awkward Secret of Data Transfer Regulation: the EDPB Guidelines on Article 3 and Chapter V GDPR", *European Law Blog*, 13.12.2021, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026).
- Kuner, Christopher: "Protecting EU Data Outside EU Borders under the GDPR", *Common Market Law Review*, C. 60, S. 1, 2023, s. 77-106.
- Madiega, Tambiama: *Reform of the EU liability regime for online intermediaries*, EPRS In-Depth Analysis, PE 649.404, Nisan 2020.
- Rosati, Eleonora: "BREAKING: CJEU rules that in right to be forgotten cases a search engine cannot be ordered to undertake global delisting", *The IPKat*, 24.9.2019, ipkitten.blogspot.com (erişim: 25.8.2026).
- Samonte, Mary: "Google v CNIL Case C-507/17: The Territorial Scope of the Right to be Forgotten Under EU Law", *European Law Blog*, 29.10.2019, europeanlawblog.eu (erişim: 25.8.2026).
- Scott, Joanne: "Extraterritoriality and Territorial Extension in EU Law", *American Journal of Comparative Law*, C. 62, 2014, s. 87 vd.
- Scott, Joanne: "The New EU 'Extraterritoriality'", *Common Market Law Review*, C. 51, 2014, s. 1343 vd.
- Svantesson, Dan Jerker B.: "European Union Claims of Jurisdiction over the Internet — an Analysis of Three Recent Key Developments", *JIPITEC*, C. 9, S. 2, 2018, s. 113 vd.

- Tatar, Samet: "Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü Kapsamında Yapay Zekâ Okuryazarlığı: Türk Hukukuna Öneriler", *Adalet Dergisi*, 2026/1, S. 76, s. 285-306.
- Trimble, Marketa: "CJEU Judgment on Geoblocking & Standards for Knowledge of Foreign Copyright Laws and Geoblocking Measures", *Technology and Marketing Law Blog*, 31.7.2026 (erişim: 25.8.2026).
- Turan Başara, Gamze: "Avrupa Dijital Düzenleme Sisteminde Yapay Zekâ Yasası", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 73, S. 4, 2024, s. 2983-3016.
- Ünsal Özden, Sevgi: "Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası'nın Türkiye'deki Aktörlere Yansımaları", Erdem & Erdem, 31.8.2024, erdem-erdem.av.tr (erişim: 25.8.2026).
- Yeşiltuna, Oğuzhan: "AB Yapay Zekâ Yasası Uyarınca Deployer Kavramı: Yasama Sürecindeki Seyri, Getirdikleri ve Türkçe Karşılığı Sorunu", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 33, S. 4, 2025, s. 2607-2649.

YARGITAY KARARLARI

YARGITAY HUKUK GENEL KURULU

TAPU SİCİLİNİN HATALI TUTULMASI NEDENİYLE TAZMİNAT
•
BELİRSİZ ALACAK DAVASI OLARAK AÇILABİLECEĞİ
•
TALEP ARTTIRIM DİLEKÇESİ
•
TAZMİNAT MİKTARININ TAMAMI BAKIMINDAN ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

Davacı tarafından, tapu sicilinin hatalı tutulması nedeniyle taşınmazının bir kısmının orman olduğundan terkin edilmesi sonucu uğramış olduğu zararın tazmini amacıyla TMK'nın 1007. maddesine dayalı olarak açmış olduğu eldeki davada, talep edilen tazminatın miktarının dava tarihi itibariyle davacı tarafından belirlenebilir nitelikte olmadığı açık olup dava tarihinde itibariyle terkin edilen taşınmazın gerçek değeri ile bu terkin sonucu uğranılan zararın tespiti objektif anlamda davacıdan beklenemez. Davacı tarafından talep edilen tazminat miktarı, ancak yapılacak olan yargılama sırasında elde edilen delil ve bu deliller üzerindeki incelemeler neticesinde belirlenebilir hâle gelecek niteliktedir.

Bu itibarla HMK'nın 107. maddesi anlamında belirsiz alacak davası olarak açılan eldeki dava, 21.12.2015 tarihli dilekçeyle artırılan miktar olan 19.003,08TL'yi de içerecek şekilde talep edilen tazminat miktarının tamamı yönünden on yıllık dava zamanaşımı süresi içerisinde açılmış olup davalı tarafından cevap dilekçesi ve talep artırım dilekçesine karşı beyan dilekçesinde ileri sürülen zamanaşımı def'îleri yerinde değildir.

(Y. HGK, E. 2019/652, K .2022/1486, T. 10.11.2022)[1]

1 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 19.08.2026

(……)

Davacı İstemi:

Davacı vekili; müvekkilinin Samsun ili, Atakum ilçesi, Çakırlar Mahallesi 2541 ada 2 parselde kayıtlı taşınmazın maliki iken, taşınmazın orman olduğu gerekçesiyle Samsun Kadastro Mahkemesinin 24.06.2004 tarihli ve 2002/189 E. 2004/77 K. sayılı kararı ile 248,84 m2'lik kısmının davacı adına olan tapu kaydının iptaliyle orman olarak Hazine adına kayıt ve tesciline karar verildiğini, kararın 12.05.2005 tarihinde kesinleştiğini, müvekkilinin mülkiyet hakkına zarar verildiğini, bu zararın karşılanmadığını ileri sürerek fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla şimdilik 1.000TL'nin mahkeme kararının kesinleştiği tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte tahsiline karar verilmesini talep etmiş, 21.12.2015 tarihli ıslah dilekçesiyle talebini 19.003,08TL'ye yükseltmiştir.

(……..)

UYUŞMAZLIK

Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; eldeki davanın belirsiz alacak davası mı yoksa kısmi dava mı olarak nitelendirileceği, buradan varılacak sonuca göre davacı tarafından sunulan 21.12.2015 tarihli dilekçe ile artırılan talep sonucu bakımından davalı tarafından ileri sürülen zamanaşımı def'îne bağlı olarak on yıllık zamanaşımı süresinin dolup dolmadığı noktasında toplanmaktadır.

GEREKÇE

(……..)

(….) somut olay değerlendirildiğinde; davacı tarafça TMK'nın 1007. maddesi kapsamında tazminat talebiyle açılan davanın dava dilekçesinin talep ve sonuç kısmında; HMK'nın 107. maddesi uyarınca yargılama sırasında dava değerinin tam olarak belirlendiği anda iddianın genişletilmesi ve zamanaşımı engeline tabi olmak-

sızın talep artırılmak üzere fazlaya dair talep ve dava hakkı saklı kalmak kaydıyla 1000TL tazminatın tahsili talep edilmiştir.

Davacı tarafından, tapu sicilinin hatalı tutulması nedeniyle taşınmazının bir kısmının orman olduğundan terkin edilmesi sonucu uğramış olduğu zararın tazmini amacıyla TMK'nın 1007. maddesine dayalı olarak açmış olduğu eldeki davada, talep edilen tazminatın miktarının dava tarihi itibariyle davacı tarafından belirlenebilir nitelikte olmadığı açık olup dava tarihinde itibariyle terkin edilen taşınmazın gerçek değeri ile bu terkin sonucu uğranılan zararın tespiti objektif anlamda davacıdan beklenemez. Davacı tarafından talep edilen tazminat miktarı, ancak yapılacak olan yargılama sırasında elde edilen delil ve bu deliller üzerindeki incelemeler neticesinde belirlenebilir hâle gelecek niteliktedir. Dolayısıyla eldeki davanın sahip olduğu unsurlar itibariyle, dava dilekçesinin talep sonucunda da belirtildiği üzere, HMK'nın 107. maddesi anlamında bir belirsiz alacak davası olarak nitelendirilmesi zorunludur.

Eldeki davanın HMK'nın 107. maddesi anlamında bir belirsiz alacak davası olarak nitelendirilmesi sonucunda davacı tarafından talep edilen tazminatın tamamına ilişkin olarak işleyen ve TBK'nın 146. maddesi gereğince geçerli olan on yıllık zamanaşımı süresi de dava tarihinde kesilmiştir. Bu bağlamda davacının zararının mahkemece belirlenmesinin akabinde davacı tarafından sunulan 21.12.2015 tarihli dilekçeyle 19.003,08TL'ye artırılan talep sonucu için de yukarıda anılan on yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu söylenemeyeceği gibi anılan dilekçe ile gerçekleştirilen talep artırımı da ıslah olarak nitelendirilemez.

Bu itibarla HMK'nın 107. maddesi anlamında belirsiz alacak davası olarak açılan eldeki dava, 21.12.2015 tarihli dilekçeyle artırılan miktar olan 19.003,08TL'yi de içerecek şekilde talep edilen tazminat miktarının tamamı yönünden on yıllık dava zamanaşımı süresi içerisinde açılmış olup davalı tarafından cevap dilekçesi ve talep artırım dilekçesine karşı beyan dilekçesinde ileri sürülen zamanaşımı def'îleri yerinde değildir.

31. Hâl böyle olunca; mahkemece yukarıda açıklanan hususlara değinilerek verilen direnme kararı usul ve yasaya uygun olup yerindedir.

32. Ne var ki, Özel Dairece davalı vekilinin diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın Özel Daireye gönderilmesi gerekir.

SONUÇ:

Açıklanan nedenlerle; Direnme uygun olduğundan davalı vekilinin diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın YARGITAY 8. HUKUK DAİRESİNE GÖNDERİLMESİNE,.....oy birliği ile kesin olarak karar verildi.

DİRENME KARARI

•

BOZMA KARARI SONRASI YENİ BİR DELİL TOPLANMAMIŞ OLMALI

•

ÖNCEKİ DELİLLER ÇERÇEVESİNDE KARAR VERİLMELİ

•

GEREKÇE DEĞİŞMEMİŞ OLMALI

•

DİRENME SAYILMAYACAK HALLER

Direnme kararının varlığından söz edilebilmesi için mahkeme bozma kararından esinlenerek yeni bir delil toplamadan önceki deliller çerçevesinde karar vermeli, gerekçesini önceki kararına göre genişletebilirse de değiştirmemelidir.

Mahkemenin yeni bir delile dayanmak veya bozmadan esinlenmek suretiyle gerekçesini değiştirerek veya daha

önce üzerinde durmadığı bir hususu bozmada işaret olunan şekilde değerlendirerek karar vermiş olması hâlinde direnme kararının varlığından söz edilemez.

(Y. HGK, E. 2026/397, K. 2026/433, T. 01.07.2026)2

(……)

Ön Sorun

Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında işin esasının incelenmesinden önce, direnme olarak adlandırılan kararın yeni delile ve gerekçeye dayalı yeni hüküm niteliğinde olup olmadığı, buradan varılacak sonuca göre temyiz incelemesinin Hukuk Genel Kurulu tarafından mı yoksa Özel Daire tarafından mı yapılması gerektiği hususu ön sorun olarak tartışılıp değerlendirilmiştir.

(……)

Direnme kararının varlığından söz edilebilmesi için mahkeme bozma kararından esinlenerek yeni bir delil toplamadan önceki deliller çerçevesinde karar vermeli, gerekçesini önceki kararına göre genişletebilirse de değiştirmemelidir.

Mahkemenin yeni bir delile dayanmak veya bozmadan esinlenmek suretiyle gerekçesini değiştirerek veya daha önce üzerinde durmadığı bir hususu bozmada işaret olunan şekilde değerlendirerek karar vermiş olması hâlinde direnme kararının varlığından söz edilemez.

Yargıtayın istikrar kazanmış içtihatlarına göre, mahkemece direnme kararı verilse dahi bozma kararında tartışılması gereken hususları tartışmak, bozma sonrası yapılan araştırma, inceleme veya toplanan yeni delillere dayanmak, önceki kararda yer almayan ve Özel Daire denetiminden geçmemiş olan yeni ve değişik gerekçe ile hüküm kurmak suretiyle verilen karar direnme kararı olmayıp yeni hüküm niteliğindedir.

---

2 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 30.09.2026

Somut olayda, İlk Derece Mahkemesince davanın kısmen kabulüne dair verilen karara karşı davalı vekilinin yaptığı istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi tarafından esastan reddedilmiştir. Bu kararın davalı vekili tarafından temyizi üzerine Özel Dairece .....

(.....) fazla çalışma, hafta tatili ile ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacakları bakımından seçilen hukuk olarak Türkmenistan Hukukuna göre değerlendirme yapılarak sonuca gidilmesi gerektiği gerekçesiyle davalının sair temyiz itirazları incelenmeksizin karar bozulmuştur.

İlk Derece Mahkemesince bozma sonrası yapılan yargılamada 16.12.2024 tarihli tensip ile,

"...1- Taraflara Duruşma gününü bildirir davetiye gönderilmesine,

2-Türkmenistan iş hukuku kurullarının mahkememiz elinde bulunması halinde dosya içerisine alınmasına mahkememiz elinde bulunmaması halinde ilgili yerlere müzekkere yazılarak istenilmesine,

(....)

4- Taraf vekillerine kaldırma (doğrusu bozma) ilamına karşı beyanda bulunmak üzere iki haftalık kesin süre verilmesine,

5- Türkmenistan resmi tatil ve dini bayram günlerinin gönderilmesinin istenilmesine,..." karar verilerek Türkmenistan İş Kanunu ve Türkmenistan resmî tatil ve bayram günlerine ilişkin bilgiler celbedildikten sonra bilirkişiden ek rapor alındığı, 08.04.2025 tarihli duruşmada tarafların rapora karşı yasal beyan sürelerinin dolmadığı tespiti ile taraf vekillerinin beyanlarının alındığı, davacı vekilinin 5718 sayılı Kanun'un 27/1. maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini belirterek direnme kararı verilmesini, davalı vekilinin ise yürürlükte bulunan güncel mevzuata göre karar verilmesini talep ettiği, İlk Derece Mahkemesince;

"...1- Tarafların rapora karşı yasal beyan süresinin dolmasının beklenilmesine,

2- Davacının beyan dilekçesi ve Anayasa Mahkemesinin yürürlükte olan kanunu iptal ederek 6 ay sonra yürürlüğe gireceğine dair verdiği hüküm uyarınca bozma ilamına uyulup uyulmamasının gelecek celse değerlendirilmesine,.." dair ara karar kurulduğu, 15.09.2025 tarihli duruşmada ise taraf vekillerinin beyanlarından sonra önceki hükümde direnildiği anlaşılmıştır.

6. Direnme kararında ise (.....)

(.....) davacı tarafından istinaf başvurusunda bulunulmamış olması nedeniyle Türk Hukukuna göre yapılan hesaplamaların davalı lehine müktesep hak oluşturduğu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesi dikkate alınarak sıkı ilişkili olan Türk Hukukunun uygulanması gerektiği gerekçesine yer verilmiştir.

7. Bu durumda Mahkemenin direnme olarak adlandırdığı kararın usul hukuku anlamında gerçek bir direnme kararı olmadığı, bozmadan sonra bozma konusuyla ilgili toplanan yeni delile ve gerekçeye dayalı yeni hüküm niteliğinde olduğu açıktır.

8. Hâl böyle olunca verilen bu yeni hükmün temyiz incelemesini yapma görevi Hukuk Genel Kuruluna değil Özel Daireye aittir.

9. O hâlde yeni hükme yönelik temyiz itirazlarının incelenmesi için dosya Özel Daireye gönderilmelidir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle; Davalı vekilinin yeni hükme yönelik temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİNE GÖNDERİLMESİNE,.... oy birliğiyle kesin olarak karar verildi.

YARGITAY 2. HUKUK DAİRESİ

VELAYETİN ANNEYE VERİLMİŞ OLMASI
•
YURT DIŞINA ÇIKIŞTA VİZE İŞLEMLERİ
•
BAZI ÜLKELERCE BABANIN MUVAFAKATİNİN ARANMASI
•
BABANIN MUVAFAKAT VERMEYİ REDDETMESİ
•
ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI
•
YURT DIŞINA ÇIKIŞTA BABANIN MUVAFAKATİNİN ARANMAMASI KONUSUNDA KARAR TESİSİ

Anne ve çocuğun yurt dışına çıkışında vize işlemleri sırasında bazı ülkelerce babanın muvafakatinin aranması nedeniyle, velâyeti annede olan küçük çocuğun yurt dışına çıkışının babanın rızasına bağlı kılınması ve babanın muvafakat vermemesi, annenin ve çocuğun seyahat özgürlüğünün kısıtlanması ve annenin velâyet hakkını kullanamaması neticesini doğuracağı, dolayısıyla annenin bu yönde hakimin müdahalesini isteyerek talepte bulunmasında hukuki yararının bulunduğu

(Y. 2.HD., E. 2024/3491, K. 2024/5336, T. 04.07.2024)[1]

(.....)

Taraflar arasındaki velâyet hakkı sahibi anneye ortak çocuğun yurtdışına çıkış izni verilmesi ve babanın muvafakatinin aranmaması davasından dolayı yapılan yargılama sonunda (.....)

1 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 25.09.2026

(……) anne ve çocuğun yurt dışına çıkışında vize işlemleri sırasında bazı ülkelerce babanın muvafakatinin aranması nedeniyle, velâyeti annede olan küçük çocuğun yurt dışına çıkışının babanın rızasına bağlı kılınması ve babanın muvafakat vermemesi, annenin ve çocuğun seyahat özgürlüğünün kısıtlanması ve annenin velâyet hakkını kullanamaması neticesini doğuracağı, dolayısıyla annenin bu yönde hakimin müdahalesini isteyerek talepte bulunmasında hukuki yararının bulunduğunu, davalı babanın bu isteğe karşı çıkmasında da haklı bir neden göstermediği gibi, eldeki davada çocuğun bedensel, fikri, ruhsal, eğitsel, kültürel gelişimine yönelik yararının da gözetilmesi gerektiği belirtilerek davanın kabulü ile, velâyeti anneye ait bulunan ortak çocuk …'ın yurt dışına çıkışında davalı babanın muvafakatinin aranmaması ile velâyet hakkı sahibi annenin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 335 inci ve devamı maddeleri bağlamında bu yetkiye haiz olduğunun tespitine karar verilmiştir.

(…….)

Davalı baba istinaf dilekçesinde özetle; nesebin reddi davası açtığını, bu dava sonuçlandığından eldeki davanın konusuz kalacağını, belirtilen dosyanın davacının yurt dışına çıkması halinde sürüncemede kalacağını ve DNA testi yapılamayacağını belirterek davanın kabulü yönünden İlk Derece Mahkemesi kararının kaldırılarak talepleri doğrultusunda karar verilmesini istemiştir.

(……..)

Bölge Adliye Mahkemesi……esastan reddine karar verilmiştir.

(…..(

Davalı (baba) temyiz dilekçesinde özetle; nesebin reddi davasının bekletici mesele yapılmadığını, Bölge Adliye Mahkemesi kararının usul ve kanuna aykırı bulunduğunu ileri sürerek; davanın kabulü yönünden kararın bozulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

(….)

Uyuşmazlık; velâyet hakkı sahibi anneye ortak çocuğun yurtdışına çıkış izni verilmesi ve babanın muvafakatinin aranmaması davasının kabulü için gerekli şartların mevcut olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

(…..)

Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup davalı tarafından temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle; Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının ….ONANMASINA,…..oy birliğiyle karar verildi.

KİŞİSEL İLİŞKİ DÜZENLEMESİ

•

ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARI, YAŞI İLE ANNE VE BABALIK DUYGUSUNUN TATMİNİ

•

DÜZENLEMENİN İNFAZ EDİLEBİLİR NİTELİKTE OLMASI

•

ÇOCUĞUN KİŞİSEL GELİŞİMİNE EN UYGUN DÜZENLEME

•

ANNENİN VELAYET GÖREVİNİ GEREĞİNCE YERİNE GETİRMESİNE ENGEL OLUŞTURMAMASI

•

Kişisel ilişki düzenlenirken çocuğun yüksek yararı, yaşı ile anne ve babalık duygusunun tatmini ve infaz edilebilir nitelikte olması hususları birlikte değerlendirilerek çocuğun kişisel gelişimine en uygun düzenleme tercih edilmelidir.

Velâyetleri anneye verilen ortak çocuklar ile davalı baba arasında her ayın birinci ve üçüncü pazar günü sabah saat 10.00 ile saat 18.00 arasında, dini bayramların ikinci günü sabah saat 10.00 ile saat 18.00 arasında ve babalar gününde sabah saat 10.00 ile saat 18.00 arasında olacak şekilde kişisel ilişki kurulmasına" cümlesinin eklenmesi suretiyle İlk Derece Mahkemesi kararının kişisel ilişkiye yönelik hükmünün düzeltilerek, temyize konu bölge adliye mahkemesi kararının ise diğer yönlerden onanmasına karar verilmiştir.

(Y. 2.HD, E. 2025/1195, K. 2025/7898, T. 29.09.2025)[2]

(.....)

2 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 25.09.2026

Kişisel ilişki düzenlenirken çocuğun yüksek yararı, yaşı ile anne ve babalık duygusunun tatmini ve infaz edilebilir nitelikte olması hususları birlikte değerlendirilerek çocuğun kişisel gelişimine en uygun düzenleme tercih edilmelidir. Çocuk anne ve babası ile düzenli kişisel ilişki kurma ve bu ilişkiyi sürdürme hakkına sahiptir. Anne ve babası ayrı olan çocuğun ebeveynleriyle düzenli kişisel ilişki kurması ve bu ilişkiyi sürdürmesi çocuk için bir hak olduğu gibi, anne ve baba için de haktır. Kişisel ilişki sadece çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde kısıtlanabilir veya kaldırılabilir.

İlk Derece Mahkemesince velayetleri davacı annelerine verilen ortak çocuklar .. doğumlu .., .. doğumlu .. ve .. doğumlu İkra ile davalı babaları arasında her hafta Pazar günleri saat 10.00 ile saat 18.00 arasında kurulan kişisel ilişki düzenlemesinin, ortak çocukların yaşı ile eğitim çağında olmaları dikkate alındığında çocukların yüksek yararına uygun olmadığı gibi annenin velâyet görevini gereğince yerine getirmesine de engel teşkil edebilecek nitelikte olduğu, ayrıca babalık duygularının tatmini açısından da davalı baba ile ortak çocuklar arasında babalar gününde de kişisel ilişki tesis edilmesi gerektiği gözetilerek, daha uygun sürelerde kişisel ilişki tesisi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp, bozmayı gerektirir.

Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 370 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca kararın düzeltilerek onanması gerekir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle;..İlk Derece Mahkemesi kararının hüküm fıkrasının (4) numaralı bendinin kaldırılarak yerine "Velâyetleri anneye verilen ortak çocuklar ile davalı baba arasında her ayın birinci ve üçüncü pazar günü sabah saat 10.00 ile saat 18.00 arasında, dini bayramların ikinci günü sabah saat 10.00 ile saat 18.00 ara-

sında ve babalar gününde sabah saat 10.00 ile saat 18.00 arasında olacak şekilde kişisel ilişki kurulmasına" cümlesinin eklenmesi suretiyle İlk Derece Mahkemesi kararının kişisel ilişkiye yönelik hükmünün DÜZELTİLEREK, temyize konu Bölge Adliye Mahkemesi kararının ise diğer yönlerden ONANMASINA,….oy birliğiyle karar verildi.

YARGITAY 3. HUKUK DAİRESİ

ARACIN TAVAN BÖLGESİNDE BOZULMA
GİZLİ AYIP
•
BOYA AYIBININ ZAMANLA YAYILMA EĞİLİMİNDE OLMASI
•
SEÇİMLİK HAKKIN MİSLİ İLE DEĞİŞİM ŞEKLİNDE KULLANILMASI
•
KULLANIM BEDELİNİN MAHSUBU TALEBİNİN REDDİ

Dava konusu aracın tavan bölgesindeki bozulmanın boyama sürecinden kaynaklandığı, aracın tavan boyası bakımından gizli ayıplı olduğu, araçta varlığı tespit edilen boya ayıbının tamirinin mümkün olduğu ancak bu durumun değer kaybına sebep olacağı, dava konusu araçta varlığı tespit edilen boya ayıbının zamanla tavan bölgesinde yayılma eğiliminde olacağı ve müdahale edilmediği takdirde araç tavanının diğer bölgelerine de sirayet edeceği, davacının seçimlik hakkını misli ile değişim şeklinde kullanmasının hakkaniyete, taraflar arasındaki hak ve menfaatler dengesine de uygun olduğu

(Y. 3.HD, E. 2025/5828, K. 2026/3075, T. 13.05.2026)[3]

(.....)

Davacı vekili; müvekkilinin 30.10.2020 tarihinde davalı ... Grup A.Ş.den ... marka, ... 2020 model aracı satın aldığını ancak aracın tavan boyasının atmasından/kabarmasından kaynaklı ayıplı oldu-

3 Kararın tamamı için https://kararara ma.yargitay.gov.tr bkz, ET. 28.09.2026

ğunu, müvekkilinin 07.08.2023 tarihinde aracın tavan kısmındaki boyanın kendiliğinden attığını fark etmesi üzerine yetkili servise müracaat ettiğini, yetkili serviste aracın tavan resimlerinin çekilerek diğer davalı ithalatçı ... A.Ş.ye gönderildiğini, bunun üzerine müvekkilinin aranarak, aracın tavanında kabaran/kendiliğinden atan yerin boyama işleminin kendilerince ücretsiz olarak yapılabileceğini ve aracın değer kaybından kaynaklı olarak müvekkiline 100.000,00 TL bedel ödeyerek zararını tazmin edeceklerini bildirdiklerini, bu bedel çok düşük olduğundan müvekkilinin davalı şirketlere 26.10.2023 tarihli ihtarname gönderdiğini ileri sürerek; dava konusu aracın ayıpsız misliyle değiştirilmesini, mümkün değilse ücretsiz onarım ile aracın değer kaybına yönelik teknik bilirkişiler tarafından belirlenecek olan bedelin müvekkiline ödenmesini talep etmiştir.

(.....)

Uyuşmazlık, davacı tüketicinin sıfır kilometre olarak satın aldığı aracın imalattan kaynaklı ayıplı olduğu iddiasıyla ayıpsız misliyle değiştirilmesi istemine ilişkindir.

Temyizen incelenen kararda belirtilen gerekçelere ve özellikle denetime açık, hüküm kurmaya elverişli bilirkişi raporları dikkate alınarak araçtaki ayıbın üretimden kaynaklı gizli ayıp niteliğinde olup kullanıcı hatasına dayanmadığı, dava konusu aracın tavan bölgesindeki bozulmanın boyama sürecinden kaynaklandığı, aracın tavan boyası bakımından gizli ayıplı olduğu, araçta varlığı tespit edilen boya ayıbının tamirinin mümkün olduğu ancak bu durumun değer kaybına sebep olacağı, dava konusu araçta varlığı tespit edilen boya ayıbının zamanla tavan bölgesinde yayılma eğiliminde olacağı ve müdahale edilmediği takdirde araç tavanının diğer bölgelerine de sirayet edeceği, davacının seçimlik hakkını misli ile değişim şeklinde kullanmasının hakkaniyete, taraflar arasındaki hak ve menfaatler dengesine de uygun olduğu, davacının aracı, davalının da ödenen bedeli kullanması karşısında kullanım bedelinin

mahsubu talebinin 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun özü ve ruhuna aykırı olduğu anlaşılmakla, davalılar vekillerinin temyiz itirazlarının reddi ile usul ve kanuna uygun bulunan kararın onanmasına karar verilmiştir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle; Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının ….ONANMASINA,……oy birliğiyle karar verildi.

GİZLİ AYIP İDDİASI

•

TÜKETİCİ HAKEM HEYETİNE YAPILAN BAŞVURU

•

THH BAŞVURUSU SIRASINDA ÜCRETSİZ ONARIM TALEP ETME

•

THH KARARINA İTİRAZ EDİLMEMESİ NETİCESİ KARARIN KESİNLEŞMESİ

•

AYNI UYUŞMAZLIK HAKKINDA KARAR VERİLEMEYECEĞİ

Her ne kadar Bölge Adliye Mahkemesince, davacı tüketici hakem heyetine davaya konu aracın ayıplı olması nedeniyle ücretsiz onarım talebi ile başvuru yapmadığından, seçimlik hakkını ücretsiz onarım olarak kullandığından bahsedilemeyeceği, davacının işbu dava ile ayıplı olan aracın ayıpsız misli ile değişimini talep etmesi nedeniyle tüketici hakem heyeti görev sınırının üstünde olan bir uyuşmazlık hakkında karar verildiğinden tüketici hakem heyeti kararının kesin hüküm oluşturduğundan söz edilemeyeceği belirtilmiş ise de;

Tüketici Hakem Heyetinin 28.11.2023 tarihli Karar Tutanağında; talep olarak "6502 SAYILI KANUNDA YER ALAN DİĞER TALEPLER" yazıldığı, başvurunun reddine karar verildiği ve kararın davacı tüketiciye tebliğ edilmesine rağmen davacı tarafından THH kararına süresinde itiraz edilmeyerek hakem heyeti kararının kesinleştiği tüm dosya kapsamından sabittir.

Bu durum, aynı uyuşmazlık hakkında tekrar bir hakem heyetine veya mahkemeye başvurulmasını engelleyen bir kesin hüküm kazandırır.

(Y. 3.HD, E. 2026/1736, K. 2026/2139, T. 13.04.2026)[4]

(.....

Uyuşmazlık, davacı tüketicinin sıfır kilometre olarak satın aldığı aracın imalattan kaynaklı ayıplı olduğu iddiasıyla ayıpsız misliyle değiştirilmesi istemine ilişkindir.

Dava konusu aracın 10.04.2023 tarihinde 1.303.305,39 TL bedel karşılığında satın alındığı, davacı ...'ın 15.09.2023 tarihinde ..... İlçe Tüketici Hakem Heyetine başvurduğu, uyuşmazlık bedelini 50.000,00 TL olarak belirlediği, "BAŞVURU FORMU"nda uyuşmazlık konusu olarak "6502 SAYILI KANUNDA YER ALAN DİĞER TALEPLER" yazdığı görülmüştür. İşbu tüketici başvurusuna ait bilirkişi raporunun "Başvuran beyanından özetle" başlıklı kısmında; "Bayiden almış olduğu aracın boyasında kabarmaların olduğunu ve farların su aldığını, oluşan hataların giderilmesi talep edilmiştir." denilmiştir. Dosya kapsamından bilirkişi raporuna davacı tarafından herhangi bir itiraz dilekçesi sunulmadığı anlaşılmıştır.

Her ne kadar Bölge Adliye Mahkemesince, davacı tüketici hakem heyetine davaya konu aracın ayıplı olması nedeniyle ücretsiz onarım talebi ile başvuru yapmadığından, seçimlik hakkını ücret-

4 Kararın tamamı için https://kararara ma.yargitay.gov.tr bkz, ET. 28.09.2026

siz onarım olarak kullandığından bahsedilemeyeceği, davacının işbu dava ile ayıplı olan aracın ayıpsız misli ile değişimini talep etmesi nedeniyle tüketici hakem heyeti görev sınırının üstünde olan bir uyuşmazlık hakkında karar verildiğinden tüketici hakem heyeti kararının kesin hüküm oluşturduğundan söz edilemeyeceği belirtilmişse de; tüketici hakem heyetine başvuru formunda davacının talebini netleştirmeden "6502 SAYILI KANUNDA YER ALAN DİĞER TALEPLER" yazması, aracın misli ile değişiminin talep edilmesi halinde uyuşmazlık bedelinin araç bedeli olan 1.303.305,39 TL yazılması gerekirken 50.000,00 TL olarak belirtmesi ve başvuran beyanının hataların giderilmesi şeklinde yazılan tüketici hakem heyeti dosyasında alınan bilirkişi raporuna itiraz etmemesi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, tüketici hakem heyetinin görev sınırının üstünde olan bir uyuşmazlık hakkında karar verdiğinden söz edilemeyecektir.

Tüketici Hakem Heyetinin 28.11.2023 tarihli Karar Tutanağında; talep olarak "6502 SAYILI KANUNDA YER ALAN DİĞER TALEPLER" yazıldığı, başvurunun reddine karar verildiği ve kararın davacı tüketiciye tebliğ edilmesine rağmen davacı tarafından THH kararına süresinde itiraz edilmeyerek hakem heyeti kararının kesinleştiği tüm dosya kapsamından sabittir. 6502 sayılı Kanun'un 70/2 maddesi gereğince, Tüketici Hakem Heyeti kararları tarafları .... Karar süresi içinde itiraz edilmediği takdirde kesinleşir. Bu durum aynı uyuşmazlık hakkında tekrar bir hakem heyetine veya mahkemeye başvurulmasını engelleyen bir kesin hüküm kazandırır.

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere, hakem heyeti kararının kesinleşmesinden sonra işbu dava açılmış ise de, davacının tüketici hakem heyeti kararı ile 6502 sayılı Kanunda düzenlenen seçimlik haklarından ücretsiz onarım hakkını kullandığı, ilam niteliğinde olan tüketici hakem heyeti kararından sonra açılan davanın dinlenemeyeceği gerekçesiyle, davanın reddine karar veril-

mesi gerekirken, yanılgılı gerekçeyle davanın kabul edilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle;

Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının …….ORTADAN KALDIRILMASINA,

İlk Derece Mahkemesi Kararının …. davalı yararına BOZULMASINA,……..oy birliğiyle karar verildi.

YARGITAY 6. HUKUK DAİRESİ

BAM KARARLARI ARASINDAKİ UYUŞMAZLIĞIN GİDERİLMESİ

•

RİSKLİ YAPI STATÜSÜNDEKİ ANA TAŞINMAZ

•

RİSKLİ YAPIDAKİ KONUT MALİKİ

•

KENTSEL DÖNÜŞÜM MEVZUATINA DAYALI ANLAŞMA

•

YÜKLENİCİ İLE YAPILAN ARSA PAYI KARŞILIĞI İNŞAAT SÖZLEŞMESİ

•

SALT KİŞİSEL İHTİYAÇ İÇİN KULLANMA

•

TÜKETİCİ SIFATI

6306 sayılı Yasa gereği, riskli yapı statüsündeki ana taşınmazda konut niteliğinde bağımsız bölümü bulunan taşınmaz maliki, kentsel dönüşüm mevzuatı ve buna dayalı olarak yüklenici ile yapılan arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uyarınca tüketici konumunda olup, uyuşmazlığın çözümünde tüketici mahkemeleri görevlidir.

(Y. 6. HD, E. 2026/23, K. 2026/496, T. 12.02.206)[5]

(.....)

Uyuşmazlığın giderilmesine ilişkin başvuru, 6306 sayılı Kanun gereği riskli yapı statüsündeki ana taşınmazda bağımsız bölümü

5 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 30.09.2026

bulunan malikin yüklenici ile yapılan arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinden doğacak uyuşmazlıklarda, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) uyarınca tüketici konumunda olup olmadığı ve sonuca bağlı olarak görevli mahkemenin belirlenmesine ilişkindir.

(.....)

6502 sayılı Yasa'nın 3/l bendi ile tüketici işlemi kapsamına eser sözleşmeleri de alınmıştır. Hemen ifade etmek gerekir ki, arsasına karşılık birden çok konut niteliğinde bağımsız bölüm veya işyeri alacak olan arsa sahibi, salt kişisel ve ailevi tüketim amacından çıkmaktadır. Bu durumdaki arsa sahibinin sözleşme yapmaktaki asıl amacı, bizzat oturmak amacıyla arsasına bina yaptırmak olmayıp, taşınmazını değerlendirmektir. Salt kişisel ihtiyaçlar için kullanma amacını aşan saikler ön plandadır. Öncelikli amaç mülkiyet hakkından ... getirilerin daha rantabl hale getirilmesidir. Bu sözleşme bedeli karşılığı hizmet alınmasından ibaret dar kapsamlı bir sözleşme değildir. Arsa sahibi yüklenicinin yaptığı binanın bir kısmına sahip olabilmek için, arsa üzerindeki mülkiyet hakkının bir kısmını yükleniciye devretmektedir. Nitekim Dairemizin yerleşik içtihatlarında da bu durumda olan arsa sahipleri ile yükleniciler arasındaki uyuşmazlıkların genel görevli asliye hukuk mahkemesince çözülmesi gerektiği içtihat edilmiştir (Yargıtay (kapatılan) 23. Hukuk Dairesi, 21.04.2016 tarih ve 2015/1823 Esas – 2016/2550 Karar; Yargıtay (kapatılan) 15. Hukuk Dairesi, 18.03.2018 tarih ve 2018/934 Esas – 2018/1219 Karar).

Riskli yapı statüsüne alınan taşınmazda konut niteliğinde bağımsız bölümü bulunan kat maliki ise amaçsal olarak az yukarıda yer verilen durumdan tamamen ayrı değerlendirilmelidir. Riskli yapı statüsüne alınan binada konut amaçlı kullanıma tahsis edilen bağımsız bölümü bulunan kat maliki, arsa payı karşılığı inşaat sözleşmeleri gereği inşaa edilecek yeni taşınmazda, yaklaşık ola-

rak kendi konutuna denk yeni bir konut niteliğini haiz bağımsız bölüm elde etmektedir. Hiç şüphesiz, bu durumda olan bir taşınmaz malikinin ticarî veya meslekî amaçlarla hareket ettiğinden söz edilemez. Nitekim bu durumdaki arsa malikinin yüklenici ile arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi yapmasının tek amacı, kullanmak için konut ihtiyacını gidermektir. Diğer bir anlatımla, her iki arsa sahibi arasında amaçsal olarak temel fark, ilkinde, arsasına değer katacak yapının inşaa edilmesi; diğerinde ise riskli yapı statüsüne alınmış taşınmazındaki meskenin yeniden inşaa edilerek konut edinme isteğidir.

Bu itibarla, 6306 sayılı Yasa gereği, riskli yapı statüsündeki ana taşınmazda konut niteliğinde bağımsız bölümü bulunan taşınmaz maliki, kentsel dönüşüm mevzuatı ve buna dayalı olarak yüklenici ile yapılan arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uyarınca tüketici konumunda olup, uyuşmazlığın çözümünde tüketici mahkemeleri görevlidir.

SONUÇ

Yukarıda açıklanan nedenlerle başvurunun kabulü ile;

6306 sayılı Yasa gereği, riskli yapı statüsündeki ana taşınmazda konut niteliğinde bağımsız bölümü bulunan malikin yüklenici ile yapılan arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinde 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uyarınca tüketici konumunda olduğuna ve uyuşmazlığın çözümünde tüketici mahkemelerinin görevli olduğuna,……oybirliği ile kesin olarak karar verildi.

SÜRELİ VEKALETNAME

•

VEKALETNAMENİN GEÇERLİLİK SÜRESİNİN BİTMİŞ OLMASI

•

SÜRENİN BİTİMİNDEN SONRAKİ TARİHTE TEMYİZ BAŞVURUSU

•

VEKALETİN DEVAM EDİP ETMEDİĞİ

•

ASIL TARAFIN MUVAFAKATİNİN SAĞLANMASI

Davacı adına, vekaletname ile vekil tayin ettiği Avukat ... tarafından kararın temyiz edildiği ancak anılan vekaletname süreli vekaletname olup, 31.12.2024 tarihine kadar geçerli olduğu, davacı vekilinin temyiz tarihinin 20.11.2025 olduğu görülmekle, 31.12.2024'den sonrası için vekaletin devam ettiğine dair dosyada bilgi bulunmadığı anlaşıldığından,... Vekil tarafından verilen temyiz dilekçesine asıl tarafından muvafakat edilmesi veya süresi içinde kararın temyiz edilmesi hâlinde, gerekli usulî işlemler tamamlandıktan sonra temyiz incelemesi yapılmak üzere dosyanın Daireye gönderilmesi gerekir.

(Y. 6.HD, E. 2026/94, K. 2026/439, T. 10.02.2026)[6]

(……)

Yapılan incelemede; davacı adına, vekaletname ile vekil tayin ettiği Avukat ... tarafından kararın temyiz edildiği ancak anılan vekaletname süreli vekaletname olup, 31.12.2024 tarihine kadar geçerli olduğu, davacı vekilinin temyiz tarihinin 20.11.2025 olduğu görülmekle, 31.12.2024'den sonrası için vekaletin devam ettiğine dair dosyada bilgi bulunmadığı anlaşıldığından,

6 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 28.08.2026

(……)

a) Vekâletnamenin veya onaylı örneğinin dosyaya sunulması için temyiz dilekçesini sunan vekile kesin süre verilmesi,

b) Vekâletname sunulmaz ise vekil tarafından verilen temyiz dilekçesinin, ……yetkisiz vekil tarafından yapılmış temyize muvafakat verdiğini açıkça belirtmediği takdirde kararı temyiz etmemiş sayılacağı şerhini içeren davetiye ile davacı asıla tebliğ edilmesi,

Vekil tarafından verilen temyiz dilekçesine asıl tarafından açıkça muvafakat edilmemesi ve asıla gerekçeli kararın daha önceden usulüne uygun şekilde tebliğ edilmemiş olması hâlinde kararın asıla tebliğ edilerek temyiz süresinin beklenmesi,

Vekil tarafından verilen temyiz dilekçesine asıl tarafından muvafakat edilmesi veya süresi içinde kararın temyiz edilmesi hâlinde, gerekli usulî işlemler tamamlandıktan sonra temyiz incelemesi yapılmak üzere dosyanın Daireye gönderilmesi gerekir.

KARAR:

Açıklanan sebeplerle; Belirtilen işlemlerin yerine getirilmesi için dosyanın hükmü veren Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 7.Hukuk Dairesine GERİ ÇEVRİLMESİNE,….. oy birliğiyle karar verildi.

YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

İHTİRAZİ KAYIT İLERİ SÜRÜLMEDEN ÜCRET BORDROLARININ İMZALANMASI

•

BORDRODA YAZILI OLANDAN DAHA FAZLA ÇALIŞMA YAPILDIĞI İDDİASI

•

YAZILI DELİL İLE İSPAT

•

İMZASIZ ÜCRET BORDRALARI YÖNÜNDEN

Dosya kapsamında davacıya ait geçmiş dönem ücretlerini gösteren bordrolar bulunmaktadır. Aksine bir iddia ileri sürülmediği halde, bu bordrolar yerine son ücretin asgari ücrete oranı alınmak suretiyle dönemsel ücret belirlenmesi hatalıdır.

İhtirazı kayıt ileri sürülmeden imzalanan ücret bordroları yönünden, işçinin bordroda yazılı olandan daha fazla çalışma yaptığını geçerli yazılı delille ispatlaması gerekir. Bilirkişi tarafından tanık delili ile görev formlarına göre ortalama bir fazla çalışma süresi belirlenmesi halinde, yazılı belge ile ispat koşulunun gerçekleştiğinden söz edilemez. Mahkemece fazla çalışma ücreti tahakkuku içeren imzalı ve imzasız ücret bordroları yönünden yukarıda açıklanan ilke ve esaslara uygun bir değerlendirme yapılmalı; fazla çalışma iddiasının sadece yazılı belge ile ispatı halinde, imzalı bordrodaki fazla çalışma ücretinin hesaplanan miktardan mahsup edilebileceği dikkate alınmalıdır.

(Y. 9.HD, E. 2022/1799, K. 2022/2946, T. 08.03.2022)[7]

7 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 23.09.2026

(.....)

Bozmaya uyularak yeniden yapılan yargılama sonucunda davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

(.....)

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın tespitinden önce çözümü gereken husus Dairemizin 05.10.2020 tarihli kararının maddi hataya dayanıp dayanmadığıdır..... Bir taraftan davalının bozma kararında belirtilenler dışındaki temyiz itirazlarının reddine, diğer taraftan da sair temyiz itirazlarının incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi maddi hataya dayalı olup Yargıtayca maddi hata sonucu verilen bir karara mahkemece uyulmasına karar verilmesi halinde dahi usulü kazanılmış hak oluşmaz ve Yargıtayın hatalı kararından dönülmesi mümkündür.

Bu açıklamalara göre, davacı işçinin fazla çalışma ücretine hak kazanıp kazanmadığı ve fazla çalışma ücretinin hesaplanması hususları taraflar arasında uyuşmazlık konusudur.

(.....)

İmzalı ücret bordrolarında fazla çalışma ücreti ödendiği anlaşılıyorsa, işçi tarafından gerçekte daha fazla çalışma yaptığının ileri sürülmesi mümkün değildir. Ancak, işçinin fazla çalışma alacağının daha fazla olduğu yönündeki ihtirazi kaydının bulunması halinde, bordroda görünenden daha fazla çalışmanın ispatı her türlü delille söz konusu olabilir. Buna karşın, bordroların imzalı ve ihtirazi kayıtsız olması durumunda dahi, işçinin geçerli bir yazılı belge ile bordroda yazılı olandan daha fazla çalışmayı yazılı delille ispatlaması gerekir. Bordrolarda tahakkuk bulunmasına rağmen bordroların imzasız olması halinde ise, varsa ilgili dönem banka ve tüm ödeme kayıtları celp edilmeli ve ödendiği tespit edilen miktarlar yapılan hesaplamadan mahsup edilmelidir.

(……..) Hükme esas alınan hukukçu bilirkişi tarafından düzenlenen bilirkişi raporunda GPS kayıtlarındaki (sürücü aktivite raporu) ortalama süreler ile tanık anlatımlarının örtüştüğü, ancak bu kayıtlarda aracın sadece hareket halinde olduğu zamanın gösterildiği gerekçesiyle, tanık anlatımı ve görev formları gibi diğer delillere göre fazla çalışma süresi belirlenmiştir. Dosya kapsamındaki GPS kayıtları incelendiğinde, aracın dakika olarak hareket süresi ve rölanti süresinin ayrı ayrı belirtildiği ayrıca bu ikisinin toplamı olarak çalışma süresi kayıtlarını içerdiği tespit edilmektedir. Öncelikle GPS kayıtlarının aracın durma süresini gösterip göstermediği hususu titizlikle ele alınarak netleştirilmeli, kayıtların durma süresini kapsadığı sonucuna varıldığı takdirde, bu kayıtların ait olduğu dönem yönünden sadece GPS kayıtlarına göre davacının fazla çalışma yapıp yapmadığı belirlenmelidir. Davacının GPS kayıtlarına göre fazla çalışma ücretine hak kazandığı sonucuna varıldığı takdirde, hesaplanan fazla çalışma ücretinden herhangi bir indirim yapılmaması; tanık anlatımları ile bir kısım görev emirlerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda fazla çalışma ücreti hesaplanması halinde ise hesaplanan alacaktan uygun bir indirim yapılması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

(……) Ücret miktarına yönelik iddia ve savunmanın her bir dosya için ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmekte olup, bir başka dosya davacısına ait banka kayıtlarının eldeki dosya yönünden delil kabul edilmesi yerinde değildir.

Diğer taraftan fazla çalışma ücretinin hesabında her bir döneme ilişkin fazla çalışma ücretinin o aya ilişkin dönem ücreti dikkate alınarak hesaplanması gerekir. Dosya kapsamında davacıya ait geçmiş dönem ücretlerini gösteren bordrolar bulunmaktadır. Aksine bir iddia ileri sürülmediği halde, bu bordrolar yerine son ücretin asgari ücrete oranı alınmak suretiyle dönemsel ücret belirlenmesi hatalıdır.

(.....) ihtirazı kayıt ileri sürülmeden imzalanan ücret bordroları yönünden, işçinin bordroda yazılı olandan daha fazla çalışma yaptığını geçerli yazılı delille ispatlaması gerekir. Bilirkişi tarafından tanık delili ile görev formlarına göre ortalama bir fazla çalışma süresi belirlenmesi halinde, yazılı belge ile ispat koşulunun gerçekleştiğinden söz edilemez. Mahkemece fazla çalışma ücreti tahakkuku içeren imzalı ve imzasız ücret bordroları yönünden yukarıda açıklanan ilke ve esaslara uygun bir değerlendirme yapılmalı; fazla çalışma iddiasının sadece yazılı belge ile ispatı halinde, imzalı bordrodaki fazla çalışma ücretinin hesaplanan miktardan mahsup edilebileceği dikkate alınmalıdır.

Temyiz edilen kararın, açıklanan sebeplerle bozulması gerekmiştir.

SONUÇ

Temyiz olunan hükmün yukarıda açıklanan sebeplerden BOZULMASINA, ...oybirliği ile karar verildi.

AYLIK ÜCRETLE ÇALIŞAN İŞÇİ

•

HASTALIK NEDENİYLE ÇALIŞILMAYAN GÜNLER

•

İŞ GÖREMEZLİK ÖDENEĞİ

•

AYLIK ÜCRETİN TAM OLARAK ÖDENMESİ GEREKTİĞİ

•

İŞ GÖREMZLİK ÖDENEĞİNİN AYLIK ÜCRETTEN MAHSUBU

Hastalık nedeniyle çalışılmayan günlerde iş göremezlik ödeneği olarak ödenen miktarın, aylık ücretli çalışan işçinin aylık ücretinden mahsup edilmesi mümkün olmakla birlikte SGK tarafından iş göremezlik ödeneği olarak ödenen miktarın dışında kalan aylık ücretin işverence tam olarak ödenmesi gerekir.

Şu hâlde yukarıda yapılan açıklama doğrultusunda davacının raporlu olduğu dönemlerde SGK tarafından yapılan iş göremezlik ödemeleri ile davalı tarafından davacıya yapılan aylık ücret ödemeleri tespit edilerek, davacının ödenmeyen ücret alacağı bulunup bulunmadığı belirlenmeli ve sonucuna göre kıdem tazminatı talebi de yeniden değerlendirilmelidir

(Y. 9.HD, E. 2025/6599, K. 2025/8115, T. 20.10.2025)[8]

(……)

Uyuşmazlık, davacının iş sözleşmesini fesihte haklı nedeni olup olmadığı, raporlu olduğu günlerde aylık ücretinin eksiksiz ödenip ödenmediği ile dava konusu işçilik alacaklarının ispatı hususlarına ilişkindir.

8 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 16.09.2026

(….)

Somut uyuşmazlıkta davacı; iş sözleşmesinde aylık ücretle çalıştığının yer aldığını, buna rağmen rapor aldığı günlerde ücretinin kesintiye uğradığını, maktu ücret karşılığı çalışılan işyerlerinde işçinin raporlu olması hâlinde raporlu olduğu günlerde dahi ücretten kesinti yapılamayacağını, SGK tarafından ödenen miktarların mahsup edilerek kalan kısmın davacıya ödenmesi gerektiğini ve sair ücret alacaklarının ödenmediğini ileri sürerek iş sözleşmesini feshetmiş, kıdem tazminatı ile eksik ödenen ücret alacaklarının davalıdan tahsiline karar verilmesi talep etmiştir.

Mahkemece; davacının imzaladığı iş sözleşmesinde ücretin maktu olarak tanımlanmadığı, hastalık nedeniyle raporlu olduğu, fiilen çalışmadığı günlerde aylığın ödeneceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığı ve davacının raporlu olduğu günlerde işverenin ücret ve prim ödeme yükümlülüğü bulunmadığı gerekçesiyle ücret alacağı talebinin reddine karar verilmiş, feshin haklı nedene dayandığı ispatlanamadığından kıdem tazminatı talebi de reddedilmiştir. Ne var ki varılan sonuç hatalı ve eksik incelemeye dayalıdır.

Dosya kapsamındaki ücret bordroları ve iş sözleşmeleri incelendiğinde davacının aylık maktu ücretli çalışan olduğu anlaşılmaktadır.

4857 sayılı Kanun'un "Geçici iş göremezlik" kenar başlıklı 48. maddesinin 2. fıkrasına göre "Hastalık nedeni ile çalışılmayan günlerde Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından ödenen geçici iş göremezlik ödeneği aylık ücretli işçilerin ücretlerinden mahsup edilir." Sözü edilen düzenleme çerçevesinde hastalık nedeniyle çalışılmayan günlerde iş göremezlik ödeneği olarak ödenen miktarın, aylık ücretli çalışan işçinin aylık ücretinden mahsup edilmesi mümkün olmakla birlikte SGK tarafından iş göremezlik ödeneği olarak ödenen miktarın dışında kalan aylık ücretin işverence tam olarak ödenmesi gerekir.

Şu hâlde yukarıda yapılan açıklama doğrultusunda davacının raporlu olduğu dönemlerde SGK tarafından yapılan iş göremezlik ödemeleri ile davalı tarafından davacıya yapılan aylık ücret ödemeleri tespit edilerek, davacının ödenmeyen ücret alacağı bulunup bulunmadığı belirlenmeli ve sonucuna göre kıdem tazminatı talebi de yeniden değerlendirilmelidir. Belirtilen husus gözetilmeden karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle; Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ORTADAN KALDIRILMASINA, İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA,……oy birliğiyle karar verildi.

24 SAATLİK VARDİYADA ÇALIŞMA

•

UYKU VE DİĞER ZORUNLU İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI

•

İŞÇİNİN FİİLEN EN FAZLA 14 SAAT ÇALIŞABİLECEĞİ

•

İMZALI BORDROLARDA FAZLA ÇALIŞMA ÜCRETİNİN YER ALMASI

•

YILLIK İZİNDE OLDUĞU GÜNLERİN FAZLA ÇALIŞMA ÜCRETİ HESABINDA DIŞLANMASI

Davacının davalı işyerinde 24 saatlik vardiyada çalıştığı görülmektedir. Davacının uyuma imkanının bulunmaması sebebiyle Mahkemece günlük 4 saat ara dinlenmesinin düşülmesi ile günlük 20 saat çalışma yaptığının kabulü ile hüküm kurulmuş ise de; davacının özel hastanede çalışan ambulans şoförü olduğu, yapılan işte dikkate alındığında uyku ve diğer zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabileceği anlaşılmaktadır. Çalışma süresinin 24 saat olması durumunda işçinin fiilen en fazla 14 saat çalışabileceği Dairemizin yerleşik uygulaması gereği kabul edilmektedir. Bu durumda işçinin çalıştığı günlerde günlük 11 saati aşan 3 saatlik çalışması fazla çalışma sayılarak sonuca gidilmelidir.

Mahkemece fazla çalışma ücreti ile ulusal ... ve genel tatil ücreti yönünden davalı tarafça sunulan ücret bordroları incelenmeksizin hüküm kurulması hatalı olmuştur.

Davacının yıllık izinde olduğu günlerin fazla çalışma ücreti hesabından dışlanması gerekirken bu husus gözetilmeksizin karar verilmesi de hatalıdır

(Y. 9.HD, E. 2025/9671, K. 2026/1945 T. 04.03.2026)[9]

9 Av. İsmail Gömlekli paylaşımıdır. Tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 30.09.2026

(….)

Uyuşmazlık, fesih, ücret, hizmet süresi, yıllık izin ücreti, fazla çalışma, ulusal ... ve genel tatil ücreti, davalıların sorumluluğu, yargılama giderleri ve vekâlet ücretine ilişkindir.

(…….) davalılar vekillerinin aşağıdaki paragrafların kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda davacının 01.03.2019-11.10.2022 tarihleri arasında çalıştığının kabulü ile yapılan hesaplama doğrultusunda davalılar arasında asıl işveren alt işveren ilişkisi bulunması sebebiyle hüküm altına alınan alacaklardan birlikte sorumlulukları olduğu belirtilerek karar verilmiştir. Davacı asıl duruşmada alınan beyanında 2020 yılı Mart ayından itibaren ...Şirketi bünyesinde çalıştığını beyan ettiği, sunulan davalı ...Şirketine ait ambulans şoförü kartında da işe başlama tarihinin 09.03.2020 tarihi olarak belirtildiği görülmüştür. Davalı ...Şirketi vekili cevap dilekçesinde davacının son bir buçuk sene boyunca diğer davalı Şirket nezdinde çalıştığını beyan etmiştir. Bu hâlde Mahkemece 09.03.2020 tarihinden önceki dönem yönünden davacının davalı ...Şirketi nezdinde geçen çalışmalarının, diğer davalı ...Şirketi asıl işverenliğinde geçip geçmediği araştırıldıktan sonra davalı ...Şirketi sorumluluğu yönünden karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm kurulması hatalıdır.

Davacının davalı işyerinde 24 saatlik vardiyada çalıştığı görülmektedir. Davacının uyuma imkanının bulunmaması sebebiyle Mahkemece günlük 4 saat ara dinlenmesinin düşülmesi ile günlük 20 saat çalışma yaptığının kabulü ile hüküm kurulmuş ise de; davacının özel hastanede çalışan ambulans şoförü olduğu, yapılan işte dikkate alındığında uyku ve diğer zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabileceği anlaşılmaktadır. Çalışma süresinin 24 saat olması durumunda işçinin fiilen en fazla 14 saat çalışabileceği Dairemizin yerleşik uygulaması gereği kabul edilmektedir. Bu durumda işçi-

nin çalıştığı günlerde günlük 11 saati aşan 3 saatlik çalışması fazla çalışma sayılarak sonuca gidilmelidir.

Dosya içerisinde davacıya ait ücret bordroları bulunmaktadır. Bu bordroların Mahkemece değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Örneğin, 2021 yılı Ekim bordrosunda fazla çalışma ücretinin tahakkuk ettirildiği görülmektedir. Bu hâlde Mahkemece fazla çalışma ücreti ile ulusal ... ve genel tatil ücreti yönünden davalı tarafça sunulan ücret bordroları incelenmeksizin hüküm kurulması hatalı olmuştur.

Davacının yıllık izinde olduğu günlerin fazla çalışma ücreti hesabından dışlanması gerekirken bu husus gözetilmeksizin karar verilmesi de hatalıdır.

KARAR

Açıklanan sebeplerle; temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının BOZULMASINA,….oy birliğiyle karar verildi.

GREV SÜRELERİNİN HİZMET SÜRESİ HESABINA ETKİSİ

•

SGK HİZMET DÖKÜM CETVELLERİ

•

EKSİK GÜN BİLDİRİMİ KOD 8 (GREV) AÇIKLAMASI

•

KANUNİ GREVDE GEÇEN SÜRENİN KIDEM TAZMİNATI HESABINA ETKİSİ

Davalı işveren, davacının 16.10.2007-29.11.2007 tarihleri arasındaki grev sürelerinin hizmet süresinin hesabında değerlendirilmediğini öne sürerek rapora itirazda bulunmuştur. Mevcut dosyada ve Dairemizce aynı gün seri olarak incelemesi yapılan diğer dosyalarda davacılara ait SGK hizmet dökümü cetveli incelendiğinde davalı tarafından belirtilen tarih aralığına denk gelecek şekilde prim ödemelerinin eksik ödendiği ve eksik gün bildirimi açıklamasının Kod 8 (grev) şeklinde yer aldığı ya da aynı tarih aralığına denk gelecek şekilde işyerine giriş-çıkış yapıldığı anlaşılmaktadır. Kanuni grevde geçen sürenin kıdem tazminatına esas sürenin belirlenmesinde dikkate alınması mümkün değildir

(Y. 9.HD, E. 2026/1161, K. 2026/2140, T. 09.03.2026)[10]

(……)

Uyuşmazlık, davacının işe başlatılma talebinin samimi olup olmadığı, işverenin işe davetinin ciddi olup olmadığı, ücret miktarı ile davacının kıdem tazminatına esas hizmet süresinin tespitinde işyerindeki grevin etkisi ve faiz noktasında toplanmaktadır.

10 Av. İsmail Gömlekli paylaşımdır. Tamamı için https://kararara ma.yargitay.gov.tr bkz, ET. 30.09.2026

(.....) davalı vekilinin aşağıdaki paragrafların kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

(.....)

Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda davacının hizmet süresi dosya mevcut belge ve bilgiler ile kesinleşen işe iade davası nazara alınarak belirlenmiş ve hizmet süresinden dışlanması gereken herhangi bir süre olmadığı belirtilmiştir. Davalı işveren, davacının 16.10.2007-29.11.2007 tarihleri arasındaki grev sürelerinin hizmet süresinin hesabında değerlendirilmediğini öne sürerek rapora itirazda bulunmuştur. Mevcut dosyada ve Dairemizce aynı gün seri olarak incelemesi yapılan diğer dosyalarda davacılara ait SGK hizmet dökümü cetveli incelendiğinde davalı tarafından belirtilen tarih aralığına denk gelecek şekilde prim ödemelerinin eksik ödendiği ve eksik gün bildirimi açıklamasının Kod 8 (grev) şeklinde yer aldığı ya da aynı tarih aralığına denk gelecek şekilde işyerine giriş-çıkış yapıldığı anlaşılmaktadır. Kanuni grevde geçen sürenin kıdem tazminatına esas sürenin belirlenmesinde dikkate alınması mümkün değildir. Mahkemece davalı işverenin söz konusu itirazı ile ilgili araştırma yapılmadan ve gerekirse ek rapor alınmadan karar verilmiş olması hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle;Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının BOZULMASINA,....oy birliğiyle karar verildi.

HAFTA TATİLİ VE CUMARTESİ GÜNÜNÜN KURAL OLARAK İŞGÜNÜ OLMASI

•

AKDİ TATİL GÜNÜ

•

BİREYSEL VEYA TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ İLE CUMARTESİ VE PAZAR GÜNLERİNİN HAFTA TATİLİ SAYILMASI

•

YILLIK İZİN KULLANIMINDA İZİN SÜRESİNDEN DÜŞÜRÜLME

Hafta tatili haftalık 45 saatlik çalışmadan sonraki 24 saatlik bir gündür. Bu nedenle kural olarak cumartesi işgünüdür. Akdi tatil günü olarak cumartesi günleri yıllık izin süresine eklenmez. Başka bir anlatımla, cumartesi günleri akdi tatil günü olarak işçi çalışmadığı takdirde yıllık ücretli izin süresine ilişkin hesapta hafta tatili olarak değerlendirilemez.

Cumartesi günü hafta tatili olarak da kararlaştırılabilir. Bireysel veya toplu iş sözleşmeleriyle cumartesi ve pazar günleri hafta tatili günü olarak belirlenmişse, İş Kanunu'nun 56/5 hükmü gereği her iki gün yıllık izin sürelerinden sayılmaz. Başka bir anlatımla yıllık izin kullanma dönemi içindeki cumartesi ve pazar günleri kullanılan izin süresinden düşülür.

(Y. 9.HD, E. 2026/4159, K. 2026/3577, T. 21.04.2026)11

(.....)

Dosya içeriğine, bozmanın mahiyeti ve kapsamına göre taraflar arasındaki uyuşmazlık, yıllık ücretli izin alacağının hesaplanma

11 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 16.09.2026

şekli ve miktarı ile davacı aleyhine hükmedilecek vekâlet ücretinin miktarına ilişkindir.

(.....) davalı vekilinin tüm, davacı vekilinin aşağıdaki paragrafların kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

Yargıtay (Kapatılan) 22. Hukuk Dairesinin kapatılması sonrasında Başkan ve Üyelerinin Yargıtay 9. Hukuk Dairesinde görevlendirilmesi üzerine her iki Daire kararlarında uyuşmazlık konusu hususlar görüşülmüş ve böylelikle bir çok konuda uygulamanın birleştirilmesine karar verilmiştir

Bu konular arasında, hafta tatili günü olarak kararlaştırılan cumartesi gününün yıllık ücretli izin hesabında nasıl değerlendirileceği sorunu da ele alınmış ve bu konuda "4857 sayılı Kanun'un 46... . maddelerine göre hafta tatili haftalık 45 saatlik çalışmadan sonraki 24 saatlik bir gündür. Bu nedenle kural olarak cumartesi işgünüdür. Akdi tatil günü olarak cumartesi günleri yıllık izin süresine eklenmez. Başka bir anlatımla, cumartesi günleri akdi tatil günü olarak işçi çalışmadığı takdirde yıllık ücretli izin süresine ilişkin hesapta hafta tatili olarak değerlendirilemez.

Cumartesi günü hafta tatili olarak da kararlaştırılabilir. Bireysel veya toplu iş sözleşmeleriyle cumartesi ve pazar günleri hafta tatili günü olarak belirlenmişse, İş Kanunu'nun 56/5 hükmü gereği her iki gün yıllık izin sürelerinden sayılmaz. Başka bir anlatımla yıllık izin kullanma dönemi içindeki cumartesi ve pazar günleri kullanılan izin süresinden düşülür. Ancak bireysel veya toplu iş sözleşmesinde hafta tatiline eklenen bu cumartesi gününün yıllık izin hesabında iş günü olarak sayılacağı veya izin süresinden düşülmeyeceği şeklinde açık bir kural mevcutsa, bu hüküm geçerli sayılmalı 4857 sayılı Kanun'un 56/5 hükmü gereği sadece yıllık izne rastlayan pazar günleri izin süresinden düşülmelidir." yönünde Dairemiz uygulaması belirlenmiştir.

Dairemizin 03.04.2023 tarihli kararı ile İlk Derece Mahkemesinin 15.10.2020 tarihli kararı; yukarıda değinilen Dairemiz uygulamasına göre, cumartesi günlerinin de kullanılan yıllık ücretli izin günlerine dâhil edilerek hesaplama yapılması gerektiği gerekçesiyle bozulmuştur.

Ancak İlk Derece Mahkemesinin 15.10.2020 tarihli kararında, Dairemizin emsal kararına dayanılarak kabul hükmü kurulmuş; bu karar Dairemizin değişen uygulamasından kaynaklı olarak bozulmuştur. Bu durumda, söz konusu ret nedenine dayalı olarak davalı lehine vekâlet ücretine hükmedilmesinin hakkaniyetli olmayacağı ve adaletsizliğe yol açacağı sonucuna varılmaktadır. Bu itibarla; Mahkemece bozma sonrası verilecek yeni hükümde, Dairemizin değişen uygulaması nedeniyle ortaya çıkan bu ret gerekçesiyle davalı lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesi gerekirken bu husus gözetilmeksizin karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir.

Ne var ki bu hatanın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 sayılı Kanun'un 370/2 hükmü uyarınca İlk Derece Mahkemesi kararının düzeltilerek onanması gerekir.

KARAR

Açıklanan sebeple; Davalı tarafın tüm, davacı tarafın diğer temyiz itirazlarının reddine, Davacı tarafın İlk Derece Mahkemesi kararına yönelik temyiz itirazının kabulü ile İlk Derece Mahkemesi kararının, hüküm fıkrasının (6) numaralı bendinde yer alan "Davalı taraf kendisini vekille temsil ettirdiğinden, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca hesap ve taktir olunan 45.000,00 TL vekâlet ücretinin davacıdan tahsili ile davalıya ödenmesine," ibaresinin çıkartılarak yerine "Davalı taraf kendisini vekille temsil ettirdiğinden, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca hesap olunan 14.755,26 TL vekâlet ücretinin davacıdan tahsili ile davalıya ödenmesine," ibaresinin yazılması suretiyle DÜZELTİLEREK ONANMASINA,.....oy birliğiyle karar verildi.

YARGITAY 10. HUKUK DAİRESİ

MİRASÇILARIN TAMAMININ MİRASI REDDETMESİ

•

TEREKESİNİN TASFİYESİ

•

TASFİYE MEMURU ATANMASI

•

MURİSİN SON İKAMETGAHINDAKİ SULH HUKUK MAHKEMESİNE İHBARDA BULUNULMASI

•

Davalı ...'un 15.02.2012 tarihinde vefat ettiği, mirasçılarının tamamının mirası reddettiklerine dair kararın sunulduğu anlaşılmakla, 4721 sayılı TMK'nın 612. maddesi gereğince terekesinin tasfiyesi ve tasfiye memuru atanması için murisin son ikametgahındaki Sulh Hukuk Mahkemesine ihbarda bulunarak atanacak tasfiye memuru davaya dahil edildikten ve sunulacak deliller toplandıktan sonra varılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır.

(Y. 10.HD, E. 2025/9513, K. 2025/16284, T. 01.12.2025)[1]

(……)

İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

Mahkemece; davanın kısmen kabul kısmen reddi ile davacının davalı ...'a ait iş yerinde 20.02.2019-29.02.2020 tarihleri arasında ayda 30'gün üzerinden tam zamanlı olarak hizmet akdine dayalı kesintisiz olarak çalıştığının tespitine, fazlaya dair istemin reddine karar verilmiştir.

1 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 30.09.2026

BOZMA VE BOZMADAN SONRAKİ YARGILAMA SÜRECİ

(……)

Dairece; davalı ...'un 15.02.2012 tarihinde vefat ettiği, mirasçılarının tamamının mirası reddettiklerine dair kararın sunulduğu anlaşılmakla, 4721 sayılı TMK'nın 612. maddesi gereğince terekesinin tasfiyesi ve tasfiye memuru atanması için murisin son ikametgahındaki Sulh Hukuk Mahkemesine ihbarda bulunarak atanacak tasfiye memuru davaya dahil edildikten ve sunulacak deliller toplandıktan sonra varılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular nazara alınmaksızın eksik araştırma ve inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozma nedenidir gerekçesiyle Mahkemesince verilen karar bozulmuştur.

Mahkemece Bozmaya Uyularak Verilen Son Karar

İlk Derece Mahkemesince; davanın kısmen kabul kısmen reddi ile davacının davalı ...›a ait iş yerinde 20.02.2019-29.02.2020 tarihleri arasında ayda 30›gün üzerinden tam zamanlı olarak hizmet akdine dayalı kesintisiz olarak çalıştığının tespitine, fazlaya dair istemin reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ

(….)

Uyuşmazlık, hizmet tespiti istemine ilişkindir.

Tarafların iddia, savunma ve dayandıkları belgelere, uyuşmazlığın hukuki nitelendirilmesi ile uygulanması gereken hukuk kurallarına, dava şartlarına, yargılamaya hâkim olan ilkelere, ispat kurallarına ve temyiz olunan kararda belirtilen gerekçelere göre, fer'i müdahil Kurum vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışındaki sair temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

Mahkemece bozmaya uyulmuş ise de bozma gereğinin tam olarak yerine getirilmediği, davacının beyanında sigorta destek primine tabi olarak çalıştığının tespitini talep ettiği ancak hükümde bu hususun belirtilmemesi usul ve kanuna aykırı olup bozma nedenidir.

Ne var ki bu hatanın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 sayılı Kanun'un 370. maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca kararın düzeltilerek onanması gerekir.

KARAR

Açıklanan sebeple; Fer'i müdahil Kurum vekilinin sair temyiz itirazlarının ayrı ayrı reddine, Fer'i müdahil Kurum vekilinin itirazlarının kabulü ile İlk Derece Mahkemesi kararının, hüküm fıkrasının 1 numaralı bendi silinerek, yerine "

Davacının davalı ...'a ait iş yerinde 20.02.2019-29.02.2020 tarihleri arasında ayda 30 gün üzerinden 506 sayılı Kanun'un 63/A maddesi kapsamında sosyal güvenlik destek primine tabi olarak dönem asgari ücreti ile çalıştığının tespitine, fazlaya ilişkin talebin reddine" yazılmasına, hükmün bu şekliyle DÜZELTİLEREK ONANMASINA,.....oy birliğiyle karar verildi.

YARGITAY 12. HUKUK DAİRESİ

SATIŞ TALEBİNİN REDDİ

•

İCRA MÜDÜRÜ KARARINA KARŞI ŞİKAYET YOLUNA BAŞVURULMAMASI

•

HACZİN DÜŞMESİ

•

HACİZ TALEBİ İÇERMEYEN YENİLEME TALEBİ

•

İCRA TAKİP İŞLEMİ SAYILMAMA

•

DOSYANIN İŞLEMSİZ BIRAKILMASI

Satış talebinin reddine ilişkin 04.03.2011 tarihli icra müdürü kararına karşı şikayet yoluna başvurulmadığından, geçerli bir satış talebinin varlığından söz edilemeyeceği,

04.03.2011 tarihli alacaklının talebinden, 20.02.2015 tarihli talebine kadar dosyanın işlemsiz bırakıldığı ve buna göre bonoya ilişkin 3 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu anlaşılmaktadır. icranın geri bırakılmasına karar verilmesi gerekirken, şikayetin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsiz olup Bölge Adliye Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve İlk Derece Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir.

(Y. 12.HD, E. 2025/1365, K. 2025/3187, T.15.04.2025)[1]

1 Av. İsmail Gömlekli paylaşımıdır. Kararın tamamı için https://kararara ma.yargitay.gov.tr bkz, ET. 25.09.2026

(.....)

Somut olayda, takibin kesinleşmesinden sonra, alacaklı vekilinin sırasıyla 24.03.2009 tarihinde haciz talebinde bulunduğu, 04.03.2011 tarihinde haciz konulan taşınmazlar için satış ESAS NO: 20../1.. avansının alınmasını istediği ve satış avansını da aynı tarihte yatırdığı, satış talebinin, 04.03.2011 tarihinde icra müdürü tarafından reddedildiği, bu karara karşı şikayet yoluna başvurulmadığı, alacaklı vekilinin 13.09.2011 tarihinde, borçlunun SGK kayıtlarının çıkartılmasını, 02.09.2013 tarihinde dosyanın yenilenmesini, 27.05.2014 tarihinde taşınmazların satışa esas olmak üzere son durumun istenmesini, 04.07.2014 tarihinde borçluya yenileme emri gönderilmesini, 20.02.2015 tarihinde borçluya kıymet takdirinin tebliğ edilmesi taleplerinde bulunduğu görülmektedir.

Satış talebinin reddine ilişkin 04.03.2011 tarihli icra müdürü kararına karşı şikayet yoluna başvurulmadığından, geçerli bir satış talebinin varlığından söz edilemeyeceği, İİK›nın 78. maddesi gereğince, alacaklı ödeme emrinin tebliğinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde haciz talebinde bulunduğuna göre, bu haczin düşmesinden sonra takibe devam edebilmek için takibin yenilenmesine ve yenileme harcı ödenmesine gerek bulunmadığından 02.09.2013 tarihli haciz talebi içermeyen yenileme talebi icra takip işlemi niteliğinde olmayıp bu talep zamanaşımını kesmeyeceği gibi alacaklının 13.09.2011 tarihli, borçlunun SGK kayıtlarının çıkartılması, 27.05.2014 tarihli taşınmazların son durumun istenmesi ve 04.07.2014 tarihli yenileme emri gönderilmesi talepleri de takibi ilerletmeye yönelik takip işlemleri olmadığından zamanaşımını kesmez.

Bu durumda; 04.03.2011 tarihli alacaklının talebinden, 20.02.2015 tarihli talebine kadar dosyanın işlemsiz bırakıldığı ve buna göre bonoya ilişkin 3 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu anlaşılmaktadır.

O halde, mahkemece, İİK'nın 71/son maddesi göndermesiyle uygulanması gereken aynı Kanun'un 33/a maddesi uyarınca, icranın geri bırakılmasına karar verilmesi gerekirken, şikayetin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsiz olup Bölge Adliye Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve İlk Derece Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir.

SONUÇ

Borçlunun temyiz itirazlarının kabulü ile yukarıda yazılı nedenlerle ……Bölge Adliye Mahkemesi ….kararının KALDIRILMASINA ve ….İcra Hukuk Mahkemesinin …..kararının BOZULMASINA, …..oy birliğiyle karar verildi.

MİRASIN BİRİNCİ DERECEDEKİ MİRASÇILARIN TAMAMI TARAFINDAN REDDİ

•

İKİNCİ DERECEDEKİ MİRASÇILARA GEÇMEYECEĞİ

•

TEREKENİN SULH MAHMESİNCE İFLAS HÜKÜMLERİNE GÖRE TASFİYESİ GEREKTİĞİ

•

TEREKEYE TEMSİLCİ TAYİNİ

Murisin en yakın yasal mirasçılarının tamamı tarafından reddolunan miras, sulh mahkemesince iflas hükümlerine göre tasfiye edilir. Mirasın birinci derecedeki mirasçıların tamamı tarafından reddi halinde miras ikinci derecedeki mirasçılara geçmez. Tereke tasfiye olunur, borçlar ödendikten sonra geriye kalan kısım varsa red vaki olmamış gibi birinci derece mirasçılarına verilir.

Dava konusu olayda, murisin mirasının en yakın mirasçıları tarafından reddedildiği açıktır. Mirasın iflas hükümlerine göre tasfiyesi için yasal prosedürün uygulanıp, sonuçlandırıldığı takdirde mirası reddedilen borçlu için atanacak ve yetkilendirilecek bir temsilci ile davaya devam edilmesi ve buna göre taraf teşekkülü sağlandıktan sonra karar verilmelidir

(Y. 12.HD, E. 2026/2623, K. 2026/2921, T. 29.04.2026)[2]

(.....)

Somut olayda, davalı borçlu ...'in vefat ettiği, gerekçeli kararın davalı borçlu ...'in yasal mirasçıları olan ..., ..., ...'e tebliğ edildiği, ancak adı geçen mirasçıların ... Sulh Hukuk Mahkemesinin 2024/353 E.- 2024/666 K. sayılı ilamı ile mirası reddettikleri, kararın da kesinleştiği anlaşılmaktadır.

2 Kararın tamamı için https://karararama.yargitay.gov.tr bkz, ET. 30.09.2026

Türk Medeni Kanununun 612.maddesinde; "En yakın yasal mirasçıların tamamı tarafından reddolunan mirasın, sulh mahkemesince iflas hükümlerine göre tasfiye edileceği, tasfiye sonunda arta kalan değerlerin ise mirası reddetmemişler gibi hak sahiplerine verileceği" düzenlenmiştir. Yani murisin en yakın yasal mirasçılarının tamamı tarafından reddolunan miras, sulh mahkemesince iflas hükümlerine göre tasfiye edilir.

Bu yasal düzenleme uyarınca, mirasın birinci derecedeki mirasçıların tamamı tarafından reddi halinde miras ikinci derecedeki mirasçılara geçmez. Tereke tasfiye olunur, borçlar ödendikten sonra geriye kalan kısım varsa red vaki olmamış gibi birinci derece mirasçılarına verilir. Türk Medeni Kanununun 614. maddesinde mirasçıların sonra gelen mirasçılar yararına mirası reddedebilecekleri düzenlenmiş ise de, somut olayda bu maddeye göre yapılmış bir mirasın reddi talebi de bulunmamaktadır.

Dava konusu olayda, murisin mirasının en yakın mirasçıları tarafından reddedildiği açıktır. Mirasın iflas hükümlerine göre tasfiyesi için yasal prosedürün uygulanıp, sonuçlandırıldığı takdirde mirası reddedilen borçlu için atanacak ve yetkilendirilecek bir temsilci ile davaya devam edilmesi ve buna göre taraf teşekkülü sağlandıktan sonra karar verilmelidir.(HGK. 3.7.2002 T.15-572 K.577)

Taraf teşkili, yargılamanın her aşamasında resen dikkate alınması gereken bir husustur. Nitekim mahkemece, borçlunun ölümü üzerine taraf teşkili sağlanmaya çalışılmış ise de TMK'nın 612. ve devamı maddeleri yanlış yorumlanarak, alt soy mirascıların davaya dahili hatalı olmuştur.

Yaplacak iş, borçlunun mirasının iflas hükümlerine göre tasfiyesi için yasal prosedürün uygulanıp, uygulanmadığı, borçlu için atanacak ve yetkilendirilecek bir temsilci olup olmadığı araştırılarak, bu prosedürün uygulanması sağlandıktan sonra yasal temsilci ile davayı sonuçlandırmaktır.

Bozma neden ve şeklinde göre davacı vekilinin sair temyiz itirazlarının şimdilik incelenmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

SONUÇ

Yukarıda (1) nolu bentte açıklanan nedenlerle davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararının BOZULMASINA ……. davacı vekilinin sair temyiz itirazlarının şimdilik incelenmesine yer olmadığına, …….. oy birliğiyle karar verildi.

DANIŞTAY KARARLARI

DANIŞTAY 2. DAİRESİ

KAMU GÖREVLİLERİ HAKKINDA DİSPLİN CEZASI

•

SORUŞTURMA AŞAMASINDA LEH VE ALEYHE TÜM DELİLLERİN TOPLANMASI

•

MESLEKTEN ÇIKARMA CEZASI

•

CEZA YARGILAMASI KARARLARININ KESİNLEŞMESİNİN BEKLENİLMESİ

Kamu görevlilerinin disiplin cezasıyla cezalandırılabilmeleri için, disipline aykırı eylem veya işlemlerinin sübut bulup bulmadığının, usulüne uygun olarak yapılacak soruşturma ile ortaya konulması, soruşturma aşamasında kamu görevlisinin lehinde ve aleyhinde olan her türlü bilgi ve belgenin toplanması, bilahare disipline aykırı davranış olarak tespit edilen eylemin şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlanarak bu eyleme uygun olan disiplin cezası maddesinin tayini ve uygulanması gerekmektedir

İdare Mahkemesince, davacı hakkındaki ceza yargılamaları sonucunda verilecek kararlar kesinleştikten sonra, disiplin cezasına konu fiillerin işlenip işlenmediği konusunda dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile ceza mahkemesi kararlarının birlikte değerlendirilmesi suretiyle bir karar verilmesi gerektiğinden, temyize konu kararda hukuki isabet görülmemiştir.

(D. 2.D., E. 2025/3450, K.2026/225, T. 15.01.2026)[1]

1 Kararın tamamı için https://karararama.danistay.gov.tr bkz, ET. 25.09.2026

(……)

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının ... sayılı soruşturma dosyasına istinaden İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğünce yürütülen soruşturma kapsamında 24/12/2011 tarihinde başlatılan operasyonlar neticesinde aralarında davacının da bulunduğu emniyet mensuplarının «suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek, örgüte üye olmak, örgüt faaliyeti kapsamında fuhuş yaptırmak, fuhuşa aracılık ve yer temin etmek, rüşvet almak, görevi kötüye kullanmak ve göreve ilişkin sırrın açıklanması" suçlarını işledikleri iddiasıyla başlatılan soruşturma kapsamında hazırlanan ... günlü, ... sayılı disiplin soruşturma raporu ile davacı hakkında 7 ayrı fiili nedeniyle "meslekten çıkarma" cezasının teklif edildiği, anılan teklif doğrultusunda Emniyet Genel Müdürlüğü Yüksek Disiplin Kurulunun ... günlü, ... sayılı kararı ile davacının 7 ayrı fiili nedeniyle "meslekten çıkarma" cezası ile tecziye edildiği, davacının, anılan dava konusu işlemin 8.1 maddesinde belirtilen ve bu davanın konusunu oluşturan fiilleri nedeniyle "yetkisini veya nüfuzunu kendisine veya başkalarına çıkar sağlamak amacıyla veya kin veya dostluk nedeniyle kötüye kullanmak" suçunu işlediğinin sübuta erdiğinden bahisle Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü'nün 8/7 maddesi uyarınca meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

(……)

Kamu görevlilerinin disiplin cezasıyla cezalandırılabilmeleri için, disipline aykırı eylem veya işlemlerinin sübut bulup bulmadığının, usulüne uygun olarak yapılacak soruşturma ile ortaya konulması, soruşturma aşamasında kamu görevlisinin lehinde ve aleyhinde olan her türlü bilgi ve belgenin toplanması, bilahare disipline aykırı davranış olarak tespit edilen eylemin şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispatlanarak bu eyleme uygun olan disiplin cezası maddesinin tayini ve uygulanması gerekmektedir.

Bu bağlamda, yapılan soruşturma sonucunda disiplin cezası verilebilmesi için, suça esas fiilin sübuta erdiğine ilişkin tespitin,

hukuken geçerli, her türlü şüpheden uzak, kesin ve somut delillere dayanması gerektiği; aksi durumda, Anayasa, uluslararası sözleşmeler ve yargı kararları ile güvence altına alınmış bulunan masumiyet karinesinin ihlali sonucunun doğabileceği açıktır.

Dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) üzerinden gerçekleştirilen incelemelerde; davacının, dava konusu işlemde isnat edilen eylemleri nedeniyle "Örgüte Bilerek İsteyerek Yardım Etme, Bir Kimseyi Fuhuşa Teşvik Etmek veya Yaptırmak veya Aracılık Ettirmek, Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması, Rüşvet Almak ve Vermek" suçlarından yargılandığı davada; ... Ağır Ceza Mahkemesinin ... günlü, E:..., K:... sayılı kararıyla, "örgüt kurmak, yönetmek, örgüt üyeliği ve örgüte yardım, göreve ilişkin sırrın açıklanması ve fuhuş suçlarından" davanın zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verildiği; rüşvet suçlaması yönünden ise davacı hakkında üzerine atılı suçu işlediğinin sabit olmadığı gerekçesiyle beraat kararı verildiği, bu karara karşı istinaf incelemesinin ... Bölge Adliye Mahkemesi ... Ceza Dairesinin E:... sayılı dosyasında devam ettiği anlaşılmıştır.

Bu itibarla; İdare Mahkemesince, davacı hakkındaki ceza yargılamaları sonucunda verilecek kararlar kesinleştikten sonra, disiplin cezasına konu fiillerin işlenip işlenmediği konusunda dava dosyasındaki bilgi ve belgeler ile ceza mahkemesi kararlarının birlikte değerlendirilmesi suretiyle bir karar verilmesi gerektiğinden, temyize konu kararda hukuki isabet görülmemiştir.

KARAR SONUCU:

Açıklanan nedenlerle;... İdare Mahkemesince verilen ... günlü, E:..., K:... sayılı kararın, ...BOZULMASINA,...bu kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren onbeş (15) gün içinde Danıştay'da karar düzeltme yolu açık olmak üzere,..... oybirliğiyle karar verildi.

DANIŞTAY 2. DAİRESİ

GÖREVDEN ALINMA VE BAŞKA BİR GÖREVE ATANMA

•

İDARİ İŞLEMİN SALT TAKDİR YETKİSİNE DAYANDIRILMASI

•

DAVA KONUSU İŞLEMLERİN İPTALİ KARARI SONRASI BENZER İŞLEM TESİSİ

•

YARGI KARARININ ŞEKLEN UYGULANMASI

•

YARGI KARARININ ETKİSİZ HALE GETİRİLMESİ

Davacının İl Milli Eğitim Müdürü olarak görev yapmakta iken bu görevinden alınarak araştırmacı olarak atanmasına ilişkin işleme karşı açtığı davada, işlemin iptaline karar verilmesi üzerine İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevine iade edilmesinin ardından dava konusu işlemlerle İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevinden alınarak tekrar araştırmacı olarak atanmasının yargı kararının etkisiz hale getirilmesi ve şeklen uygulanması niteliğinde olduğu açıktır.

Bu itibarla, yargı kararının etkisiz kalması sonucunu doğuracak şekilde tesis olunan dava konusu işlemlerde hukuka uyarlık, dava konusu işlemlerin iptaline ilişkin İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddine dair temyize konu kararda sonucu itibarıyla hukuki isabetsizlik görülmemiştir.

(D. 2.HD, E. 2025/2452, K. 2025/4313, T. 15.01.2026)[2]

2 Kararın tamamı için https://kararara ma.danistay.gov.tr bkz, ET. 25.09.2026

(.....)

Dava Konusu İstem: Dava; davacının, Bingöl İl Milli Eğitim Müdürü olarak görev yapmakta iken, görevden alınmasına ilişkin 20/05/2022 günlü, 2022/213 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Ek-35. maddesinin 9. fıkrası uyarınca Bakanlık Merkez Teşkilatına PGM Koordinasyon Biriminde görev yapmak üzere araştırmacı olarak atanmasına ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünün ...günlü, ...-... sayılı işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

..... İdare Mahkemesince verilen... günlü, E:..., K:... sayılı kararla; .....somut ve geçerli bir neden ortaya konulmaksızın salt takdir yetkisine dayalı olarak, davacının Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevinden alınmasına ve daha sonra araştırmacı olarak atanmasına ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka, kamu yararına ve hizmetin gereklerine uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

.....Bölge İdare Mahkemesi .... İdari Dava Dairesince verilen temyize konu kararla; istinaf başvurusuna konu edilen Mahkeme kararı usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunarak, 2577 sayılı Kanun'un 45/3 maddesi uyarınca istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDENİN İDDİALARI: Davalı Cumhurbaşkanlığı tarafından; Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usûllerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi uyarınca, Cumhurbaşkanı'na kendisi ile uyum içinde çalışılabileceğine inandığı kimseleri göreve atamak, görevlerini sürdürmelerine imkân sağlamak veya yeterli olmadığı ya da uyumlu çalışmadığı tespit edilenleri görevden almak bakımından tam takdir yetkisi tanındığı; görevden alma işleminin sebep unsuru yönünden Cumhurbaşkanı'nın bu kanaatinin yeterli olduğu ileri sürülmektedir.

Davalı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından; üst düzey yönetici atamalarında, nitelikli yöneticilerin hangi usule göre ve nasıl belirleneceği, yöneticilik vasıflarının hangi ölçütlere göre ve nasıl değerlen-

dirileceği konusunun tamamen atamaya yetkili amirlerin subjektif tercihlerine ve geniş takdirine bırakıldığı; idarenin, hangi kıstas ve kriterlere göre hukuki tasarrufta bulunacağının hukuk kuralları ile önceden kesin bir şekilde belirlenmediği durumlarda, idareye geniş takdir yetkisinin tanındığının kabul edileceği ileri sürülmektedir.

(.....)

Uyuşmazlıkta; dava konusu İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevinden alınma işleminin herhangi bir disiplin soruşturmasına ya da idari teklife dayalı olmadığı, idarelerce davacının yetersizliğine ilişkin bir savın da ileri sürülmediği, dosyaya sunulan idarelere ait savunma yazılarında da, üst düzey yöneticiliğe dair ilke ve kuralların dikkate alındığı ve dava konusu işlemin sadece idareye tanınan takdir yetkisi çerçevesinde tesis edildiğinin belirtildiği görülmektedir.

Bu durumda, yukarıda metnine yer verilen mevzuat hükümleri uyarınca bir yargı kararını aynen ve gecikmeksizin uygulamaktan başka bir seçeneği olmayan idarelerin yargı kararlarına uymaması, karar gereklerine göre işlem ve eylemde bulunmaması ya da biçimsel nitelikte uygulamalarla yargı kararlarını etkisiz ve geçersiz kılmasının söz konusu olamayacağı, aksine anlayış ve tutumun, Anayasa'nın ve 2577 sayılı Kanun'un özüne ve sözüne aykırı olduğu kadar hukuk devleti ve hukukun temel ilkelerine de açıkça aykırılık oluşturacağından, davacının İl Milli Eğitim Müdürü olarak görev yapmakta iken bu görevinden alınarak araştırmacı olarak atanmasına ilişkin işleme karşı açtığı davada, işlemin iptaline karar verilmesi üzerine İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevine iade edilmesinin ardından dava konusu işlemlerle İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevinden alınarak tekrar araştırmacı olarak atanmasının yargı kararının etkisiz hale getirilmesi ve şeklen uygulanması niteliğinde olduğu açıktır.

Bu itibarla, yargı kararının etkisiz kalması sonucunu doğuracak şekilde tesis olunan dava konusu işlemlerde hukuka uyarlık, dava konusu işlemlerin iptaline ilişkin İdare Mahkemesi kararına karşı

yapılan istinaf başvurusunun reddine dair temyize konu kararda sonucu itibarıyla hukuki isabetsizlik görülmemiştir.

KARAR SONUCU

Açıklanan nedenlerle;.... Bölge İdare Mahkemesi ... İdari Dava Dairesince verilen... günlü, E:... K:... sayılı temyize konu kararın yukarıda belirtilen gerekçe ile ONANMASINA.....oybirliğiyle kesin olarak karar verildi.

UYGULAMADA AVUKAT

TAHKİMDE DURUŞMA ENSTRÜMANLAR, STRATEJİ VE USUL

İsmail ALTAY[1]

1. BÖLÜM: TAHKİM DURUŞMASININ MİMARİSİ: İŞLEV, YÖNETİM VE AÇILIŞ

"KORİDOR

Biliyorum, başlık sizi doğrudan tahkim duruşmasına çağırıyor. Haklı olarak birazdan açılış konuşmasını, tanığı, uzmanı, çapraz sorguyu, itirazı, tutanağı ve hakemin duruşma salonundaki otoritesini okuyacağınızı düşünüyorsunuz. Bu beklentinizi boşa çıkarmayacağım. Ancak —bağışlayın beni— sizi usulî mayınlarla tahkim edilmiş, bıyık altından "gerilla" tebessümlerinin eksik olmadığı o duruşma salonunun tam ortasına birdenbire de bırakmayacağım.

Çünkü tahkimde duruşma, yalnızca duruşma günü olup bitenlerden ibaret değildir. Salondaki her soru, reddedilen her delil, verilen her süre, kayda geçirilen her itiraz ve hatta bazen söylenmeyen bir cümle; karar verildikten çok sonra yeniden karşımıza çıkabilir. Duruşmanın bir bugünü vardır; bir de gelecekte mahkeme önünde yeniden hatırlanacağı gün.

Bu nedenle salona girmeden önce sizi, Altay Tahkim Teorisi'nin taşlarıyla döşeli kısa bir koridordan geçirmek istiyorum[2]*.*

Altay Tahkim Teorisi, tahkim yargılamasını görünürde üç, gerçekte dört aktörlü bir stratejik oyun olarak okur: davacı,

---

1 Avukat, İstanbul Barosu Tahkim Hukuku Merkezi Başkanı

2 İsmail ALTAY, "Altay Tahkim Teorisi: Hayalet Oyuncular, Stratejik Usul ve Kurşun Geçirmez Karar Mimarisi", İstanbul Barosu Dergisi, C. 100, S. 3, 2026, s. 281–347.

davalı, hakem kurulu ve salonda bulunmadığı hâlde kararın kaderi üzerinde etkili olan dördüncü oyuncu; iptal veya tenfiz mahkemesi. Teoride bu son aktör "Hayalet Oyuncu"dur. Görünmezdir; fakat oyunun öteki oyuncuları onun ileride yapabileceklerini bugünden hesaba kattıkları ölçüde tahkim masasındadır.

Hiçbir "gerçek" hakem verdiği kararın iptal edilmesini istemez. Bu basit meslekî refleks, hakemin yalnızca önündeki uyuşmazlığı çözmesini değil, verdiği kararın gelecekte karşılaşacağı denetimi de hesaba katmasını beraberinde getirir. İşte görünmez oyuncu tam bu noktada iki ayrı surete bürünür.

Birinci perdede, tahkim devam ederken hakem zihninde bir "Hayalet Hâkim" taşır. Bu, ileride dosyanın karşısına oturabilecek iptal veya tenfiz hâkiminin bakışıdır. Hakem her usul kararında, her delil reddinde, her süre belirlemesinde ve taraflara tanıdığı her imkânda kendisine şu soruyu sorar:

"Bu yaptığım, yarın Hayalet Hâkim'in denetim ateşinden sağ çıkacak mı?"

Bu soru hakemi mahkemeye tâbi kılmaz; onu kendi usulünün hesabını verebilir hâle getirir. Amaç hâkimi memnun etmek değil, doğru kararın doğru usulle üretildiğini dosyanın kendi diliyle gösterebilmektir. Kararı "kurşun geçirmez" kılan da kusursuzluk iddiası değil, denetlenebilirliktir.

İkinci perdede tahkim bitmiştir. Hakem sahneden çekilmiş; iptal veya tenfiz mahkemesinin önünde taraflar kalmıştır. Hakem o salona gelip "Ben bu kararı şu nedenle verdim, taraflara şu hakkı tanıdım, bu delili şu sebeple reddettim" diyemez. Artık onun yerine kararı, gerekçesi, usul emirleri ve duruşma tutanakları konuşur. Hakem fiziksel olarak yoktur; fakat bıraktığı yargılama iziyle dosyanın içindedir. İşte burada sahneye "Hayalet Hakem" çıkar.

Bu iki hayalet arasındaki en dar ve en hareketli geçit ise duruşmadır.

Çünkü *duruşma, yazılı dosyanın nefes aldığı ve ses verdiği; delillerin yalnızca okunmadığı, sınandığı ve çarpıştırıldığı; tanığın güvenilirliğinin, uzmanın metodolojisinin, vekilin anlatısının ve hakemin usul hâkimiyetinin aynı anda görünür hâle geldiği kritik eşiktir. Hakem kararının gerekçesi çoğu zaman burada mayalanır; ilerideki iptal iddiasının tohumu da bazen yine burada atılır.*

Bu nedenle tahkim duruşmasına yalnızca "iyi bir duruşma nasıl yapılır?" sorusuyla bakmayacağız. Duruşmayı; strateji, psikoloji, delil, usul mühendisliği ve gelecekteki yargısal denetimin kesiştiği yerden okuyacağız. Tanığın soruya verdiği cevabın yanında, o sorunun neden sorulabildiğine; bilirkişinin vardığı sonucun yanında, metodolojisinin nasıl sınandığına; hakemin verdiği ara kararın yanında, o kararın tutanağa nasıl geçtiğine de bakacağız.

Çünkü tahkimde duruşma yalnız bugünün sahnesi değildir. Yarının iptal dosyasının da hafızasıdır.

Koridor burada bitiyor. Şimdi kapıyı açabiliriz. Duruşma başlıyor."

Özet

Bu çalışma, tahkim yargılamasında duruşmayı, yazılı dosyanın sözlü ve teknik sınamaya açıldığı; tanık, uzman ve bilirkişi delillerinin güvenilirliğinin test edildiği; hakem heyetinin karar gerekçesinin hammaddesinin oluştuğu temel usul aşaması olarak üç bölüm hâlinde incelemektedir. Bu ilk bölümde tahkim duruşmasının işlevi ve mimarisi; duruşma yönetimi, hakem heyetinin duruşmadaki rolü ve otoritesi, duruşma öncesi hazırlık, çevrim içi ve hibrit duruşmalar ile açılış konuşmaları ele alınmaktadır. Çalışmanın

amacı, duruşmanın yalnızca tarafların dinlendiği bir oturum değil; usul yönetimi, delil stratejisi ve ileride gündeme gelebilecek iptal veya tenfiz denetiminin kesiştiği bir karar inşa alanı olduğunu ortaya koymaktır. Bu kapsamda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri; ad hoc tahkim pratiği, ICC 2026, ISTAC ve İTO-TAM Tahkim Kuralları, 2020 IBA Delil Kuralları ve Prag Kuralları, Türk yüksek mahkeme içtihatları ile seçilmiş yabancı mahkeme ve tahkim kararları karşılaştırmalı uygulama çerçevesinde ele alınmıştır. Serinin ikinci bölümünde vakıa ve delillerin duruşmada sınanması, tanıkların ve uzmanların dinlenmesi ve sorgulanması incelenecektir. Üçüncü bölümde ise kapanış konuşmaları, duruşma kaydı, usul güvenceleri, hakem müzakeresi ve kararın kurulması ile kararın yargısal denetimi ele alınacaktır. Kurgusal bir inşaat uyuşmazlığı, anlatılan tekniklerin uygulamadaki işleyişini göstermek amacıyla çalışma boyunca örnek olay olarak kullanılmaktadır. Çalışmanın temel tezi, başarılı bir tahkim duruşmasının usul kalabalığından değil; disiplinli hazırlıktan, delilin etkin biçimde sınanmasından, itirazların gerekçeli yönetiminden ve taraflara davalarını gerçek anlamda sunma fırsatı verildiğini gösteren sağlam bir yargılama kaydından doğduğudur. Altay Tahkim Teorisi'nin "Hayalet Hâkim" ve "Hayalet Hakem" kavramları, duruşmada yürütülen usul yönetiminin gerekçeli ve denetlenebilir, başka bir ifadeyle "kurşun geçirmez", bir kararın kurulmasına ve bu kararın gelecekteki yargısal denetim karşısındaki konumuna etkisini açıklayan kavramsal çerçeveyi sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tahkim duruşması, duruşma yönetimi, çapraz sorgu, uzman görüşü, hot-tubbing, hukuki dinlenilme hakkı, iptal davası, kamu düzeni, Altay Tahkim Teorisi

Giriş

Tahkim yargılamasında duruşma, uyuşmazlığın yalnızca dinlendiği bir aşama değildir. Dosyanın konuştuğu, delillerin canlandığı, anlatıların sınandığı ve hakem heyetinin uyuşmazlığı bütün boyutlarıyla kavradığı kritik bir yargısal sahnedir. Adaletin estetik ve mantıkla kesiştiği bu "anlatı tiyatrosu", usul ekonomisi ile maddi vakıaların güvenilir biçimde tespit edilmesi ihtiyacının en yoğun biçimde karşılaştığı yerdir. Yazılı beyanlarla kurulan dosya, duruşmada sözlü deliller ve taraf anlatımları karşısında sınanır. Hukuki düzlemde duruşma, tarafların iddia ve savunmalarını eşit biçimde ileri sürebildiği; hukuki dinlenilme hakkı ile çelişmeli yargılama ilkesinin somutlaştığı temel usul aracıdır.

İyi yönetilen bir tahkim duruşması, yalnızca usulün doğru uygulanmasını sağlamaz; taraflara adil yargılanma güvencesini somut olarak hissettiren bir ortam da yaratır. Hakem heyetinin görevi, yargılamayı etkin ve disiplinli biçimde yürütürken tarafların iddia ve savunmalarını tam olarak ortaya koymalarına imkân tanımaktır. Hakem, duruşmada usulî dengeyi korumanın yanı sıra delilin etkili biçimde sınanmasına da aktif olarak katılır. Gerektiğinde taraflara, tanıklara ve uzmanlara soru sorar; çelişkileri görünür kılar ve açıklanmaya ihtiyaç duyan noktaları aydınlatır. Bu etkinlik, taraflardan birinin ispat yükünü üstlenmek veya onun yerine vakıa ve delil üretmek anlamına gelmez. Hakem heyeti, tarafların sunduğu deliller üzerinden karara esas alınabilecek vakıa zeminini güvenilir biçimde kurmaya çalışırken eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkını gözetir; kendi sorularının ortaya çıkardığı önemli hususları tarafların tartışmasına açarak sürpriz karar verilmesini önler. HMK m. 423 ve MTK m. 8/B, bu rolün eşitlik ve hukuki dinlenilme boyutundaki ortak normatif dayanağını oluşturur.

Bu makalede tahkim duruşmasının usul ve strateji boyutları normatif analiz, mukayeseli hukuk ve içtihat değerlendirmesi

yöntemleriyle incelenmektedir. Çalışmanın odağını, 6100 sayılı HMK'nın On Birinci Kısmı (m. 407–444) kapsamındaki iç tahkim ile 4686 sayılı MTK kapsamındaki milletlerarası tahkimde uygulamada karşılaşılan ve ortak ilkelere dayanan duruşma teknikleri oluşturmaktadır. Uygulama karşılaştırmasının kurumsal eksenini ICC 2026, ISTAC ve İTOTAM Tahkim Kuralları oluşturur; ad hoc tahkimde ise kanun, tarafların usul anlaşması ve hakem heyetinin usul yetkisi esas alınır. Başka kurumsal örneklere yalnızca karşılaştırmanın gerektirdiği ölçüde değinilir. IBA Delil Kuralları ile Prag Kuralları, kurumsal tahkim kuralları olarak değil; delil ve usul yönetiminde taraflara ve hakem heyetine yol gösteren tamamlayıcı soft-law metinleri olarak kullanılmaktadır. Temel normatif çerçeveyi HMK ve MTK hükümleri çizer. Türk yüksek mahkeme kararlarının yanı sıra, karşılaştırmalı uygulamayı göstermek amacıyla seçilmiş yabancı mahkeme ve tahkim kararlarına da yer verilmektedir. Ayrıca, gizlilik yükümlülükleri, tarafların iradesi ve ilgili kuralların izin verdiği ölçüde, yazarın hakem sıfatıyla yer aldığı tahkim yargılamalarında verilen bazı karar ve usul belgelerinden yararlanılmaktadır[3].

Makale boyunca ele alınacak olay tamamen kurgusaldır: Bir inşaat sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkta davacı yüklenici İnşaat A.Ş., davalı iş sahibi Yatırım Holding aleyhine, alışveriş merkezi inşaatında zemin etüdü hatalarından kaynaklandığını ileri sürdüğü 5 milyon USD ek maliyet için tahkim başlatmıştır. Üç hakemli heyet duruşmayı üç gün olarak planlamıştır. Bu kurgu yalnızca öğretici bir araçtır; gerçek kişi, şirket veya dosyayla bağlantısı yoktur. İnşaat uyuşmazlıklarının seçilmesi tesadüf değildir. Zemin verileri, teknik uzman görüşü, iş programı, gecikme ve nedensellik bağı gibi unsurlar, duruşmanın yalnızca dinleme değil; test etme ve karşılaştırma işlevini belirgin biçimde ortaya çıkarır.

3 Yazarın kanaatine göre tahkim kararlarının, gizlilik yükümlülükleri, tarafların meşru menfaatleri ve ilgili tahkim kuralları gözetilerek yayımlanması; gerektiğinde taraf ve uyuşmazlık bilgilerinin kimliksizleştirilmesi ve ticari sırların ayıklanması, tahkim uygulamasının gelişmesine katkı sağlayabilir. Bu sınırlar içinde kararların erişilebilir olması, hakemlerin tekrarlanan usul sorunlarına ilişkin karar pratiğinin akademik ve meslekî değerlendirmeye açılmasına ve hakem seçimi yapacak taraflarla kurumların daha bilgili tercihlerde bulunmasına imkân tanır. Amaç, hakem kararlarına bağlayıcı emsal niteliği atfetmek değil; şeffaflık, öngörülebilirlik ve hukuk güvenliğini desteklemektir.

Çalışma, yayımlanma düzeni bakımından üç bölüm hâlinde kurgulanmıştır. Bu ilk bölüm, "*Koridor*" başlıklı kuramsal geçişin ardından tahkim duruşmasının işlevini ve mimarisini; duruşma yönetiminin esaslarını, duruşma öncesi hazırlığı, hakem heyetinin ve tarafların açılış konuşmalarını, cevap hakkını ve silahların eşitliğini ele almaktadır. Serinin ikinci bölümünde maddi vakıaların güvenilir biçimde tespiti, tanık delili ve sorgulama teknikleri ile taraf uzmanları ve hakem heyetince atanan bilirkişilerin teknik delillerinin sınanması incelenecektir. Üçüncü bölümde duruşmanın yargısal denetimdeki yeri; özellikle hakem kararının iptali, kamu düzeni ve sürpriz karar yasağı çerçevesinde ele alınacaktır. Due process paranoia, kapanış konuşmaları ve duruşma kaydının ardından hakem müzakeresi ve kararın kurulması incelenecek; Altay Tahkim Teorisi'ndeki "kurşun geçirmez karar" düşüncesinin gerekçeli ve denetlenebilir karar oluşturmadaki işlevi açıklanacaktır. Böylece duruşmanın hazırlanmasından kararın yargısal denetimdeki izine uzanan bütünlük korunacaktır.

1. Duruşmanın Tahkimdeki İşlevi

1.1. Tahkim Türleri ve Uygulama Alanı

Türk hukukunda taraf iradesine dayanan ihtiyari tahkim yargılaması, temelde iki farklı normatif rejime tabidir. Bunlardan ilki, tahkim yeri Türkiye olarak belirlenen ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu anlamında yabancılık unsuru içermeyen uyuşmazlıklara uygulanan, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun On Birinci Kısmı'nda (m. 407–444) düzenlenmiş iç tahkim rejimidir (HMK m. 407). İkincisi ise, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yeri Türkiye olarak belirlenen uyuşmazlıklarda veya MTK hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulu tarafından seçildiği hâllerde uygulanan milletlerarası tahkim rejimidir (MTK m. 1–2)[4].

4 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ("HMK"), m. 407–444; 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ("MTK"), özellikle m. 1–2, 8, 11, 14–15 ve 17.

Bu iki rejim arasında; özellikle usulün belirlenmesi, duruşmanın yapılması, delil rejiminin esnekliği, hakem kararına karşı başvuru ve iptal rejimi ile kararın icrası bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Buna karşılık tarafların eşitliği, hukuki dinlenilme hakkı ve silahların eşitliği gibi temel usul güvenceleri ile duruşmanın başlıca teknikleri büyük ölçüde ortaktır. Bu makalenin ana odağı da işte bu ortak zemin ve onun duruşma salonundaki uygulamasıdır. Zira ister HMK'ya tabi iç tahkimde ister MTK'ya tabi milletlerarası tahkimde olsun, duruşma yazılı dosyanın can bulduğu evrensel bir yargısal sahnedir. Bununla birlikte, ortaklık aynılık değildir. İç tahkim ile milletlerarası tahkim; usul serbestisinin kapsamı, iptal denetiminin çerçevesi ve kararın icraya taşınması bakımından farklı yapısal özellikler gösterir. İç tahkimde HMK'nın tahkime özgü hükümleri esas alınırken, milletlerarası tahkimde MTK'nın emredici sınırları içinde taraf iradesi ve hakem heyetinin usulü şekillendirme yetkisi daha belirgin bir rol üstlenir.

Bunun yanında kurumsal tahkim kuralları da somut yargılamanın usulünü ayrıntılandırır. ICC 2026, ISTAC ve İTOTAM farklı terminoloji ve ayrıntı düzeyleriyle aynı temel omurgayı kurar: tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı korunurken, hakem heyetine usulü etkin biçimde yönetme, takvimi kurma, delilleri sınama ve duruşmayı sevk etme yetkisi verilir. ICC 2026 Kuralları m. 23–27; ISTAC Tahkim Kuralları m. 19–20, 27, 29–30; İTOTAM Tahkim Kuralları m. 25–26, 32–35 ve 39–40 bu ortak çizginin farklı kurumsal ifadeleridir. Kurumsal kurallar kanunun yerine geçmez; taraflarca benimsendiklerinde, emredici kanun hükümlerine bağlı olarak yargılama usulünü somutlaştırır ve hakem heyetinin usul yetkilerinin çerçevesini belirler[5].

5 International Chamber of Commerce ("ICC"), 2026 Arbitration Rules, özellikle m. 23–27; İstanbul Tahkim Merkezi ("ISTAC"), Tahkim Kuralları, özellikle m. 19–20, 27, 29–30; İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi ("İTOTAM"), Tahkim Kuralları, 2. Basım, İstanbul 2023 (yürürlük tarihi: 31.03.2021), özellikle m. 25–26, 32–35 ve 39–40.

1.2. Yeni Bir Yargılama Evreni Kurmak:

1.2.1. Normatif Çerçeve: HMK m. 444 ve MTK m. 17'nin Kurucu Rolü

Türk hukukunda tahkim yargılamasının usul rejimi, devlet yargısından farklı bir mantık üzerine inşa edilmiştir. 6100 sayılı HMK'nın On Birinci Kısmı tahkime ilişkin özel hükümleri düzenlemekte; HMK m. 444, bu Kısım'da aksine hüküm bulunmadıkça Kanun'un diğer hükümlerinin tahkimde uygulanmayacağını açıkça belirtmektedir. Benzer biçimde MTK m. 17, bu Kanunla düzenlenen konularda genel usul hükümlerinin uygulanmasını dışlayan özel bir rejim kurar. Bu iki hüküm yalnızca birer uygulama kuralı değil, tahkimin usulî özerkliğinin sınır taşlarıdır. Tahkimin, devlet yargısının daha hızlı işleyen bir kopyası yahut aynı usul kurallarının başka bir salonda uygulanan biçimi olmadığını; kendi ritmi, araçları, taraf iradesi ve denetim dengesi bulunan ayrı bir yargılama alanı olduğunu ortaya koyarlar.

Bu usulî serbesti, uluslararası tahkimin temel ilkelerinden biri olan irade özerkliğinin (party autonomy) Türk hukukundaki görünümüdür. Taraflar -ve onların yetkilendirdiği hakem heyeti- yargılamanın usulünü, delil rejimini, süreleri ve duruşma düzenini kanunun emredici sınırları içinde şekillendirebilir (HMK m. 424; MTK m. 8/A). Bunun karşısında tarafların eşitliği ve davalarını ortaya koyabilmeleri için gerçek ve makul fırsata sahip olmaları çekirdek güvencedir (HMK m. 423; MTK m. 8/B). Bu çalışmada HMK'nın On Birinci Kısım dışındaki hükümlerine yapılan göndermeler, HMK m. 444 karşısında doğrudan uygulanabilirlik iddiası taşımamaktadır; bunlar tahkim usulünün somutlaştırılmasında işlevsel ve karşılaştırmalı referans olarak kullanılmaktadır[6].

---

6 Genel olarak bkz. Nigel BLACKABY / Constantine PARTASIDES / Alan REDFERN / Martin HUNTER, Redfern and Hunter on International Arbitration, 7th ed., Oxford University Press, 2023; Gary B. BORN, International Commercial Arbitration, 3rd ed., Wolters Kluwer, 2021; Ziya AKINCI, Milletlerarası Tahkim, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2025; Nuray EKŞİ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim, 2. Baskı, Beta, İstanbul 2019.

Devlet yargılamasında usul, büyük ölçüde önceden kurulmuş, çoğu kez emredici kurallar ve sürelerle çevrelenmiş bir oyunun içinde hamle yapmaktır. Tahkimde ise hakem, kanunun ve taraf anlaşmasının çizdiği sınırlar içinde oyunun oynanacağı sahayı da kurar. Delil rejimi, zamanlama, duruşma formatı ve sunum sırası somut uyuşmazlığın ihtiyacına göre tasarlanır. Hakem bu nedenle yalnızca karar verici değil, aynı zamanda usul mimarıdır.

ICC 2026 Kuralları m. 23–24, ISTAC Tahkim Kuralları m. 20, 22 ve 27 ile İTOTAM Tahkim Kuralları m. 31–32, farklı terminoloji ve ayrıntı düzeyleriyle aynı usul mimarisini kurar: yargılamanın etkin biçimde yönetilmesi, usulün somut uyuşmazlığın ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi ve yargılama takviminin önceden belirlenmesi. ICC bu yapıyı etkin dava yönetimi ve dava yönetim toplantısı üzerinden kurarken, ISTAC usul ekonomisi, usul kuralları ve usulî zaman çizelgesini; İTOTAM ise yargılamanın yürütülmesi, dava yönetim toplantısı ve usulî zaman çizelgesini öne çıkarır.

Bu kurumsal çerçevenin yanında IBA Delil Kuralları m. 2, delil ikamesine ilişkin meselelerin yargılamanın erken aşamasında taraflarla ele alınmasını; Prag Kuralları m. 2–3 ise hakem heyetinin usulün yönetimi ve vakıaların belirlenmesinde daha proaktif bir rol üstlenmesini teşvik eder. IBA ile Prag Kuralları burada rakip iki takım değildir. IBA Delil Kuralları, delilin sunulması ve karşılıklı sınanmasına ilişkin ayrıntılı bir araç takımı sunarken; Prag Kuralları, özellikle m. 4–5 ile gereksiz belge ibrazını ve tanık trafiğini sınırlayarak hakemin dosyaya daha aktif hâkim olmasını öne çıkarır[7]. İyi hakem, dosyanın ihtiyacına göre her iki alet çantasından da yararlanır.

---

7 ICC 2026 Tahkim Kuralları, m. 23–24; International Bar Association ("IBA"), IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration (2020), m. 2 ve devamı; Rules on the Efficient Conduct of Proceedings in International Arbitration ("Prague Rules"), m. 2–5; Ziya AKINCI, "Prag Kuralları ve Milletlerarası Tahkim", Public and Private International Law Bulletin, C. 40, S. 1, 2020, s. 481–495, https://doi.org/10.26650/ppil.2020.40.1.0005.

Ancak bu usulî serbesti ve hakeme tanınan yönetim yetkisi sınırsız değildir. Tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı, tahkim usulünün aşamayacağı çekirdek güvencelerdir. Ne var ki bu güvenceleri koruma kaygısı ölçüsüz bir ihtiyata dönüştüğünde, bu kez tahkimin esnekliği kendi karşıtını üretir. Literatürde "due process paranoia" olarak adlandırılan olgu tam da burada başlar: Hakem, ileride bir iptal veya tenfiz sebebi yaratma endişesiyle, makul olmayan usul taleplerini dahi reddetmekten çekinir; süre verir, yeniden süre verir ve nihayet yargılamayı korumaya çalışırken onu ağırlaştırır. Hakemin görevi, iptal korkusuyla usulü felce uğratmak değil; temel usul güvencelerini titizlikle korurken yargılamayı kararlılıkla sonuca götürmektir[8].

Tahkim, devlet yargısının başka bir salona taşınmış kopyası değildir; tabelayı değiştirmek, yargılama usulünü değiştirmeye yetmez. Tahkimi kendine özgü bir model yapan, taraf iradesi, usul ekonomisi ve yargısal disiplinin birlikte işlemesidir.

1.2.2. Zihniyet Dönüşümü Sorunu: Uygulamada Karşılaşılan Engeller

Normatif çerçeve açık olduğu hâlde, uygulamada tahkim hakemliğine soyunan bazı kişilerin —özellikle uzun yıllar devlet yargısında görev yapmış emekli hâkimlerin veya tahkim usulü konusunda özel bir eğitim almamış akademisyen ve avukatların— devlet yargısının usul alışkanlıklarını tahkime taşıma eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir. Sorun norm eksikliği değil, zihniyet uyumsuzluğudur.

Devlet mahkemelerinde "duruşma"nın zaman zaman "durma"ya dönüştüğü; taraf vekillerinin sıralarını beklediği, "Yaz kızım" ve "Dilekçemi tekrar ederim, dedi" replikleriyle usulün yasak savıldığı, tanığa yöneltilecek sorunun dahi hâkim aracılığıyla dolaşıma girdiği o sahne, tahkim duruşmasının modeli değildir.

8 Klaus Peter BERGER / J. Ole JENSEN, "Due Process Paranoia and the Procedural Judgment Rule: A Safe Harbour for Procedural Management Decisions by International Arbitrators", Arbitration International, Vol. 32, No. 3, 2016, s. 415–435, https://doi.org/10.1093/arbint/aiw020.

Bu tablo, klasik devlet yargısı zihniyeti ile tahkim zihniyeti arasındaki farkın neden içselleştirilmesi gerektiğini de gösterir. Devlet hâkimi, kanunun büyük ölçüde önceden kurduğu usul düzeni içinde hareket eder. Hakem ise emredici hükümler ve taraf iradesinin çizdiği sınırlar içinde somut uyuşmazlığın usul mimarisini kurar. Delilin nasıl sunulacağından sürenin nasıl yönetileceğine, tanığın nasıl dinleneceğinden duruşmanın ritmine kadar uzanan bu alan, hakemin yalnızca karar verici değil, aynı zamanda usul mimarı olmasının doğal sonucudur.

Bu zihinsel geçiş gerçekleşmediğinde tahkim, esnek bir yargılama modeli olmaktan çıkar ve ikinci sınıf bir devlet yargısına dönüşür. Oysa *-altını özellikle çizmek için çeşitli kelimelerle vurguladığımız gibi-* tahkim, devlet mahkemesinin hızlandırılmış bir taklidi değil; taraf iradesi, usul ekonomisi ve yargısal disiplinin birlikte çalıştığı kendine özgü bir uyuşmazlık çözüm rejimidir.

Bu zihniyet hatasının uygulamadaki başlıca görünümleri arasında şunlar sayılabilir:

- **İddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi rejiminin tahkimde devlet yargısındaki kalıplarla ele alınması:** Tahkim, iddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi bakımından kendi özel usul rejimine sahiptir (HMK m. 428/3; MTK m. 10/D). Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia ve savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilir; hakem heyeti ise değişikliğin zamanlamasını, yargılamayı geciktirip geciktirmediğini, karşı taraf bakımından haksız bir güçlük yaratıp yaratmadığını ve yargılamanın geldiği aşamayı gözeterek buna izin verip vermeyeceğini değerlendirir. Bu nedenle devlet yargısındaki ıslah mekanizmasının veya kısmi dava ve belirsiz alacak davasına bağlanan teknik usul sonuçlarının tahkime mekanik biçimde taşınması isabetli değildir. Tahkimde başlangıçta talebin bir

kısmının ileri sürülmüş olması yahut miktarın yargılama sırasında belirginleşmesi, uyuşmazlığın daha sonra genişletilen kısmının mutlaka devlet yargısındaki "ıslah" kalıbından geçirilmesini gerektirmez. Mesele, şekli bir usul kapısı yaratmak değil; gelişen iddia ve savunmaya alan açarken karşı tarafın hukuki dinlenilme hakkını ve yargılamanın düzenini korumaktır. Tahkim, talebin gelişmesini yasaklayan değil, onu disipline eden bir rejim kurar[9].

➢ **Talep artırımının faiz başlangıcına etkisinin devlet yargısındaki "dava–ıslah tarihi" formülüyle çözülmesi:** İddia ve talebin genişletilmesindeki bu farklılık, faiz bakımından da sonuç doğurur. Devlet yargısında kısmi talep ve sonradan yapılan artırım bakımından oluşmuş "ilk talep edilen kısma dava tarihinden, artırılan kısma artırım veya ıslah tarihinden faiz" yaklaşımını tahkime otomatik biçimde aktarmak doğru değildir. Tahkimde faizin başlangıcını belirleyen temel mesele, talebin hangi usul işlemiyle artırıldığı değil, borçlunun alacağın hangi kısmı bakımından ve hangi tarihte temerrüde

9 **Yargıtay 3. HD, E. 2023/3631, K. 2023/3067, 02.11.2023**. Daire, HMK m. 428/3 uyarınca taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim yargılaması sırasında iddia ve savunmalarını değiştirebileceklerini veya genişletebileceklerini; hakem kurulunun ise değişikliğin gecikerek yapılması, karşı taraf bakımından haksız biçimde büyük güçlük yaratması ve somut olayın diğer koşullarını dikkate alarak buna izin vermeyebileceğini belirtmiştir. Somut uyuşmazlıkta taraflar arasında yeni talepte bulunulmasını yasaklayan bir anlaşma ve hakem kurulunca verilmiş bu yönde bir karar bulunmadığından, bilirkişi raporundan sonra talep kapsamının genişletilmiş olması iptal sebebi kabul edilmemiştir. Karar, devlet yargısındaki ıslah kalıplarından bağımsız olarak tahkimin HMK m. 428'e özgü değişiklik ve genişletme rejimini açık biçimde göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca bkz. **Yargıtay 6. HD, E. 2026/1569, K. 2026/1628, 21.04.2026**. Karar, 19 adet ambulans helikopteri kiralama hizmeti alımına ilişkin sözleşmeden doğan ISTAC tahkiminde, yargılama sırasında yapılan talep değişikliğine ilişkindir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 36. Hukuk Dairesi, ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararda, hakem heyetinin HMK m. 428 ve ISTAC Tahkim Kuralları m. 28 uyarınca karşı tarafın görüşünü aldıktan sonra değişikliğe izin verdiğini; değişikliğin karşı taraf bakımından haksız ve büyük bir güçlük yarattığının ortaya konulmadığını değerlendirmiş ve iptal istemini reddetmiştir. Yargıtay, temyiz itirazlarını reddederek Bölge Adliye Mahkemesinin ret kararını onamıştır. Karar, talep değişikliğinin karşı tarafa etkisi ve cevap imkânı gözetilerek somut olay temelinde değerlendirilmesini destekler.

düştüğüdür. TBK m. 117 anlamında borçlu tahkimden önce alacağın tamamı için temerrüde düşürülmüşse, tahkim talebinin başlangıçta daha düşük bir miktarla sınırlı tutulması mevcut temerrüdü ortadan kaldırmaz; sonradan genişletilen talep bakımından da, maddi hukukun şartları gerçekleşmişse, faiz önceki temerrüt tarihinden yürüyebilir.

Önceden temerrüt bulunmayan hâllerde ise tahkim talebinin kendisi, borçluya ulaştığı ölçüde, TBK m. 117 anlamında temerrüt bildirimi işlevi görebilir. Burada belirleyici olan tahkim dosyasına yazılan dava değeri değil, borçludan hangi edimin açık ve belirli biçimde istendiğidir. Alacaklı, toplam alacağını açıkça ortaya koyup tamamının ifasını talep etmiş; yalnızca hüküm talebini yargılamanın o aşamasında belirli bir miktarla sınırlamışsa, tahkim talebinin alacağın tamamı bakımından temerrüt doğurduğu savunulabilir. Buna karşılık yalnızca "fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak üzere şimdilik..." denilerek belirli bir miktarın ödenmesi istenmişse, saklı tutulan hak ile o kısmın ifasının talep edilmiş olması aynı şey değildir. Bu durumda artırılan bölüm bakımından temerrüt tarihinin ayrıca belirlenmesi gerekir.

Başka bir ifadeyle, tahkimde talep miktarı ile temerrüdün kapsamı zorunlu olarak aynı çizgide ilerlemez. Usul hukuku hakem heyetinin hangi miktar hakkında hüküm kurabileceğini; maddi hukuk ise borçlunun hangi miktar bakımından ne zamandan itibaren gecikmiş sayılacağını belirler. Bu iki alanı birbirine karıştırmak, devlet yargısındaki ıslah tekniğini tahkime taşımaktan öte, usulî bir işlemin maddi hukukta doğmuş temerrüdü geriye dönük olarak belirlemesine yol açar. Kanaatimizce doğru yaklaşım, her somut olayda önce temerrüdün tarihi ve kapsamını, ardından tahkimde hüküm altına alınabilecek talebin kapsamını ayrı ayrı belirlemektir.

➢ **Senetle ispat zorunluluğunun tahkimde birebir aranması:** HMK m. 200 ve devamında düzenlenen senetle ispat kuralları, HMK'nın tahkime ilişkin On Birinci Kısmı dışında kalmaktadır. Bu nedenle HMK m. 444 karşısında söz konusu sınırlamaların iç tahkimde doğrudan uygulanması; milletlerarası tahkim bakımından ise MTK m. 17'nin kurduğu özel usul rejimi göz ardı edilerek aynı sonuca ulaşılması isabetli değildir.

Tarafların geçerli bir delil anlaşması, uygulanmasını kararlaştırdıkları tahkim kuralları ve tahkime uygulanacak hukukun emredici hükümleri saklı olmak üzere, hakem heyeti delil rejimini uyuşmazlığın niteliğine göre daha esnek biçimde yönetebilir. Bu çerçevede belgeler, tanık anlatımları, uzman görüşleri, elektronik kayıtlar ve diğer ispat araçları, devlet yargısındaki senetle ispat sınırlamasının kalıpları içinde değil; ilgili uyuşmazlık bakımından kabul edilebilirlikleri, güvenilirlikleri, birbirleriyle uyumları ve ispat güçleri yönünden değerlendirilir[10]. Dolayısıyla devlet mahkemesinde belirli bir hukuki işlemin yalnızca senetle ispatlanabilmesi, aynı ispat sınırlamasının tahkimde kendiliğinden geçerli olduğu anlamına gelmez. Tanık anlatımı da sırf devlet yargısında senetle ispat kuralıyla karşılaşacağı gerekçesiyle peşinen dışlanmaz; hakem heyeti, uygulanacak delil rejimi çerçevesinde bu delilin uyuşmazlığın çözümündeki değerini ayrıca tartar. Tahkimde hakemin görevi, delili devlet yargısındaki kategorik ispat kalıplarına yerleştirmekten çok, her delilin somut uyuşmazlık içindeki ispat değerini ölçmektir.

10 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration (2020), özellikle m. 2, 3, 8 ve 9; Cemile DEMİR GÖKYAYLA, "Milletlerarası Tahkimde İspat Hakkı ve Sınırlarına Uygulanacak Hukuk", Public and Private International Law Bulletin, C. 40, S. 2, 2020, s. 729–773.

➢ **Kanunî sürelerle hakem heyetinin belirlediği usul sürelerinin birbirine karıştırılması:** Tahkimde süre yönetiminin devlet yargısına göre daha esnek olması, bütün sürelerin hakem heyetinin serbest takdirine bırakıldığı anlamına gelmez. Kanunun doğrudan düzenlediği tahkim süresi gibi sürelerle (HMK m. 427; MTK m. 10/B), hakem heyetinin usul takvimi içinde belirlediği dilekçe, delil veya beyan süreleri aynı hukuki nitelikte değildir. Hakem heyeti, HMK m. 424 ve MTK m. 8/A'nın tanıdığı usul yönetimi alanında kendi belirlediği süreleri yargılamanın ihtiyaçlarına göre disiplinli, fakat ölçülü biçimde yönetebilir.

Usul, uyuşmazlığın sağlıklı biçimde aydınlatılmasını ve yargılamanın disiplin içinde yürütülmesini sağlayan bir araçtır; başlı başına amaç değildir. Hak, usule kurban edilemez. Bununla birlikte tarafın kendi ihmaliyle veya bilinçli bir yargılama stratejisiyle yarattığı gecikmenin sonuçlarının da karşı tarafa yüklenmesi doğru değildir. Gecikme yargılamayı akamete uğratmıyor, tarafların eşitliğini bozmuyor ve karşı tarafın hukuki dinlenilme hakkını zedelemiyorsa hakem, kendi koyduğu usul süresini somut olayın gerektirdiği ölçüde esnetebilmelidir. Esneklik süresizlik değildir; kesinlik de körlük değildir.

➢ **Geç sunulan delilin yaptırımının otomatik olarak delilden mahrumiyet sayılması:** Bu mesele, süre tartışmasının en somut örneğidir. Uyuşmazlığın sonucuna etkili ve hakkın ortaya çıkmasına hizmet eden bir belge, sırf hakem heyetince belirlenen süreden sonra sunulduğu için kendiliğinden değerlendirme dışı bırakılmamalıdır. Elbette geç sunum karşı tarafı hazırlıksız bırakıyor, yargılamayı geriye döndürüyor veya hukuki dinlenilme hakkını ağır biçimde zedeliyorsa hakem heyetinin delili kabul etmeme yetkisi vardır. Ancak bu sakıncalar ek beyan, karşı delil, ilave sorgu veya sınırlı bir ek süreyle giderilebiliyorsa, hakkın usule feda edilmesi yerine usul

ihlalinin sonuçlarının başka araçlarla karşılanması tahkimin yapısına daha uygundur.

Bu noktada yargılama giderleri önemli bir denge aracıdır. Delili kendi ihmaliyle yahut stratejik bir tercih sonucunda geç sunarak ek dilekçeye, uzman incelemesine, duruşmaya veya hakem emeğine yol açan taraf, yarattığı ekonomik ve zamansal külfetin sonuçlarına da katlanabilir. Hakem heyeti hakkı dinler; fakat gecikmenin faturasını da gecikmeye sebep olana bırakabilir. Böylece usul ihlalinin yaptırımı her durumda maddi hakkın dinlenmemesi değil, ihlalin yarattığı gereksiz maliyetin gider kararına yansıtılması olur[11]. Devlet yargısında Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21.05.2025 tarihli kararında, tarafın elinde bulunduğu hâlde süresinde sunmadığı ödeme belgelerinin HMK m. 145 çerçevesinde değerlendirme dışı bırakılmış olması, tahkim ile devlet yargısı arasındaki bu zihniyet farkını ayrıca görünür kılmaktadır[12].

- **Devlet yargısındaki davayı aydınlatma görevinin tahkime aynı kalıpla taşınması:** HMK m. 31'in devlet hâkimine yüklediği davayı aydınlatma ödevi, HMK m. 444 karşısında tahkime doğrudan aktarılan bir hüküm değildir. Bununla birlikte bundan hakemin dosya karşısında pasif kalacağı sonucu da çıkmaz. Hakem açıklama isteyebilir, uyuşmazlığın düğüm noktalarını taraflarla belirleyebilir, deliller hakkında soru sorabilir ve uygulanabilir usul kurallarının verdiği ölçüde vakıaların aydınlatılmasında aktif rol üstlenebilir. Prag Kurallarının proaktif hakem anlayışı da esasen bu noktada

11 ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 23/1 ve m. 41/5. İTOTAM Tahkim Kuralları m. 31/1–2 de hakem kurulu ve taraflara yargılamayı usul ekonomisine uygun yürütme yükümlülüğü getirmekte ve etkin dava yönetimini öngörmektedir.

12 **Yargıtay HGK, E. 2024/208, K. 2025/328, 21.05.2025**. Kararda, tarafın elinde bulunduğu hâlde süresinde sunmadığı ödeme belgeleri HMK m. 145 çerçevesinde değerlendirme dışı bırakılmıştır. Karşı oyda ise borcu sona erdiren belgelerin yargılamanın ilerleyen aşamalarında da dikkate alınması gerektiği yönündeki önceki içtihat çizgisi savunulmuştur.

önem kazanır[13]. Ancak aktif hakemlik ile taraflardan birinin davasını kurmak aynı şey değildir. Hakem, tarafın ileri sürmediği vakıayı onun adına yaratamaz; ispat yükünü tarafın omuzlarından alıp kendi üzerine yükleyemez ve taraflardan birinin stratejik açığını kapatamaz. Hakem dosyayı aydınlatır; tarafın yerine geçerek ona dava icat etmez.

➢ **Duruşma tutanaklarının devlet mahkemesindeki zabıt mantığıyla kaleme alınması:** Tahkim tutanağı, zorunlu olarak salondaki her sözün harfiyen aktarıldığı bir zabıt varakası değildir. Stenografik veya dijital transkript başka; duruşmanın usulî hafızasını oluşturan tutanak başka bir işlev görür. Tutanakta asıl önemli olan kelime kalabalığı değil; taraflara tanınan imkânların, önemli itirazların, hakem heyetinin usule ilişkin kararlarının ve duruşmanın düzenli biçimde yürütüldüğünün sonradan denetlenebilir şekilde görünür olmasıdır. Bu nedenle tutanak, yalnız bugünün kaydı değil, yarın Hayalet Hakem'in konuşacağı belgelerden biridir. Tutanak, duruşmanın stenografik mezarlığı değil; usulî hafızasıdır.

➢ **Devlet yargısındaki, tanığa soruların hâkim aracılığıyla yöneltildiği modelin tahkime taşınması:** Tahkimde, tanığın taraf vekillerince doğrudan sorgulanması ve karşı tarafça çapraz sorguya tabi tutulması delilin sınanmasının başlıca araçlarından biridir. Hakem heyeti elbette tanığa soru yöneltebilir, açıklama isteyebilir, gereksiz veya mükerrer soruları sınırlayabilir ve sorgunun kapsamını yönetebilir. Prag Kurallarının daha proaktif yaklaşımı da hakemin bu rolünü dışlamaz. Ancak seçilen usulde taraflara doğrudan ve çapraz sorgu imkânı tanınmışsa, hakemin sorguyu bütünüyle kendi tekeline çekmesi duruşmanın çelişmeli yapısını zayıflatır. Hakem sorgunun yöneticisidir; gerektiğinde sorgulayıcısıdır da. Fakat taraf vekilinin yerine geçen ikinci bir vekil değildir[14].

13 Prag Kuralları, m. 2–3; AKINCI, "Prag Kuralları".

14 IBA Delil Kuralları m. 8; Merve ACAR, Tahkim Hukukunda ve Uygulamada Tanıkların Çapraz Sorgusu, Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul 2023.

➢ **Tarafça atanmış uzman ile hakem heyetince atanmış bilirkişinin aynı kefeye konulması:** Bu iki uzmanlık kaynağının işlevi ve usulî konumu farklıdır. Tarafça sunulan uzman görüşünün sırf bir tarafça temin edilmiş olması, bilimsel değerini peşinen ortadan kaldırmaz. Görüşün ağırlığı; kullanılan metodoloji, varsayımlar, dayanak veriler, diğer uzman görüşleriyle çatışma noktaları ve özellikle sorgu sırasında verdiği cevaplar üzerinden belirlenir. Hakem heyetince atanan bilirkişi ise taraf uzmanının yalnızca "daha tarafsız" bir versiyonu değildir; görevinin kapsamı, cevaplayacağı teknik sorular ve tarafların kendisine soru yöneltme imkânı baştan açık biçimde kurulmalıdır. Tahkimde uzmanlık delilinin değeri, kimin getirdiğinden çok, nasıl sınandığıyla ortaya çıkar.

➢ **Tahkim rejiminin (iç tahkim ile milletlerarası tahkim ayrımının) karar metninde görünür kılınmaması:** Uyuşmazlığın HMK'ya tabi iç tahkim mi, yoksa MTK'ya tabi milletlerarası tahkim mi olduğunun hakem kararında açıkça gösterilmesi, yalnızca teorik bir sınıflandırma değildir; kararın tabi olacağı iptal ve icra rejiminin belirlenmesi bakımından doğrudan hukuki sonuç doğurur. Her iki rejimde de hakem kararına karşı temel başvuru yolu iptal davası olmakla birlikte, iptal başvurusunun kararın icrasına etkisi farklıdır.

İç tahkimde HMK m. 439/4 uyarınca iptal davasının açılması hakem kararının icrasını kendiliğinden durdurmaz; ancak talep üzerine ve hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak teminat gösterilmesi şartıyla icranın durdurulmasına karar verilebilir. Milletlerarası tahkimde ise MTK m. 15/A, iptal davasının açılmasına hakem kararının icrasını kendiliğinden durduran bir sonuç bağlamıştır. MTK m. 15/B çerçevesinde de iptal süresinin geçirilmesi, iptal davasından feragat edilmesi veya iptal talebinin reddine ilişkin kararın kesinleşmesi üzerine, kanundaki koşulların gerçekleşmesi hâlinde hakem kararının icra edilebilir olduğuna ilişkin belge verilir.

İç tahkim ile milletlerarası tahkim benzer temel ilkelere dayanmakla birlikte, özellikle iptal ve icra bakımından aynı hukuki sonuçları doğurmaz. Bu nedenle hakem kararında uygulanacak tahkim rejiminin açıkça belirlenmesi; kararın hukuki dayanağını, hangi denetim rejimine tabi olduğunu ve icraya hangi usulle taşınacağını görünür kılar. Bu ayrımın belirsiz bırakılması ise tahkim sona erdikten sonra iptal ve icra aşamasında gereksiz tartışmalar yaratabileceği gibi kararın denetlenebilirliğini de zedeler. Hakem, yalnızca neye karar verdiğini değil, kararının hangi tahkim rejimi içinde yaşayacağını da bilmelidir**.**

➢ **Vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin devlet yargısı refleksiyle ele alınması:** Tahkimde tarifeye göre hükmedilen karşı vekâlet ücreti ile tarafın kendi avukatına ödediği gerçek hukuki temsil gideri aynı kavram değildir. HMK m. 441/1-d ve MTK m. 16/B-5, davayı kazanan taraf lehine Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesine göre takdir edilen vekâlet ücretini tahkim giderleri arasında sayar. Buna karşılık tarafın avukatıyla yaptığı ücret sözleşmesinden doğan gerçek temsil giderinin karşı tarafa yükletilmesi; tarafların anlaşması, uygulanacak kurumsal tahkim kuralları ve somut gider rejimi çerçevesinde ayrıca değerlendirilmelidir

Aynı şekilde yargılama giderlerinin dağıtımında da önce uygulanacak rejim belirlenmelidir. HMK m. 442/4 ve MTK m. 16/D, taraflar aksini kararlaştırmadıkça giderleri haksız çıkan tarafa yüklemekte; kısmi haklılık hâlinde haklılık oranına göre paylaştırmaktadır. Buna karşılık kurumsal tahkim kuralları hakem heyetine tarafların yargılamayı yürütme biçimini de gider kararında dikkate alma imkânı verebilir. ICC 2026 Kuralları m. 41/5 bunun açık örneğidir: tarafların tahkimi ne ölçüde hızlı ve maliyet etkin yürüttükleri gider kararında değerlendirilebilir[15]. Böylece usulü gereksiz yere ağır-

15 HMK m. 441–442; MTK m. 16/B–D; ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 41/1 ve 41/5.

laştıran, gecikmeye sebep olan veya karşı tarafa gereksiz ek masraf yükleyen taraf, davanın esasındaki haklılık oranından bağımsız olarak davranışının ekonomik sonucuyla da karşılaşabilir. Yanlış olan oran hesabı yapmak değil; hangi gider rejiminin uygulandığını ve tarafların yargılama içindeki davranışlarını değerlendirmeden otomatik pilota bağlanmaktır.

Bütün bu örneklerde ortak sorun, devlet yargısındaki bir kurumun tahkimde hiçbir zaman uygulanamayacağı değildir. Asıl hata, devlet yargısında alışılmış bir usul sonucunun, tahkimin kendi normatif yapısı araştırılmadan aynı biçimde yeniden üretilmesidir. Tahkim bazen aynı sonuca ulaşabilir; fakat o sonuca kendi hukuki yolundan ulaşmalıdır.

Bu zihniyet tartışmasının güncel bir boyutunu, Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan Tahkim Daire Başkanlığı ve tahkim alanında ülke genelinde standart getirilmesine ilişkin açıklanan hedef oluşturmaktadır[16]. Uygulamada, bu çerçevede tahkim kurallarının standartlaştırılmasına yönelik ayrıca bir çalışma yürütüldüğü de ifade edilmektedir (umarım bu söylenti doğru değildir). Ortak asgari güvenceler ve iyi uygulama ilkeleri geliştirmek ile her uyuşmazlığa aynı, zorunlu usul kalıbını dayatmak ise aynı şey değildir. Tahkimde usul, uyuşmazlığın niteliğine ve taraf iradesine göre, tarafların görüşleri alınarak şekillendirilir. Tahkim yargılamasının butik niteliği de buradan gelir: usul, davanın bedenine uymalıdır. Her dosyaya aynı kalıbı giydirmek, tahkimin esnek yapısını ve ruhunu alır.

Tahkimde aranan, devletin hukuki çerçeveyi ve gerekli yargısal desteği sağlamaması değil; yargılamanın usulünü kendi kalıpları-

16 T.C. Adalet Bakanlığı: 'Yabancı Yatırımcıları Türkiye'ye Çekmek İçin Tahkim Mekanizmalarını Güçlendireceğiz'", 29.05.2026, https://www.adalet.gov.tr/adalet-bakani-akin-gurlek-yabanci-yatirimcilari-turkiye-ye-cekmek-icin-tahkim-mekanizmalarini-gucl (Erişim Tarihi: 03.07.2026). Duyuruda, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Tahkim Daire Başkanlığı kurulduğu ve tahkim alanında ülke genelinde standart getirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir.

na göre tek tipleştirmemesidir. Devlet gölgesi, taraf iradesine ve hakem heyetinin dosyaya özgü usul kurma yetkisine ayrılan alanı daraltacak kadar ağırlaşırsa, Türk tahkiminin özerkliği ve çekiciliği zedelenir. Sözleşme tarafları tahkim yeri ve tahkim kurumu seçiminde yabancı merkezlere yönelebilir. Standartlaştırma bu yönde ilerlerse Türkiye'de tahkim ya işlevini yitirir ya da devlet yargısının zombisi hâline gelir.

Sonuç olarak sorun teknik olmaktan önce zihinseldir. Tahkim, yalnızca farklı maddelerin uygulandığı bir yargılama değil; usulî serbestinin yargısal disiplinle birlikte yönetildiği farklı bir düşünme biçimidir. Devlet yargısının alışkanlıkları tahkime aynen taşındığında sistem katılaşır; buna karşılık "tahkim esnektir" denilerek kuralsızlığa savrulduğunda yargılamanın meşruiyeti zedelenir. Aranan, bu iki uç arasında kurulacak bilinçli dengedir.

İyi hakem ne devlet hâkimini taklit eder ne de usul serbestisini keyfiliğe dönüştürür. Normu bilir; fakat normun hangi işlevi koruduğunu da bilir. Dosyayı yönetir, fakat tarafların yerine geçmez. Süreyi disipline eder, fakat savunmayı boğmaz. Delili sınar, fakat delilin sahibi olmaz. Tahkim zihniyeti tam da burada başlar.

1.3. Duruşmanın Temel İşlevleri ve Zorunluluk Halleri

Tahkim duruşması, dava dosyasının nefes aldığı ve ses verdiği aşamadır. Dosya üzerinden yürütülen yargılamada tarafların iddia ve savunmaları, belgeler, tanık ifadeleri ve uzman görüşleri hakem heyetinin önünde belirli bir düzen içinde yan yana durur. Duruşmada ise bu malzeme hareket kazanır; anlatılar karşı karşıya gelir, belgeler sorgulanır, tanığın hafızası ve güvenilirliği sınanır, uzmanın vardığı sonuç kadar o sonuca hangi yöntemle ulaştığı da tartışmaya açılır. Yazılı beyanlar uyuşmazlığın haritasını çizer; duruşma, o haritanın sahadaki karşılığını gösterir.

Duruşmanın işlevi, dosyada zaten bulunanların bir kez de yüksek sesle tekrar edilmesi değildir. Uyuşmazlığın çekirdek mese-

lelerini berraklaştırmak, tarafların farklı vakıa anlatılarını karşı karşıya getirmek, deliller arasındaki bağlantıları görünür kılmak ve hakem heyetinin karar verebilmek için ihtiyaç duyduğu açıklıkları gidermek duruşmanın asıl işlevidir. Tanık ve uzman beyanlarının gerçek ispat gücü de çoğu kez burada ortaya çıkar. Bu yönüyle duruşma yalnızca yargılamayı kolaylaştırmaz; kararın gerekçesini besler, usulün denetlenebilirliğini güçlendirir ve ileride ileri sürülebilecek iptal iddialarına karşı kararın savunma hattının kurulmasına katkı sağlar.

Bu nedenle tahkim duruşması bir formalite değildir. Hakem kararının bilgi, delil ve kanaat temelinin kurulduğu aşamadır. Hakem heyeti burada yalnızca *ne olduğunu* değil, *neden öyle olduğunu* anlamaya çalışır. Yazılı beyanlarda yan yana duran iddialar duruşmada birbirine çarpar; tanığın hafızası, uzmanın metodolojisi, belgenin anlatıyla uyumu ve vekilin kurduğu hukuki hikâyenin dayanıklılığı burada sınanır. Duruşma, dosyanın yalnız ses verdiği değil, o sesin doğruluğunun da sınandığı yerdir.

Bununla birlikte duruşmayı tahkimin vazgeçilmez bir ritüeline dönüştürmek de doğru değildir. Her dosyanın duruşmaya ihtiyacı yoktur. Uyuşmazlığın esasen belirli sözleşme hükümlerinin veya belgelerin yorumuna dayandığı, tarafların vakıa anlatımları arasında ciddi bir ayrışmanın bulunmadığı dosyalarda yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi zaman ve maliyet bakımından daha isabetli olabilir. Duruşma yapmak başlı başına iyi tahkim; duruşma yapmamak da eksik tahkim değildir. Asıl mesele, duruşmanın somut uyuşmazlığın çözümünde gerçek bir işlev görüp görmeyeceğidir.

Türk tahkim hukuku da duruşmayı her uyuşmazlık bakımından mutlak bir usul şartı olarak düzenlememiştir. HMK m. 429/1 uyarınca hakem veya hakem kurulu, delillerin ikamesi, sözlü beyanda bulunulması veya bilirkişiden açıklama alınması gibi se-

beplerle duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi yargılamayı dosya üzerinden de yürütebilir. Bununla birlikte taraflar aksini kararlaştırmadıkça, taraflardan birinin talebi üzerine yargılamanın uygun aşamasında duruşma yapılması gerekir. MTK m. 11/A da aynı temel yaklaşımı benimsemektedir[17].

Kurumsal tahkim kuralları bu yapıyı farklı usul teknikleriyle somutlaştırmaktadır. ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 26(5) ve 27(1) dosya üzerinden karar verilmesine imkân tanımakla birlikte taraflardan birinin talebi hâlinde duruşmayı öngörür. İTOTAM Tahkim Kuralları m. 39–40 dosya üzerinden inceleme ile duruşmalı yargılama arasındaki ayrımı düzenlerken, ISTAC Tahkim Kuralları m. 30 da taraf talebi ve hakem heyetinin değerlendirmesi ekseninde duruşmanın yapılması veya dosya üzerinden incelemeyle karar verilmesine ilişkin çerçeveyi kurmaktadır. Bu hükümler uygulanırken yalnızca kanun veya kurumsal kuralın münferit lafzına değil; tarafların tahkim anlaşmasına, seçtikleri kurallara ve böylece oluşturdukları usul düzeninin bütününe bakılmalıdır.

Duruşmanın yapılması hakkı ile duruşmanın biçimi de birbirinden ayrılmalıdır. Hukuki dinlenilme hakkı bakımından belirleyici olan, tarafların mutlaka aynı fizikî salonda bulunmaları değil; yargılamaya etkili biçimde katılabilmeleri, iddia ve savunmalarını ortaya koyabilmeleri, delillerini sunabilmeleri ve karşı tarafın delillerini gerçek anlamda sınayabilmeleridir. Bu nedenle uyuşmazlığın özelliklerine göre fizikî, hibrit veya çevrim içi duruşma tercih edilebilir. Biçim değişebilir; etkili katılım ve usulî eşitlik korunmalıdır.

Duruşmanın gerekliliğini belirleyen yalnızca kanun veya tahkim kuralları da değildir. Bazen hukuki anlamda mutlak bir duruşma zorunluluğu bulunmadığı hâlde, uyuşmazlığın ispat yapısı duruşmayı fiilen vazgeçilmez hâle getirir. Vakıaların karmaşıklaştığı, taraf anlatılarının ayrıştığı, tanık güvenilirliğinin sonucu etkilediği

17 HMK m. 429/1; MTK m. 11/A; ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 26(5), 27(1); ISTAC Tahkim Kuralları m. 30; İTOTAM Tahkim Kuralları m. 39–40.

veya teknik uzmanlığın dosyanın merkezine yerleştiği hâllerde hakem heyetinin yalnızca yazılı malzemeden hareketle sağlıklı kanaat oluşturması güçleşebilir. Bu gibi durumlarda duruşma ihtiyacı, yazılı malzemenin çözemediği somut ispat sorunlarının sözlü incelemeyle aydınlatılmasının gerekip gerekmediğine göre belirlenir.

Bu gerekliliğin ölçüsü uyuşmazlığın parasal büyüklüğü de değildir. Çok yüksek meblağlı bir uyuşmazlık yalnızca iki sözleşme hükmünün yorumuna dayanıyorsa dosya üzerinden çözülebilir. Buna karşılık daha düşük değerli bir uyuşmazlık, bir tanığın güvenilirliğine veya iki uzman arasındaki teknik görüş ayrılığına dayanıyorsa duruşma belirleyici hâle gelebilir. Duruşmanın gerekliliğini dosyanın büyüklüğü değil, hakemin karar verebilmek için neyi görmeye, neyi duymaya ve neyi sınamaya ihtiyaç duyduğu belirler.

Makalemizin kurgusal uyuşmazlığı bu ayrımı somutlaştırmaktadır. İnşaat A.Ş., Yatırım Holding tarafından temin edilen zemin etüdünün hatalı olduğunu ve bu hata nedeniyle 5 milyon USD ek maliyete katlandığını ileri sürmektedir. Davacı iddiasını yalnız teknik raporlara değil, projede görev yapan kişilerin anlatımlarına ve uzman değerlendirmelerine de dayandırırken; davalı, zemine ilişkin riskin yüklenici tarafından bilindiğini veya en azından kontrol edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böyle bir dosyada hakem heyetinin iki teknik raporu ve yazılı tanık beyanlarını yan yana koyarak bunlardan birini tercih etmesi her zaman yeterli olmaz.

Örneğin davacı uzmanı zemin etüdünde kullanılan verilerin yetersiz olduğunu söylerken davalı uzmanı aynı çalışmanın sektör standartlarını karşıladığını ileri sürebilir. Kâğıt üzerinde her iki görüş de bilimsel ve ikna edici görünebilir. Oysa duruşmada uzmanın hangi veriyi esas aldığı, hangi ihtimali dışladığı, hangi varsayımdan hareket ettiği ve ulaştığı sonucun bu varsayım değiştiğinde ayakta kalıp kalmayacağı görünür hâle gelir. Aynı şekilde bir tanığın yazılı beyanındaki kesin anlatımın, olayları gerçekten doğrudan bilip bilmediği sorgulandığında bambaşka bir ağırlık kazanması mümkün-

dür. Bu nedenle örnek olayda duruşma, kanunun mutlak biçimde emrettiği için değil; uyuşmazlığın ispat yapısı başka türlü sağlıklı kanaat kurulmasına elvermediği için fiilen vazgeçilmez hâle gelir.

Duruşmanın hakem bakımından işlevi de yalnız tarafların delillerini sınamasını izlemek değildir. Dosyaya hâkim bir hakem, duruşmaya aklındaki sorularla girer. Yazılı aşamada cevabını bulamadığı noktaları taraflara, tanıklara veya uzmanlara sorarak dosyanın sisli alanlarını berraklaştırmaya çalışır. Ancak burada daha sonra ayrıca ele alacağımız sürpriz karar yasağının da ilk izi görülür: hakem, karar bakımından önem verdiği meseleleri gerektiği ölçüde tartışmaya açar ve taraflara bu konularda söz söyleme fırsatı verir. Hakem kararını duruşmada ilan etmez; fakat onu sisler içinde de hazırlamaz. Bu yaklaşım, hem hakemin dosyayı doğru anlamasına hem de tarafların kurulacak kararın belirleyici dayanakları karşısında savunma haklarını kullanabilmelerine hizmet eder.

Hakemin ne ölçüde aktif olabileceği, maddi vakıaların güvenilir biçimde tespitinde nerede durması gerektiği; tanığın ve uzmanın nasıl sınanacağı, çapraz sorgunun işlevi ve sürpriz karar yasağının iptal denetimindeki karşılığı aşağıdaki bölümlerde ayrıca ele alınacaktır. Bu aşamada vurgulanması gereken husus şudur: Duruşma, dosyada mevcut malzemenin tekrar edildiği değil, karar bakımından taşıdığı değerin sınandığı yerdir. Gereksiz tanıkların günlerce dinlendiği, aynı teknik meselenin farklı uzmanlara tekrar tekrar sorulduğu veya vekillerin dilekçelerini kürsüden yeniden okuduğu bir duruşma ise bu işlevini kaybeder ve yargılamayı yalnızca ağırlaştırır. Duruşmanın uzunluğu, kalitesinin ölçüsü değildir. Duruşmanın değeri süresinde değil, sınama gücündedir.

İyi yönetilmiş bir tahkim duruşmasında hakem heyeti salona dosyada okuduğunu yeniden dinlemek için girmez. Henüz cevabını bulamadığı soruları sorar; çatışan anlatıları yüzleştirir, delilin taşıma gücünü ölçer ve kararının üzerine oturacağı zemini sınar. Taraflar da iddia ve savunmalarının gerçekten ne kadar dayanıklı ol-

duğunu burada görürler. Yazılı aşamada uyuşmazlığın malzemesi ortaya konur; duruşmada bu malzeme sınanır ve gerçek ağırlığını kazanır. Hakem kararı da çoğu kez bu sınamadan geçen malzeme üzerine kurulur.

2. Duruşma Yönetimi: Marangoz Hatasının Olmadığı Tatlı Otorite

Başarılı bir tahkim duruşmasının ilk şartı, etkili duruşma yönetimidir. Hakem heyeti duruşmayı ne despot bir katılıkla ne de başıboş bir gevşeklikle yönetmelidir. İdeal olan, "tatlı otorite" olarak adlandırabileceğimiz dengeli bir yönetim anlayışıdır. Tatlı otorite; nezaket ile disiplinin, esneklik ile kontrolün, taraflara kendilerini gerçek anlamda ifade etme imkânı tanımakla yargılamanın raydan çıkmasını önlemenin birlikte yürütülmesidir.

Bu otorite hakemin cübbesinde değildir —*ki o cübbe devlet mahkemesi salonunda kalmıştır*—; usulü yönetme maharetinde saklıdır. Hakemin sesini yükseltmesi otorite kurduğu anlamına gelmediği gibi, nezaketi de yetkisinin zayıflığı değildir. Aksine nezaket, yargısal yetkinin vakar içinde kullanılma biçimidir. Tahkim duruşmasının psikolojik boyutu da hakemin davranışlarının, vekil ve tanıkların performansının, hatta salonun genel atmosferinin yargılamanın algılanışı üzerinde etkili olabildiğini göstermektedir[18].

Tahkim duruşması tek taraflı bir tahakküm alanı değil, hakemin yönettiği fakat tarafların katılımıyla işleyen bir yargılama faaliyetidir. Hakem heyeti süreyi belirler, sorgunun kapsamını yönetir, gereksiz tekrarları keser ve duruşmanın temposunu elinde tutar. Buna karşılık tarafların soruları, itirazları, delilleri ve usul talepleri de yargılamanın canlı malzemesidir. Hakem tarafların görüşlerini alır; üzerinde uzlaşılan usulü uygular, uzlaşılmayan noktalarda ise kendisine tanınan usul yönetimi yetkisini kullanarak çerçeveyi

18 Ziya AKINCI / Umut TUGA / Şeref Can ARAT, Tahkim Duruşmasının Psikolojisi / The Psychology of the Arbitration Hearing, On İki Levha, İstanbul 2022, özellikle s. 9–17, 97–107, 117–145.

belirler ve bu çerçevenin korunmasını sağlar. Baş hakem bu yönüyle bir orkestra şefine benzer. Müziği kendisi çalmaz; fakat hangi enstrümanın ne zaman ve ne ölçüde duyulacağını yönetir. Her enstrümana kendi sesini verme alanı açarken senfoninin gürültüye dönüşmesini de önler. İyi duruşma yönetimi, tarafları susturmak değil; her iki tarafın da sesinin doğru yerde ve makul ölçüde duyulmasını sağlamaktır.

2.1. Tatlı Otoritenin Hukuki Zemini: Yönetim Yetkisi, Eşitlik ve Duruşmanın Ritmi

Tatlı otorite bir kişilik özelliği değil, hukuki sınırları bulunan bir yargılama yönetimidir. Bu sınırlar, hakem heyetinin usulü yönetme yetkisi ile tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının birlikte okunmasında ortaya çıkar.

HMK m. 424 ve MTK m. 8/A, tarafların yargılama usulünü belirleme serbestisini ve anlaşma bulunmayan alanda hakem heyetinin usulü yürütme yetkisini düzenler. Bu alanın sınırını ise HMK m. 423 ile MTK m. 8/B'de güvence altına alınan taraf eşitliği ve taraflara iddia ile savunmalarını gerçek anlamda ortaya koyabilme imkânı çizer. ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 23–24 de aynı dengeyi etkin dava yönetimi ile tarafların davalarını sunabilmeleri için kendilerine makul fırsat tanınması arasında kurar. ISTAC m. 19–20 ile İTOTAM m. 25–26 ve 31 de aynı anlayışın farklı kurumsal ifadeleridir[19]. Hakemin otoritesi sınırsız değildir; fakat otoritesini kullanmaması da tarafsızlık değildir.

Duruşma boyunca hakem heyeti özellikle;

- Süre yönetimini etkin biçimde sağlamalı ve gereksiz tekrarları önlemeli;
- Konu dışına çıkılmasını nazik fakat kararlı biçimde sınırlamalı, engellemeli;

19 HMK m. 423–424; MTK m. 8/A–B; ICC 2026 Tahkim Kuralları, özellikle m. 23–24; ISTAC Tahkim Kuralları, özellikle m. 19–20 ve 27; İTOTAM Tahkim Kuralları, özellikle m. 25–26 ve 31–32.

- Taraflar arasındaki usulî dengeyi korumalı;
- Duruşmanın temposunu elinde tutmalı;
- Bütün bunları yaparken tarafların soru sorma, itiraz etme ve kendi anlatılarını kurma haklarını etkili biçimde kullanabilmelerini sağlamalı;
- Tanık, taraf uzmanı ve hakem heyetince atanmış bilirkişinin duruşmadaki rollerini birbirine karıştırmadan yönetmeli;
- Beklenmeyen bir usul sorunu ortaya çıktığında, tarafların görüşlerini aldıktan sonra ve hukuki dinlenilme hakkını koruyarak gerekli usul kararını verebilmelidir.

Buradaki ölçü, iki tarafa mekanik biçimde aynı sayıda dakika veya soru vermek değildir. Eşit süre çoğu dosyada güvenli ve doğal bir başlangıç noktasıdır; fakat taraf eşitliği her durumda matematiksel özdeşlik anlamına gelmez. Dosyanın yapısı, tanıkların sayısı ve niteliği, ispat yükünün dağılımı, ele alınan meselenin ağırlığı veya duruşmanın o aşamadaki ihtiyacı farklı süreleri ve farklı usulî müdahaleleri gerektirebilir. Önemli olan, farklılaştırmanın somut bir ihtiyaca dayanması, taraflardan birini diğerine karşı belirgin bir usulî dezavantaja düşürmemesi ve gerektiğinde hakem heyeti tarafından açıklanabilmesidir[20]. Hakem heyetinin usul yönetimi ta-

20 Eşitliğin matematiksel özdeşlik yerine somut usulî denge üzerinden uygulanmasına yazarın hakemlik uygulamasından örnek olarak bkz. **Türkiye Barolar Birliği (TBB) Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/...-A-B-C-D,** Tek Hakem: İsmail Altay. Tarafların karşılıklı ikişer davasından oluşan dört bağlantılı dava tek bir usulî çatı altında birlikte yürütülmüş; dört dava bakımından müşterek duruşma yapılmış, doğrudan ve çapraz sorgu ile kapanış konuşmalarının süreleri önceden belirlenmiş ve hakemin, eşitlik ile hukuki dinlenilme hakkını korumak kaydıyla bu süreleri hakkaniyet ölçüsünde değiştirebileceği kararlaştırılmıştır. Nihai beyanlarda da tarafların farklı dava ve taraf sıfatları gözetilerek ayrı dilekçe sunulması eşitlik ihlali sayılmamış; buna karşılık her dilekçe bakımından önceden belirlenen sayfa sınırı uygulanmıştır. TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/…-A-B-C-D, A.51 ve 18.09.2021 tarihli Hakem Kararı (yayımlanmamış karar, yazar arşivinde).

Karşılaştırmalı olarak bkz. ***Gold Reserve Inc. v. Bolivarian Republic of Venezuela*, 146 F. Supp. 3d 112 (D.D.C. 2015), 20.11.2015.** Bu dava, Venezuela'nın maden yatırımıyla ilgili ICSID Ek Kolaylıklar tahkim kararının ABD'de tanınması ve tenfizi istemine ilişkindir. Venezuela, tahkim duruşmasında taraflara tanık ve uzmanları din-

raflardan biri lehine ağırlık kurmak için değil, yargılamanın adil, dengeli ve denetlenebilir biçimde ilerlemesini sağlamak için kullanılmalıdır. Eşitlik cetvelle değil, teraziyle ölçülür[21].

2.2. Duruşma Yönetimi Duruşmadan Önce Başlar: Planlama, Süre, Maliyet ve Duruşma Yönetim Toplantısı

Tatlı otoritenin bir yüzü duruşma salonundaki yönetimse, diğer yüzü hazırlıktır. Burada marangoz hatasına yer yoktur. Marangozlukta "önce ölç, sonra kes" kuralının ihlali, kesilen parçanın sonradan uzatılamayacağını öğretir. Tahkim duruşması da duruşma günü doğaçlama biçimde kurulacak bir faaliyet değildir. Tanık sırası, sorgu düzeni, süreler, kullanılacak belgeler, taraf uzmanları ve hakem heyetince atanmış bilirkişilerin dinlenme yöntemi ile itirazların nasıl ele alınacağı önceden düşünülmemişse hakem heyeti, duruşma sırasında çözdüğü her sorunun yerine yenisini üretme tehlikesiyle karşılaşır. Duruşmada yapılan birçok hata, aslında duruşmada değil; duruşmadan önce yapılmıştır. Bu nedenle iyi duruşma yönetimi, duruşma salonuna girildiği gün değil, çok daha önce başlar. Daha önce de ifade edildiği üzere, tahkim yönetilen bir süreçtir; bırakılan bir süreç değildir. İlk zemin yargılamanın başlangıcındaki dava yönetimi aşamasında kurulur. Yargılamanın başlangıcındaki dava yönetimi aşamasında usul takvimi, delil düzeni ve yargılamanın temel çalışma yöntemi taraflarla ele alınırken,

---

letmek için eşit süre verilmediğini ileri sürerek kararın tenfizine karşı çıkmıştır. ABD Columbia Bölgesi Bölge Mahkemesi, duruşmanın Venezuela'nın talebi üzerine kısaltıldığını, Venezuela'nın Gold Reserve'in bazı tanık ve uzmanlarını çapraz sorgulama niyetinde olmadığını ve eşit olmayan süre dağılımının Venezuela'nın davasını sunmasını nasıl engellediğini somut olarak göstermediğini dikkate alarak bu itirazı reddetmiştir. Karar, taraf eşitliğinin her durumda dakika hesabıyla özdeş süreler verilmesini değil, her tarafa davasını etkili biçimde sunabileceği gerçek bir imkân tanınmasını gerektirdiğini gösteren karşılaştırmalı bir örnektir.

21 Aynı hakem kararına karşı açılan iptal davası, **İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Hukuk Dairesinin**, ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği **15.02.2022 tarihli, E. 2021/15, K. 2022/1** sayılı kararla, HMK m. 439 kapsamında iptal sebebi bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş; karar, **Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 27.09.2022 tarihli, E. 2022/4739, K. 2022/7070** sayılı ilamıyla HMK m. 370/1 uyarınca oybirliğiyle onanmıştır.

dosyanın o günkü görünümünün elverdiği ölçüde duruşmanın ana çerçevesi de kurulmalıdır[22]. Tarafların daha başlangıçta duruşmanın hangi usul anlayışı içinde gerçekleştirileceğini bilmeleri yalnızca organizasyon kolaylığı sağlamaz; delil ve duruşma stratejilerini öngörülebilir bir zeminde kurmalarına da imkân verir.

Ancak tahkimin henüz başındayken duruşmanın bütün ayrıntılarını kesinleştirmeye çalışmak da başka tür bir marangoz hatasıdır. Bu aşamada belge ibrazı tamamlanmamış; tanıklar, taraf uzmanları veya hakem heyetince atanacak bilirkişiler kesinleşmemiş; tarafların hangi vakıalarda gerçekten ayrışacağı ya da hangi teknik meselenin duruşmanın merkezine yerleşeceği henüz ortaya çıkmamış olabilir. Aylar sonra dinlenecek bir tanığa bugün dakika biçmek, henüz doğmamış teknik tartışmanın usulünü kesin çizgilerle belirlemek, planlama değil bazen yalnızca erken verilmiş bir hükümdür. Bu nedenle duruşmanın iskeleti başlangıçta kurulmalı; ayrıntıları dosyanın nabzına göre biçimlenmelidir. Delillerin büyük ölçüde toplandığı, tanık ve uzman beyanlarının dosyaya girdiği ve gerçek uyuşmazlık noktalarının belirginleştiği aşamada ayrıca bir Duruşma Yönetim Toplantısı *(pre-hearing conference)* yapılması bu bakımdan son derece işlevseldir.

Bu noktada bir terminoloji notu olarak belirtmeliyiz ki, makalemizde "***Duruşma Yönetim Toplantısı***" olarak adlandırdığımız ***pre-hearing conference***, ICC, ISTAC veya İTOTAM kurallarının her birinde bu adla düzenlenmiş müstakil ve zorunlu bir kurum değildir. Daha ziyade dava yönetiminin, duruşmaya yaklaşılırken somutlaşan özel bir aşamasıdır. İlk dava yönetiminde kurulan iskelet burada, artık olgunlaşmış dosyanın gerçek ihtiyaçlarına göre

22 Bu yaklaşımın örneklerinden biri için bkz. **ISTAC, Dava No. 2020/DA-…**, Tek Hakem: İsmail Altay, 27.11.2020 tarihli Usulî Zaman Çizelgesi; çizelgede bilirkişi incelemesi gerekip gerekmediğinin ayrıca değerlendirilmesi, bilirkişi atanması ihtimaline göre takvimin yeniden kurulması ve duruşmanın önceden planlanması öngörülmüştür. Ayrıca **TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/…-A-B-C-D**, Tek Hakem: İsmail Altay, 15.04.2021 tarihli Usulî Zaman Çizelgesi ve sonraki revizyonlar.

ayrıntılandırılır. Toplantının sonucu ise gerektiği ölçüde yazılı bir usul emrine veya ara karara bağlanır. Toplantı ile usul emri birbirine karıştırılmamalıdır. Biri tarafların da katıldığı dava yönetimi faaliyeti, diğeri bu faaliyetin sonunda hakem heyetince kurulan yazılı usul düzenidir.

Kurumsal kurallar da böyle bir usul mimarisine elverişlidir. ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 23/2, hakem heyetine taraflara danıştıktan sonra etkin dava yönetimi için uygun usul tedbirlerini alma yükümlülüğü getirirken; m. 24/1, dosyanın Sekretarya tarafından hakem heyetine iletilmesinden itibaren otuz gün içinde ilk Dava Yönetim Toplantısının (*Case Management Conference – CMC*) yapılmasını öngörür. Aynı maddenin ikinci fıkrası toplantı sırasında veya mümkün olan en kısa süre içinde usul takviminin kurulmasını, üçüncü ve dördüncü fıkraları ise taraflara danışılarak yeni usul tedbirleri alınmasını, takvimin değiştirilmesini ve gerektiğinde yeni dava yönetim toplantıları yapılmasını mümkün kılar.

İTOTAM Tahkim Kuralları m. 31–32 de benzer biçimde etkin dava yönetimini, Dava Yönetim Toplantısını ve Usulî Zaman Çizelgesini düzenler; m. 32/3, taraflara danışıldıktan sonra yeni bir dava yönetim toplantısı yapılmasına, yeni usul kararları alınmasına veya zaman çizelgesinin değiştirilmesine açıkça imkân verir. ISTAC sisteminde ise aynı mimari Görev Belgesi (m. 26) ve Usulî Zaman Çizelgesi (m. 27) üzerinden kurulur. ISTAC m. 27/1 uyarınca dilekçe tarihleri, duruşma tarihi ve gerekli görülen diğer usul işlemleri tarafların görüşleri alınarak belirlenir; m. 27/3 ise gerekli hâllerde, yine tarafların görüşü alınarak belirlenmiş tarih ve sürelerin değiştirilmesine imkân tanır [23]. Böylece iki ihtiyaç aynı anda karşılanır: duruşmanın iskeleti başlangıçta kurulur; ayrıntıları

23 ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 24; ISTAC Tahkim Kuralları m. 26–27; İTOTAM Tahkim Kuralları m. 31–32. Ayrıca bkz. ALTAY, "Altay Tahkim Teorisi", özellikle s. 311–312, 336–337. Bu çalışmada Usulî Zaman Çizelgesi ve dava yönetimi, tahkimin başlangıçtan itibaren yönetilmesi gereken omurgası olarak ele alınmıştır.

dosyanın nabzına göre biçimlenir. Özellikle tanık, taraf uzmanı ve bilirkişi delilinin yoğun olduğu uyuşmazlıklarda, Duruşma Yönetim Toplantısının tarihi veya en azından yapılacağı dönem Usulî Zaman Çizelgesine daha baştan işlenebilir. Böylece taraflar duruşma hazırlığının hangi aşamada kesinleşeceğini bilir; hakem heyeti de henüz olgunlaşmamış bir dosyayı erken verilmiş ayrıntılı kurallarla kilitlemez.

Yazarın hakemlik uygulamasında da bu iki aşamalı yöntem uzun süredir kullanılmaktadır. İlk dava yönetiminde duruşmanın ana omurgasının kurulması; dosya olgunlaştığında ise ayrıca duruşma usulünün görüşülmesi, doğrudan ve çapraz sorgu sürelerinin belirlenmesi, uzman ve bilirkişilerin dinlenme biçiminin kararlaştırılması ve gerektiğinde daha önce oluşturulmuş Usulî Zaman Çizelgesinin revize edilmesi farklı kurumsal ve ad hoc tahkimlerde tekrarlanan bir usul tercihi olarak görülmektedir[24]. İyi planlama

24 Yazarın hakemlik uygulamasında Usulî Zaman Çizelgesinin yargılamanın başlangıcında oluşturulması, dosyanın gelişimine göre revize edilmesi ve duruşma usulünün yargılamanın ilerleyen aşamasında ayrıca somutlaştırılması uzun süredir benimsenen bir dava yönetimi yöntemidir. Bu uygulamanın kurumsal tahkim örnekleri için bkz. **ISTAC, Dava No. 2020/DA-...,** Tek Hakem: İsmail Altay; **TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/...-A-B-C-D**, Tek Hakem: İsmail Altay; **TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/...**, Tek Hakem: İsmail Altay; **İTOTAM, Dava No. 2021/...-A-B**, Tek Hakem: İsmail Altay; **İTOTAM, Dava No. 2022/...** ve bağlantılı **2022/...**, Tek Hakem: İsmail Altay; **ISTAC, Dava No. 2021/DA-...**, Hakem Kurulu: Prof. Dr. S. Y. (Başkan), İsmail Altay ve Prof. Dr. M. A. Anılan dosyalarda Usulî Zaman Çizelgesinin oluşturulması ve gerektiğinde revize edilmesi, duruşma tarihinin önceden belirlenmesi, dosyanın olgunlaşmasının ardından duruşma yönetiminin ayrıca ele alınması, açılış ve kapanış konuşmaları ile doğrudan ve çapraz sorgu sürelerinin belirlenmesi ve uzman ile bilirkişilerin dinlenme yöntemlerinin önceden kararlaştırılması gibi dava yönetimi araçları kullanılmıştır. **ISTAC 2020/DA-...** sayılı dosyada 27.11.2020 tarihinde Usulî Zaman Çizelgesi oluşturulmuş, yargılamanın ilerleyen aşamasında çizelgenin revizyonu ve duruşma usulünün ayrıntılandırılması amacıyla ayrıca dava yönetimi yapılmıştır. **İTOTAM 2021/...-A-B** sayılı dosyada ise önceden belirlenen duruşma tarihi yoğun kar yağışı nedeniyle iki kez ertelenmiş ve buna bağlı olarak Usulî Zaman Çizelgesi iki kez revize edilmiştir. **ISTAC 2021/DA-...** sayılı dosyada Usulî Zaman Çizelgesi hakem kurulunca tarafların görüşleri alınarak oluşturulmuş ve sonraki usul işlemleri bu çerçevede yürütülmüştür. **İTOTAM 2022/...** sayılı dosyada taraflar, bağlantılı **2022/...** sayılı dosyayla paralel yargılama yapılabilmesi amacıyla Basit Yargılama usulünden vazgeçerek genel İTOTAM Tahkim Kurallarının uygulanması konusunda anlaşmış; 06.03.2023 tarihli Dava Yönetim Toplantısında yargılamanın bu usule göre yürütülmesi, **2022/...** sayılı dosyayla karar yazımı hariç paralel ilerlemesi ve buna uygun Usulî Zaman Çizelgesinin oluşturulması kararlaştırılmıştır. Yazarın pandemi öncesindeki

geleceği kusursuz tahmin etmek değil; gelecek tahmin edildiği gibi çıkmadığında ne yapılacağını da önceden düşünmektir.

Deliller büyük ölçüde toplandığında artık önümüzde varsayımsal değil, yaşayan bir dosya vardır. Duruşma Yönetim Toplantısında özellikle aşağıdaki hususların açıklığa kavuşturulması ve mümkün olduğunca yazılı bir usul emrine bağlanması yararlıdır:

- Tarafların açılış ve gerektiğinde kapanış konuşmaları için ayrılacak süreler,

- Tanıkların dinlenme sırası ile doğrudan, çapraz ve gerektiğinde yeniden sorgu için ayrılacak süreler,

- Duruşmada kullanılacak belgelerin, sunumların ve ortak belge dosyasının (*hearing bundle* / *exhibit list*) düzeni,

- Taraf uzmanlarının ayrı ayrı mı yoksa birlikte mi dinleneceği ve *hot-tubbing* yönteminin uygulanıp uygulanmayacağı,

- Hakem heyetince atanmış bilirkişilerin duruşmaya katılma ve sorgulanma usulü; duruşmanın tamamında veya belirli bölümlerinde hazır bulunup bulunmayacakları, tanık ve taraf uzmanlarının açıklamalarını dinleyip dinlemeyecekleri, tarafların ve taraf uzmanlarının bilirkişilere hangi usulle soru yöneltebilecekleri,

---

çeşitli ad hoc tahkim uygulamalarında da Usulî Zaman Çizelgesinin gelişen yargılama ihtiyaçlarına göre revize edildiği; ancak hakem kurulunun kendi arasındaki toplantıları ile tarafların katıldığı dava ve duruşma yönetim toplantılarının çoğunlukla fizikî olarak gerçekleştirilmesi nedeniyle otel toplantı salonu, ulaşım ve benzeri ilave organizasyon giderlerinin doğduğu görülmüştür. Pandemi sonrasındaki uygulamada ise, esas duruşmanın fizikî yapılmasının tercih edildiği dosyalarda dahi, hakem kurulunun ara karar ve usul meselelerini görüşeceği toplantıların ve tarafların katılımıyla gerçekleştirilen dava veya duruşma yönetim toplantılarının çevrim içi yapılması; aynı yönetim işlevinin daha düşük maliyet ve zaman kaybıyla yerine getirilmesine imkân sağlamıştır. Bu uygulama, çevrim içi toplantının yalnız teknik bir kolaylık değil, duruşma dışındaki usul yönetiminde tahkim ekonomisine hizmet eden işlevsel bir dava yönetimi aracı olduğunu da göstermektedir. (Yayımlanmamış ara kararlar, usulî zaman çizelgeleri ve duruşma tutanakları, yazar arşivinde.)

➢ Dosyanın niteliği gerektiriyorsa, bilirkişilerin hakem heyetinin yönetimi altında taraflara, tanıklara veya taraf uzmanlarına teknik açıklama istemek amacıyla soru yöneltebilmesinin ve duruşma sonunda sözlü teknik değerlendirme yapabilmesinin usulü,

➢ Hakem heyetinin yargılamayı aydınlatmak amacıyla taraflara, tanıklara, taraf uzmanlarına ve bilirkişilere soru yöneltmesine ilişkin esaslar,

➢ Fizikî, hibrit veya çevrim içi duruşmanın teknik esasları; özellikle uzaktan dinlenecek tanığın dış müdahaleden uzak ve serbest iradesiyle ifade vermesini sağlayacak tedbirler,

➢ İtirazların hangi usulle ileri sürüleceği ve hakem heyetince anında mı yoksa uygun görülen bir aşamada mı karara bağlanacağı,

➢ Ses ve görüntü kaydı, transkript ve duruşma tutanağının tutulma ve taraflara iletilme yöntemi.

➢ Yargılamanın veya duruşmanın gelişimi başlangıçta öngörülmeyen bir usul değişikliğini gerekli kıldığında, hakem heyetinin tarafların görüşlerini aldıktan ve eşitlik ile hukuki dinlenilme hakkını koruduktan sonra önceden belirlenen duruşma düzenini değiştirebilmesinin esasları.

Bu planlama yalnız usul ve takvim meselesi değildir; aynı zamanda yargılama maliyetinin yönetimidir. Özellikle teknik ve milletlerarası tahkimlerde bir günlük ilave duruşmanın ekonomik sonucu, salonun bir gün daha kullanılmasından ibaret kalmaz. Hakemlerin ve taraf vekillerinin zaman maliyeti; tanık, uzman ve bilirkişilerin katılım giderleri; seyahat ve konaklama, tercüme, transkript, teknik altyapı ve belge yönetimi birlikte düşünüldüğünde, görünüşte küçük bir usul tercihi yargılama giderlerinde ciddi bir artışa yol açabilir. Bu nedenle hangi tanığın gerçekten dinlenmesine ihtiyaç bulunduğu, aynı vakıa hakkında birden fazla tanığın duruşmaya ne

ölçüde katkı sağlayacağı, taraf uzmanlarının ayrı oturumlar yerine belirli teknik başlıklar altında birlikte dinlenip dinlenemeyeceği, fizikî katılımın hangi kişiler bakımından gerekli olduğu ve hangi meselenin yazılı açıklamayla yeterince aydınlatılabileceği yalnız zaman bakımından değil, tahkim ekonomisi bakımından da değerlendirilmelidir.

Ancak usul ekonomisi, usul güvencelerinden tasarruf etmek değildir. Duruşmanın maliyetli olması; karar bakımından gerekli bir tanığın dinlenmemesi, teknik bir görüşün yeterince sınanmaması veya taraflardan birinin davasını gerçek anlamda ortaya koymasına yetecek imkânın daraltılması için gerekçe oluşturamaz. Hakemin görevi, karar bakımından gerekli olanı eksiltmeden, gereksiz olanı yargılamadan çıkarmaktır. Üç günlük bir duruşmayı iki güne indirmek her zaman başarı değildir; fakat üçüncü gün ilk iki günün tekrarından ibaret olacaksa o günü yapmak da iyi tahkim değildir. Süre ve maliyet yönetiminin ölçüsü, yargılamayı mümkün olan en kısa hâle getirmek değil; gerekli usul güvencelerini koruyarak gereksiz zaman ve gider üretmemektir.

Bu bakımdan çevrim içi toplantı araçlarının tahkim uygulamasına yerleşmesi, yalnız duruşmanın biçimini değil, dava yönetiminin ekonomisini de değiştirmiştir. Pandemi öncesindeki uygulamada hakem kurulunun kendi iç toplantıları ile tarafların katıldığı dava veya duruşma yönetim toplantılarının fizikî olarak yapılması, özellikle ad hoc tahkimlerde toplantı salonu, seyahat, konaklama ve organizasyon giderlerini beraberinde getirebilmekteydi. Pandemi sonrasında ise esas duruşmanın fizikî yapılmasının tercih edildiği dosyalarda dahi, hakem kurulunun ara karar veya usul meselelerini görüşeceği toplantıların ve tarafların katılımıyla gerçekleştirilen dava veya duruşma yönetim toplantılarının çevrim içi yapılması, aynı yönetim işlevinin daha düşük maliyetle ve daha az zaman kaybıyla yerine getirilmesine imkân sağlamıştır[25]. Çevrim içi toplantı

25 Bu uygulamanın yazarın hakemlik pratiğindeki örnekleri için bkz. yukarıda dn. 21.

bu yönüyle yalnız teknolojik bir kolaylık değil; duruşma dışındaki usul yönetiminde tahkim ekonomisine hizmet eden işlevsel bir dava yönetimi aracıdır.

Burada da ölçü mutlak değildir. Hakem kurulunun yüz yüze görüşmesini gerektiren karmaşık bir mesele veya taraflarla fizikî toplantının daha sağlıklı sonuç vereceği özel bir uyuşmazlık elbette bulunabilir. Tahkim ekonomisi, her toplantıyı ekrana taşımak anlamına gelmez. Asıl olan, toplantının amacı ile kullanılacak yöntemin maliyetini ve sağlayacağı usulî faydayı birlikte değerlendirmektir. Fizikî toplantı gerçek bir katkı sağlıyorsa yapılır; aynı sonuç çevrim içi toplantıyla elde edilebiliyorsa sırf alışkanlık uğruna taraflara ek bir maliyet yüklenmez.

Dava Yönetim Toplantısında hakem heyetinin soru yöneltme yetkisinin ve gerektiğinde usul düzenini değiştirebilme imkânının baştan konuşulup karara bağlanması, sonradan ortaya çıkabilecek bir usul sorununda heyetin hareket alanını önemli ölçüde rahatlatır. Burada söz konusu olan, hakeme açık çek vermek değildir. Tam tersine, hareket alanının sınırlarını da önceden belirlemektir. ICC 2026 Kuralları da hakem heyetine, taraflara danıştıktan sonra uygun usul tedbirlerini alma ve usul takvimini değiştirme yetkisi tanımaktadır.

2.3. Çevrim İçi ve Hibrit Duruşmalar: Salon Değişir, Usul Güvenceleri Değişmez

Duruşma Yönetim Toplantısında karara bağlanması gereken meselelerden biri de, duruşmanın yapılacağı "salon"un artık her zaman dört duvardan ibaret olmamasıdır. Tarafların, vekillerin, tanıkların, uzmanların veya hakemlerin farklı şehir ve ülkelerde bulunduğu tahkimlerde çevrim içi ve hibrit duruşma, yalnız olağanüstü koşullarda başvurulan bir ikame yöntem olmaktan çıkmış; tahkim usulünün kullanılabilir araçlarından biri hâline gelmiştir. Bununla birlikte teknolojinin duruşmanın mekânını değiştirmesi, yargılamanın temel güvencelerini değiştirmez. Taraf eşitliği, huku-

ki dinlenilme hakkı, delilin güvenilirliği, gizlilik ve hakem heyetinin duruşma üzerindeki hâkimiyeti fizikî salonda hangi ağırlığı taşıyorsa ekran karşısında da aynı ağırlığı taşır[26]. Bu nedenle çevrim içi duruşmada temel soru, "duruşma ekran üzerinden yapılabilir mi?" sorusu değildir. Asıl mesele şudur: Ekranın arkasında, tarafların davalarını gerçek anlamda sunabilecekleri ve delilin güvenilir biçimde sınanabileceği bir yargılama ortamı kurulmuş mudur?

Çevrim içi duruşmanın usulü, duruşma sabahı bilgisayar açılarak kurulmaz. Kullanılacak platform, bağlantı biçimi, alternatif iletişim kanalı, belge paylaşım yöntemi, kayıt düzeni, tanık ve uzmanların dinleneceği ortam ve teknik kesinti hâlinde izlenecek yol mümkün olduğunca önceden belirlenmelidir.

Çevrim içi duruşmanın teknik altyapısı ve işleyişi de fizikî duruşma salonu gibi önceden hazırlanmalıdır. Özellikle tanık ve uzman sorgusunda ilk mesele kimlik ve ortam güvenliğidir. Uzaktan dinlenecek kişinin kimliği sorgudan önce teyit edilmeli; bulunduğu ortamın ifadenin serbestçe verilmesine elverişli olup olmadığı açıklığa kavuşturulmalıdır. Dosyanın niteliği gerektiriyorsa tanıktan kamera aracılığıyla bulunduğu mekânı göstermesi, yanında başka bir kişinin bulunmadığını teyit etmesi, önünde hangi belge ve elektronik cihazların bulunduğunu açıklaması istenebilir. Tanığın bulunduğu odayı farklı açılardan ve gerektiğinde üstten gösterecek ek bir kamera düzeni kurulması da kararlaştırılabilir. Böylece hakem heyeti, tanığın beyan sırasında dışarıdan yönlendirilip yönlendirilmediğini veya çevresindeki elektronik cihazlardan yardım alıp almadığını daha sağlıklı değerlendirebilir. Bu tedbir, somut ihtiyaçla sınırlı tutulmalı ve mahremiyet gözetilerek uygulanmalıdır (2020 IBA Delil Kuralları, m. 8/2).

---

26 Çevrim içi ve hibrit duruşmanın hukuki ve kurumsal zemini bakımından bkz. HMK m. 429; MTK m. 11/A; ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 26; ISTAC Tahkim Kuralları m. 30; İTOTAM Tahkim Kuralları m. 39–40. Hakem heyetince atanmış bilirkişinin duruşmaya katılması bakımından ayrıca HMK m. 431/2; MTK m. 12/A; ICC 2026 m. 26/3; ISTAC m. 29/3; İTOTAM m. 35/2; IBA Delil Kuralları, m. 6/6–7.

Buradaki amaç tanığı teknolojik bir gözetim altına almak değildir. Amaç, hakem heyetinin dinlediği cevabın gerçekten o kişinin kendi bilgi ve hafızasından geldiği konusunda makul güvence sağlamaktır. Fizikî duruşmada tanığın yanında bir kişinin oturup cevabı kulağına fısıldaması ne kadar sakıncalıysa, çevrim içi duruşmada ekran dışında bulunan bir kişinin mesajla cevap yönlendirmesi de aynı usul sorununu yaratır. İkinci ekran, telefon veya anlık mesajlaşma uygulamaları, eski bir tanık güvenilirliği sorununun yalnız yeni araçlarıdır.

Tanıkların birbirlerinin ifadelerini izlememeleri kararlaştırılmışsa, bu kuralın çevrim içi ortamda da fiilen uygulanması gerekir. Tanığın toplantıya hangi anda alınacağı, hangi oturumları izleyebileceği, dinlenmeden önce duruşma bağlantısına erişip erişemeyeceği ve gerektiğinde bekleme odasının nasıl kullanılacağı önceden düzenlenebilir. Ekran, tanıkların ayrılığı kuralını görünmez hâle getirmemelidir.

Belge kullanımı da çevrim içi duruşmanın başarısını doğrudan etkiler. Fizikî salonda bir belgenin hakem heyetine uzatılması birkaç saniyelik iştir. Çevrim içi duruşmada ise yanlış dosya, farklı sayfa numarası veya gecikmiş ekran paylaşımı sorgunun ritmini kolaylıkla bozabilir. Bu nedenle ortak bir elektronik belge dosyası kullanılmalı; tarafların, hakem heyetinin, tanığın ve uzmanın aynı anda aynı belge ve aynı sayfaya erişebilmesi sağlanmalıdır. Tanığa, *"C-47 numaralı belgenin 12. sayfasına bakınız."* denildiğinde herkesin aynı C-47'ye ve aynı 12. sayfaya baktığından emin olunamıyorsa, çapraz sorgunun önemli bir unsuru kaybolur. Teknoloji delile ulaşmayı kolaylaştırmalı; hangi belgenin açılacağı tartışmasını duruşmanın yeni konusu hâline getirmemelidir.

Bağlantının kesilmesi de yalnız teknik bir aksaklık olarak görülemez. Sesin birkaç saniye gecikmesi ile kritik bir çapraz sorgu sırasında tanığın sorunun yarısını duymaması aynı şey değildir. So-

runun veya cevabın önemli bölümü teknik nedenle kaybolmuşsa, ilgili bölüm yeniden alınmalıdır. Hakem heyetinin veya kullanılan sistemin neden olduğu kesinti, ilgili tarafın sorgu süresinden düşülmemelidir. Teknik arızanın usulî bedeli taraflardan birine ödetilmemelidir. Bu nedenle yedek bağlantı yöntemi, teknik sorumluların iletişim bilgileri ve hangi süreyi aşan bağlantı kesintisinde duruşmaya ara verileceği de önceden belirlenebilir. Duruşmanın kaderi modem ışığına bırakılamaz.

Bununla birlikte, her internet kesintisi veya teknik aksaklık hukuki dinlenilme hakkının ihlali ve iptal sebebi oluşturmaz. Aksaklık tarafın iddia ve savunmalarını sunmasını, tanığını dinletmesini veya karşı tarafın delillerini sınamasını fiilen engeller ve uygun usulî önlemlerle giderilemezse[27], taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme güvencelerinin ihlal edildiği ileri sürülebilir; somut olayın koşullarına göre hakem kararının iptali gündeme gelebilir (HMK m. 439/2-e ve f; MTK m. 15/A/1-f ve g).

Gizlilik ve kayıt konusu çevrim içi duruşmanın bir başka hassas alanıdır. Kimlerin toplantıya katılabileceği, bağlantı bilgilerinin kimlerle paylaşılabileceği, resmî ses veya görüntü kaydı alınıp alınmayacağı, hangi kaydın yargılama kaydı sayılacağı ve tarafların kendi cihazlarıyla ayrıca kayıt yapıp yapamayacağı açıklığa kavuşturulmalıdır. Kayıt tutulacaksa bunun kim tarafından muhafaza edileceği ve erişim koşulları da usul düzeninin parçasıdır. Tahkimde gizlilik fizikî salonda kapının kapatılmasıyla sağlanıyorsa, çevrim içi duruşmada aynı kapının yerini bağlantı ve erişim güvenliği alır.

---

27 Yazarın hakemlik uygulamasından örnek olarak bkz. **ISTAC, Dava No. 2023/DA-...**, Tek Hakem: İsmail Altay. Teknoloji kullanma deneyimi bulunmayan ve ileri yaştaki davalının kendisini avukatla temsil ettirmeyi tercih etmemesi ve dinletmek istediği tanıklarının bulunması karşısında, davacı tarafın çevrim içi duruşma talebine rağmen davalının duruşmaya ve tanık dinletme sürecine etkin biçimde katılabilmesini güvence altına almak amacıyla fizikî duruşma yapılmasına karar verilmiştir.

Hibrit duruşma ise çevrim içi duruşmadan daha ince bir **eşit**lik sorunu yaratabilir. Taraflardan veya vekillerden birinin hakem heyetiyle aynı salonda bulunduğu, diğerinin ekrandan katıldığı bir duruşmada şeklen herkes hazırdır; fakat herkes aynı yargılama ortamında bulunmayabilir. Salondaki vekil hakem heyetinin ve tanığın bütün davranışlarını doğrudan izleyebilir, söz alma anını daha kolay yakalayabilir ve belge kullanımında fizikî yakınlığın sağladığı kolaylıktan yararlanabilir. Uzaktan katılan taraf ise kameranın gösterdiği ve mikrofonun aktardığı ölçüde salondadır. Bu nedenle hibrit duruşmada eşitlik, uzaktaki tarafa bir bağlantı linki göndermekle gerçekleşmiş sayılmaz. Kamera açıları, ses düzeni, belge paylaşımı ve söz alma yöntemi; uzaktan katılan tarafın da duruşmayı fiilen takip etmesini ve hakem heyetine etkili biçimde ulaşmasını sağlamalıdır. Hakem heyetinin yalnız salondaki vekile dönerek konuşması veya salondaki bir belgenin uzaktaki tarafa gecikmeli ulaşması, küçük görünen fakat biriktiğinde gerçek usulî dezavantaja dönüşebilecek ayrıntılardır. Hibrit duruşmada eşitlik, tarafların aynı odada bulunmasıyla değil; hakem heyetine, delile ve sorguya gerçek anlamda aynı mesafeden katılabilmeleriyle korunur.

Vekil ile müvekkilin gizli iletişimi de bu düzenin parçasıdır. Fizikî duruşmada vekil ile müvekkil ara sırasında veya yazılı bir notla görüşebilir. Çevrim içi veya hibrit duruşmada da taraflara benzer bir gizli danışma imkânı tanınabilir. Buna karşılık, tanık sorgusu sırasında tanıkla gizli iletişimin yasak olduğu durumda aynı kanalın tanık bakımından kapalı tutulması gerekir.

Çevrim içi veya hibrit duruşmayı fizikî duruşmanın eksik bir kopyası olarak görmek de doğru değildir. Bazı uyuşmazlıklarda farklı ülkelerdeki uzmanların aynı oturuma katılması kolaylaşır; teknik çizimler bütün katılımcıların ekranında aynı anda büyütülebilir; belgeler hızlı biçimde yan yana getirilebilir ve duruşmanın kayıt imkânı güçlenebilir. Teknoloji yalnız risk üretmez; doğru yönetildiğinde delile teması da güçlendirebilir.

Yazarın hakemlik uygulamasında bu tür karma yöntemlerin örnekleri de bulunmaktadır. Çeşitli davalarda bazı bilirkişilerin fizikî duruşma salonunda, diğer bilirkişilerin ise çevrim içi olarak duruşmaya katılmaları ve gerektiğinde hakem heyetinin yönetimi altında tanıklardan teknik açıklama istemeleri taraf vekilleriyle birlikte kararlaştırılmıştır[28]. Buradaki önemli husus, çevrim içi katılımın son anda başvurulan bir teknik kolaylık olarak değil, duruşmanın delil sınama düzeninin önceden kararlaştırılmış bir parçası hâline getirilmiş olmasıdır.

Sonuçta fizikî, çevrim içi veya hibrit duruşma arasında soyut bir üstünlük sıralaması kurulmasına ihtiyaç yoktur. Dosyanın niteliği, tanık ve uzman delilinin ağırlığı, tarafların bulunduğu yerler, maliyet, zaman, gizlilik ve etkili katılım imkânı birlikte değerlendirilir. Duruşmanın kalitesini salonun duvarları değil, usulün sağlamlığı belirler. Salon değişebilir; hakemin tatlı otoritesi, tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı ekranda kaybolamaz.

2.4. Teknik Delilin Duruşmadaki Yönetimi: Taraf Uzmanı, Bilirkişi ve Heyet İçi İş Bölümü

Özellikle teknik uyuşmazlıklarda bilirkişinin duruşmadaki konumu tesadüfe bırakılmamalıdır. Bilirkişinin yalnız kendi raporunun tartışılacağı bölümde mi hazır bulunacağı, yoksa duruşmanın tamamını yahut teknik delillerin ele alındığı oturumları mı izleyeceği; tanık ve taraf uzmanlarının açıklamalarını dinleyip dinlemeyeceği; tarafların, taraf uzmanlarının ve hakem heyetinin bilirkişiye hangi usulle soru yönelteceği daha duruşma başlamadan belirlene-

28 Yazarın hakemlik uygulamasında bkz. **İTOTAM Dava No:2022/...** ve bağlantılı **2022/...**, Tek Hakem: İsmail Altay ve **ISTAC 2022/DA-..., 2022/DA-...,** Hakem Kurulu: Doç. Dr. P. Ç. A. (başhakem), Prof. Dr. Ş. Y., Av. İsmail Altay: Bu davalarda, bazı bilirkişilerin fizikî duruşma salonunda, diğer bilirkişilerin çevrim içi olarak duruşmaya katılmaları ve gerekli görmeleri hâlinde hakem heyetinin yönetimi altında teknik açıklama istemelerine imkân tanınması taraf vekilleriyle birlikte kararlaştırılmıştır. Anılan kurallar bilirkişinin tanığa bağımsız ve genel bir sorgu yetkisini ayrıca düzenlememekte olup, somut dosyada kullanılan yöntem hakem heyetinin usul yönetimi altında kurulmuş bir teknik delil sınama usulüdür.

bilir. Dosyanın niteliği gerektiriyorsa, tarafların görüşü alındıktan ve hakem heyetinin duruşma üzerindeki yönetimi korunarak, bilirkişinin tanık veya taraf uzmanından teknik bir hususu açıklamasını istemesine imkân tanınabilir. Bu imkân, bağımsız ve genel bir sorgu yetkisi değil; hakem heyetinin somut dosya için belirlediği, kapsamı önceden çizilmiş bir delil sınama yöntemidir[29]. HMK m. 431/2 ve MTK m. 12/A, hakem heyetince atanmış bilirkişinin duruşmaya katılması ve taraflarca sorgulanması için açık kanunî dayanak sağlamaktadır. ICC 2026 m. 26/3, ISTAC m. 29/3 ve İTOTAM m. 35/2 de aynı temel imkânı kurumsal düzeyde tanımaktadır.

Bu yöntemin, özellikle taraf uzmanı ile hakem heyetince atanmış bilirkişinin teknik değerlendirmelerinin ayrıştığı uyuşmazlıklarda önemli bir işlevi bulunmaktadır. Taraf uzmanının sunduğu teknik görüş ile bilirkişi değerlendirmesinin birbirinden bağımsız iki ayrı anlatım olarak dinlenmesi yerine, görüş ayrılığının dayandığı varsayımların, yöntemlerin ve teknik verilerin aynı duruşma içinde karşılaştırmalı olarak sınanması, hakem heyetinin uyuşmazlığı daha sağlıklı değerlendirmesine imkân verir. Böyle bir usul, bilirkişinin teknik meseleyi yalnız kendisine tevdi edilen belgelerin durağan hâli üzerinden değil; duruşmada ortaya çıkan açıklamalar, kabuller ve çelişkiler üzerinden de değerlendirmesini sağlar. Tarafların ve taraf uzmanlarının bilirkişiye soru yöneltebilmesiyle birlikte düşünüldüğünde, bilirkişinin duruşmadaki açıklamaları yazılı raporun kürsüden tekrarından çıkarak, duruşmada sınan-

---

29 HMK m. 431/2; MTK m. 12/A; ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 26/3; ISTAC Tahkim Kuralları m. 29/3; İTOTAM Tahkim Kuralları m. 35/2; IBA Delil Kuralları, özellikle m. 6/6–7. Hakem heyetinin usul yönetimi yetkisi yönünden ayrıca bkz. ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 23/2 ve ISTAC Tahkim Kuralları m. 33/1, 40/4. Yazarın hakemlik uygulamasında bkz. **İTOTAM, Dava No. 2022/...** ve bağlantılı **2022/...**, Tek Hakem: İsmail Altay, 04.01.2024 tarihli A.48 sayılı Ara Karar: bir bilirkişinin duruşma salonunda, diğer bilirkişilerin çevrim içi olarak duruşmaya katılmaları ve gerekli görmeleri hâlinde tanıklara soru yöneltmeleri taraf vekilleriyle birlikte kararlaştırılmıştır. Bu uygulama, bilirkişiye bağımsız ve genel bir sorgu yetkisi tanındığı anlamına gelmez; tanıklara yöneltilecek teknik sorular taraf vekillerinin katılımıyla somut dosyanın ihtiyaçlarına göre belirlenmiştir.

mış delil malzemesini de hesaba katan tamamlayıcı bir sözlü teknik değerlendirme niteliği kazanabilir.

Taraf uzmanlarının veya taraf uzmanı ile hakem heyetince atanmış bilirkişinin aynı teknik başlıklar altında birlikte dinlenmesi, milletlerarası tahkim uygulamasında çoğu kez hot-tubbing veya eşzamanlı uzman sorgusu olarak anılan yönteme yaklaşır. Yöntemin gerçek değeri, iki teknik kişiyi aynı masaya oturtmakta değil; aynı soruya verdikleri farklı cevapların nedenlerini aynı anda görünür kılmakta yatar. Bir uzmanın esas aldığı veri setini diğerinin neden reddettiği, iki zarar hesabının hangi varsayımda ayrıldığı veya iki jeoteknik görüşün hangi deney sonucuna farklı anlam yüklediği böyle bir sorguda çok daha berrak biçimde ortaya çıkabilir.

Ancak *hot-tubbing*, uzmanları aynı masaya oturtmanın kendiliğinden iyi sonuç verdiği bir yöntem değildir. Hakem heyetinin kontrolü zayıfladığında teknik karşılaştırma, uzmanların birbirleriyle konuştuğu ve bir süre sonra birbirlerini ikna etmeye çalıştığı serbest bir münazaraya dönüşebilir. Daha baskın kişiliğe sahip uzman tartışmanın ritmini ele geçirebilir; diğer uzman teknik görüşünü yeterince açıklayamadan savunma pozisyonuna itilebilir. Taraf uzmanının kendi uzmanlık alanından çıkarak onu görevlendiren tarafın hukuki tezlerini savunmaya başlaması da yöntemin başka bir riskidir. Bu noktadan sonra teknik delil sınanmamakta, uzman taraf vekilinin ikinci sesine dönüşmektedir. Bu nedenle karşılaştırmalı sorgunun başlıkları mümkün olduğunca önceden belirlenmeli; hangi teknik mesele üzerinde kimin önce açıklama yapacağı, diğer uzmanın ne zaman karşılık vereceği, uzmanların birbirlerine doğrudan soru yöneltip yöneltemeyeceği ve taraf vekillerinin hangi aşamada tamamlayıcı sorgu yapacağı açık tutulmalıdır. Hakem heyeti gerektiğinde tartışmayı kesip soruyu yeniden formüle etmeli, uzmanı teknik alanına döndürmeli ve yeni bir görüşün ilk kez duruşmada ortaya çıkması hâlinde karşı tarafa bunu sınayabilecek gerçek bir imkân tanımalıdır. Hot-tubbing'in amacı uzmanları

serbestçe tartıştırmak değil, görüş ayrılığının nereden doğduğunu hakem heyeti için görünür hâle getirmektir.

Tahkim yeri Denizli olan bir ad hoc tahkim davasında üyesi olduğum hakem heyeti, taraf uzmanı ile heyetçe atanmış bilirkişinin aynı teknik meseleler üzerindeki görüşlerini duruşmada karşılaştırmalı biçimde ele almış; her iki uzmanın diğerinin değerlendirme, varsayım ve metodolojisine doğrudan cevap verebilmesine imkân tanımıştır. Böylece taraf uzmanı yalnız kendi raporunun dayanaklarını açıklamakla, bilirkişi de yazılı raporunu tekrar etmekle yetinmemiş; her iki teknik yaklaşım karşı görüşün eleştirileriyle birlikte sınanmıştır. Sonuçta hakem heyetinin önüne birbirinden kopuk iki ayrı rapor değil, birbirinin dayanaklarını ve zayıf noktalarını sınamış iki teknik yaklaşım gelmiştir[30]. Uzmanların birbirleriyle doğrudan temasına izin verilmesi, açıklamalarını esasen hakem heyetine yöneltmeleri ve tartışmayı teknik meseleyle sınırlı tutmaları gereğini ortadan kaldırmaz. Aksine, eşzamanlı sorgu serbestliği arttıkça hakem heyetinin konu, sıra ve süre üzerindeki yönetimi daha belirleyici hâle gelir.

Bu noktada hakem heyetince atanmış bilirkişi ile taraf uzmanının rolleri birbirinden ayrılmalıdır. Taraf uzmanı, tarafça sunulan teknik görüşün dayanaklarını ve yöntemini açıklar; bilirkişi ise heyete teknik konularda yardımcı olur. Bilirkişi ne taraf vekilidir ne de dördüncü hakem. Teknik soruyu berraklaştırır; fakat uyuşmazlığın hukuki sonucuna karar vermez. Duruşmada yaptığı açıkla-

30 **Denizli ad hoc tahkimi, ... A.Ş. v. ... A.Ş.**, tahkim yeri: Denizli, Hakem Kurulu: A. Ç. (Başhakem), Av. İsmail Altay ve Av. A. C. S., 08.03.2023 tarihli duruşma usulüne ilişkin Ara Karar ve 07.04.2023 tarihli Duruşma Tutanağı (yayımlanmamış belgeler, yazar arşivinde). Duruşmaya hakem heyetince atanmış bilirkişi ile taraf uzmanı birlikte katılmış; uzman ve bilirkişi için doğrudan ve çapraz sorgu süreleri önceden belirlenmiştir. Nihai kararın duruşma özeti, duruşmanın yaklaşık beş saat sürdüğünü ve ses-görüntü kaydına alındığını da göstermektedir. Yargılamanın geldiği aşama ve uyuşmazlığın teknik yönden aydınlatılması ihtiyacı üzerine hakem heyeti, duruşma sırasında aldığı kararla taraf uzmanı ile heyetçe atanmış bilirkişinin aynı teknik meseleler üzerinde karşılıklı açıklama yapıp birbirlerinin varsayım, yöntem ve sonuçlarını sınamalarına imkân tanımıştır.

maların karar bakımından önem taşıdığı ölçüde kayda geçirilmesi ve taraflara bu açıklamalar hakkında görüş bildirme ve soru yöneltme imkânı tanınması, hukuki dinlenilme hakkının doğal sonucudur. Bilirkişinin tanığa veya taraf uzmanına soru yöneltmesi de kendisine tanınmış bağımsız ve genel bir sorgu yetkisi olarak değil, kapsamı önceden belirlenmiş ve hakem heyetinin yönetimi altında kullanılan bir teknik delil sınama aracı olarak görülmelidir. Bilirkişinin duruşmaya katılması ve taraflarca sorgulanmasına ilişkin kanunî ve kurumsal dayanaklar yukarıda gösterilmiştir. IBA Delil Kuralları m. 6/6 ise heyetçe atanmış bilirkişinin duruşmada hazır bulunmasını ve hakem heyeti, taraflar veya taraf uzmanlarınca bilirkişi raporu, taraf beyanları, tanık beyanı ya da taraf uzmanı raporlarında ele alınan konular hakkında sorgulanabilmesini düzenlemektedir[31]. Bilirkişinin bu daha aktif konumunun ayrıntıları aşağıda Bilirkişi Sorgulaması bölümünde ayrıca ele alınacaktır.

Teknik delilin yönetimi, uzmanların sorgulanma biçiminin yanı sıra hakem heyetinin bu süreci nasıl yürüteceğini de kapsar. Heyet hâlindeki tahkimlerde dosyanın ve duruşmanın sevk ve idaresi uygulamada çoğunlukla başhakem tarafından yürütülür. Bununla birlikte bu görev dağılımı, hakem kurulunun kendi iç işleyişini somut uyuşmazlığın ihtiyaçlarına göre düzenlemesine engel değildir. Kurulun kolektif karar yetkisi saklı kalmak kaydıyla, taraflara bildirilen usul çerçevesi ve heyetin diğer üyelerinin duruşmaya katılarak delilleri birlikte değerlendirmesi korunarak, belirli bir keşfin yürütülmesi, teknik bir oturumun yönetilmesi, tanık veya uzman sorgusunun belirli bir bölümünün sevk edilmesi yahut duruşma-

31 IBA Delil Kuralları m. 6/6; eşzamanlı uzman sorgusu bakımından ayrıca m. 8/4(f). M. 6/6, heyetçe atanmış bilirkişinin duruşmada hazır bulunmasını ve hakem heyeti, taraflar veya taraf uzmanlarınca bilirkişi raporunda, taraf beyanlarında, tanık beyanında ya da taraf uzmanı raporlarında ele alınan konular hakkında sorgulanabilmesini düzenler. M. 8/4(f), tanık ve uzmanların belirli meselelerde eşzamanlı ve birbirleriyle yüzleştirilerek sorgulanmasına imkân verir. Bilirkişinin tanık veya taraf uzmanına bizzat soru yöneltmesi ise m. 6/6'da bağımsız bir bilirkişi yetkisi olarak kurulmamıştır. Bu nedenle metinde açıklanan "teknik soru" yöntemi, tarafların görüşü alınarak ve hakem heyetinin denetimi altında somut dosyaya göre belirlenen bir usul tekniğidir.

nın fiilî yönetimi gibi özel görevler, ilgili konuda daha fazla tecrübe veya uzmanlığa sahip kurul üyesine bırakılabilir[32]. Böyle bir iş bölümü başhakemin statüsünü veya heyetin kolektif karar yapısını değiştirmez; tersine, kurul içindeki farklı meslekî birikimlerin uyuşmazlığın ihtiyacına göre daha işlevsel kullanılmasını sağlar. İyi heyet yönetimi, yetkinin yalnız kimde bulunduğunu değil, hangi görevin hangi aşamada kim tarafından daha etkili yürütüleceğini de bilmeyi gerektirir. Orkestra benzetmesini sürdürecek olursak, bazen şefin mahareti batonu hiç bırakmamasında değil, eserin belirli bir bölümünde hangi elin orkestrayı daha iyi yöneteceğini bilmesindedir.

2.5. Kontrollü Esneklik: Planın Tutsağı Olmamak

Duruşmanın önceden planlanması, hakem heyetinin yargılama sırasında ihtiyaç duyacağı hareket alanını ortadan kaldırmak anlamına da gelmez. İyi usul planlaması, yalnız yapılacak işlemleri değil, beklenmeyen bir usul sorunu ortaya çıktığında nasıl hareket edileceğini de düşünür. Bu nedenle Dava Yönetim Toplantısında veya sonraki Duruşma Yönetim Toplantısında hakem heyetinin taraflara, tanıklara, taraf uzmanlarına ve bilirkişilere gerekli gördüğü soruları yöneltebileceğinin; dosyanın gelişimi başlangıçta öngörülmeyen bir değişikliği gerekli kıldığında ise tarafların görüşleri alındıktan, tarafların usul anlaşmasına riayet edildikten ve eşitlik ile hukuki dinlenilme hakkı korunduktan sonra Usulî Zaman Çizelgesi veya duruşma düzeninde gerekli değişikliklerin yapılabileceğinin açıklığa kavuşturulması yararlıdır.

Burada söz konusu olan hakeme açık çek vermek değildir. Tam tersine, hareket alanının sınırlarını baştan görünür kılmaktır. Tanığın beklenmedik bir cevabı, uzmanların ilk kez duruşmada be-

32 Aynı tahkim dosyası için bkz. yukarıda dn. 28. Ayrıca 07.04.2023 tarihli Duruşma Tutanağı, hakem heyetinin duruşmanın fiilî sevk ve idaresini görev paylaşımı yoluyla bir kurul üyesine bıraktığını göstermektedir. Bu görev dağılımında ilgili meslekî birikim ve tahkim/duruşma yönetimi deneyimi dikkate alınmış; heyetin kolektif karar yetkisi korunmuştur (yayımlanmamış duruşma tutanağı, yazar arşivinde).

lirginleşen ayrışması veya teknik delilin öngörülmeyen bir noktaya yönelmesi karşısında hakem heyeti kendi usul kararının tutsağı hâline gelmemelidir. Buna karşılık, yaptığı değişikliğin nedenini ve taraflar arasındaki dengeyi nasıl koruduğunu da gösterebilmelidir. Dosya canlıdır; onu yöneten usulün de gerektiğinde nefes alacak bir payı bulunmalıdır.

Bu yaklaşımın uygulamamızdaki örneklerinden biri TBB Tahkim Merkezi 2021/7 sayılı dosyadır. Duruşmada taraflardan birinin imzaya itirazını sürdürmesine rağmen önceden öngörülen uzmanı getirmemesi üzerine, tarafların onayıyla bir adlî tıp uzmanı telefonla aranarak telekonferans yoluyla duruşmaya dâhil edilmiş; uyuşmazlık ve inceleme konusu kendisine açıklanmış ve bilirkişi raporu hazırlaması kararlaştırılmıştır. Rapor daha sonra taraflara tebliğ edilmiş ve görüş bildirmeleri için eşit süre tanınmıştır. Bilirkişi raporunun hazırlanmasındaki gecikme üzerine Usulî Zaman Çizelgesi de tarafların eşit biçimde hukuki dinlenilme hakkından yararlanabilmeleri amacıyla yeniden düzenlenmiştir[33]. Burada usul planı çöpe atılmamış; plan, dosyanın ortaya çıkardığı yeni ihtiyacı karşılayacak biçimde işletilmiştir. Esneklik plansızlık değildir. Kural uygulanır; fakat kuralın kendisi amaç hâline getirilmez.

Bu hazırlığın değeri yalnız verimlilik veya organizasyon kolaylığı da değildir. Tarafın hangi usul içinde sorgu yapacağını, ne kadar süreye sahip olduğunu, hangi belgenin nasıl kullanılacağını, bilirkişi ve uzmanlarla nasıl temas kurulacağını ve itiraz mekanizmasının ne şekilde işleyeceğini önceden bilmesi, hukuki dinlenilme hakkını soyut bir ilkeden kullanılabilir bir usul hakkına dönüştürür. Taraf-

33 **TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/...,** Tek Hakem: İsmail Altay, 25.05.2021 tarihli Duruşma Tutanağı, D.3: imza incelemesi ihtiyacının duruşmada belirginleşmesi üzerine tarafların onayıyla Adlî Tıp Uzmanı Prof. Dr. N. A. telefonla aranmış ve telekonferans yoluyla duruşmaya dâhil edilmiş, bilirkişinin istemine uygun imza örnekleri alınmış ve bilirkişi raporu verildiğinde taraflara yedi günlük cevap süresi tanınmasına karar verilmiştir. 30.06.2021 tarihli A.11 sayılı Ara Kararla, bilirkişi raporunun hazırlanmasındaki gecikme nedeniyle Usulî Zaman Çizelgesi, tarafların eşit biçimde hukuki dinlenilme hakkından yararlanabilmeleri amacıyla revize edilmiştir.

lar duruşmanın bütün sonucunu elbette önceden bilemezler; fakat hangi usul içinde mücadele edeceklerini bilmelidirler.

Aynı ölçü süre yönetiminde de geçerlidir. Taraflara başlangıçta aynı sürenin verilmesi çoğu dosyada güvenli ve öngörülebilir bir yöntemdir. Ancak hakem heyetinin kendi soruları taraflardan birine ayrılmış sürenin önemli bölümünü tüketmişse, bir tanığın beklenmedik açıklaması yeni bir sorgu alanı açmışsa veya teknik meselenin aydınlatılması başlangıçta öngörülenden daha fazla zaman gerektiriyorsa, salt kronometre eşitliği usulî eşitliği sağlamaya yetmeyebilir. Yazarın hakemlik uygulamasında da açılış, tanık ve uzman sorguları için sürelerin baştan belirlenmesine karşılık, eşitlik, hakkaniyet ve hukuki dinlenilme hakkının gerektirdiği hâllerde bu sürelerin uzatılabileceğinin veya duruşmanın sırasının değiştirilebileceğinin daha usul emrinde açıkça kararlaştırıldığı örnekler bulunmaktadır[34]. Başlangıçta aynı dakika sayısını vermek kolaydır; asıl mesele duruşmanın sonunda her iki tarafın da davasını gerçekten ortaya koyabilmiş olmasıdır.

Nitekim Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin E. 2023/1614, K. 2023/2915 sayılı kararında; hakemin taraflara tahkim yargılaması boyunca iddia, savunma ve itirazlarını eşit biçimde ileri sürme imkânı tanıması, tarafların katılımıyla belirlenen zaman çizelgesine göre hareket edilmesi ve dilekçe aşamasının bu takvim içinde yürütülmesi, tahkim usulünün hukuka uygunluğu değerlendirilirken birlikte dikkate alınmıştır. Kararın burada taşıdığı önem, zaman çizelgesini değişmez bir hukuk kuralına dönüştürmesinde değil; tarafların bildiği ve katılımıyla şekillenen usul düzeninin dengeli ve öngörülebilir biçimde uygulanmasını yargılamanın usulî sağlamlı-

34 Bkz. **TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/…**, Tek Hakem: İsmail Altay, A.5.2–A.5.9: açılış, tanık ve uzman sorguları ile kapanış süreleri önceden belirlenmiş; hakemin gerektiğinde eşitlik ve hukuki dinlenilme hakkı korunarak süreleri uzatabileceği ve duruşmanın her safhasında sıralama ile süreleri hakkaniyet çerçevesinde değiştirebileceği karara bağlanmıştır. Aynı yönde **TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/…-A-B-C-D**, Tek Hakem: İsmail Altay, A.51.

ğının göstergelerinden biri olarak kabul etmesindedir. Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin İTOTAM yargılamasına ilişkin başka bir kararında da, tarafların imzaladığı zaman çizelgesinde ayrıca öngörülen esas dava dilekçesi süresine uyulmaması üzerine yargılamaya son verilmesi, somut olayın koşullarında hukuki dinlenilme hakkına aykırı bulunmamıştır[35].

Önceden belirlenen düzen de hakemin elini bağlayan bir pranga değildir. Duruşmada bir tanığın beklenmedik açıklaması, uzmanların ilk kez orada ortaya çıkan teknik ayrışması veya dosyanın başlangıçta öngörülmeyen bir noktaya yoğunlaşması; sürelerin, sorgu yönteminin, hatta dinleme sırasının değiştirilmesini gerektirebilir. Önemli olan, değişikliğin dosyanın gerçek ihtiyacından doğması, tarafların görüşlerinin alınması ve usulî dengenin korunmasıdır. Usul planlamasının mahareti, her şeyi aylar öncesinden bilmekte değil; bilinmeyen ortaya çıktığında ne yapılacağını da önceden düşünmüş olmaktadır.

Makalemizin kurgusal uyuşmazlığı üzerinden bunu somutlaştıralım. İnşaat A.Ş. ile Yatırım Holding arasındaki uyuşmazlığın başlangıcındaki dava yönetimi aşamasında, tanık ve uzman deliline başvurulacağı öngörülmüş; üç günlük bir duruşma için geçici bir zaman aralığı belirlenmiş ve deliller büyük ölçüde tamamlandıktan sonra ayrıca Duruşma Yönetim Toplantısı yapılacağı Usulî Zaman Çizelgesine işlenmiş olsun. Hakem heyeti bu aşamada doğrudan ve çapraz sorguya imkân verileceğini, uzmanların gerektiğinde birlikte dinlenebileceğini ve teknik uyuşmazlığın gelişimine göre hakem heyetince bilirkişi atanabileceğini ana ilke olarak belirler; fa-

35 **Yargıtay 6. HD, E. 2023/1614, K. 2023/2915, 21.09.2023.** Kararda, taraflara tahkim yargılaması süresince eşit biçimde iddia, savunma ve itirazlarını ileri sürme imkânı tanınması ile tarafların katılımıyla belirlenen zaman çizelgesine göre işlem yapılması, tahkim usulünün hukuka uygun yürütülüp yürütülmediğinin değerlendirilmesinde birlikte dikkate alınmıştır. Ayrıca bkz. **Yargıtay 6. HD, E. 2023/3182, K. 2023/3016, 27.09.2023.** Daire, tarafların imzaladığı usulî zaman çizelgesinde ayrıca belirlenen esas dava dilekçesi süresine uyulmaması üzerine tahkim yargılamasına son verilmesini somut olayda hukuka uygun bulmuş; tahkim başvuru dilekçesi ile esas dava dilekçesini ayrı usul işlemleri olarak değerlendirmiştir.

kat hangi tanığın kaç dakika dinleneceğini veya teknik tartışmanın hangi başlıklarda yoğunlaşacağını henüz kesinleştirmez. Belge ibrazı tamamlanıp tanık beyanları ve jeoteknik uzman raporları dosyaya girdikten sonra yapılan Duruşma Yönetim Toplantısında ise tablo artık farklıdır. Tarafların hangi vakıalarda gerçekten ayrıştığı, hangi tanıkların sonucu etkileyebilecek bilgiye sahip olduğu ve uzmanların hangi veri veya varsayım üzerinde çatıştığı görülmektedir. Hakem heyeti bu kez tanık sırasını, sorgu sürelerini, uzmanların hangi teknik başlıklarda birlikte dinleneceğini ve bilirkişinin duruşmanın hangi bölümlerinde hazır bulunacağını tarafların görüşlerini alarak belirleyebilir. Artık duruşma yönetimi varsayımlar üzerinden değil, dosyanın nabzına göre kurulmaktadır.

Duruşma günü İnşaat A.Ş. vekilinin bir tanığın çapraz sorgusu için kendisine ayrılan süreyi tükettiğini düşünelim. Aynı meselelerin farklı cümlelerle tekrar edildiği görülüyorsa baş hakem sorguyu sınırlayabilir. Fakat sürenin sonunda henüz sorulmamış ve uyuşmazlığın sonucu bakımından gerçekten belirleyici bir husus bulunduğu ileri sürülüyorsa, hakemin kronometreyi hukukun önüne koyması da gerekmez:

> *"Sayın vekil, tarafınıza ayrılan süre dolmuştur. Henüz sorulmadığını düşündüğünüz ve uyuşmazlığın sonucu bakımından belirleyici bir husus varsa belirtiniz; heyet sınırlı ek süre gerekip gerekmediğini değerlendirecektir."*

Böyle bir müdahale ne keyfî bir kesintidir ne de sürenin anlamsızlaşmasına izin verir. Kural uygulanır; fakat kuralın kendisi amaç hâline getirilmez. Dosya gerçekten gerektiriyorsa hakem esner; niçin esnediğini bilir ve gerektiğinde bunun hesabını da verir. Tatlı otoritenin sınandığı yer de burasıdır. Hakem önce ölçüsünü koyar, sonra o ölçüyü korur; fakat önündeki dosyayı cetvele uydurmak için kesip biçmez. Marangoz önce ölçmüşse, duruşma günü testereye daha az ihtiyaç kalır.

3. Hakem Heyetinin Açılış Konuşması

Duruşmanın tonu ilk dakikalarda belirlenir. Taraflar aylar önce Dava Yönetim Toplantısına katılmış, Usulî Zaman Çizelgesinin oluşturulmasına görüş ve önerileriyle katkıda bulunmuş; daha sonra Duruşma Yönetim Toplantısında tanıkların, uzmanların ve bilirkişilerin hangi sıra ve yöntemle dinleneceğini, sorgu sürelerini ve duruşmanın diğer usul esaslarını birlikte ele almış olabilirler. Ne var ki kâğıt üzerinde kurulmuş usul ile duruşma salonunda yaşayan usul aynı şey değildir. Açılış konuşması, daha önce çizilmiş bu usul mimarisinin fiilen işlemeye başladığı ilk andır.

Bu nedenle hakem heyetinin açılış konuşması törensel bir "hoş geldiniz" konuşmasından ibaret değildir; fakat duruşmanın başında yeni baştan usul kurulan bir aşama da değildir. Duruşmanın ana çerçevesi daha önce kurulmuş olmalıdır. Açılış konuşmasının işlevi, kararlaştırılmış usulü taraflara kısaca hatırlatmak, o günün fiilî akışını berraklaştırmak ve özellikle duruşmanın canlı seyri içinde ortaya çıkabilecek usul sorunlarının hangi yöntemle çözüleceğini baştan görünür hâle getirmektir.

Bu anlayışın normatif zemini, önceki bölümde ele alınan usul yönetimi yetkisi ile taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının birlikte okunmasında bulunur. HMK m. 424 ve MTK m. 8/A hakem heyetinin usulü yürütme alanını; HMK m. 423 ve MTK m. 8/B ise bu yetkinin aşamayacağı eşitlik ve hukuki dinlenilme sınırını çizer. ICC, ISTAC ve İTOTAM kuralları da farklı düzenlemelerle hakem heyetine duruşmanın yürütülmesi, delillerin dinlenmesi ve gerekli usul tedbirlerinin alınması konusunda geniş bir yönetim alanı tanımaktadır[36]. Açılış konuşması bu yetkinin kaynağı değildir; daha

36 HMK m. 423–424; MTK m. 8/A–B; ICC 2026 Tahkim Kuralları, özellikle m. 23–24 ve 26–27; ISTAC Tahkim Kuralları, özellikle m. 19–20, 27, 29–30; İTOTAM Tahkim Kuralları, özellikle m. 25–26, 31–32, 34–35 ve 40. Duruşmanın ana usul çerçevesinin önceden belirlenmesi, tarafların görüşlerinin alınması ve gerektiğinde bu düzenin revize edilmesi bakımından ayrıca bkz. yukarıda §2.

önce kurulmuş usul düzeninin duruşma salonundaki ilk görünür uygulamasıdır.

Burada dört ihtiyaç birlikte gözetilmelidir: öngörülebilirlik, disiplin, eşitlik ve gerektiğinde kontrollü esneklik. Taraf, ne kadar süreye sahip olduğunu, itirazını kime ve nasıl yönelteceğini, süresi yetmediğinde ne yapacağını, yazılı tanık beyanını aşan yeni bir olguyla karşılaşılırsa hangi yolun izleneceğini, daha önce dinlenmiş bir tanığın hangi şartlarla yeniden çağrılabileceğini veya teknik tartışmanın gelişimine göre uzmanlarla bilirkişilerin birlikte sorgulanıp sorgulanamayacağını bilmelidir. Hakem heyeti de daha duruşmanın ilk dakikasında kendi usul kararının tutsağı hâline gelmemelidir. Öngörülebilirlik, değişmezlik değildir; gerektiğinde yapılacak değişikliğin usulünün de öngörülebilir olmasıdır.

Açılış konuşmasının tek ve zorunlu bir formu yoktur. Her hakemin duruşma yönetme tarzı, her heyetin çalışma yöntemi ve her dosyanın ihtiyacı farklı olabilir. Aşağıda önerilen model, bütün hakemlerin uygulaması gereken bir standart metin olarak değil, yazarın kendi hakemlik uygulamasında benimsediği ve özellikle tanık, uzman ve bilirkişi delilinin yoğun olduğu tahkim duruşmaları bakımından yararlı bulduğu bir yöntem olarak değerlendirilmelidir[37]. Bir hakem birkaç cümleyle yetinebilir; bir diğeri daha ayrıntılı bir açılışı tercih edebilir. Tek hakemli bir tahkim ile üç kişilik kurulun, yalnız hukuk tartışmasının yapılacağı bir dosya ile on tanık ve birkaç uzmanın dinleneceği teknik bir uyuşmazlığın aynı açılış konuşmasına ihtiyacı yoktur. Burada önemli olan kelimelerin aynılığı değil, arkasındaki usul mantığıdır.

---

37 Burada yer verilen açılış konuşması bağlayıcı veya kurumsal bir standart metin olmayıp, yazarın hakemlik uygulamasında benimsediği duruşma yönetimi anlayışından hareketle oluşturulmuş bir örnektir. Yazarın farklı kurumsal ve ad hoc tahkimlerde; duruşma öncesinde sorgu sırası ve sürelerinin belirlenmesi, hakem soruları nedeniyle gerektiğinde sürelerin dengelenmesi, Usulî Zaman Çizelgesinin gelişmelere göre revize edilmesi, tanık, taraf uzmanı ve bilirkişilerin dinlenme biçiminin ayrıca düzenlenmesi ve teknik delilin gerektiğinde karşılaştırmalı biçimde sorgulanmasına ilişkin uygulamaları için bkz. yukarıda dn. 17, 19, 21 ve 24–30.

İyi bir açılış konuşmasının uzun olması gerekmez. Hakem heyetinin dosyanın tarihçesini taraflara yeniden anlatması, dilekçelerde yazılanları özetlemesi veya henüz taraflar konuşmadan uyuşmazlığın esası hakkında ne düşündüğünü belli etmesi yarardan çok zarar getirir. Taraflar dosyalarını bilir; hakemden bekledikleri, hangi oyunun oynandığını yeniden anlatması değil, oyunun o gün hangi kurallarla oynanacağını açık tutmasıdır. Üstelik hakemin dosyanın esasına veya taraf anlatılarına ilişkin bir hususu atlaması, sehven eksik yahut yanlış ifade etmesi, tarafların zihninde hakem heyetinin uyuşmazlığı farklı değerlendirdiği veya belirli bir vakıaya özel önem atfettiği yönünde gereksiz senaryolar doğurabilir. Açılış konuşmasının görevi tarafların dava teorisini yeniden kurmak değil; duruşmanın usulünü berraklaştırmaktır.

O hâlde açılış konuşmasında anlatılacak olan, dosyanın ne hakkında olduğu değil, o gün nasıl dinleneceğidir. Bunun için her usul ayrıntısının yeniden okunmasına da gerek yoktur. Taraflar Usulî Zaman Çizelgesini ve Duruşma Yönetim Toplantısında alınan kararları zaten bilmektedir. Başhakem veya tek hakem, duruşmanın düzenli işlemesi bakımından önem taşıyan birkaç temel kuralı hatırlatmalı; özellikle yanlış anlaşılması, unutulması veya duruşmanın sıcaklığı içinde tartışma doğurması muhtemel noktaları öne çıkarmalıdır.

Bunların başında sorgu ve itiraz yöntemi gelir. Taraf vekilinin itirazını karşı vekile yöneltmesi, karşı tarafın doğrudan cevap vermesi ve birkaç saniye içinde usul tartışmasının vekiller arasındaki polemiğe dönüşmesi duruşmanın ritmini bozar. Duruşmada taraflar birbirlerini değil, hakem heyetini ikna etmektedir. Bu nedenle usul veya sorgu itirazı karşı tarafa değil, başhakeme veya tek hakeme hitaben; kısa, açık ve gerekçeli biçimde yapılmalıdır. Karşı taraf da kendi kendine cevap vermemeli, hakem heyeti söz verdiğinde görüşünü açıklamalıdır. Hakem heyeti itirazı hemen karara bağlayabileceği gibi, uyuşmazlığın ve itirazın niteliğine göre değerlendir-

mesini sonraya bırakabilir veya beyanı kayda alarak ona verilecek ispat değerini karar aşamasında tartabilir. Önemli olan, tarafların hangi yöntemin uygulandığını bilmeleri ve benzer durumlarda aynı usul disiplininin korunmasıdır.

Aynı açıklık süre yönetiminde de gerekir. Duruşma Yönetim Toplantısında kararlaştırılan süreler kural olarak uygulanmalıdır; aksi hâlde önceden yapılan planlamanın anlamı kalmaz. Bununla birlikte süre dolduğu anda mikrofonu kapatmak da eşitliğin zorunlu sonucu değildir. Taraf ek süreye ihtiyaç duyuyorsa bunu gerekçelendirmelidir. "Sorularımız bitmedi" tek başına bir gerekçe değildir. Hangi hususun henüz ele alınmadığı, bunun uyuşmazlığın çözümünde neden önem taşıdığı, niçin ayrılan süre içinde tamamlanamadığı ve yaklaşık ne kadar ek süre istendiği açıklanmalıdır. Hakem heyeti de talebi, sorgunun o ana kadarki seyri, gereksiz tekrar bulunup bulunmadığı, yeni ortaya çıkan hususlar, kendi sorularının tarafın süresinden tükettiği zaman ve taraflar arasındaki usulî dengeyi gözeterek değerlendirmelidir. Böylece süre disiplin altında kalır; fakat kronometre hukukun önüne geçmez.

Hakem heyetinin kendi soruları da bu hesabın dışına çıkarılamaz. Heyet, duruşmanın her aşamasında taraflara, tanıklara, uzmanlara ve bilirkişilere soru yöneltebilir. Ancak hakemin uzun süren soruları taraflardan birinin sorgu süresinin önemli bölümünü tüketmiş veya yeni bir sorgu alanı açmışsa, o tarafa "süreniz doldu" denilerek kapının kapatılması şeklen eşit, gerçekte dengesiz bir sonuç yaratabilir. Gerektiğinde süre buna göre tamamlanmalıdır. Duruşma yönetiminde kronometre hakemin yardımcısıdır; efendisi değil.

Duruşmanın gelişimi daha önce dinlenmiş bir tanığın, taraf uzmanının veya hakem heyetince atanmış bilirkişinin yeniden dinlenmesini de gerekli kılabilir. Sonradan ortaya çıkan bir belge, başka bir tanığın beklenmedik cevabı veya teknik tartışmanın yeni bir

noktaya evrilmesi, daha önce tamamlanmış görünen bir sorguya yeniden dönülmesini haklı kılabilir. Hakem heyeti böyle bir gerekliliği kendiliğinden değerlendirebileceği gibi, taraflardan biri de kimi, hangi konuda ve hangi yeni gelişme nedeniyle yeniden dinletmek istediğini somut biçimde açıklayarak talepte bulunabilir. Yeniden dinleme otomatik bir hak değildir; fakat kategorik olarak kapalı bir yol da değildir. Hakem heyeti yeni gelişmenin önemini, ilk sorgunun kapsamını, tekrar dinlemenin uyuşmazlığın aydınlatılmasına sağlayacağı katkıyı ve karşı tarafın hukuki dinlenilme hakkını birlikte değerlendirerek karar vermelidir. Yeni ihtiyaç varsa yeniden sorgu yapılabilir; yalnız aynı soruların başka kelimelerle tekrarından ibaretse yapılmayabilir.

Yazılı tanık beyanları bakımından da Duruşma Yönetim Toplantısında belirlenen yöntemin açılışta hatırlatılması yararlıdır. Eğer yazılı beyanın doğrudan sorgunun çerçevesini oluşturacağı kararlaştırılmışsa bu kural geçerlidir. Ancak tanığın duruşmada yazılı beyanında yer almayan bir açıklamada bulunması hâlinde mesele yalnızca "beyan dışına çıktı" denilerek çözülemez. Önce bunun yazılı beyanda bulunan bir vakıanın doğal açıklaması mı, yoksa uyuşmazlığa gerçekten yeni bir olgu mu kattığı değerlendirilmelidir. Yeni olgu önemliyse karşı tarafa bu hususu etkili biçimde çapraz sorgulama imkânı verilmeli; gerekiyorsa ek sorgu, başka bir tanığın yeniden dinlenmesi, karşı delil veya sınırlı ek beyan gibi araçlarla usulî denge kurulmalıdır. Yazılı tanık beyanı tanığın hafızasını mühürleyen bir kutu değildir; fakat duruşmada sürpriz bir dava teorisi üretmenin gizli kapısı da olamaz.

Teknik uyuşmazlıklarda benzer bir ihtiyat uzmanlar ve bilirkişiler bakımından gerekir. Duruşma Yönetim Toplantısında taraf uzmanlarının ayrı ayrı veya birlikte sorgulanmasına, hot-tubbing uygulanmasına yahut hakem heyetince atanmış bilirkişinin duruşmanın belirli bölümünde hazır bulunmasına karar verilmiş olabilir. Bu kararlar duruşmanın başlangıç düzenini oluşturur. Ancak

teknik tartışma beklenenden farklı gelişebilir. Uzmanların gerçek ayrışma noktası ilk kez duruşmada ortaya çıkabilir; ayrı ayrı dinlenmeleri hâlinde cevaplandırılamayacak bir teknik mesele, görüşlerin doğrudan karşılaştırılmasını gerektirebilir. Böyle bir durumda hakem heyeti, tarafların görüşlerini aldıktan sonra, daha önce kararlaştırılan yöntemi değiştirerek uzmanların birbirleriyle veya bilirkişiyle birlikte belirli teknik başlıklar altında karşılaştırmalı biçimde dinlenmesine karar verebilmelidir. Bunun tersi de mümkündür. Birlikte sorgulama öngörülmüşken tartışmanın yapısı ayrı sorgulamayı gerektiriyorsa yöntem buna göre değiştirilebilir. Uzmanların veya bilirkişilerin birbirlerine soru yöneltmeleri ise başıboş bir teknik tartışmaya dönüşmemeli; konu, sıra ve yöntem hakem heyetinin kontrolünde kalmalıdır.

Aynı yaklaşım duruşmada ilk kez kullanılmak istenen belge veya görseller için de geçerlidir. Daha önce sunulmayan bir belgeye dayanılması talep ediliyorsa, belgenin neden önce sunulmadığı ve duruşmanın o aşamasında kullanılmasının niçin gerekli olduğu açıklanmalıdır. Hakem heyeti belgenin önemini, gecikmenin nedenini ve karşı tarafın inceleme ile cevap imkânını birlikte değerlendirir. Açılış konuşmasında bu ihtimalin hatırlatılması, duruşma sırasında bir belgenin ekrana aniden yansıtılmasıyla başlayabilecek gereksiz bir usul tartışmasını daha doğmadan önleyebilir.

Bütün bu ihtimallerin açılış konuşmasında ayrıntılı bir usul dersi hâlinde anlatılması elbette gerekmez. Amaç, her ihtimali önceden çözmek değil, sorun çıktığında hangi yöntemin izleneceğini birkaç cümleyle görünür kılmaktır. Duruşma Yönetim Toplantısında alınan kararlar başlangıç noktasıdır; duruşmanın gerçek gelişimi değişiklik gerektirirse tarafların görüşleri alınır, usulî denge korunur ve hakem heyeti gerekçeli biçimde gerekli düzenlemeyi yapar. Önceki bölümde sözünü ettiğimiz kontrollü esnekliğin duruşmanın ilk dakikalarındaki karşılığı budur.

Yazarın uygulamasında, dosyanın özelliklerine göre kısaltılıp genişletilmek üzere, açılış konuşması örneğin şu şekilde kurulabilir:

"Sayın taraflar ve değerli vekiller, duruşmayı açıyorum. Daha önce verilen usul emirleri, Usulî Zaman Çizelgesi ve Duruşma Yönetim Toplantısında belirlenen esaslar doğrultusunda duruşmamızı yürüteceğiz. Tarafların açılış konuşmaları için kırk beşer dakika ayrılmıştır. Tanıklar, taraf uzmanları ve hakem heyetince atanmış bilirkişiler daha önce belirlenen sıra ve yöntemle dinlenecek; doğrudan ve çapraz sorgu süreleri kararlaştırılan esaslara göre uygulanacaktır.

Duruşmanın herhangi bir aşamasında yapılacak usul ve sorgu itirazlarının karşı tarafa değil, Başhakeme hitaben, kısa, açık ve gerekçeli biçimde ileri sürülmesini rica ediyorum. Soru cevaplanmadan önce karara bağlanması gereken bir itiraz varsa, mümkün olduğunca tanık cevap vermeden yapılmalıdır. Karşı taraf, Heyet tarafından söz verilmedikçe itiraza doğrudan cevap vermeyecektir. Tarafların ve vekillerin birbirlerinin sözünü kesmemelerini, birbirleriyle tartışmaya veya polemiğe girmemelerini ve bütün itiraz, açıklama ve usul taleplerini Heyete yöneltmelerini özellikle rica ediyorum. Heyet gerekli gördüğünde karşı tarafın görüşünü aldıktan sonra itirazı derhâl karara bağlayabileceği gibi, niteliğine göre değerlendirmesini sonraki bir aşamaya da bırakabilir.

Taraflara ayrılan sorgu süreleri esas itibarıyla uygulanacaktır. Sürenin dolmasına yaklaşılması hâlinde ilgili tarafa hatırlatma yapılacaktır. Ek süre talep eden tarafın, mümkünse süresi dolmadan talebini Başhakeme yöneltmesi ve hangi hususun henüz ele alınmadığını, bunun uyuşmazlığın çözümü bakımından neden önemli olduğunu ve yaklaşık ne kadar ek süre istediğini açıklaması gerekir. Heyet;

sorgunun o ana kadarki seyri, tekrar bulunup bulunmadığı, yeni ortaya çıkan hususlar ve taraflar arasındaki usulî dengeyi gözeterek karar verecektir.

Heyet üyeleri duruşmanın her aşamasında taraflara, tanıklara, uzmanlara ve bilirkişilere soru yöneltebilir. Heyetin soruları nedeniyle taraflardan birine ayrılan sürenin anlamlı bir bölümü kullanılmışsa veya bu sorular yeni bir sorgu alanı açmışsa gerekli süre dengelemesi yapılacaktır.

Duruşmanın gelişimi daha önce dinlenmiş bir tanığın, taraf uzmanının veya bilirkişinin yeniden dinlenmesini gerekli kılabilir. Heyet gerekli gördüğünde bu kişileri tekrar çağırarak soru yöneltebilir. Taraflardan biri de yeniden dinlenmesini istediği kişiyi, sorgulanmasını istediği hususu ve bunun hangi yeni gelişme nedeniyle gerekli hâle geldiğini açıklayarak talepte bulunabilir. Talep, uyuşmazlığın aydınlatılmasına sağlayacağı katkı ve karşı tarafın hukuki dinlenilme hakkı gözetilerek Heyetçe değerlendirilecektir.

Yazılı tanık beyanlarının duruşmadaki kapsamına ilişkin olarak Duruşma Yönetim Toplantısında belirlenen yöntem uygulanacaktır. Bununla birlikte sorgu sırasında yazılı beyanda yer almayan bir hususun ortaya çıkması hâlinde Heyet, bunun mevcut beyanın açıklanması mı yoksa uyuşmazlık bakımından yeni bir olgu mu olduğunu değerlendirecektir. Yeni olgunun önem taşıması hâlinde karşı tarafa yeterli çapraz sorgu ve gerektiğinde ek usul imkânı sağlanacaktır.

Taraf uzmanları ile hakem heyetince atanmış bilirkişilerin ayrı veya birlikte sorgulanmasına ilişkin olarak da daha önce belirlenen yöntem esas alınacaktır. Ancak duruşmada ortaya çıkan teknik ayrışma farklı bir sorgulama yöntemini gerekli kılarsa, Heyet tarafların görüşlerini aldıktan

sonra uzmanların birbirleriyle veya bilirkişiyle birlikte belirli teknik başlıklar bakımından karşılaştırmalı biçimde dinlenmesine karar verebilir. Aynı şekilde önceden birlikte dinlenmeleri öngörülmüşken gelişmeler ayrı sorgulamayı gerekli kılarsa yöntem değiştirilebilir. Uzmanların ve bilirkişilerin birbirlerine soru yöneltmeleri ancak Heyetin belirlediği konu, sıra ve usul içinde gerçekleşecektir.

Duruşmada daha önce sunulmamış bir belge veya görselin kullanılması talep edilirse, bunun neden daha önce sunulmadığının ve bu aşamada kullanılmasının neden gerekli olduğunun açıklanmasını bekliyoruz. Heyet, karşı tarafın inceleme ve cevap imkânını da gözeterek talep hakkında karar verecektir.

Tanıkların birbirlerinin ifadelerini izleyip izleyemeyecekleri, çevrim içi katılım, ses ve görüntü kaydı ile duruşma tutanağı bakımından daha önce kararlaştırılan usul uygulanacaktır. Teknik kesinti, dış müdahale veya tanığın serbest biçimde ifade verdiği konusunda tereddüt doğması hâlinde Heyet gerekli tedbiri alacak ve gerektiğinde sorguya ara verecektir.

Sorgulanan kişilerden sorulan soruya doğrudan ve mümkün olduğunca açık cevap vermelerini bekliyoruz. Cevabın gereksiz biçimde uzaması, mükerrer hâle gelmesi veya sorgunun uyuşmazlıktan uzaklaşması hâlinde Heyet müdahale edecektir.

Duruşmanın gelişimi önceden öngörülmeyen bir usul değişikliğini gerekli kılarsa tarafların görüşleri alınacak, eşitlik ve hukuki dinlenilme hakkı korunarak gerekli düzenleme Heyetçe yapılacaktır. Daha önce belirlenen duruşma usulüne ilişkin bu aşamada tarafların açıklamak veya itiraz etmek istediği başka bir husus yoksa davacı tarafın açılış konuşmasına geçiyoruz."

Bu örneğin değeri, kullanılan cümlelerin aynen tekrarlanmasında değildir. Hakem, kendi mizacına ve dosyanın niteliğine göre başka bir dil kullanabilir. Hatta çoğu dosyada bu metnin önemli bir bölümü çıkarılabilir. Fakat arkasındaki mantığın korunması yararlıdır: önce daha önce belirlenen kural teyit edilir; sonra o kuralın duruşmanın canlı gelişimi karşısında nasıl uygulanacağı ve gerektiğinde hangi usulle değiştirilebileceği gösterilir. Böylece taraflar yalnız ne yapacaklarını değil, beklenmeyen bir durum çıktığında ne olacağını da bilirler.

Bu yöntem, hakem heyetinin takdir alanını genişletmekten çok onu denetlenebilir hâle getirir. Tanığın yeniden çağrılması, ek süre verilmesi, yazılı beyanı aşan yeni bir olguya cevap imkânı tanınması veya uzmanların birlikte sorgulanmasına sonradan karar verilmesi, o anda icat edilmiş keyfî uygulamalar olmaktan çıkar; açılışta çerçevesi belirtilmiş ve tarafların bilgisine sunulmuş usul yönetimi araçlarına dönüşür. "Hayalet Hâkim"[38] bir gün dosyaya baktığında da yalnız ne karar verildiğini değil, o kararın hangi usul anlayışı içinde verildiğini görebilir. Kurul hâlinde tahkimde karar sürecinin denetlenebilirliği, her hakeme müzakereye katılma imkânı tanınmasını da gerektirir; çoğunlukla karar verilmesi, bu imkânın yerine geçmez[39].

Açılış konuşmasının bir diğer işlevi de salonun ilişki dilini belirlemektir. Tarafların birbirlerine değil heyete hitap etmeleri, söz kesmemeleri, tanık veya uzmanla tartışmaya girmemeleri ve itirazlarını kısa gerekçelerle sunmaları yalnız nezaket kuralı değildir. Bu düzen, başhakemin taraflar arasındaki doğrudan sürtüşmeyi keserek duruşmayı yargısal bir zeminde tutmasını sağlar. §2'de[40]

38 Kavram için bkz. ALTAY, "Altay Tahkim Teorisi".

39 **Yargıtay 15. HD, E. 2019/2826, K. 2019/5261, 19.12.2019**. Daire, birden fazla hakemden oluşan kurulun toplantılarına tüm hakemlerin katılmasına imkân tanınması gerektiğini; bir hakemin toplantıdan usulüne uygun biçimde haberdar edilmemesi ve karar müzakeresinin dışında bırakılması hâlinde çoğunlukla karar verilmiş olmasının bu eksikliği gidermeyeceğini kabul etmiştir.

40 Bkz. yukarıda §2.

sözünü ettiğimiz "tatlı otorite" tam da burada ilk kez ses verir: taraflara geniş bir konuşma ve sorgulama alanı tanınır; fakat salon sahipsiz bırakılmaz.

İyi bir açılış konuşması bu nedenle ne nutuktur ne de usul emrinin kürsüden tekrar okunmasıdır. Duruşmanın yolunu açan kısa bir yönetim beyanıdır. Hakem heyeti taraflara, "Sizi dinleyeceğim; fakat nasıl dinleyeceğimizi de baştan bileceğiz" demektedir. Açılış doğru yapılmışsa sonraki saatlerde hakemin daha az müdahale etmesi gerekir. Çünkü herkes nerede duracağını, hangi kapıdan geçeceğini ve kapı kapalıysa nasıl açılmasını isteyeceğini bilmektedir.

Bundan sonrası artık hakem heyetinin değil, tarafların açılışıdır. Usulün sahnesi kurulmuştur; sıra tarafların uyuşmazlığı o sahnede nasıl anlatacağına gelmiştir.

4. Tarafların Açılış Konuşmaları

Hakem heyeti duruşmanın usul sahnesini kurduktan sonra söz artık taraflardadır. Açılış konuşmaları, tarafların dosyayı hakem heyetine bir kez daha anlatmaları için verilmiş sıradan bir söz hakkı değildir. Aylar boyunca dilekçeler, ekler, teknik raporlar, tanık beyanları ve yazışmalarla büyüyen dosya, burada yeniden küçültülür; tarafın dava teorisi, uyuşmazlığın çekirdek vakıaları ve bunları taşıyan deliller tek bir anlatı hattı üzerinde görünür hâle getirilir.

Açılış konuşması, yüzlerce, binlerce sayfalık bir labirentin içine girmiş hakem heyetine verilen haritadır. Haritanın görevi labirentin her taşını göstermek değil; hangi yolun nereye çıktığını göstermektir. Taraf, hakem heyetine yalnız "ne oldu?" sorusunun cevabını değil; neden haklı olduğunu, hangi vakıayı hangi delille ispatlayacağını ve bütün bunların hangi hukuki sonuca götürdüğünü göstermelidir.

Açılış konuşmasının normatif ve usulî zemini, tarafların iddia ve savunmalarını ortaya koyma hakkı ile hakem heyetinin yargıla-

mayı belirleme ve yönetme yetkisinin birlikte değerlendirilmesinde bulunmaktadır[41].

Açılış konuşmasının işlevi konusunda önemli bir ayrım yapmak gerekir: Açılış ileriye bakar; kapanış geriye. Açılışta taraf, duruşmada neyi göstereceğini ve bunu hangi delille göstereceğini söyler. Kapanışta ise artık hangi iddianın gerçekten ispatlandığını, hangi tanığın sorgudan nasıl çıktığını, hangi uzman görüşünün ayakta kaldığını ve bütün bu malzemenin hangi hukuki sonuca götürdüğünü tartışır. Açılışta henüz sınanmamış delili kesinleşmiş gerçek gibi sunmak, kapanış konuşmasını duruşma başlamadan yapmaya kalkışmaktır.

Bununla birlikte açılış konuşması yalnız kelimelerden ibaret olmak zorunda değildir. Özellikle karmaşık inşaat, enerji, finans ve ticari uyuşmazlıklarda tarafın iddia ettiği olgunun hakem heyetinin zihninde canlandırılması, sözlü anlatımın görsel ve maddi araçlar-

41 "Açılış konuşması" adıyla HMK veya MTK'da müstakil ve zorunlu bir usul kurumu düzenlenmiş değildir. Bununla birlikte açılış konuşmasının hukuki zemini, tahkim yargılamasının temel usul güvenceleri ile hakem heyetinin usulü belirleme ve yönetme yetkisinin birlikte değerlendirilmesinde bulunmaktadır. HMK m. 423 ve MTK m. 8/B tarafların eşitliğini ve iddia ile savunmalarını ortaya koyabilmeleri için gerekli usulî imkâna sahip olmalarını güvence altına alırken; HMK m. 424 ve MTK m. 8/A, tarafların anlaşması saklı kalmak üzere, hakem heyetine yargılama usulünü belirleme ve yürütme yetkisi tanımaktadır. Tahkimde dilekçeler tarafların dava ve savunmalarını ortaya koymalarının yazılı görünümünü oluştururken, duruşmada taraflara uyuşmazlığın genel çerçevesini ve dava teorilerini sözlü olarak sunmaları için tanınan imkân bunun sözlü görünümüdür. Açılış konuşması, bu sözlü sunum imkânının tahkim pratiğinde sistematik ve stratejik bir usul aracına dönüşmüş biçimidir. Kurumsal tahkim kuralları da açılış konuşmasını bu adla ayrı ve zorunlu bir kurum olarak düzenlememekle birlikte, tarafların davalarını sunabilmeleri için makul imkâna sahip olmaları ile hakem heyetinin yargılamayı etkin biçimde yönetmesi esaslarını benimsemektedir; bkz. ICC 2026 Tahkim Kuralları m. 23–24 ve 26; ISTAC Tahkim Kuralları m. 19–20, 27 ve 30; İTOTAM Tahkim Kuralları m. 25–26, 31–32 ve 40. Burada yargılamanın başlangıcında genel usul mimarisinin kurulduğu Dava Yönetim Toplantısı ile dosyanın duruşmaya hazır hâle gelmesinden sonra duruşmanın somut icra düzeninin belirlendiği Duruşma Yönetim Toplantısı birbirinden ayrılmalıdır. Açılış konuşmasının yapılıp yapılmayacağı, tarafların konuşma sırası ve süreleri ile sunum biçimi esasen ikinci aşamada, dosyanın ve duruşmanın gerçek ihtiyaçları görülerek kararlaştırılır. Bu belirleme, soyut usul güvencelerinin somut duruşma bakımından belirli ve öngörülebilir bir usul biçimine kavuşturulmasının görünümüdür. Dava ve duruşma yönetiminin bu iki aşamalı yapısı bakımından ayrıca bkz. yukarıda § 2.2–2.5.

la desteklenmesini gerektirebilir. Taraf; önceden kararlaştırılmış usul çerçevesinde slayt, fotoğraf, film veya video kaydı, teknik çizim, üç boyutlu model, zaman çizelgesi, iş programı, nakit akış tablosu, harita, sözleşmenin kritik hükümlerini gösteren sunumlar, elektronik kayıtlar ve gerektiğinde uyuşmazlıkla ilgili fizikî cisimlerden yararlanabilir. Bir makinenin arızalı parçası, bir yapı elemanı numunesi, sahadaki deformasyonu gösteren görüntü veya belirli işlemleri yan yana gösteren bir teknik animasyon, yüzlerce cümlenin anlatamadığını birkaç dakika içinde görünür kılabilir.

İşte burada açılış konuşması, yazılı dosyayı yalnız özetlemekten çıkar ve dosyadaki vakıayı hakem heyetinin zihninde yeniden kurar. Kâğıtta iki boyutlu duran uyuşmazlık, duruşmada ses, görüntü ve gerektiğinde fizikî malzemeyle üçüncü boyutunu kazanır. Özellikle teknik bir dosyada hakem heyetinin "şişen kil tabakası", "kritik yol gecikmesi", "imalat sırası" veya "nakit açığı" gibi kavramları yalnız okumakla anlaması ile bunların çizim, zaman çizelgesi veya görüntü üzerinde gösterilmesi aynı şey değildir.

Ancak görselin gücü, onun delille arasındaki sınırı ortadan kaldırmaz. Burada üç ayrı durum birbirinden ayrılmalıdır. Dosyaya daha önce sunulmuş bir fotoğrafın, filmin, belgenin veya fizikî delilin açılışta yeniden gösterilmesi bir delile atıftır. Dosyadaki veriler kullanılarak hazırlanan zaman çizelgesi, grafik veya teknik şema ise çoğu kez demonstratif bir sunum aracıdır. Buna karşılık daha önce dosyaya hiç girmemiş bir film, belge, nesne veya teknik verinin açılış konuşması sırasında ilk kez ortaya çıkarılması artık sunum tekniği değil, yeni delil sunulması meselesidir ve önceden belirlenmiş delil rejimine göre değerlendirilmelidir. "Slayt" başlığı, delil kurallarının arka kapısı değildir.

Bu nedenle görsel kullanımın temel kuralı basittir: Görsel, vakıayı canlandırabilir; fakat vakıa yaratamaz. Sunum, mevcut delili berraklaştırmalı; dosyada bulunmayan bir olguyu grafik maharetiyle gerçekmiş gibi göstermemelidir. Aynı şekilde bir teknik animasyonun hangi verilere dayandığı, bir grafiğin hangi hesaplardan

üretildiği veya bir zaman çizelgesindeki tarihlerin hangi belgelere yaslandığı gerektiğinde açıklanabilir olmalıdır. Görsel ikna gücünü artırır; ama ispat yükünü kendi başına taşımaz.

4.1. Yapısal Unsurlar: Uyuşmazlığın Haritasını Çizmek

Açılış konuşmasının başarısı, dosyada bulunan her şeyi söylemekte değil; hakem heyetinin karar verirken ihtiyaç duyacağı ana hattı görünür kılmaktadır. Binlerce sayfalık bir dosyanın kırk beş dakikaya sığdırılması zaten mümkün değildir; mümkün olsa bile gerekli değildir. Taraf vekilinin görevi dosyayı küçültmek, uyuşmazlığın taşıyıcı unsurlarını ayıklamak ve hakem heyetine hangi vakıadan hangi hukuki sonuca, hangi delil üzerinden ulaşılacağını göstermektir.

Bu nedenle açılış konuşması gelişigüzel bir anlatım sırasına bırakılmamalı; tarafın dava teorisi, ispat teorisi ve hukuki sonucu arasında anlaşılır bir bağ kurmalıdır. Dosyanın niteliğine göre ayrıntılar değişebilirse de etkili bir açılışın temel yapısı şu unsurlar üzerinde kurulabilir:

- **Uyuşmazlığın kısa çerçevesi:** Ne oldu, nerede ve ne zaman oldu; tarafları hakem heyetinin önüne getiren temel olay veya hukuki ilişki nedir? Burada amaç dava tarihçesini baştan sona okumak değildir. Her ihtarnameyi, toplantıyı, e-postayı ve ara yazışmayı tarih sırasıyla sıralamak kronoloji kurmak anlamına gelmez. İyi kronoloji, olayların yalnız hangi sırayla gerçekleştiğini değil, uyuşmazlığın nasıl doğduğunu ve hangi aşamada düğümlendiğini gösterir. Hakem heyeti daha ilk dakikalarda dosyanın hangi mesele etrafında döndüğünü anlayabilmelidir.

- **Temel hukuki meseleler:** Tarafların gerçekten ayrıştıkları hukuki düğüm noktaları mümkün olduğunca açık biçimde ortaya konulmalıdır. Sözleşmedeki risk dağılımı mı tar-

tışmalıdır? Zamanaşımı veya hak düşürücü süre mi? Ayıp ihbarının zamanında yapılıp yapılmadığı mı? Fesih hakkının doğup doğmadığı mı? Gecikmenin hangi tarafa yüklenebileceği veya nedensellik bağının kurulup kurulamadığı mı? Açılış konuşması hakem heyetinin önüne hukuk kitabındaki bütün ihtimalleri değil, bu dosyada cevaplandırması gereken hukuki soruları koymalıdır. İyi vekil hukuku çoğaltmaz; hukukun uyuşmazlığa temas ettiği noktaları seçer.

➢ **İspatlanacak ana vakıalar:** Hukuki sonuca ulaşmak için hangi maddi vakıaların ispatlanması gerektiği belirlenmeli ve mümkün olduğunca sadeleştirilmelidir. Çoğu dosyada uyuşmazlığın taşıyıcı vakıaları beş-altı ana başlık çevresinde toplanabilir; ancak bu sayı matematiksel bir sınır değildir. Dosyanın yapısı daha az veya daha fazla başlığı gerektirebilir. Buradaki disiplin sayıdan değil, önceliklendirmeden doğar. Elli tane "ana vakıa" varsa, büyük ihtimalle henüz ana vakıalar bulunamamıştır. Açılış konuşması ayrıntıları yok etmez; fakat ayrıntıyla omurgayı birbirinden ayırır.

➢ **Delillerin yol haritası:** Her önemli vakıanın hangi delille ispatlanacağı hakem heyetine gösterilmelidir. Hangi tanık hangi olayı doğrudan bilmektedir? Hangi yazışma, tutanak veya sözleşme hükmü bu anlatıyı desteklemektedir? Taraf uzmanı hangi teknik varsayımı veya hesabı açıklayacaktır? Bir fotoğraf, film, teknik çizim, zaman çizelgesi, iş programı, nakit akış tablosu, makine parçası veya başka bir fizikî unsur uyuşmazlığın hangi noktasını görünür kılacaktır? Hakem heyeti, önüne gelecek delillerin yalnız isimlerini değil, ispat zincirindeki yerlerini daha başlangıçta görebilmelidir.

Açılış konuşmasında kullanılan görsel ve maddi araçların önemi de burada ortaya çıkar. Özellikle teknik veya finansal uyuşmazlıklarda taraf, sözlü anlatımı slayt, fotoğraf, film,

teknik model, grafik, zaman çizelgesi, harita, iş programı veya uyuşmazlıkla ilgili fizikî bir cisimle destekleyerek iddia ettiği olgunun hakem heyetinin zihninde canlanmasını sağlayabilir. Bir yapının deformasyonunu gösteren fotoğraf, üretim hattındaki arızalı parçanın kendisi, iş programındaki kritik yolun görsel olarak işaretlenmesi veya nakit hareketlerinin tek tabloda gösterilmesi bazen sayfalarca anlatımdan daha açıklayıcıdır.

Ancak bu noktada delil ile sunum aracı arasındaki sınır korunmalıdır. Dosyaya daha önce sunulmuş bir fotoğrafın veya belgenin açılışta ekrana yansıtılması mevcut delile atıftır. Dosyadaki verilerden hareketle hazırlanmış bir grafik veya zaman çizelgesi ise çoğu kez demonstratif bir anlatım aracıdır. Buna karşılık daha önce dosyaya hiç girmemiş bir belge, film, teknik veri veya fizikî unsurun açılış sırasında ilk kez ortaya çıkarılması artık sunum tekniği değil, yeni delilin yargılamaya alınması meselesidir. Slayt, delil rejiminin arka kapısı değildir. Görsel vakıayı canlandırabilir; vakıa yaratamaz.

➢ **Hakem heyetinden beklenen hukuki sonuç:** Açılış konuşmasının sonunda tarafın hakem heyetinden ne istediği tereddütsüz biçimde anlaşılmalıdır. Talebin kabulü veya reddi şeklindeki genel sonuç basit dosyalarda yeterli olabilir. Buna karşılık birden fazla talep, karşı talep, mahsup, tazminat kalemi veya alternatif hukuki sebep bulunan uyuşmazlıklarda hangi sonuca, hangi maddi ve hukuki zeminden hareketle ulaşılması istendiği de kısaca gösterilmelidir. Haritanın sonunda varılacak yer belli değilse, çizilen yolun da fazla anlamı kalmaz.

Bu son aşamada tarafın hukuki tezini yalnız kanun maddelerini sıralayarak bırakması da yeterli değildir. Uygulanacak hukuk hükümleri, sözleşme düzenlemeleri, öğretideki görüş-

ler ve uyuşmazlıkla gerçek benzerlik taşıyan yüksek mahkeme kararları, tarafın vardığı sonucu destekleyen hukuki hattın parçalarıdır. İyi bir açılış konuşması "TBK m. … uyarınca haklıyız" demekle yetinmez; o hükmün neden bu vakıaya uygulandığını ve uygulanınca neden talep edilen sonuca götürdüğünü gösterir.

Yüksek mahkeme kararlarının tahkimde kullanılması da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Hakem, Yargıtay'ın her münferit kararını devlet yargısındaki bir alt derece mahkemesi gibi mekanik biçimde izlemek durumunda değildir; içtihadı birleştirme kararlarının hukuki niteliği ve uygulanacak hukukun emredici hükümleri kuşkusuz saklıdır. Buna karşılık, özellikle aynı hukuki kurum, benzer sözleşme hükmü veya yakın bir vakıa örgüsü hakkında oluşmuş yerleşik içtihat çizgisi hakem bakımından güçlü bir yorum ve ikna kaynağıdır. Hakem somut dosyanın özelliklerini gözeterek bu kararlardan yararlanabilir, benimsediği hukuki çözümü onların gerekçeleriyle destekleyebilir veya farklı sonuca ulaşmasının nedenini ortaya koyabilir.

Taraf vekilleri de bu nedenle ellerindeki güçlü yüksek mahkeme kararlarını hakem heyetinin önüne yalnız "emsal karar" etiketiyle bırakmazlar; hakemi belirli bir hukuki muhakeme hattına ikna etmeye çalışırlar. Kararın hangi hukuki sorunu çözdüğü, mevcut uyuşmazlıkla hangi noktada örtüştüğü ve aynı çözümün neden somut dosyada da benimsenmesi gerektiği gösterilmelidir. Güçlü içtihat, hakemi bağlayan bir emir olmaktan önce, önüne konulmuş kuvvetli bir hukuki istikamettir. Vekilin mahareti, o istikametin neden kendi dosyasına çıktığını gösterebilmektedir.

Aynı yöntem, daha ihtiyatlı olmak kaydıyla yabancı yüksek mahkeme kararları bakımından da kullanılabilir. Uygulanacak hukuk Türk hukuku ise yabancı mahkeme kararı onun

yerine geçmez ve bağlayıcı hukuk kaynağı hâline gelmez. Bununla birlikte yabancı kararın ele aldığı hukuki sorun bizim hukuk sistemimizle bağdaşan bir zeminde kurulmuşsa, kullanılan kavramlar veya sözleşmesel yapı karşılaştırmaya elverişliyse ve somut uyuşmazlıkla gerçek bir mantıksal bağ kurulabiliyorsa, karar karşılaştırmalı ve ikna edici bir dayanak olarak kullanılabilir. Özellikle uluslararası inşaat, enerji, finans ve ticaret uyuşmazlıklarında aynı risk dağılımının veya sözleşmesel sorunun farklı hukuk sistemlerinde nasıl çözüldüğünü göstermek hakem heyetinin değerlendirmesine katkı sağlayabilir. Burada yabancı kararın değerini belirleyen, mahkemenin adının büyüklüğünden çok kurulan hukuki benzerliğin kuvvetidir. Başka bir normatif zemine dayanan, farklı bir usul rejiminin ürünü olan veya bizim hukuk sistemimizle bağdaşmayan bir karar, yalnız yabancı ve prestijli olduğu için ikna edici hâle gelmez. Karar sunulurken "orada böyle karar verilmiş" demek yerine, o karardaki hukuki muhakemenin neden burada da işe yaradığı açıklanmalıdır. Karşılaştırmalı hukuk süs değildir; doğru kullanılırsa akıl yürütmenin tanığıdır.

Bu yapının bütününde amaç, açılış konuşmasını dağınık bir retorik performanstan çıkarıp dava teorisi, ispat teorisi ve hukuki sonucun aynı hat üzerinde birleştiği disiplinli bir sunuma dönüştürmektir. Hakem heyeti, tarafın yalnız ne söylediğini değil; hangi hukuki sonuca hangi vakıadan, o vakıaya hangi delilden ve o sonucun hukuki doğruluğuna hangi norm ile içtihattan hareketle ulaştığını görebilmelidir. Başka bir ifadeyle açılış konuşması, iddia ile delil arasındaki köprüyü kurmakla yetinmez; köprünün karşı kıyıda hangi hukuki sonuca çıktığını da gösterir.

İyi bir açılış konuşmasının sonunda hakem heyetinin zihninde şu soruların cevabı bulunmalıdır: Bu uyuşmazlık esasen nedir? Taraflar hangi maddi ve hukuki noktada ayrışmaktadır? Hangi vakıaların ispatı gerekir? Bu vakıalar hangi delillerle ortaya ko-

nulacaktır? Hangi hukuki düzenleme ve içtihat bu sonucu desteklemektedir? Ve bütün bunların sonunda benden hangi karar istenmektedir?

Açılış konuşmasının yapısal başarısı tam da burada ölçülür. Hakem heyetine dosyanın tamamını taşımaz; dosyanın içinde nasıl yürüyeceğini ve yolun sonunda nereye varması istendiğini gösterir.

4.2. Sunum Teknikleri: Dosyayı Görünür Kılmak

Bir önceki başlıkta uyuşmazlığın haritası çizildi. Şimdi mesele, bu haritanın hakem heyetine nasıl gösterileceğidir. Açılış konuşmasının içeriği ne kadar doğru olursa olsun, dağınık bir anlatım, gereksiz ayrıntı veya ölçüsüz retorik altında etkisini kaybedebilir. İyi vekil yalnız ne söyleyeceğini değil; hangi sırayla, hangi delille, hangi vurgu ve hangi araçla söyleyeceğini de önceden düşünür.

Tahkim duruşmasında sunum tekniği, hitabet maharetinin sergilendiği bağımsız bir gösteri değildir. Tarafın dava teorisini hakem heyetinin zihninde anlaşılır, izlenebilir ve hatırlanabilir bir yapıya dönüştürme faaliyetidir. Dosya karmaşıklaştıkça bu ihtiyaç daha da belirginleşir. Yüzlerce klasörden oluşan bir inşaat uyuşmazlığında veya yıllara yayılmış işlemlerin tartışıldığı bir finansal ihtilafta sorun çoğu kez bilgi eksikliği değil, bilginin fazlalığıdır. Vekilin görevi bu fazlalığı hakem heyetinin önüne yeniden yığmak değil; karar bakımından anlamlı bir düzene sokmaktır.

4.2.1. Anlatının Kuruluşu: Usul, Esas, Kronoloji ve Tema

Açılış konuşmasının sırası, somut uyuşmazlıktaki usul ve esas meselelerinin birbirleriyle ilişkisine göre kurulmalıdır. Dosyada esasa geçilmesini, tahkimin kapsamını veya hangi kişi ve talepler hakkında karar verilebileceğini etkileyen bir usul uyuşmazlığı bulunuyorsa, bu mesele anlatının doğal olarak ilk sırasında yer alır.

Tahkim anlaşmasının varlığı, geçerliliği ve kapsamı; sözleşmeyi imzalayan kişinin temsil yetkisi; tahkim anlaşmasının sözleşmeye

taraf olmayan kişilere teşmili; birden fazla sözleşme veya tarafın aynı tahkim içinde ele alınıp alınamayacağı yahut somut uyuşmazlığın özelliklerine göre 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun'un sözleşmeye veya tahkim şartına etkisi bu tür eşik meseleler arasında bulunabilir.

Böyle bir uyuşmazlığın varlığı, bütün usul tartışmalarının mutlaka esas duruşmasının başına bırakılmasını gerektirmez. Hakem heyeti, usul ekonomisini ve tarafların hukuki dinlenilme hakkını birlikte gözeterek, çözümü olgunlaşmış bir usul meselesini yargılamanın daha erken bir safhasında tarafların görüşlerini aldıktan sonra ara karar, ayrı karar veya niteliğine göre kısmî karar yoluyla sonuçlandırabilir. Buna karşılık sorun tanık dinlenmesini, belge değerlendirmesini, teknik incelemeyi veya tarafların ayrıntılı sözlü açıklamalarını gerektiriyorsa ayrı bir duruşma yapılması yahut esas duruşmasının başlangıç bölümünün bu meseleye ayrılması daha doğru olabilir.

Burada belirleyici olan başlığın "usul" olması değil, o sorunun çözülmeden bırakılmasının sonraki yargılamayı nasıl etkileyeceğidir. Fermuarın ilk dişleri karşılıklı oturmadan sürgüyü yukarı çekerseniz, kapanmış görünen fermuar ilk zorlamada yeniden açılır. Tahkimde de yetki, kapsam veya tarafların yargılamaya dâhil edilme zemini bakımından çözülmesi gereken bir sorun belirsiz bırakılmışsa, esasta ne kadar ilerlenmiş olursa olsun dosya ileride aynı yerden yeniden açılabilir.

Bununla birlikte her usul meselesi böyle bir eşik niteliği taşımaz. Daha önce çözülmüş süre tartışmaları, geçmiş belge ibrazı meseleleri veya artık uyuşmazlık konusu olmaktan çıkmış yargılama işlemlerinin açılış konuşmasında yeniden anlatılması çoğu kez gerekli değildir. Önce çözülmesi gereken usul uyuşmazlığı başka, dosyanın usul tarihçesi başkadır. İyi sunum bu ayrımı yapar.

Bazı dosyalarda ise usul meselesi ile esasın dayandığı vakıalar birbirinden ayrılmayabilir. Tahkim anlaşmasının kapsamının belirlenmesiyle sözleşmesel ilişkinin niteliğinin aynı delil ve vakıala-

rın incelenmesini gerektirdiği hâller bunun tipik örneğidir. Hakem heyeti böyle bir durumda, tarafların görüşlerini alarak usul meselesini esasla birlikte inceleyebilir. Açılış konuşması da yapay bir "önce usul bölümü, sonra esas bölümü" şemasına değil, hakem heyetinin daha önce belirlediği inceleme düzenine göre kurulmalıdır.

Usulî eşikler aşıldıktan sonra esasa ilişkin anlatımın biçimi dosyanın yapısına göre değişir. Kronoloji, özellikle gecikme, temerrüt, bildirim, ayıp ihbarı, fesih veya birbirini izleyen sözleşmesel yükümlülüklerin tartışıldığı uyuşmazlıklarda son derece güçlüdür. Ancak iyi kronoloji yalnız "önce bu oldu, sonra şu oldu" diye tarihler sıralamaz; hangi olayın hangi sonucu doğurduğunu ve uyuşmazlığın nerede kırıldığını gösterir.

Teknik kusur, sözleşmesel risk dağılımı, nedensellik, zarar hesabı veya sözleşme yorumunun öne çıktığı dosyalarda ise tematik anlatım daha işlevsel olabilir. Bir inşaat uyuşmazlığı örneğin "sözleşmesel risk", "zemin verileri", "yüklenicinin bilgisi", "bildirim", "nedensellik" ve "zarar" eksenlerinde daha kolay kavranabilir. Karmaşık dosyalarda kronoloji ile tematik anlatımın birbirinin alternatifi olarak görülmesi de gerekmez. Zaman çizgisi olayların akışını, tematik anlatım ise o olayların hukuki anlamını gösterebilir. Anlatım biçimi dosyaya hizmet etmelidir; dosya seçilen sunum biçimine zorlanmamalıdır.

Aynı disiplin delil kullanımında da geçerlidir. Açılış konuşması dosyadaki delillerin envanterinin çıkarıldığı yer değildir. Önemli olan, uyuşmazlığın taşıyıcı vakıalarını destekleyen kritik delillerin doğru anda ve doğru bağlam içinde kullanılmasıdır. Sözleşmenin belirleyici bir hükmü, tarafların gerçek iradesini ortaya koyan tek bir yazışma, teknik rapordaki kritik bir tablo veya tanık anlatısıyla örtüşen bir tutanak bazen onlarca belgeden daha fazla iş görür. Vekil, belgeyi hakem heyetine yeniden okumak için değil, neden o belgeye bakılması gerektiğini göstermek için kullanmalıdır.

Açılış konuşmasının ritmi de sunum tekniğinin bir parçasıdır. Her mesele aynı ağırlığı taşımaz ve aynı süreyi hak etmez. Davanın sonucunu belirleyecek sözleşme hükmüne birkaç dakika ayırıp tali bir yazışmayı uzun uzun tartışmak, konuşmanın ağırlık merkezini bozar. Vekilin hangi meseleye ne kadar zaman ayırdığı dahi hakem heyetine örtülü bir önem sıralaması verir. Bu nedenle zaman yalnız duruşmanın yönetim aracı değil, anlatının da araçlarından biridir.

4.2.2. Görsel ve Maddi Sunum Araçları

Açılış konuşması yalnız hakem heyetinin kulağına hitap etmez; gerektiğinde gözüne de hitap eder. İyi vekil dosyayı anlatmakla yetinmez; görülmesi gereken yeri gösterir.

Özellikle inşaat, enerji, finans, mühendislik ve karmaşık ticari uyuşmazlıklarda, iddia edilen bir olgunun yalnız sözle anlatılmasıyla görsel veya maddi olarak gösterilmesi arasında önemli fark bulunabilir. Önceden belirlenen duruşma usulüne uygun olmak kaydıyla taraflar; slayt, fotoğraf, film veya video kaydı, teknik çizim, kesit, harita, üç boyutlu model, zaman çizelgesi, iş programı, nakit akış tablosu, zarar hesabı, nedensellik şeması ve gerektiğinde uyuşmazlıkla ilgili fizikî cisimlerden yararlanabilirler.

Bir inşaat uyuşmazlığında zeminin hangi tabakada değiştiğini gösteren kesit, gecikme davasında kritik yolu işaretleyen iş programı, finansal bir ihtilafta yıllara yayılan para hareketlerini tek tabloda toplayan nakit akış şeması veya makine arızası uyuşmazlığında tartışılan parçanın kendisi, sayfalarca anlatımı birkaç dakika içinde kavranabilir hâle getirebilir. Hakem heyeti "şişen kil tabakası" ifadesini teknik rapordan okuyabilir; fakat bu tabakanın saha kesitinde nerede bulunduğunu gördüğünde aynı bilgi artık başka bir zihinsel düzlemde yerini alır.

Görsel sunumun gerçek gücü de buradadır. Görsel, yeni bilgi üretmekten çok mevcut bilgiler arasındaki ilişkiyi görünür kılar.

Zamanı, mekânı, miktarı veya nedensellik zincirini tek düzlem üzerinde bir araya getirerek hakem heyetinin parçaları bir bütün içinde görmesine yardım eder. Ancak görselin etkisi, delilin yerine geçmesine izin vermez. Görsel, argümanın yerine geçmez; onu berraklaştırır. Fotoğrafın, grafiğin, filmin veya teknik animasyonun hangi veriye dayandığı anlaşılabilir olmalıdır. Bir grafikte seçilen başlangıç tarihi, dışarıda bırakılan bir veri, kullanılan ölçek veya teknik çizimin altında yatan varsayım dahi uyuşmazlığı olduğundan farklı gösterebilir. Hakem heyeti görüntünün estetik etkisine değil, onun altında hangi delilin bulunduğuna bakar.

Bu noktada mevcut delil ile demonstratif sunum aracı arasındaki ayrım özellikle korunmalıdır. Dosyaya daha önce sunulmuş bir fotoğrafın büyütülerek gösterilmesi, iki sözleşme hükmünün aynı slaytta yan yana getirilmesi veya dosyadaki verilerden hareketle bir zaman çizelgesi hazırlanması açıklayıcı sunum tekniğidir. Buna karşılık daha önce hiç sunulmamış bir video, teknik veri, belge, numune veya fizikî cismin açılışta ilk kez ortaya çıkarılması artık yalnızca sunum meselesi değildir; yeni delilin yargılamaya kabul edilip edilmeyeceği sorununu doğurur. Bunun çözümü de açılış konuşmasının içinde değil, tarafların üzerinde anlaştıkları veya hakem heyetinin belirlediği delil rejiminde aranmalıdır. Slayt, delil rejiminin arka kapısı değildir. Görsel, vakıayı canlandırabilir; fakat vakıa yaratamaz.

Görsel ve maddi malzemenin bir başka önemli işlevi de duruşmanın sonraki aşamalarına ortak bir referans zemini bırakmasıdır. Açılış konuşmasında kullanılan zaman çizelgesindeki bir tarih daha sonra tanığa sorulabilir; teknik kesitte işaretlenen bölge taraf uzmanlarının veya bilirkişinin sorgusunda tekrar gündeme gelebilir; nakit akışındaki belirli bir kırılma finans uzmanının metodolojisinin sınanmasında kullanılabilir. Böylece açılışta gösterilen malzeme birkaç dakikalık bir sunum aracından çıkıp duruşmanın ispat hafızasının bir parçasına dönüşür.

Özellikle teknik dosyalarda bu özellik çapraz sorgunun hazırlanmasına da hizmet eder. Taraf açılış konuşmasında uzmanlar arasındaki gerçek ayrışma noktasını görsel olarak ortaya koyduğunda, hakem heyeti ilerleyen oturumlarda sorulan teknik sorunun neden önemli olduğunu daha kolay izler. Görsel burada delili kanıtlamaz; ileride sınanacak noktanın koordinatlarını veri**r**.

4.2.3. Açılış Konuşmasında Kaçınılması Gereken Hatalar

Açılış konuşmasında sık karşılaşılan hataların önemli bir kısmı, vekilin ikna gücünü artırmaya çalışırken konuşmanın gerçek işlevinden uzaklaşmasından doğar.

İlk hata aşırı ayrıntıdır. Hakem heyeti kural olarak dosyayı okumuştur. Açılış konuşması dilekçenin kürsüden okunan ikinci nüshası değildir. Ayrıntı ancak uyuşmazlığın ana hattının anlaşılması için gerekli olduğu ölçüde kullanılmalıdır. Dosyada bulunan her şeyi söylemeye çalışmak, çoğu kez neyin gerçekten önemli olduğunun görünürlüğünü azaltır.

İkinci hata süreye ilişkindir. Duruşma Yönetim Toplantısında kırk beş dakika ayrılmış olması, vekilin kırk beş dakikayı mutlaka tüketmesi gerektiği anlamına gelmez. Söylenecek söz otuz dakikada tamamlanmışsa kalan on beş dakika başarısızlık değil, disiplin göstergesidir. Buna karşılık kararlaştırılan sürenin hiçbir gerekçe göstermeksizin aşılması, yalnız usul planını değil, karşı taraf bakımından kurulmuş zaman dengesini de bozar.

Üçüncü hata, kendi dava teorisini kurmadan karşı tarafın tezlerini çürütmeye başlamaktır. Karşı tarafın merkezî iddia veya savunmalarına açılışta değinilmesi elbette mümkündür. Hatta bazı dosyalarda zorunludur. Fakat konuşmanın önemli bölümünü rakibin anlatısına cevap vermeye ayırmak, kendi anlatınızın ağırlık merkezini karşı tarafa teslim etmek anlamına gelir. Davacı da davalı da önce kendi hukuki ve maddi hikâyesini kurmalıdır.

Henüz sınanmamış delilin sonucunu peşinen ilan etmek de gereksiz bir risktir. "Tanığımız bunu kesin olarak kanıtlayacaktır", "uzmanımız karşı raporu çökertecektir" veya "duruşma sonunda hiçbir kuşku kalmayacaktır" biçimindeki cümleler, daha duruşma başında tarafın sırtına ilave bir ispat yükü bindirir. Tanığın çapraz sorgudan nasıl çıkacağı, uzmanın metodolojisinin ne ölçüde ayakta kalacağı henüz bilinmemektedir. Daha önce söylediğimiz gibi, açılış ileriye bakar; kapanış geriye. Açılışta büyük söz vermek kolaydır; o sözün hesabı kapanışta gelir.

Kişisel saldırı, küçümseyici dil ve ölçüsüz duygusal anlatım da açılış konuşmasının gücünü artırmaz. Sert hukuki eleştiri elbette yapılabilir. Ancak tarafın, vekilin, tanığın veya uzmanın kişiliğini hedef alan söylem, hukuki tartışmayı kişiselleştirir ve hakem heyetinin dikkatini uyuşmazlığın gerçek noktasından uzaklaştırır.

Aynı nedenle "şaşıracaksınız", "inanamayacaksınız", "birazdan gerçek yüzünü göreceksiniz" gibi yapay dramatik vaatlere de ihtiyaç yoktur. Hakem heyeti profesyonel karar vericilerden oluşur. Dosyanın dramatik bir yönü varsa bunu vekilin sıfatları değil, vakıaların kendisi gösterecektir.

Son olarak, sunumun görsel gösteriye dönüşmesine izin verilmemelidir. Çok sayıda slayt, animasyon ve grafik kullanılması iyi sunum anlamına gelmez. PowerPoint sayısı ispat kuvvetinin ölçüsü değildir. Hakem heyeti konuşma sona erdiğinde geçiş efektlerini değil, hangi vakıanın hangi delille desteklendiğini hatırlamalıdır.

Bu hataların ortak sonucu aynıdır: Açılış konuşması bir rehber olmaktan çıkar, saldırı veya savunma monoloğuna dönüşür. Tahkim duruşması karşı tarafı sahnede mahkûm etme yeri olmadığı gibi, açılış konuşması da bir jüriyi heyecana sürüklemeye çalışan tiyatro tiradı değildir.

Bundan açılışın renksiz, bürokratik ve ruhsuz olması gerektiği sonucu da çıkarılmamalıdır. İyi vekil uyuşmazlığı anlatır; gerektiğinde hikâyeleştirir. Bağlantısız vakıaları anlamlı bir olay örgüsü içine yerleştirmek ikna faaliyetinin doğal parçasıdır. Ancak anlatının duygusu vakıadan, kuvveti delilden doğmalıdır.

Retorik, delilin sesini yükseltebilir; onun yerine konuşamaz. Başarılı bir açılış konuşmasının üslubu bu nedenle yoğun ama ölçülü; iddiası kuvvetli fakat henüz sınanacak delilin farkında; anlatımı canlı fakat disiplinlidir.

Makalemizin kurgusal uyuşmazlığında davacı İnşaat A.Ş. vekilinin açılış konuşmasının bir bölümünü şöyle düşünelim:

> *"Sayın Hakem Heyeti, bu uyuşmazlığın merkezinde iki soru bulunmaktadır: İş sahibinin yükleniciye verdiği zemin etüdü gerçek saha koşullarını yansıtmakta mıdır ve bu farklılıktan doğan ek maliyetin sözleşmesel riski kime aittir?*
>
> *Sözleşmenin 12. maddesi uyarınca zemin etüdünün temini iş sahibinin yükümlülüğündedir. Ekranda gördüğünüz ilk kesitte, iş sahibi tarafından verilen etüt raporundaki zemin sınıflandırması yer almaktadır. Kazı bölgesi ağırlıklı olarak 'sıkı kum' şeklinde gösterilmiştir. Yanındaki ikinci görsel ise dosyaya sunulmuş saha kayıtlarından hazırlanmış olup aynı bölgede imalat sırasında karşılaşılan şişen kil tabakasını göstermektedir.*
>
> *Davacı tanıkları kazı sırasında hangi zemin koşullarıyla karşılaşıldığını, bu durumun ne zaman fark edildiğini ve iş sahibine nasıl bildirildiğini açıklayacaktır. Jeoteknik uzmanımız Prof. Dr. Efsun Hekate ise raporunda kullandığı saha verileri ile teknik yöntemi ve etüt raporundaki sınıflandırmanın gerçek zemin koşullarıyla bağdaşmadığı yönündeki görüşünün dayanaklarını açıklayacaktır.*
>
> *Bu farklılık nedeniyle gerçekleştirilen ilave imalatlar ve ortaya çıkan süre etkisinin davacı bakımından 5 milyon*

USD ek maliyet doğurduğu iddiamızı teknik, sözleşmesel ve mali delillerimizle ortaya koyacağız. Duruşma sonunda da 5 milyon USD tutarındaki talebimizin kabulünü isteyeceğiz."

Bu açılışın kuvveti sesinin yüksekliğinde değil, kurduğu bağlantıdadır. Hakem heyetinin çözmesi gereken iki soruyu başlangıçta ortaya koymakta; sözleşme hükmünü, teknik vakıayı ve görsel malzemeyi aynı anlatı hattında buluşturmakta; ardından tanık ile uzmanın ispat zincirindeki yerini göstermekte ve nihayet talep sonucuna ulaşmaktadır.

Görsel burada yeni bir iddia üretmemekte; dosyada zaten mevcut teknik malzemenin hakem heyetinin zihninde karşılaştırılmasını sağlamaktadır. Davacı vekili ayrıca henüz sorgulanmamış uzmanın sonucunu kesinleşmiş bir hakikat olarak ilan etmemekte; uzmanın hangi veri ve yöntem üzerinden hangi görüşü savunduğunu açıklayacağını söylemektedir. Hakeme sonucu peşinen vermemekte, sonuca giderken neye bakmasını istediğini göstermektedir.

Aynı uyuşmazlıkta davalı Yatırım Holding vekili ise aynı dosyayı başka bir açıdan görünür kılabilir:

"Sayın Hakem Heyeti, davacı uyuşmazlığı yalnız kendisine verilen zemin etüdündeki farklılık üzerinden okumaktadır. Oysa sözleşmenin risk dağılımı bundan ibaret değildir.

Ekranda sözleşmenin 8. ve 12. maddelerini yan yana görüyorsunuz. Davacı 12. maddeye dayanıyor; bizim tezimiz ise bu iki hükmün birlikte okunması gerektiğidir. Çünkü 8. madde yükleniciye ihale öncesinde saha ve zemin verilerini kendi uzmanlarıyla inceleme ve kontrol etme imkânı tanımaktadır.

Bu nedenle cevaplandırılması gereken soru yalnız 'zemin etüdünde farklılık var mı?' değildir. Davacının bu riski bildiği veya makul olarak bilebilecek durumda olup olmadığı, sözleşmenin yükleniciye hangi inceleme yükümlülüğünü

getirdiği ve ileri sürülen 5 milyon USD maliyetin ne ölçüde bu zemin farklılığından kaynaklandığı da değerlendirilmelidir.

Dinlenecek saha tanığı, davacının proje ekibinin aynı bölgede daha önce gerçekleştirilen çalışmalar ve benzer zemin koşulları hakkında sahip olduğu bilgiyi açıklayacaktır. Teknik uzmanımız ise ileri sürülen ek maliyetin tamamının zemin etüdündeki farklılığa bağlanamayacağı ve uygulama yönteminin maliyet üzerinde ayrıca etkili olduğu yönündeki değerlendirmesinin teknik dayanaklarını ortaya koyacaktır.

Dolayısıyla bu dosyada yalnız etüt raporunun doğruluğu değil; sözleşmesel risk dağılımı, davacının bilgisi ve ileri sürülen maliyetle zemin koşulları arasındaki nedensellik bağı birlikte değerlendirilmelidir. Bu hususları duruşmada delilleriyle ortaya koyacak ve sonunda davanın reddini talep edeceğiz."

Karşı açılışın kuvveti, davacının her cümlesine sırayla "doğru değildir" demesinde değildir. Davalı burada uyuşmazlığın ağırlık merkezini değiştirmeye çalışmaktadır. Davacı "hatalı etüt–ek maliyet" hattını kurarken davalı "risk dağılımı–ön bilgi–nedensellik" hattını öne çıkarmaktadır. Sözleşmenin iki hükmünü aynı slaytta yan yana göstermesi de estetik bir tercih değil, hukuki tezinin görsel ifadesidir.

Başarılı karşı açılış salt inkâr değildir. Karşı tarafın haritasını yırtmakla yetinmez; hakem heyetine daha doğru olduğunu iddia ettiği başka bir harita verir.

Duruşmanın geri kalanında bu iki harita sınanacaktır. Tanıklar dinlenecek, belgeler gösterilecek, uzmanların varsayım ve yöntemleri sorgulanacak; açılışta açık görünen bazı yolların çıkmaz olduğu, bazılarının ise düşünüldüğünden daha sağlam bir zemine oturduğu ortaya çıkacaktır. Açılış konuşmasının stratejik değeri tam

da buradadır: Hakem heyeti önüne gelen her yeni delilin tarafların başlangıçta çizdikleri haritanın neresine oturduğunu izleyebilir.

Açılış konuşması kararı yazmaz; fakat taraf, hakem heyetinin karara giderken hangi yolu izlemesini istediğini burada gösterir. O yolun gerçekten hükme çıkıp çıkmayacağını ise artık hitabet değil, duruşma boyunca sınanan delil belirleyecektir.

5. Cevap Hakkı ve Silahların Eşitliği

Tahkimde tarafların konuşabilmesi yeterli değildir; kararın oluşumuna etkili olabilecek hususlar hakkında konuşabilmeleri gerekir. Bir tarafın ileri sürdüğü vakıa, sunduğu delil veya geliştirdiği hukuki tez hakem heyetinin kararında kullanılacaksa, karşı tarafın da buna karşı gerçek ve makul bir cevap imkânına sahip olması yargılamanın temel güvencelerindendir. Cevap hakkı tam bu noktada hukuki dinlenilme hakkının yaşayan yüzüne dönüşür.

HMK m. 423 ve MTK m. 8/B, tarafların eşitliği ile iddia ve savunmalarını ileri sürebilmeleri için gerekli usulî imkânın tanınmasını tahkim yargılamasının temel ilkesi hâline getirmektedir. Hakem heyetinin HMK m. 424 ve MTK m. 8/A kapsamında sahip olduğu geniş usul yönetimi yetkisi de bu güvencenin karşısında değil, onun nasıl somutlaştırılacağını belirleyen alanda işler. Hakem süreyi, yöntemi ve cevabın biçimini belirleyebilir; fakat karar bakımından önem taşıyan bir mesele karşısında taraflardan birini fiilen seyirci konumuna düşüremez.

5.1. Tahkimde Cevap Hakkının Kapsamı ve Silahların Eşitliği

Cevap hakkı, yalnız dilekçeler aşamasındaki “cevap dilekçesi” anlamında kullanılmamalıdır. Tahkim yargılamasının her aşamasında ortaya çıkabilir. Yeni bir vakıa ileri sürülebilir, daha önce bilinmeyen bir belge ortaya çıkabilir, tanık yazılı beyanının dışına taşan önemli bir açıklama yapabilir, uzman sorgusunda ilk kez yeni bir teknik varsayım ortaya çıkabilir veya taraflardan biri uyuşmazlığa farklı bir hukuki nitelendirme kazandırmaya çalışabilir. Hakem heyeti de dosyada daha önce tartışılmamış bir hukuki me-

seleye karar bakımından önem verebilir. Bütün bu hâllerde temel soru aynıdır: Karardan etkilenecek taraf bu yeni mesele hakkında gerçek anlamda söz söyleyebildi mi?

Silahların eşitliği de bu zeminde anlaşılmalıdır. AİHM'in *Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands* kararından itibaren vurgulanan esas, taraflardan birinin diğerine karşı belirgin biçimde dezavantajlı bir konuma düşürülmemesidir. Bu nedenle eşitlik, taraflara her işlem için aynı sayıda sayfa, dakika veya soru vermek değildir. §2'de söylediğimiz gibi, eşitlik cetvelle değil teraziyle ölçülür. Burada terazinin baktığı şey, tarafların uyuşmazlığın sonucu üzerinde etkili olabilecek malzemeye karşı etkili biçimde açıklama yapabilme ve karşı koyabilme imkânıdır. *Dombo Beheer* kararında da uyuşmazlığın merkezindeki iki kişiden yalnız birinin tanık olarak dinlenebilmesi, diğer tarafı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşüren unsur olarak değerlendirilmiştir. Delile erişim ve onu etkili biçimde sınama imkânı da bu usulî dengenin parçasıdır[42].

42 **AİHM, Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, B. No. 14448/88, 27.10.1993, özellikle §§ 33–35**. Mahkeme, silahların eşitliğini her tarafa davasını, delilleri dâhil olmak üzere, karşı taraf karşısında belirgin bir dezavantaja düşürülmediği koşullarda sunabilmesi için makul imkân tanınması üzerinden değerlendirmiş; somut olayda uyuşmazlığın merkezindeki iki kişiden yalnız birinin tanık olarak dinlenebilmesini bu dengeye aykırı bulmuştur. Ayrıca bkz. **Yargıtay 11. HD, E. 2019/2417, K. 2021/1051, 10.02.2021.** Daire, ICC hakem kararının tenfizi incelemesinde, karara esas alınan değerleme raporlarının önemli bölümlerinin karşı taraftan gizlenmesini ve raporları hazırlayan kişilerin çapraz sorgusunun engellenmesini somut olayda savunma hakkının ağır ihlali olarak değerlendirmiştir. Karar tenfiz incelemesine ilişkindir; değerlendirme, delillere erişim ve onları sınama imkânının etkisiz bırakıldığı somut koşullarla sınırlı olarak kullanılmalıdır. https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57850 (E.T.: 03.07.2026)

Karşılaştırmalı olarak bkz. **Libananco Holdings Co. Limited v. Republic of Turkey, ICSID Case No. ARB/06/8, Decision on Annulment, 22.05.2013, özellikle §§ 84–89, 155–159.** Dava, Kıbrıs merkezli yatırımcının Türkiye'deki enerji şirketlerine yaptığı yatırımlarla ilgili uyuşmazlıkta, Türkiye makamlarınca yatırımcının temsilcileri, avukatları ve tanıkları üzerinde gözetim yapıldığı ve iletişimlerinin izlendiği iddialarına dayanmaktadır. Yatırımcı, bu iddiaların tahkim sürecinin adilliğini ve gizliliği zedelediğini ileri sürerek hakem kararının iptalini istemiştir. İptal Komitesi, silahların eşitliğini temel bir usul kuralı olarak kabul etmiş; hakem heyetinin gözetim iddiaları üzerine aldığı koruyucu önlemleri dengeli ve etkili bulmuş ve iptal başvurusunu reddetmiştir. Karar, taraf eşitliğinin korunmasında hakem heyetinin usulî önlemlerinin ve yargılama kaydının önemini gösterir. https://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C77/DC4632_En.pdf (E.T.: 03.07.2026).

Cevap hakkı bu nedenle otomatik ve sınırsız bir "her söze karşı yeni söz" hakkı değildir. Tahkim yargılaması sonsuz bir dilekçe alışverişine dönüştürülemez. Hakem heyeti yeni hususun gerçekten önemli olup olmadığını, daha önce tartışılıp tartışılmadığını, cevap için ne kadar süre gerektiğini ve ek usul işleminin yargılamayı ne ölçüde etkileyeceğini değerlendirebilir. Gerektiğinde sözlü açıklama yeterli olabilir; başka bir durumda kısa bir yazılı beyan, ek belge sunumu, tanığın yeniden çağrılması veya uzmana sınırlı bir ek soru imkânı gerekebilir. Cevap hakkının özü, şekilde değil etkide aranmalıdır. Tarafa üç gün verilmiş olması tek başına hakkın korunduğunu göstermediği gibi, mutlaka üç haftalık ek süre verilmemiş olması da ihlal sonucunu doğurmaz.

Duruşmanın canlı yapısı bu ayrımı daha da önemli hâle getirir. Tanığın hiç beklenmeyen bir belgeye dayanması, uzman görüşünün sorguda yeni bir varsayıma kayması veya taraflardan birinin daha önce ileri sürmediği bir vakıayı ilk kez duruşmada uyuşmazlığın merkezine taşıması hâlinde hakem yalnız saati değil, ortaya çıkan yeni durumun ağırlığını da okumalıdır. Bazen birkaç soru yeterlidir; bazen kısa bir ara, ek belge yahut sınırlı bir beyan süresi gerekir. Usul eşitliği, her yeni gelişmede yargılamayı başa sarmak değil, yeni gelişmenin diğer tarafı hazırlıksız yakalamasından doğan gerçek dengesizliği gidermektir.

Aynı yaklaşım iddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesinde de geçerlidir. HMK m. 428/3 ve MTK m. 10/D'nin tanıdığı esneklik, yeni iddia veya savunmayı kabul eden hakem heyetinin karşı tarafın cevap hakkını görmezden gelebileceği anlamına gelmez[43]. Yeni iddiaya kapı açılıyorsa, cevabın penceresi kapatılamaz.

43 HMK m. 428/3; MTK m. 10/D. Ayrıca bkz. **Yargıtay 3. HD, E. 2023/3631, K. 2023/3067, 02.11.2023**. Kararda, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmanın değiştirilebileceği ya da genişletilebileceği; hakem veya hakem kurulunun ise değişikliğin gecikerek yapılmış olması, karşı taraf bakımından haksız biçimde büyük bir güçlük doğurması ve somut olayın diğer koşullarını gözeterek buna izin vermeyebileceği kabul edilmiştir. Somut olayda, tahkim yargılaması sırasında yeni talepte bulunulmasını yasaklayan bir taraf anlaşması veya

Değişikliğin kabul edilip edilmeyeceği başka, kabul edilen değişiklik karşısında diğer tarafa etkili cevap imkânı tanınması başka meseledir.

Bunun tersi de önemlidir. Taraf, kendisine usulüne uygun biçimde tanınmış cevap imkânını kullanmamış, yeni hususa zamanında itiraz etmemiş veya kendisine verilen fırsatı bilinçli biçimde değerlendirmemişse, daha sonra yalnız sonucun aleyhine çıkmasına dayanarak hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmesi aynı ağırlığı taşımaz. Ancak bunun için hakkın önce usulüne uygun ve fiilen kullanılabilir biçimde tanınmış olması gerekir[44]. Hak tanınır; fakat kullanılması da sahibine aittir.

Silahların eşitliği bu nedenle aynı usul aracının iki tarafa mekanik biçimde verilmesi değil; her iki tarafın da yargılamanın sonucunu etkileyebilecek meseleler karşısında gerçek bir mücadele alanına sahip olmasıdır. Tarafların aynı kılıcı taşıması gerekmez; fakat taraflardan biri silahlıyken diğerinin elleri bağlanmış olmamalıdır.

---

hakem heyeti kararı bulunmadığı gözetilerek, talep sonucunun yargılama sırasında değiştirilmesine ilişkin iptal itirazı yerinde görülmemiştir. Karar, tahkimde iddia ve savunmanın değiştirilmesi bakımından devlet yargısındaki katı teksif anlayışından farklı, hakem denetiminde işleyen esnek bir rejimin benimsendiğini; ancak bu esnekliğin karşı taraf bakımından haksız bir usulî güçlük yaratmaması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca bkz. **Yargıtay 6. HD, E. 2025/2488, K. 2025/4199, 08.12.2025**. Daire, HMK m. 428/3 çerçevesinde tahkim sırasında talebin değiştirilmesini, tarafların anlaşması veya hakem heyetinin usul kararıyla getirilen sınırlamalar bulunup bulunmadığı ve karşı tarafın usulî konumu gözetilerek değerlendirmiştir. Karar, tahkimde talep değişikliğinin sırf yargılama başladıktan sonra yapılmış olması nedeniyle geçersiz sayılamayacağını; somut usul düzeni içinde ele alınması gerektiğini desteklemektedir.

44 **Yargıtay 11. HD, E. 2020/8088, K. 2022/3493, 27.04.2022**. Daire, hakem seçimine ilişkin bildirimin sözleşmede belirtilen adrese gönderilmemesi, beyanda bulunan avukatın usulüne uygun vekâletnamesinin denetlenmemesi ve yargılama boyunca tebligatların yetkisi doğrulanmamış vekile yapılması nedeniyle hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı avukatların başka bir yargılamada tarafı temsil etmeleri de eksikliği gidermemiştir. Karar, tarafın cevap hakkını kullanıp kullanmadığının tartışılabilmesi için öncelikle bu hakkın usulüne uygun ve fiilen kullanılabilir biçimde tanınmış olması gerektiğini göstermektedir.

5.2. Cevap Hakkının İhlali ve İptal Denetimi

Cevap hakkının gerçek önemi, hakem kararının kurulma biçiminde ortaya çıkar. Hakem heyetinin kararını tarafların tartışmadığı bir vakıaya, delile veya hukuki meseleye dayandırması hâlinde sorun artık yalnız duruşma yönetimi meselesi olmaktan çıkar; hukuki dinlenilme hakkına ve kararın iptal denetimine uzanır.

Bu noktada "sürpriz karar" meselesi cevap hakkının hukuki gerekçe üzerindeki görünümüdür. Hakem heyeti, *iura novit curia* (hâkim hukuku bilir) veya tahkim bakımından *iura novit arbiter* (hakem hukuku bilir) anlayışı çerçevesinde tarafların ileri sürdüğü hukuki nitelendirmelerle her durumda bağlı değildir. Uygulanacak hukuk kuralını belirlemek ve yorumlamak hakemin görevidir. Bununla birlikte bu yetki, tarafların hiç tartışmadığı ve makul olarak öngörmelerinin de mümkün olmadığı belirleyici bir hukuki gerekçenin karar aşamasında ilk kez ortaya çıkarılması anlamına gelmez. Hakem dosyadan çıkan hukuki sonucu kendisi kurabilir; fakat tarafların üzerine hiç basmadığı zeminde sessizce başka bir yol açıp kararını oradan götürürse, hukuki dinlenilme hakkı tartışması doğar. Sürpriz karar yasağının kapsamı ve bu sınırın *iura novit arbiter* ilkesiyle ilişkisi aşağıda §12.3'te ayrıca ele alınacaktır[45].

---

45 **Anayasa Mahkemesi, Ahmet Türko, B. No. 2013/5949, 12.03.2015, özellikle § 33.** Anayasa Mahkemesi, silahların eşitliği ilkesini, taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir konuma düşürülmeden iddia ve savunmalarını makul biçimde ortaya koyabilmesi ve yargılamaya etkin biçimde katılabilmesi güvencesi kapsamında değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, tahkim yargılamasında HMK m. 423 ve MTK m. 8/B ile güvence altına alınan taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının işlevsel yorumuyla da örtüşmektedir.

Karşılaştırmalı olarak bkz. **TECO Guatemala Holdings LLC v. Republic of Guatemala, ICSID Case No. ARB/10/23, Decision on Annulment, 05.04.2016, §§ 184–195, 198**. Uyuşmazlık, Guatemala'daki elektrik dağıtım imtiyazının tarifesi ve yatırımcının bu tarifeler nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü zararla ilgilidir. Hakem heyeti, geçmiş dönem zararlarına belirli bir tarihe kadar faiz yürütülmesini "haksız zenginleşme" gerekçesiyle reddetmiş; ancak taraflar bu hukuki gerekçeyi ileri sürmemiş ve gerekçe taraflarca tartışılmamıştır. İptal Komitesi, tarafların makul olarak öngöremediği ve sonuca etkili olabilecek bu yeni hukuki temele karşı görüş bildirme imkânı verilmemesini hukuki dinlenilme hakkının ciddi ihlali saymış ve hakem kararının faizle ilgili kısmını kısmen iptal etmiştir. Karar, heyetin her hukuki gerekçesini önceden taraflara bildirmesi gerektiği anlamına gelmez; tarafların tartışmadığı ve kararın sonucunu

Bununla birlikte her usul eksikliği iptal sonucu doğurmaz. İptal denetimi, tahkim yargılamasını kusursuzluk yarışına çevirmemelidir. Sorulması gereken yalnız "tarafa şu kadar gün verildi mi?" veya "istediği bilirkişi dinlendi mi?" değildir. Esas soru, tarafın karar bakımından etkili mesele hakkında görüşünü, delilini ve itirazını gerçek anlamda ortaya koyma imkânından yoksun bırakılıp bırakılmadığıdır[46].

Yargıtay'ın yaklaşımı da bu ayrımı desteklemektedir. Taraflara tahkim yargılaması boyunca eşit biçimde iddia, savunma ve itirazlarını ileri sürme imkânı tanınmışsa, bilirkişi incelemesinin yapılmaması yahut belirli bir usul talebinin reddedilmesi tek başına hukuki dinlenilme hakkının ihlali anlamına gelmez. Hukuki dinlenilme hakkı, tarafın istediği her usul aracını kullanabilme hakkı değil, davasını gerçek anlamda ortaya koyabilme hakkıdır. Bir bilirkişi talebi reddedilebilir, ek tanık dinlenmeyebilir, yeni

---

etkileyebilecek yeni bir meseleye dayanılacaksa cevap imkânı tanınması gerektiğini gösterir. *(Yazarın Notu: Burada "Komite" ile kastedilen, uyuşmazlığı gören hakem heyetinden ayrı olarak ICSID Sözleşmesi m. 52(3) uyarınca oluşturulan iptal komitesidir.) https://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C1280/DC7814_En.pdf (E.T.: 03.07.2026).*

46 ICSID Sözleşmesi m. 52(1)(d) uyarınca iptal için temel bir usul kuralından ciddi sapma bulunmalıdır. **Wena Hotels Ltd. v. Arab Republic of Egypt, ICSID Case No. ARB/98/4**, **Decision on the Application by the Arab Republic of Egypt for Annulment, 05.02.2002, §§ 56–58**. Uyuşmazlık, Mısır'daki iki otelin işletilmesine ilişkin sözleşmeler ve otellerin Mısır makamlarınca devralındığı iddiası üzerine verilmiş hakem kararının Mısır tarafından iptal ettirilmesi talebine ilişkindir. İptal Komitesi, ICSID Sözleşmesi m. 52(1)(d)'deki "temel bir usul kuralından ciddi sapma" ölçütünü açıklamış; usul ihlalinin iptali gerektirmesi için kararın sonucunu etkileyen ağırlıkta olması gerektiğini belirtmiş ve iptal başvurusunu reddetmiştir.
https://arbitration.org/sites/default/files/awards/arb200.pdf (E.T.: 03.07.2026).

Bu ölçüt **TECO Guatemala Holdings LLC v. Republic of Guatemala, ICSID Case No. ARB/10/23, Decision on Annulment, 05.04.2016, §§ 192–195, 198** ile birlikte okunmalıdır. TECO'da Komite, taraflara görüş açıklama imkânı verilmeyen yeni hukuki gerekçenin kararı etkileme potansiyelinin bulunmasını yeterli görmüş ve hakem kararının ilgili faiz kısmını iptal etmiştir. Dolayısıyla TECO, farklı bir sonuç çıkacağını kesin olarak kanıtlama şartı aramamış; tarafların cevap hakkından yoksun bırakılmasının olası etkisini esas almıştır. İki karar, usulden iptal incelemesinde ihlalin ciddiyeti ve karar üzerindeki muhtemel etkisinin somut olayın koşulları içinde değerlendirilmesi gerektiğini gösterir.
https://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C1280/DC7814_En.pdf (E.T.: 03.07.2026)

belge kabul edilmeyebilir veya ek süre sınırlanabilir. Önemli olan, bu kararların taraflardan birinin dava ve savunmasını fiilen etkisiz bırakmaması ve hakem heyetinin usulî tercihini gerektiğinde açıklayabilmesidir. Yargıtay, süresinde yazılı tanık beyanı sunmayan ve tanık deliline dayanmayan tarafın tanıklarının duruşmada dinletilmemesini; uzman görüşlerini yazılı sunma imkânı tanındığı ve bu görüşler heyetçe değerlendirildiği somut olayda hukuki dinlenilme hakkının ihlali saymamıştır[47]. Buna karşılık, hakem heyetince alınan bilirkişi raporunun tarafa usulüne uygun biçimde tebliğ

47 **Yargıtay 6. HD, E. 2023/1614, K. 2023/2915, 21.09.2023**. Daire; taraflara tahkim yargılaması boyunca iddia, savunma ve itirazlarını eşit biçimde ileri sürme imkânı tanınmasını, tarafların katılımıyla belirlenen zaman çizelgesine uygun hareket edilmesini ve yargılamanın öngörülen usul içinde yürütülmesini birlikte değerlendirmiş; somut olayda bilirkişi incelemesi talebinin reddini taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak görmemiştir. Kararda ayrıca uygulanacak hukuk kurallarının tespit ve yorumunun hakeme ait olduğu, iptal davasında hakem kararının maddî doğruluğunun veya hukukun doğru uygulanıp uygulanmadığının yeniden incelenemeyeceği vurgulanmıştır. Karar, hukuki dinlenilme hakkının tarafın talep ettiği her usul aracının mutlaka kabulünü değil, davasını ve savunmasını etkili biçimde ortaya koyabileceği gerçek bir usulî imkânın sağlanmasını güvence altına aldığını göstermektedir. Ayrıca bkz. yukarıda §2.5. Ayrıca bkz. **Yargıtay 11. HD, E. 2025/118, K. 2025/2959, 29.04.2025.** Daire, İstanbul Tahkim Merkezi 2021/DA-520 sayılı tahkimdeki iptal davasının reddine ilişkin kararı onamıştır. Somut olayda tarafın tanık beyanı sunmaması ve tanık deliline dayanmaması, tanıkların dinlenmemesi; buna karşılık uzman görüşlerini yazılı sunma imkânı verilmesi ve görüşlerin heyetçe değerlendirilmesi birlikte ele alınmıştır. Karar, duruşmada tanık dinletme talebinin her durumda reddedilebileceği şeklinde genellenemez; sonuç, önceden belirlenmiş usul takvimi ve tarafın elindeki alternatif açıklama imkânı çerçevesinde somutlaştırılmıştır.

Karşılaştırmalı olarak ayrıca bkz. **Tulip Real Estate and Development Netherlands B.V. v. Republic of Turkey, ICSID Case No. ARB/11/28, Decision on Annulment, 30.12.2015, §§ 80–85, 141–142.** Uyuşmazlık, Türkiye'deki bir gayrimenkul geliştirme projesine yapılan yatırımla ve kamu kurumlarının davranışlarının devlete atfedilip atfedilemeyeceğiyle ilgilidir. Yatırımcı, diğer iddialarının yanı sıra hakem heyetinin duruşmada sunulan bazı delilleri dikkate almadığını ve dinlenilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek kararın iptalini istemiştir. İptal Komitesi, taraflara ilgili deliller hakkında görüş açıklama ve cevap verme imkânı tanındığını; hakem kararında her delil unsuruna ayrı ayrı değinilmemesinin, tek başına, delilin dikkate alınmadığını veya dinlenilme hakkının ihlal edildiğini göstermediğini belirtmiştir. Karar, delilin duruşmada tartışılabilmesi ile kararın gerekçesinde her delile ayrıca cevap verilmesi arasındaki ayrımı açıklaması bakımından makaledeki delil sınaması ve hukuki dinlenilme hakkı tartışmasıyla bağlantılıdır. *https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw7037.pdf (E.T.: 03.07.2026)*

edilmemesi ve bu nedenle rapora karşı açıklama yapma olanağının ortadan kalkması, somut olayda hukuki dinlenilme hakkının ihlaline ve iptale yol açabilir[48].

Karşılaştırmalı hukukta da bu ayrım görülür. Paris İstinaf Mahkemesi, Irak Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti aleyhine başlattığı ICC tahkiminde verilen 13.02.2023 tarihli hakem kararının Türkiye tarafından kısmen iptali istemiyle açılan davada, hakem heyetinin belirli belge ibrazı taleplerini reddetmesini tek başına çelişmeli yargılama ilkesinin ihlali saymamıştır. Mahkeme, hakemlerin kararın gerekçesini önceden taraflara bildirmek zorunda olmadığını; ancak tarafların tartışmadığı bir vakıa veya hukuki temele dayanamayacağını belirtmiştir. Somut olayda petrol fiyatlarındaki fark ve bunu değerlendirmeye yarayan deliller duruşmalarda, uzmanlar ve taraflarca tartışılmış; bu nedenle iptal hâkiminin hakem heyetinin belge talebine ilişkin takdirini esastan yeniden incelemesi gerektiği kabul edilmemiştir. Karar, her delil talebinin kabulünü zorunlu tutmaz; fakat talebin reddini tarafların ilgili meseleyi etkili biçimde tartışma imkânıyla birlikte değerlendirir[49].

---

48 **Yargıtay 15. HD, E. 2019/2825, K. 2019/5138, 12.12.2019**. Daire, taraf talebi bulunmadıkça duruşma yapılmamasını tek başına iptal sebebi saymamış; ancak hakem heyetince alınan bilirkişi raporunun tarafa tebliğ edilmemesi ve bu nedenle rapora karşı açıklama yapma imkânının ortadan kalkmasını savunma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı bakımından ihlal kabul etmiştir. Karar, hakemin her usul talebini kabul etmesi gerekmediğini; fakat kararında etkili olabilecek delil ve raporlara karşı tarafa gerçek bir cevap imkânı tanıması gerektiğini gösteren karşı yöndeki örnektir. Ayrıca bkz. **Yargıtay 6. HD, E. 2025/1292, K. 2025/3919, 18.11.2025**. Daire, ISTAC 2021/1A-210 sayılı tahkime ilişkin iptal incelemesinde tarafların yazılı ve sözlü açıklama imkânlarını, duruşma sürecini ve dosyada bulunan bilirkişi raporunu birlikte değerlendirmiş; somut olayda hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmamıştır. Bu karar da tek başına belirli bir delil veya usul talebinin kabul edilmemesinden hareketle ihlal sonucuna varılamayacağını, değerlendirmede yargılamanın bütünü ile tarafın fiilî katılım imkânının esas alınacağını desteklemektedir.

49 ***Cour d'appel de Paris*, chambre commerciale internationale, pôle 5, chambre 16, 10.03.2026, RG no 23/08160, Portalis no 35L7-V-B7H-CHR7G, §§ 44–50, 55–65.** Karar, Irak Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki 1973 tarihli Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması ve sonraki düzenlemelerden doğan uyuşmazlıkta, ICC Case No. 20273/AGF/ZF/AYZ/ELU kapsamında verilen 13.02.2023 tarihli Nihai Hakem Kararı'nın kısmen iptali istemine ilişkindir. Tahkimde, Irak merkezi yönetiminin talimatı dışında Kerkük-Ceyhan hattı üzerinden petrol taşınması ve yüklenmesi ile buna bağ-

İç tahkim bakımından ayrıca önemli bir ayrım vardır. Yargıtay, taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkına aykırılığı HMK m. 439/2-f kapsamında tarafça ileri sürülüp ispatlanması gereken bir iptal sebebi olarak değerlendirmekte; bunu kendiliğinden gözetilecek kamu düzeni denetimiyle özdeşleştirmemektedir[50]. Bu ayrım önemlidir. Aksi hâlde HMK m. 439'un ayrı ayrı kurduğu iptal sebepleri "kamu düzeni" başlığı altında birbirine karışır ve sınırlı iptal denetimi, fark edilmeden genel bir usul denetimine dönüşür.

Bu noktada cevap hakkı ile daha sonra ayrıca ele alınacak *due process paranoia* arasındaki sınır da görünür hâle gelir. Hakem,

---

lı ücretler tartışılmış; karşılıklı alacakların mahsubundan sonra Türkiye'nin Irak'a 1.471.390.486,05 ABD doları ödemesine hükmedilmiştir. Türkiye, diğer iddialarının yanı sıra, petrolün satış fiyatlarını ve fiyat farklarını gösterebilecek bazı belgelerin hakem heyetince istenmemesinin çelişmeli yargılama ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Paris İstinaf Mahkemesi bu iptal talebini reddetmiştir. Mahkeme, belge ibrazı talebinin reddedilmesini tek başına ihlal saymamış; fiyat farklarının ve bunları değerlendirmekte kullanılan verilerin duruşmalarda taraflar ve uzmanlarca tartışılmış olmasını, tarafların bu konuda yazılı açıklamalar sunmasını ve Türkiye'nin önceki belge ibrazı kararının yeniden değerlendirilmesini istememiş olmasını dikkate almıştır. Mahkeme ayrıca, hakem heyetinin karar gerekçesini önceden taraflara bildirmesi gerekmediğini; ancak tarafların tartışmadığı bir vakıa veya hukuki temeli kararına dayanak yapamayacağını belirtmiştir. Karar, hukuki dinlenilme hakkı ve sürpriz karar yasağı bakımından, reddedilen bir delil talebinin tarafı ilgili konuyu etkili biçimde tartışma imkânından yoksun bırakıp bırakmadığının değerlendirilmesi gerektiğini gösteren karşılaştırmalı bir örnektir. *https://www.italaw.com/sites/default/files/case-html-files/italaw181181-Iraq-v-Turkey-Judgment-of-the-Paris-Court-of-Appeal-March-10-2026-English.html (E.T.: 03.07.2026).*

50 **Yargıtay 15. HD, E. 2019/1062, K. 2019/2725, 12.06.2019**. Daire, tahkim yargılamasında tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmemesini, kamu düzenine aykırılıktan ayrı bir iptal sebebi olarak değerlendirmiş; bu hususun hakem kararının iptalini isteyen tarafça ileri sürülüp ispatlanmadıkça iptal davasına bakan mahkemece kendiliğinden gözetilemeyeceğini kabul etmiştir. Karar, HMK m. 439/2-f ile aynı maddenin kamu düzenine ilişkin (ğ) bendinin birbirinden bağımsız denetim sebepleri olduğunu ve hukuki dinlenilme hakkına ilişkin her usul tartışmasının "kamu düzeni" başlığı altında re'sen denetime dönüştürülemeyeceğini göstermesi bakımından önemlidir. Aynı yönde ayrıca bkz. **Yargıtay 3. HD, E. 2023/3631, K. 2023/3067, 02.11.2023** (karar yukarıda §1.2.2, dipnot 8'de iddia ve savunmanın genişletilmesi yönünden açıklanmıştır). Daire, taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkına uyulmadığı iddiasının kamu düzeniyle ilgili olmadığını; bu iddia tarafça ileri sürülüp ispatlanmadıkça iptal mahkemesince kendiliğinden gözetilemeyeceğini de belirtmiştir. MTK rejimi yönünden ayrıca bkz. **Yargıtay 6. HD, E. 2025/3100, K. 2025/4452, 23.12.2025.** Daire, MTK m. 15/A'da sınırlı olarak sayılan iptal sebepleri çerçevesinde, tahkimde değerlendirilen delillerin ve uyuşmazlığın esasına ilişkin sonuçların yeniden incelenemeyeceğini belirtmiştir. Karar HMK m. 439/2-f'nin yorumuna değil, MTK'daki iptal denetiminin sınırlarına ilişkindir; bu nedenle burada ancak sınırlı denetim yaklaşımını karşılaştırmalı olarak göstermek için kullanılmalıdır.

ileride iptal sebebi ileri sürülmesin diye her yeni cümle üzerine yeni bir dilekçe turu açmak, her itiraz karşısında süre vermek veya her delili kabul etmek zorunda değildir. Böyle bir anlayış cevap hakkını korumaz; yargılamayı esir alır. Hakem, gerçek cevap ihtiyacı ile taktik usul talebini ayırabilmelidir.

Sonuç olarak cevap hakkı, tahkimde yalnız konuşma hakkı değildir. Tarafın kendisi hakkında karar verilecek malzemeyi bilmesi, bu malzemeye karşı çıkabilmesi, karşı delil ve hukuki argümanını sunabilmesi ve kararın belirleyici gerekçelerinin tartışıldığı yargılama alanında gerçek anlamda bulunabilmesidir.

Silahların eşitliği de aynı düşüncenin karşılıklı görünümüdür. Taraflardan birinin yolu açıkken diğerinin yolu usulen kapatılmışsa, dosyada iki taraf bulunması tek başına çelişmeli yargılama yaratmaz.

Tahkimde tarafı dinlemek, ona yalnız söz vermek değildir; sözü henüz kararın sonucunu etkileyebilecekken vermektir.

Tarafın sözü, duruşmada delille karşılaştığında yargılamadaki ağırlığını kazanır. İkinci bölümde, vakıaların tanık anlatımları ve uzman görüşleriyle nasıl sınandığı; bu sınamanın hakem heyetince taraf eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı gözetilerek nasıl yönetileceği ele alınacaktır.

1. BÖLÜMÜN KAYNAKÇASI

- **I. Mevzuat, Milletlerarası Metinler ve Tahkim Kuralları**
- **Hukuk Muhakemeleri Kanunu**, Kanun No. 6100, RG 04.02.2011, S. 27836, özellikle m. 407–444.
- **Milletlerarası Tahkim Kanunu**, Kanun No. 4686, RG 05.07.2001, S. 24453.
- **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun**, Kanun No. 5718, RG 12.12.2007, S. 26728, özellikle m. 60–63.
- **Türk Borçlar Kanunu**, Kanun No. 6098, RG 04.02.2011, S. 27836.

- **İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun**, Kanun No. 805, RG 22.04.1926, S. 353.
- **Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York Convention)**, New York, 1958.
- **International Chamber of Commerce (ICC)**, *2026 Arbitration Rules*, yürürlük tarihi: 01.06.2026, https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2026-arbitration-rules/
- **İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC)**, *Tahkim Kuralları*, https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2016/01/%C4%B0STANBUL-TAHK%C4%B0M-MERKEZ%C4%B0-TAHK%C4%B0M-KURALLARI.pdf
- **İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM)**, *Tahkim Kuralları*, 2. Basım, İstanbul 2023, yürürlük tarihi: 31.03.2021, https://itotam.com/front/media/arbitrationRules/QLnkxfijuiMvIWGquFos0Qjs8HyFlbYrJQK0RkVlBsinshumRz.pdf
- **International Bar Association (IBA)**, *IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, 2020, https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=3E6FF222-61EB-4ED6-9A3D-67D642629539 (E.T. 03.07.2026).
- **Rules on the Efficient Conduct of Proceedings in International Arbitration (Prague Rules)**, nihai metin 14.12.2018, https://praguerules.com/prague_rules/
- **UNCITRAL**, *Model Law on International Commercial Arbitration* (1985, 2006 değişiklikleriyle), https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration

II. Kitaplar, Makaleler ve Tezler

- **ACAR, Merve:** Tahkim Hukukunda ve Uygulamada Tanıkların Çapraz Sorgusu, Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul 2023.
- **AKINCI, Ziya:** "Prag Kuralları ve Milletlerarası Tahkim", Public and Private International Law Bulletin, C. 40, S. 1, 2020, s. 481–495.
- **AKINCI, Ziya:** Milletlerarası Tahkim, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- **AKINCI, Ziya / TUGA, Umut / ARAT, Şeref Can:** Tahkim Duruşmasının Psikolojisi / The Psychology of the Arbitration Hearing, On İki Levha, İstanbul 2022.
- **ALTAY, İsmail:** "Altay Tahkim Teorisi: Hayalet Oyuncular, Stratejik Usul ve Kurşun Geçirmez Karar Mimarisi", İstanbul Barosu Dergisi, C. 100, S. 3, 2026, s. 281–347.
- **BERGER, Klaus Peter / JENSEN, J. Ole:** "Due Process Paranoia and the Procedural Judgment Rule: A Safe Harbour for Procedural Management Decisions by International Arbitrators", Arbitration International, Vol. 32, No. 3, 2016, s. 415–435.

- **BLACKABY, Nigel / PARTASIDES, Constantine / REDFERN, Alan / HUNTER, Martin:** Redfern and Hunter on International Arbitration, 7th ed., Oxford University Press, 2023.
- **BORN, Gary B.:** International Commercial Arbitration, 3rd ed., Wolters Kluwer, 2021.
- **DEMİR GÖKYAYLA, Cemile:** "Milletlerarası Tahkimde İspat Hakkı ve Sınırlarına Uygulanacak Hukuk", Public and Private International Law Bulletin, C. 40, S. 2, 2020, s. 729–773.
- **EKŞİ, Nuray:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim (6100 sayılı HMK m. 407–444), 2. Baskı, Beta, İstanbul 2019.

III. Yargı ve Tahkim Kararları

- Anayasa Mahkemesi, Ahmet Türko, B. No. 2013/5949, 12.03.2015.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands*, B. No. 14448/88, 27.10.1993.
- Cour d'appel de Paris chambre commerciale internationale, pôle 5, chambre 16 (Paris İstinaf Mahkemesi Uluslararası Ticaret Dairesi, 5. Kısım 16. Daire), *République de Türkiye c. République d'Irak*, 10.03.2026, RG no 23/08160, no Portalis 35L7-V-B7H-CHR7G.
- Gold Reserve Inc. v. Bolivarian Republic of Venezuela, 146 F. Supp. 3d 112 (D.D.C. 2015), 20.11.2015.
- ISTAC, Dava No. 2020/DA-…, 2021/DA-…, 2022/DA-…, 2022/DA-… ve 2023/DA-…; kararlar ve usul belgeleri (yayımlanmamış, yazar arşivinde).
- İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Hukuk Dairesi, E. 2021/15, K. 2022/1, 15.02.2022.
- İTOTAM, Dava No. 2021/…-A-B, 2022/… ve bağlantılı 2022/…; kararlar, ara kararlar, usulî zaman çizelgeleri ve duruşma belgeleri (yayımlanmamış, yazar arşivinde).
- *Libananco Holdings Co. Limited v. Republic of Turkey*, ICSID Case No. ARB/06/8, Decision on Annulment, 22.05.2013.
- TBB Tahkim Merkezi, Dava No. 2021/…-A-B-C-D ve Dava No. 2021/…; kararlar, ara kararlar, usulî zaman çizelgeleri ve duruşma tutanakları (yayımlanmamış, yazar arşivinde).
- *TECO Guatemala Holdings LLC v. Republic of Guatemala*, ICSID Case No. ARB/10/23, Decision on Annulment, 05.04.2016.
- Denizli ad hoc tahkimi; 08.03.2023 tarihli duruşma usulüne ilişkin ara karar ve 07.04.2023 tarihli duruşma tutanağı (yayımlanmamış, yazar arşivinde).
- *Tulip Real Estate and Development Netherlands B.V. v. Republic of Turkey*, ICSID Case No. ARB/11/28, Decision on Annulment, 30.12.2015.

- *Wena Hotels Ltd. v. Arab Republic of Egypt*, ICSID Case No. ARB/98/4, Decision on the Application by the Arab Republic of Egypt for Annulment, 05.02.2002.
- Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2022/4739, K. 2022/7070, 27.09.2022.
- Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2023/3631, K. 2023/3067, 02.11.2023.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2023/1614, K. 2023/2915, 21.09.2023.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2023/3182, K. 2023/3016, 27.09.2023.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2025/1292, K. 2025/3919, 18.11.2025.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2025/2488, K. 2025/4199, 08.12.2025.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2025/3100, K. 2025/4452, 23.12.2025.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2026/1569, K. 2026/1628, 21.04.2026.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2019/2417, K. 2021/1051, 10.02.2021.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2020/8088, K. 2022/3493, 27.04.2022.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2025/118, K. 2025/2959, 29.04.2025.
- Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, E. 2019/1062, K. 2019/2725, 12.06.2019.
- Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, E. 2019/2825, K. 2019/5138, 12.12.2019.
- Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, E. 2019/2826, K. 2019/5261, 19.12.2019.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2024/208, K. 2025/328, 21.05.2025.

TÜRK TİYATROSUNDA AVUKATLIK MESLEĞİNİ KONU ALAN İLK ESER: ALAFRANGA BİR AVUKAT (1874)

Av. Tugay AYDIN[1]

ÖZET

Bu çalışma, 10 Haziran 1874 tarihinde *Tiyatro Gazetesi*'nde yayımlanan tek perdelik *Alafranga Bir Avukat* adlı komediyi Türk tiyatrosunda avukatlık mesleğini doğrudan konu alan, bilinen ilk tiyatro eserini ele almaktadır. Eserde, modernleşme sürecinde görünürlük kazanan avukatlık mesleği ile biçimsel Batılılaşma anlayışı arasındaki ilişki mizahi bir anlatımla ele alınmıştır. Çalışmada metnin incelenmesiyle avukatlık mesleğinin toplumsal imgesi ve yargılama giderlerinin mizahi biçimde sunulması ve avukat-müşteri ilişkisindeki etik sorunlar üzerinde durulmaktadır. Eserin özellikle mekan, dil, kıyafet ve davranış biçimleri üzerinden kurduğu alafrangalık eleştirisi ile "mesârifât" cetveli aracılığıyla oluşturduğu mizah, dönemin hukuk ve modernleşme algısına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hukuk tarihi, Tanzimat edebiyatı, avukatlık, tiyatro, mizah.

1. GİRİŞ:

Tanzimat Fermanı sonrasında Osmanlı Devleti'nde idari, hukuki ve toplumsal alanlarda önemli bir dönüşüm süreci başlamıştır. Bu dönüşümün hukuki boyutu; Nizamiye mahkemelerinin kurul-

1 Avukat, İstanbul Barosu

ması, kanunlaştırma hareketleri, avukatlığın ve Baro'nun kurumsallaşmaya başlaması gibi gelişmelerle görünürlük kazanmıştır. Bununla birlikte hukuki kurumlarda meydana gelen değişim ile bu kurumların toplum tarafından algılanması ve gündelik hayattaki uygulanma biçimleri her zaman aynı doğrultuda ilerlememiştir.

Bu dönemde edebiyat ve tiyatro, toplumsal değişimleri gözlemleyen ve modernleşmenin ortaya çıkardığı çelişkileri görünür kılan önemli araçlar haline gelmiştir. Özellikle alafrangalık, yalnızca Batı'ya özgü davranış ve tüketim biçimlerinin taklidi olarak değil, modernleşmenin yüzeysel biçimlerde benimsenmesine yönelik bir eleştiri alanı olarak da edebi eserlerde işlenmiştir.

Alafranga Bir Avukat, bu bağlamda avukatlık mesleğini alafrangalık eleştirisiyle birlikte ele alması bakımından dikkat çekici bir örnektir. İlk Türk oyunu olarak benimsenen[2] *Şair Evlenmesi*'nden 14 yıl sonra, 10 Haziran 1874 tarihinde *Tiyatro Gazetesi*'nin 21. sayısında yayımlanan bu tek perdelik eser, avukatın mesleki yeterliliğini bilgi ve deneyimden ziyade dış görünüş, büro düzeni, dil ve davranış biçimleri üzerinden kurmasını mizahi bir anlatımla sergilemiştir.[3] Eserde bunun yanında "müşteri" olarak isimlendirilen müvekkil ile avukatın ilişkisi, dava masrafları ve mesleki etik de eleştiri konusu yapılmaktadır.

Eserin 1876 tarihli Dava Vekilleri Nizamnamesi'nden iki yıl, İstanbul Barosu'nun kuruluşundan ise dört yıl önce yayımlanmış olması, metni avukatlığın kurumsallaşma sürecine ilişkin dönemin algılarını inceleyebilmek açısından dikkate değer hale getirmektedir. Bununla birlikte bu tiyatro eserinin doğrudan dönemin hukuki uygulamalarını yansıtan bir belge olarak değil, dönemin hukuk ve meslek algılarına ilişkin mizahi bir edebi temsil olarak değerlendirilmesi gerekir.

---

2 Metin And, *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1839-1908)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1972, s. 27.

3 *Tiyatro*, 29 Mayıs 1290 / 10 Haziran 1874, No:21, s. 1-2.

Bu çalışmada *Alafranga Bir Avukat*, mekan ve nesneler, dil ve adabımuaşeret, avukat-müşteri ilişkisi, hukuki etik ve "mesârifât" cetveli konularında incelenmektedir. Böylece eserin yalnızca alafranga tipini nasıl kurduğu değil, aynı zamanda avukatlık mesleğini ve adalet arayışını hangi toplumsal ve ekonomik ilişkiler içerisinde temsil ettiği ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

2. ALAFRANGA BİR AVUKAT'TA AVUKATLIK MESLEĞİNİN TEMSİLİ:

Tanzimat tiyatrosunda Batılılaşma eleştirileri farklı tipler üzerinden işlenmiştir. Ancak *Alafranga Bir Avukat* piyesi, bu biçimsel Batılılaşmayı doğrudan, belirli bir meslek grubu olan avukatlar üzerinden sahneye taşıyan ilk metindir. Eserin yayımlandığı gazete nüshasında yazar adına yer verilmemiştir. Bununla birlikte, *Tiyatro Gazetesi*'nde çıkan yazıların tamamının Hagop Baronyan tarafından hazırlandığı bilinmektedir.[4] Eserin adı 1967'de yayımlanan *Tiyatro Bibliyografyası*'nda geçmektedir.[5]

2.1. Mekan ve Nesneler Üzerinden Kurgulanan Mesleki İmaj:

Oyunun ilk sahnesinde dekor, başlı başına bir mizah unsuru olarak kullanılmıştır. Sahnede iki tarafa dizilmiş kanepeler, sandalyeler, alafranga bir yazıhane ve üzerinde birkaç alafranga ciltli kitap yer alır. Avukatın kanepesine kurularak yaptığı tirat, mesleki yeterliliğin bilgi ve deneyimden ziyade mekan, eşya ve dış görünüş üzerinden tanımlandığını ortaya koymaktadır.

Karakter, usta bir avukat olmanın şartlarını "başı açık oturmak", "alafranga yazıhane, kitaplar, kanepe ve sandalyelere sahip olmak" şeklinde sıralar. Böylece başı açık oturmak ve Batılı mobil-

4 "150 Yıl Sonra Tiyatro", *Agos*, 26 Şubat 2014, (Erişim Tarihi: 12.09.2026) https://web.archive.org/web/20140226185636/http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=150-yil-sonra-tiyatro&haberid=6477

5 *Tiyatro Bibliyografyası (1859-1928)*, Haz. Türkan Poyraz ve Nurnisa Tuğrul, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1967, s. 88.

yalara sahip olmak, mesleki yeterliliğin göstergeleri haline getirilir. Avukat bu anlayışı, kendisini öven mizahi bir söylemle dile getirir:

"Şimdiki zamanda yalnız bu sermayelere malik olan adam pek meşhur bir avukat addolunabiliyor! Şu kanepe ve yazıhane ve sandalyeleri alalıdan beri odamdan hiç müşteri eksik olduğu yok. Hem her gelen ilk evvel bu eşyaya gözünü dikiyor!..."

Metnin bu yönünü belirginleştiren bir diğer ifade ise avukatın mesleki başarısını sahip olduğu mobilyaların sayısıyla ilişkilendirdiği ve "evvelki avukatlığı" yerdiği şu temennisidir:

"Ya biraz politika, nezaket falan da gösteriverdik mi? Düdüğü çaldık gitti! Ben ise evvelki avukatlığı bir şey zannederdim. Meğer hiçbir şey değilmiş! Hele vaktim müsaade etse de birkaç kanepe ile biraz sandalye ve bir yazıhane daha alabilsem var ya?... En birinci avukat olacağım vesselam!... Hâsılı efendim şu zamanda bir avukat diploması alafranga yazıhane, kanepe, sandalyeden ibaretmiş vesselam!"

Bu tirat, mesleki yeterliliğin bilgi ve deneyim yerine dış görünüş ve maddi unsurlar üzerinden tanımlanmasını mizahi biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla oyunda büro, yalnızca olayların geçtiği fiziksel bir mekan değil, avukatın mesleki kimliğini ve toplumsal statüsünü görünür kılan bir gösterge olarak işlev görmektedir.

2.2. Şekli Nezaket, Dilsel Biçimcilik ve Mesleki İletişim:

Oyunun ikinci sahnesi, şekilsel Batılılaşmayı mesleki kimliğin bir göstergesi olarak benimseyen avukat ile geleneksel iletişim biçimlerini sürdüren müşteri arasındaki farklılığı, dilsel ve davranışsal boyutlarıyla ortaya koyar. Müşterinin *"Size bir ifadem var!"* şeklindeki hitabı, avukat tarafından hemen kesilerek *"Azıcık sizi görmek isterim!"* veya *"Bana kulağınızı verir misiniz?"* gibi alafranga kalıplara yönlendirilir. Avukat, bu jargonları bilmeyen bir kimsenin dava sahibi olmaya dahi hakkı olmadığını belirterek hu-

kuki iletişimi biçimsel kurallara bağlar. Aynı durum kapı çalma usulünde de görülür. Avukat müşterinin içeri girmeden önce kapıyı vurmasını ve Fransızca *"Entrer"* cevabını beklemesini şart koşar.

Sahnede adabımuaşeret kurallarının biçimsel bir zorunluluğa dönüştürülmesi, ayakkabı kurgusuyla daha da belirginleşir. Müşterinin ayakkabılarını çıkarmaya çalışması üzerine avukat, odaya ayakkabıyla girilmesi gerektiğini *"Kundurasını çıkarıp girenlerin davalarını kaybettikleri mücerreptir."* sözleriyle açıklar. Bu açıklama, gündelik bir davranış biçiminin hukuki sonuç doğuran bir kurala dönüştürülmesi yoluyla mizahi bir durum yaratır. Hak kaybı korkusuyla panikleyen müşterinin alelacele ayakkabılarını giymesi ve hatta *"Bileydim evden çıkarken beş on kundurayı birden giyerdim. Aman eski kunduranız var ise veriniz bari onları da giyeyim!"* diyerek avukata cevap verir.

Diyaloglarda dikkati çeken bir diğer unsur, Batı tarzı nezaket kalıplarının içselleştirilmekten ziyade ezberlenmiş ve mekanik bir biçimde kullanılmasıdır. Müşterinin övgülerine kalıplaşmış kibarlık ifadeleriyle karşılık veren avukat, tütün ikramı sırasında bu biçimsel nezaketi *"O sizin burnunuzun terbiyesi."* ve *"Burnunuz tütünümüzü mahcup ediyor!"* gibi absürt ifadelere dönüştürür.

İkinci sahnenin dikkat çekici bir diğer boyutu ise müşterinin, birinden borç aldığını ve bu borcu geri ödemek istemediğini açıkça söylemesine rağmen avukatın, alacağını talep eden kişiyi *"Müzevvir"* olarak nitelendirmesi ve *"Para lakırdısını söyler söylemez herifi zaptiyeye vermediğinizde kabahat etmişsiniz"* diyerek müşterisinin tutumunu desteklemesidir. O dönemlerde halk arasında avukata "müzevvir" de denildiği için[6] buna gönderme yapılmıştır. Müşterinin, kendisinden alacağını isteyen kişiye karşı dava açmasını ve içeriye girerken sonradan ayakkabılarını da giydiği için davayı kazanacağını söyler.

6 Ebuzziya Tevfik, *Lügat-i Ebuzziya*, Konstantiniyye, 1306, s. 59.

2.3. Hukuk Etiği ve "Mesârifât" Cetveli:

Oyunun üçüncü sahnesi, adaletin bir hak arama mekanizması olmaktan çıkarılıp türlü ihtimal ve bahanelerle müşteriye ödeme kalemleri çıkarılmasını ve bunun karşısındaki tepkiyi işler. Avukatın katibinin okuduğu masraf cetveli, oyunun mizahi kurgusuna ait farklı gider kalemlerini bir arada göstererek, metinde hukuki işlemlerin nasıl ekonomik bir yük ve mizah unsuru haline getirildiğini göstermektedir.

MASRAF KALEMİ	MİKTAR	AÇIKLAMA
Arzuhal kağıdı	10 kuruş	Dilekçenin yazılacağı kağıdın bedeli.
Arzuhal tahririyesi	100 kuruş	Dilekçenin yazılmasının ücreti.
Rih parası	5 kuruş	Islak mürekkebi kurutmak için kullanılan tozun masrafı.
İkinci katip akçesi	200 kuruş	İlk yazılan dilekçenin yanlış olabileceği varsayımıyla daha usta bir katibe yeniden yazdırma ücreti.
Tashih parası	300 kuruş	İkinci yazılacak dilekçedeki hataların düzeltilmesinin ücreti.
Mübaşir bahşişi	100 kuruş	Adliye mübaşirine verilecek ücret.
Mübaşir yorulma kirası	50 kuruş	Mübaşirin adrese gidip davalıyı yerinde bulamaması sebebiyle verilecek ücret.
Mübaşir kahve masrafı	20 kuruş	Mübaşirin davalıyı kahvehanede beklerken yaptığı masraf.
Müşteri ziyan tazmini	500 kuruş	Avukatın duruşmada bulunduğu sırada büroya gelip geri giden diğer müşterilerden kaybettiği varsayılan kazanç bedeli.
Avukat katibi bahşişi	50 kuruş	Dava sonuçlandığında avukatın katibine ödenecek bahşiş.
Hekim parası	1.500 kuruş	Davanın kaybedilmesi durumunda avukatın sinirlenip hastalanma ihtimaline karşı tedbir olarak alınan doktor ve tedavi ücreti.
Toplam	2.835 kuruş	Yargılama ve avukatlık süreci için çıkarılan toplam masraf.

Mesârifât cetvelini duyan müşterinin mübaşir masraflarını bizzat ödeme teklifini reddeden avukat *"Avukat verişinde başka keramet vardır."* diyerek cevap verir ve kazanılacak miktarı *"Hem bunlardan sonra ne koparabilirsek yarı yarıya alacağız fena mı!"* diyerek son kalemi de açıklamış olur. Müşteri, bu hesapla-

malar karşısında *"Astarı yüzünden pahalı olacak!"* diyerek dava açmaktan vazgeçer ve *"Varsın onu hasmım istesin de yarısını sen kazan yarısını o kazansın!"* şeklindeki çıkışır. Müşteri, 500 liralık dava konusu için 2.835 kuruş masraf ödemek istememiş, alacaklının kendisini dava etmesini ve avukatın bu kez karşı tarafı temsil etmesini önererek mevcut çıkar ilişkisini tersine çevirmiştir. Müşterinin bürodan ayrılırken *"Dışarı çıkar iken de kapıyı vurup Entrer beklemek lazım mıdır?"* diye sorar.

Ancak metnin asıl dikkat çekici noktası, tarafların ahlaki tutumunda gizlidir: Ortada mağdur bir müşteri veya hakikati arayan bir avukat yoktur. Müşteri, varlığını açıkça kabul ettiği ve ödemek zorunda olduğu borcundan kaçmak isteyen kötü niyetli biridir; avukat ise bu haksızlığı bildiği halde "yarı yarıya" kar elde etmek için müşteriyi körükleyen bir kimsedir. Sahne sonunda müşterinin *"Hiç de böyle avukat görmedim!"*, avukatın ise *"Hiç de böyle davacı görmedim!"* şeklindeki eş zamanlı iç konuşmaları ve eserin sonunda *Tiyatro Gazetesi*'nin düştüğü *"Biz de ne böyle avukat ne de böyle davacı gördük!"* notu ise son derece manidardır. Gazete, yalnızca alafranga avukat tipini değil, borcunu ödememek için adliyeyi kötüye kullanmaya hazır müşteriyi de aynı teraziye koyarak; dönemin avukat-müşteri ilişkilerine karşı mizah yoluyla eleştirel bir ayna tutmaktadır.

SONUÇ

1874 tarihli *Alafranga Bir Avukat*, Tanzimat sonrası Osmanlı toplumunda modernleşme, avukatlık mesleği ve hak arayışına yönelik mizahi bir eleştiri ortaya koyan dikkat çekici bir tiyatro metnidir. Eserde alafrangalık, yalnızca Batılı kıyafet ve davranışların taklidi olarak değil, mesleki kimliğin dış görünüş, mekan ve dil üzerinden kurulması biçiminde ele alınmaktadır.

Avukatın mesleki yeterliliğini bürosundaki eşyalar, Fransızca kelimeler ve yapay nezaket kalıpları üzerinden göstermesi, biçimsel Batılılaşmanın eleştirisinin temelini oluşturur. Bunun yanında avukat-müşteri ilişkisi, hukuki temsilin ekonomik çıkarla kuşatıl-

masını görünür kılar. Avukatın davanın haklılığıyla ilgilenmemesi, müşterinin de borcunu ödemekten kaçınan ve kendi çıkarını gözeten bir karakter olarak çizilmesiyle iki taraf da eleştirilmiştir.

"Mesârifât" cetveli ise hukuki ilişkinin ekonomik boyutunu somutlaştırmaktadır. Arzuhal kağıdından mübaşir masraflarına, katip bahşişinden hekim parasına kadar sıralanan giderler, dava sürecini müşteri açısından bir yük haline getirir. Müşterinin bu masraflar karşısında davadan vazgeçerek avukatın karşı tarafı temsil etmesini önermesi, metindeki ekonomik mantığı tersine çeviren ironik bir final oluşturur.

Sonuç olarak *Alafranga Bir Avukat*, ulaşılan kaynak ve bibliyografik veriler çerçevesinde, avukatlık mesleğini doğrudan konu alan bilinen ilk Türk tiyatro eseri olarak değerlendirilebilir. Eserin 1874 yılında, avukatlığın kurumsallaşma sürecinin henüz devam ettiği bir dönemde yayımlanması, bu tespiti ayrıca anlamlı kılmaktadır. *Alafranga Bir Avukat*; biçimsel Batılılaşma, mesleki kimlik, ekonomik çıkar ve hukuki etik arasındaki ilişkileri aynı anlatı içerisinde bir araya getirerek Tanzimat döneminin modernleşme deneyimine yönelik özgün bir mizahi eleştiri ortaya koymaktadır.

EK

ALAFRANGA BİR AVUKAT[7]

(Komedya Bir Perde)

Eşhâs: Bir avukat, bir müşteri, bir uşak.

Birinci Meclis

(Avukat yalnız)

Perde açıldıkta müzeyyen bir oda görünür. İki tarafta birer kanepe ile sandalyeler dizilidir. Sağda, üzerinde alafranga ciltli birkaç kitap durur. Bir masa ile bir yazıhane vardır. Avukat kanepeye kurulmuş oturur.

7 *Tiyatro*, Mayıs 1290 / 10 Haziran 1874, No:21, s. 1-2.

AVUKAT: Yakinen anladım ki bir adam usta bir avukat olmak için ibtidâ başı açık oturmalıdır. İkinci derecede bir alafranga yazıhane ile üzerinde birkaç kitabı ve iki kanepe ile dört başta sandalyesi bulunmalıdır. Şimdiki zamanda yalnız bu sermayelere mâlik olan adam pek meşhur bir avukat addolunabiliyor! Tecrübesi de meydanda. Şu kanepe ve yazıhane ve sandalyeleri alalıdan beri odamdan hiç müşteri eksik olduğu yok. Hem her gelen ilk evvel bu eşyaya gözünü dikiyor!...

Ya biraz politika, nezaket falanda gösteriverdik mi? Düdüğü çaldık gitti! Ben ise evvelki avukatlığı bir şey zannederdim. Meğer hiçbir şey değilmiş! Hele vaktim müsaade etse de birkaç kanepe ile biraz sandalye ve bir yazıhane daha alabilsem var ya?... En birinci avukat olacağım vesselam!... Hasılı efendim şu zamanda bir avukat diploması alafranga yazıhane, kanepe, sandalyeden ibaretmiş vesselam!

İkinci Meclis
(Avukat, Müşteri)

MÜŞTERİ: (Kapının eşiğinde) Size bir ifadem var efendim...

AVUKAT: Affedersiniz. Bir ifadem var demek yanlıştır. Alafrangada azıcık sizi görmek isterim derler. Bâ-husus avukat lisanında bir parça bana kulağınızı verir misiniz tabirini istimal ederler.

MÜŞTERİ: Efendim...

AVUKAT: Affedersiniz. Bunları öğrenmeyen bir adamın avukat odasına gelmeye salahiyeti olmadığı gibi dava sahibi olmağa da hiç hakkı yoktur.

MÜŞTERİ: Şey...

AVUKAT: Hem alafrangada bir müşteri geldikte ibtidâ kapıyı vurur. "Entrer" cevabını almadan içeriye girmez. Çünkü ben belki odada değilim.

MÜŞTERİ: Siz de affedersiniz efendim. Bendeniz bu yolları bilmem. Fakat bir iş için sizinle konuşmak isterim de… (Kunduralarını çıkarıp içeri girer).

AVUKAT: Bak şunu da bilmiş olunuz ki böyle içeriye kundurasını çıkarıp girenlerin davalarını kaybettikleri mücerreptir. Hatta avukatlar bunun için her yere kundura ile girerler. Hakikaten kunduranın davaya pek çok tesiri vardır.

MÜŞTERİ: (Telaş içinde kundurasını giyerek) Aman efendim öyle ise işte giydim giydim. Bileydim evden çıkarken beş on kundurayı birden giyerdim. Aman eski kunduranız falan var ise lütfen veriniz de bari onları da giyeyim.

AVUKAT: Artık icap etmez. Avukatınız ben olduktan sonra…

MÜŞTERİ: Evet efendim. Zat-ı âlînizi pek senâ ediyorlar.

AVUKAT: O sizin hüsn-i zannınız.

MÜŞTERİ: Tabiatınız da pek naziktir diyorlar.

AVUKAT: O sizin insaniyetiniz.

MÜŞTERİ: Zekâvet ve maharetinizi kezâlik pek ileri derecede rivayet ediyorlar.

AVUKAT: O sizin terbiyeniz, buyurun efendim sigara içiniz.

MÜŞTERİ: (Sigarayı yakıp içerek) Maşallah efendim, ne güzel tütün!

AVUKAT: O sizin nezaketiniz.

MÜŞTERİ: Hakikaten efendim pek güzel kokuyor.

AVUKAT: O sizin burnunuzun terbiyesi.

MÜŞTERİ: Hayır efendim. Tütününüzün iyiliği.

AVUKAT: Lutfettiniz efendim. Burnunuz tütünümüzü mahcup ediyor.

MÜŞTERİ: (Kendi kendine) Hiç de böyle avukat görmedim. Fakat her ne ise!... (Âşikâre) Efendim, bendenizin bir işim var.

AVUKAT: Ha, siz söylemeden ben anladım. Galiba birine para vermişsiniz de alamıyorsunuz?

MÜŞTERİ: Hayır efendim! Ben birinden para aldım da şimdi sahibi utanmadan kalkmış istiyor.

AVUKAT: Hay müzevvir hay! Siz de vermek istemiyorsunuz değil mi?

MÜŞTERİ: Öyle ya efendim. Ama hakkım yok mu?

AVUKAT: Nasıl yok canım? Para lakırdısını söyler söylemez herifi zaptiyeye vermediğinizde kabahat etmişiniz. Aleyhine dava açmalısınız. Hem içeriye girer iken sonradan ayağınıza kundura giydiğiniz cihetle bu parayı kaybetmeyeceğinizde şüphe yoktur.

MÜŞTERİ: Orası öyle efendim. Fakat acep şu alacaklının bu parayı istemeye hakkı var mıdır? Yok mudur? Orasını öğrenip de işe ona göre başlasak?

AVUKAT: Hayır, hayır efendim. Siz hiç merak etmeyiniz. Kaç liralık şey bu?

MÜŞTERİ: Beş yüz liralık.

AVUKAT: Cüzi bir şeymiş efendim. Siz hemen dava mesârifini veriniz de bugünden işe başlayalım. (Katibi çağırarak) Katip efendi! Mesârif cetvelini alınız da azıcık buraya geliniz.

Üçüncü Meclis
(Evvelkiler, Katip)

KATİP: (Diğer odadan içeriye girerek) Geldim efendim.

AVUKAT: Şu mesârifâtı okuyunuz. (Müşteriye) Siz de efendim unutmamak için bir yere yazınız.

KATİP: (Okuyarak) On kuruş, arzuhal kağıdı. Yüz kuruş, arzuhal tahririyesi. Beş kuruş, yazıyı kurutmak üzere rih parası. İki yüz kuruş, evvelki arzuhal yanlış olacağından diğer usta katibe yazdırmak akçesi. Üç yüz kuruş, o arzuhalin tashih parası. Yüz kuruş, mübaşir bahşişi. Elli kuruş, mübaşir gidip de müddeâ-aleyhi bulamadığı için yorulma kirası. Yirmi kuruş, müddeâ-aleyhi beklemek üzere mübaşirin oturduğu kahve mesârifi. Beş yüz kuruş, avukat davada bulunduğu esnada gelip geri giden müşterilerden edilen ziyan tazmini. Elli kuruş, dava hitamında avukat katibi bahşişi. Bin beş yüz kuruş, dava kazanılamadığı takdirde avukat hiddetinden nâşi hastalanacağından hekim parası.

AVUKAT: Yazdınız mı efendim?

MÜŞTERİ: Yazdık ama…

AVUKAT: Yekün ediniz de her ne eder ise lütfen veriniz.

MÜŞTERİ: (Kendi kendine) Anlaşıldı, herif adeta bizi tutmak istiyor. (Âşikâre) Pek iyi. Saydığınız masrafların hepsi iyi. Fakat şu mübaşir için gösterdiğiniz paranın sahih olmadığında iştibahım yoktur. Binâberin onu her ne ise biz versek olmaz mı?

AVUKAT: Hayır efendim. Avukat verişinde başka keramet vardır.

MÜŞTERİ: Fakat bu sözün hesabınıza göre astarı yüzünden pahalı olacak!

AVUKAT: Ne zannettiniz efendim! Dava kazanmak kolay mıdır? Hem bunlardan sonra ne koparabilirsek yarı yarıya alacağız fena mı?

MÜŞTERİ: Öyle ise ben bu davadan vazgeçtim. Varsın onu hasmım istesin de yarısını sen kazan yarısını o kazansın!

AVUKAT: Siz bilirsiniz.

MÜŞTERİ: Allaha ısmarladık efendim. Ha! Dışarı çıkar iken de kapıyı vurup "Entrer" beklemek lazım mıdır?

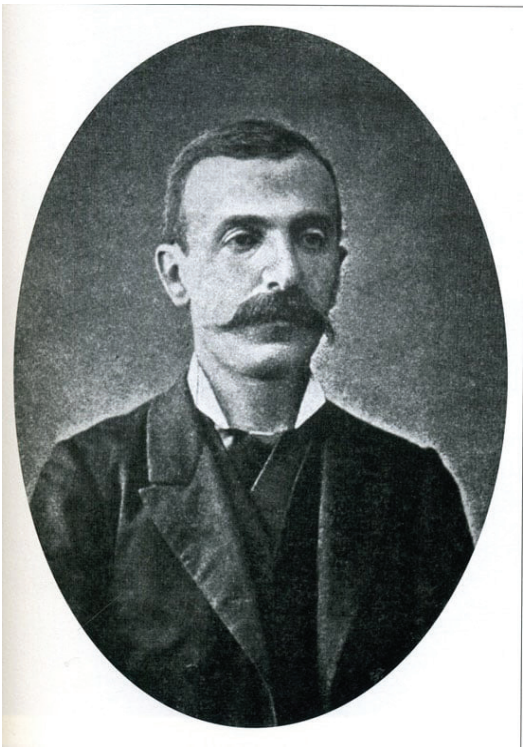
AVUKAT: Hayır efendim.

MÜŞTERİ: Anlayalım da… (Çıkararak kendi kendine) Hiç de böyle avukat görmedim…

A**VUKAT:** (Kendi kendine) Hiç de böyle davacı görmedim.

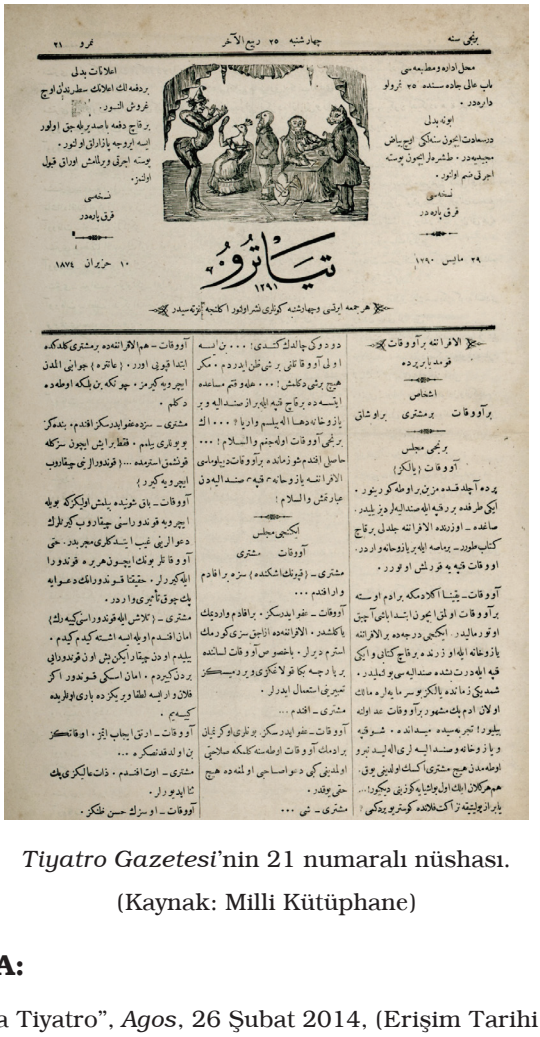
(Perde iner)

TİYATRO: Biz de ne böyle avukat ne de böyle davacı gördük!!!

Tiyatro Gazetesi'nin sahibi Hagop Baronyan.

(Kaynak: *Agos Gazetesi*, 30.06.2014)

تیاترو
1291

Tiyatro Gazetesi'nin 21 numaralı nüshası.

(Kaynak: Milli Kütüphane)

KAYNAKÇA:

- "150 Yıl Sonra Tiyatro", *Agos*, 26 Şubat 2014, (Erişim Tarihi: 12.09.2026) https://web.archive.org/web/20140226185636/http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=150-yil-sonra-tiyatro&haberid=6477
- "Baronyan'ın Mahallelerinde Bugünün İstanbul'uyla Gezinti", *Agos*, 30 Haziran 2014, (Erişim Tarihi: 12.09.2026) https://www.agos.com.tr/tr/haber/baronyanin-mahallelerinde-bugunun-istanbuluyla-gezinti-7462
- Ebuzziya Tevfik, *Lügat-i Ebuzziya*, Konstantiniyye, 1306.
- Metin And, *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1839-1908)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1972.
- *Tiyatro Bibliyografyası (1859-1928)*, Haz. Türkan Poyraz ve Nurnisa Tuğrul, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1967.
- *Tiyatro*, Mayıs 1290 / 10 Haziran 1874, No:21, s. 1-2.

YÜKSEK SERVETLİ BOŞANMA

Av. Müge BÜKE[1]

"High Net Worth Divorce" Nedir? Yüksek servet içeren boşanmalar, evrensel olarak bilinen adı ile "**High Net Worth Divorce**" boşanma davalarını yakından ilgilendiren mal rejimlerinin tasfiyesine ilişkin olan bir alandır. Eşlerden bir tanesinin veya her ikisininde yüksek değerde ve karmaşık yapıda mal varlığı değerlerine sahip oldukları, boşanma davasından kaynaklanan mal rejiminin tasfiyesine ilişkin süreçte de gayrimenkullerin, şirket paylarının, yatırımların, finansal araçların ve sair benzeri değerlerin tespiti, değerlemesi ve nasıl paylaşılacağına ilişkin boşanma sürecidir. Her ne kadar farklı bir isimle anılsa da temel de hem boşanma davalarının ilerleyişi bakımından hem de mal rejimlerinin tasfiyesine yönelik olarak kendine has kuralları yoktur. Herhangi bir boşanma davası nasıl görülecekse yüksek mal varlıklı boşanma davası da aynı şekilde yargılama sürecine tabi olacaktır. Ancak mal varlığı bakımından servet tasfiyesinin konu edileceği bu tarz üst segment boşanma davalarında dava konusu olan mal varlıkları çok daha yüksek maddi değerlere sahiptirler.

Boşanma davaları ile birlikte evlilik birliğinin dahil olduğu mal rejimi gündeme gelecektir. Ülkemizde şuan yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi ile birlikte seçimlik mal rejimleri de mevcuttur. Bu kapsamda 01.01.2002 sonrasında gerçekleşen evliliklerde uygulanan yasal mal rejimine dahil olmayan eşler açısından da özel olarak kabul edilebilecek seçimlik mal rejimlerinden birine dahil olma hakkı da tanınmıştır. Hangi mal rejimine dahil olunduğuna bağlı olarak evlilik birliğinin sonlandırılması talebi doğrultusunda, eşlerin her ikisi açısından da mal rejiminin

1 Avukat, İstanbul Barosu

tasfiyesi ile birlikte bir takım mali sonuçlar söz konusu olacaktır. Evlilik birliği içinde edinilen mal varlığı değerleri ve eşlerin şahıslarına ait olan kişisel malları göz önünde bulundurularak, bu tasfiye sürecinin sonunda eşler için bir takım ekonomik sonuçlar meydana çıkacaktır. Bu durum genel hatlarıyla her bir boşanma davası bakımından benzer bir süreci beraberinde getirecektir. Söz gelimi, yalnızca bir evin edinildiği bir evlilik bakımından da tasfiyeye yönelik kurallar aynı şekilde sirayet edecektir; beş evin, üç arabanın, iki arsanın edinildiği evlilik bakımından da tasfiye süreci kanuni kuralları ile gerçekleştirilecektir.

Yüksek servet değerleri içeren boşanma davalarında hukuki süreç normal bir boşanma davası ile aynı olmakla birlikte, aslında temel ayrım mal varlığı değerlerinin karmaşıklığına ve tespit edilmelerinin güçlüklerine ilişkindir. Bir boşanma davasının tasfiyeye yönelik kısımlarında genellikle konut, araç, banka hesapları gibi sıklıkla karşılaşılabilen mal varlığı değerleri söz konusu olacaktır. Ancak yüksek mal varlıklı boşanmalar açısından devreye şirket hisseleri, yatırım fonları, offshore şirketler, kripto varlıklar, yatlar, jetler, sanat eserleri ve daha pek çok mali değeri yüksek mal varlığı değerleri tasfiye sürecine dahil olacaktır. Bu değerlerin tespit edilebilmesi halinde yine herhangi bir boşanma davası ile aynı kurallar çerçevesinde tasfiye süreci gündeme gelecektir. Fakat bu konu özelinde karşı karşıya kalınan temel problem yüksek mal varlığı değerlerinin pek çoğunun tespitinin zor olması ve tasfiyesinin de pek çok karmaşayı beraberinde getirmesine ilişkindir.

Yüksel mal varlığına ilişkin boşanmalar ayrı bir hukuk alanı olmadığından tabi ki de kendine özgü hukuki kuralları yoktur. Her boşanma davasının ve tasfiye sürecinin dahil olduğu hukuki düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilerek hem boşanma süreci hem de mal varlığına yönelik olan tasfiye süreci gündeme gelecektir. Bununla birlikte, özellikle değişen dünya düzeni ve teknolojinin insan hayatına hızla girmiş olması gibi sebepler nedeni ile artık kimin, nerede, ne kadar mal varlığı olduğu gibi konuların tespiti günden güne daha zor bir hal almaktadır. Durum böyle olunca da

eşinden mal kaçırmak hedefi ile kötü niyetli şekilde hareket eden eşler açısından, gelişen teknolojik imkanlar kötü amaçlar doğrultusunda kullanılmaya çalışılmaktadır. Hayatın her alanına sirayet etmiş bulunan sanal kimlikler gibi, paranın da sanal dünyada bir karşılık kazanmış olması, dijital para haline gelmesi boşanma davalarının akıbeti bakımından mal varlığı tespitini çokça güçleştirmektedir. Yatırım fonları, kripto varlıklar, soğuk cüzdan gibi maddiyatı teknolojiye bağlı kılan kavramların hayatımıza girmesi ile beraber artık mal varlığı değerlerinin net olarak tespit edilmesi son yıllarda çok zor bir hal almıştır. Bunlar teknolojiye bağlı olan ve ilk akla gelen örnekler olmasına rağmen bir de bunların yanına yurt dışına yapılan yatırımlar, trust ve vakıf yapıları, fikri mülkiyet hakları ve daha niceleri eklendiği taktirde artık evlilik birliği içinde edinilmiş malların ve kişisel malların ayrımının yapılabilmesinin en temelinde yer alan mal varlığının tespiti bile uzun ve meşakatli bir hal almış haldedir.

Yüksel mal varlığı değerlerine sahip boşanma davalarında, boşanmanın manevi yönünün yanı sıra maddi olarak da her iki taraf açısından da zorlu bir dava süreci olacağı kaçınılmazdır. Bu sebeple, boşanma davalarında uzmanlaşmış özellikle de mal rejimi ve tasfiyesi alanında hem teorik hem de pratik anlamda yeterince donanıma sahip bir boşanma avukatı tarafından sürecin yönetilmesi en sağlıklısı olacaktır. Aksi halde geri dönüşü olmayan maddi zararların ortaya çıkabilecektir.

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR İÇİN YENİ DÖNEM

Stj. Av. Burak KARADOĞAN[1]

ÖZET

Çocukların suça sürüklenmesi, ceza adaletinin işleyişi kadar koruyucu sosyal politikaların yeterliliği bakımından da değerlendirilmesi gereken bir sorundur. Bu çalışma, mağdurların adalet beklentisi ile çocuğun korunması ve topluma yeniden kazandırılması amaçlarının birlikte ele alınmasını savunmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki temel ilkeler üzerinden yürütülen değerlendirmede, yaptırımın ağırlığına odaklanan bir yaklaşımın sınırları tartışılmaktadır. Cezasızlık algısı ile hukuki sorumluluğun birbirinden ayrılması; eğitim, aile desteği ve sosyal incelemenin ceza politikasıyla ilişkilendirilmesi önerilmektedir. Çalışmanın temel görüşü, çocuk adaletindeki başarının yalnızca verilen cezalarla değil, mağdurun korunması ve çocuğun yeniden suçla karşılaşmasının önlenmesiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğidir.

Anahtar Kelimeler: Suça Sürüklenen Çocuk, Cezasızlık Algısı, Ceza Adalet Sistemi, Koruyucu Tedbirler, Sosyal Politika

1. GİRİŞ

Bir çocuğun suça sürüklenmesi, devletin yalnızca cezalandırma mekanizmalarını değil, koruyucu ve önleyici politikalarını da sorgulamayı gerektirir. Çocukların karıştığı ağır suçlar etrafında yürütülen tartışmalar, ceza adalet sisteminin yanı sıra aile yapısının,

1 Stajyer Avukat, İstanbul Barosu

eğitim politikalarının ve sosyal destek mekanizmalarının birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Mağdurların adalet beklentisine cevap verilirken çocukların yeniden topluma kazandırılmasını sağlayacak mekanizmaların da güçlendirilmesi gerekir.

Bu çalışma, çocukların suça sürüklenmesi karşısında yaptırım odaklı yaklaşımın sınırlarını, Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki ilkeler çerçevesinde değerlendirmektedir. Mevzuat hükümleri ve TÜİK'in 2024 yılı verileri esas alınarak, cezasızlık algısı ile koruyucu sosyal politikalar arasındaki ilişki tartışılmaktadır.

2. Adalet Beklentisi Ve Cezasızlık Algısı

Çocuk adaletine ilişkin düzenlemelerin, toplumun adalet beklentisini gözetirken çocukların yeniden topluma kazandırılmasına da hizmet etmesi gerekir. Bununla birlikte, çocukların adli olaylara karışmasını önleyecek sosyal politikalar yalnızca kamuoyunda tepki doğuran olayların ardından gündeme gelmemelidir. Çocukların güvenliği, sürekli ve uygulanabilir bir koruma politikasını gerektirir.

TÜİK'in 2024 yılı bültenine göre, güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı, önceki yıla göre yüzde 9,8 artarak 612.651 olmuştur. Bülten, bu olaylar kapsamında suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimine gelme veya getirilme sayısını 202.785 olarak bildirmektedir. Bu veriler, çocuk nüfusunun belirli bir oranının suçlu olduğunu veya bütün bu olayların mahkûmiyetle sonuçlandığını göstermez. Olay sayıları, kişiler ve yargılama sonuçları birbirinden ayrılarak değerlendirilmelidir.[2]

2 TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU, Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024, Haber Bülteni, No. 53989, çevrimiçi, sayfasız. https://veriportali.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2024-53989 (Erişim tarihi: 03.10.2026).

Çocuklara özgü ceza adaleti uygulamaları, kamuoyundaki tartışmalarda zaman zaman cezasızlık olarak değerlendirilebilmektedir. Ancak cezasızlık algısı ile hukuki sorumluluğun kapsamı aynı şey değildir. Bir yaptırımın yetersiz bulunması, hukuken hiçbir karşılık verilmediği anlamına gelmediği gibi, kanunda bir yaptırımın bulunması da uygulamanın etkili olduğunu tek başına göstermez. Bu nedenle değerlendirme, yaptırımın ağırlığının yanı sıra yargılamanın işleyişini ve uygulanan tedbirlerin sonuçlarını da içermelidir.

Mağdurun adalet beklentisi ile suça sürüklenen çocuğun korunması birbirini dışlayan amaçlar olarak görülmemelidir. Çocuğun gelişim ihtiyaçlarının gözetilmesi, mağdurun uğradığı zararın önemsizleştirilmesini gerektirmez. Özellikle mağdurun da çocuk olduğu olaylarda, her iki çocuğun güvenliği ve destek ihtiyacı ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Çocukların suç işlemek üzere kullanılmasına karşı mücadele de onları suça yönelten yetişkinlerin sorumluluğunun araştırılması ve koruyucu hizmetlerin güçlendirilmesiyle birlikte ele alınmalıdır.

3. Çocukların Korunması Ve Önleyici Sosyal Politikalar

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 4. maddesi; çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesini, çocuğun ve ailesinin bilgilendirilerek karar sürecine katılmasını ve çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirlerle hapis cezasına son çare olarak başvurulmasını temel ilkeler arasında düzenlemektedir.[3]

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 37. maddesi, çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasını son çare olarak ve uygun olan en kısa süreyle sınırlı biçimde ele almaktadır. Sözleşme'nin 40. maddesi ise çocuğun saygınlığını ve değer duygusunu

3 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, RG 15.07.2005, S. 25876, m. 4/1-b, d ve i, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan metin, PDF s. 2. https://aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/kanunlar/5395-sayili-cocuk-koruma-kanunu.pdf (Erişim tarihi: 03.10.2026).

gözeten, yaşını ve yeniden topluma kazandırılmasını dikkate alan bir yaklaşımı benimsemektedir. Dolayısıyla yaptırımların değerlendirilmesinde yalnızca cezalandırma amacı değil, çocuğun toplumla yeniden bütünleşmesi de gözetilmelidir.[4]

Özgürlüğü kısıtlayıcı müdahalelerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri, infaz politikası tartışmasının dışında bırakılamaz. Bununla birlikte, çocukların topluma yeniden kazandırılması yalnızca infaz sistemine ilişkin düzenlemelerle sağlanabilecek bir hedef değildir. Ailenin desteklenmesi, eğitim olanaklarının güçlendirilmesi ve çocuğun ihtiyaç duyduğu sosyal hizmetlere erişebilmesi de aynı yaklaşımın parçalarıdır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenen danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleri, bu yaklaşımın hukuki araçları arasındadır. Kanun'un 35. maddesinde öngörülen sosyal inceleme ise çocuğun bireysel özellikleri ve sosyal çevresi hakkında değerlendirme yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu araçların etkili kullanılması, çocuğun ihtiyaçlarının somutlaştırılmasını ve uygun desteğin belirlenmesini kolaylaştırabilir.[5]

Bu nedenle koruyucu tedbirlerin yalnızca karara bağlanmasıyla yetinilmemeli, uygulanma sonuçları da izlenmelidir. Eğitim tedbiri bakımından çocuğun okula devamı ve karşılaştığı güçlükler; danışmanlık tedbiri bakımından ise çocuğun ve ailesinin hizmete erişimi değerlendirilmelidir. Kurumlar arasındaki iş birliği, çocuğun mahremiyetini koruyan ve her kurumun sorumluluğunu açıkça belirleyen bir anlayışla yürütülmelidir.

---

4 Birleşmiş Milletler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20.11.1989, m. 37/b ve 40/1, UNICEF Türkiye tarafından yayımlanan Türkçe metin, sayfasız. https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme (Erişim tarihi: 03.10.2026).

5 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, age, m. 5 ve 35, PDF s. 2–3 ve 11.

4. SONUÇ

İnfaz sistemine ilişkin düzenlemeler tek başına çocukların suça sürüklenmesi sorununu çözmeye yeterli değildir. Mağdurların adalet beklentisine cevap veren ve çocukların suç işlemek üzere kullanılmasını önlemeyi amaçlayan adımlar, koruyucu sosyal politikalarla birlikte değerlendirilmelidir. Bir düzenlemenin başarısı yalnızca öngörülen cezanın ağırlığıyla değil, uygulamadaki sonuçlarıyla da ölçülmelidir.

Devletin sorumluluğu, çocukları suça sürükleyen nedenleri incelemek, bu nedenlere karşı koruyucu politikalar geliştirmek ve çocukların suçla tanışmasını önlemektir. Adaletin sağlanması ile çocuğun yeniden topluma kazandırılması, birlikte gerçekleştirilmesi gereken hedeflerdir. Çocuklarını suçtan koruyamayan bir devlet, yalnızca bugününü değil, geleceğini de kaybetme riskiyle karşı karşıyadır.

5. KAYNAKÇA

- AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, RG 15.07.2005, S. 25876, çevrimiçi mevzuat metni, m. 4, 5 ve 35, PDF s. 2–3, 11. https://aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/kanunlar/5395-sayili-cocuk-koruma-kanunu.pdf (Erişim tarihi: 03.10.2026).
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20.11.1989, m. 37 ve 40, UNICEF Türkiye, çevrimiçi Türkçe metin, sayfasız. https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme (Erişim tarihi: 03.10.2026).
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU: Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024, Haber Bülteni, No. 53989, çevrimiçi, sayfasız. https://veriportali.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2024-53989 (Erişim tarihi: 03.10.2026).

CHARGEBACK İŞLEMLERİ VE HUKUKİ SÜREÇ

Av. Melike PEKER[1]

Chargeback (ters ibraz), kart hamilinin kredi veya banka kartıyla gerçekleştirilen bir işleme itiraz etmesi üzerine başlayan ve itirazın kabul edilmesi hâlinde işlem bedelinin kart hamiline iade edilerek finansal sorumluluğun belirli şartlarda üye işyerine yansıtılmasına kadar uzanan kartlı ödeme sistemi sürecidir. BKM'nin Üye İşyeri Kılavuzu da kart hamilinin itirazının kart çıkaran finansal kuruluşa iletildiğini, buradan üye işyeri bankasına sistemsel olarak aktarılan sürecin chargeback olarak adlandırıldığını belirtmektedir.

Chargeback uyuşmazlıklarında ilk yapılması gereken, itirazın nedenini ve işlem türünü belirlemektir. İşlemin kart hamilinin bilgisi dışında gerçekleştirildiği, mal veya hizmetin teslim edilmediği, işlemin iptal edildiği, mükerrer çekim yapıldığı veya kart hamilinin işlemi hatırlamadığı gibi farklı itiraz nedenleri farklı belge ve ispat gerekliliklerini beraberinde getirir. BKM uygulamasında da harcama itirazları belge talepleri, yetkisiz işlem, süreç hatası, iptal/iade ve ürün veya hizmetin temin edilmemesi gibi farklı kategorilerde değerlendirilmektedir.

İkinci aşamada üye işyerinden işleme ilişkin tüm kanıtlayıcı belgeler süresi içinde temin edilmelidir. Fatura, harcama belgesi, POS kayıtları, sipariş ve teslim belgeleri, hizmetin ifasını gösteren kayıtlar, müşteriyle yapılan yazışmalar ve işlemin niteliğine göre diğer belgeler bu kapsamda önem taşır. 5464 sayılı Kanun'un 19. maddesi de üye işyerine harcama belgesini düzenleme ve sözleşmede belirtilen süre boyunca muhafaza etme yükümlülüğü yüklemek-

1 Avukat, İstanbul Barosu

tedir. BKM kurallarında da üye işyerinin itirazı inceleyerek gerekli bilgi ve belgeleri finansal kuruluşuna süresinde sağlaması gerektiği belirtilmektedir.

Üye işyeri tarafından sunulan belgeler chargeback sürecinde değerlendirilmek üzere kart hamilinin bankasına iletilir. Belgelerin itirazı karşılamaması veya süresi içerisinde yeterli belgenin sunulmaması sonucunda chargeback kesinleşirse, üye işyeri bankasına finansal borç yansıtılması ve ardından bu bedelin taraflar arasındaki Üye İşyeri Sözleşmesi hükümlerine göre üye işyerine borç kaydedilmesi gündeme gelir. Yargıya taşınmış chargeback uyuşmazlıklarında da bu işleyiş bilirkişi incelemelerine konu olmaktadır.

Bu noktadan sonra uyuşmazlık artık yalnızca "kart hamili haklı mıydı?" sorusundan ibaret değildir. Bankanın üye işyerinden alacak talep etmesi hâlinde chargeback'in gerçekleştiğini, ilgili bedelin bankaya borç yansıtıldığını, üye işyeri sözleşmesinin bu bedelin üye işyerine rücu/yansıtılmasına imkân verdiğini ve talep edilen alacağın miktarını dosyada belgeleyebilmesi önem taşır.

Ödeme yapılmaması hâlinde ise banka, sözleşme ve somut olayın özelliklerine göre ihtar/temerrüt sürecini tamamlayarak icra takibine veya alacak davasına başvurabilir. Bu aşamada asıl alacağın yanında talep edilecek faiz yönünden ayrıca sözleşmedeki temerrüt faizi hükümleri incelenmeli; değişken bir faiz formülü kararlaştırılmışsa takip tarihinde uygulanan oranın dayanağı banka kayıtlarıyla ortaya konulmalıdır.

Dolayısıyla chargeback dosyalarında sağlıklı hukuki takip için üç ayrı dosyanın birlikte oluşturulması gerekir: kart hamilinin itirazı ve chargeback sürecini gösteren kayıtlar, üye işyerinin sunduğu/sunmadığı belgeler ve chargeback sonucunu gösteren finansal kayıtlar ile banka–üye işyeri arasındaki sözleşmesel ilişki. Bunlardan biri eksik bırakıldığında özellikle icra takibine itiraz sonrasında açılacak davada bankanın alacağının kaynağını ve miktarını ispat etmesi güçleşebilir.

BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ KARARLARI ARASINDAKİ UYUŞMAZLIĞIN GİDERİLMESİ NASIL OLUR?

Av. Adnan ULUTAŞ[1]

Özet

Bölge Adliye Mahkemelerinin (BAM) farklı daireleri arasında doğan çelişkili ve kesin nitelikteki kararların hukuki uygulama birliğini zedelemesi, 5235 sayılı Kanun'un m.35 ve m.35/3[2] mad-

1 Avukat, İstanbul Barosu

2 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun:

Başkanlar kurulunun görevleri

(20/7/2017 tarihli ve 7035 sayılı Kanunun 12 nci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasının giriş cümlesinde yer alan "başkanlar kurulunun görevleri şunlardır" ibaresi "ceza daireleri başkanlar kurulu ve hukuk daireleri başkanlar kurulu kendi aralarında toplanır ve aşağıdaki görevleri yaparlar" şeklinde, aynı fıkranın (1) numaralı bendinde yer alan "Bölge adliye mahkemesi hukuk ve ceza dairelerinin numaralarını ve aralarındaki iş bölümünü belirlemek, daireler" ibaresi "Daireler" şeklinde ve (3) numaralı bendinde yer alan "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu veya Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa" ibaresi "Hukuk Muhakemeleri Kanunu veya Ceza Muhakemesi Kanununa" şeklinde değiştirilmiştir..)

Madde 35- Bölge adliye mahkemesi ceza daireleri başkanlar kurulu ve hukuk daireleri başkanlar kurulu kendi aralarında toplanır ve aşağıdaki görevleri yaparlar:

1. Daireler arasında çıkan iş bölümü uyuşmazlıklarını karara bağlamak,

2. (Mülga: 15/8/2016-KHK-674/10 md.; Aynen kabul: 10/11/2016-6758/10 md.)

3. Re'sen veya bölge adliye mahkemesinin ilgili hukuk veya ceza dairesinin ya da Cumhuriyet başsavcısının, Hukuk Muhakemeleri Kanunu veya Ceza Muhakemesi Kanununa göre istinaf yoluna başvurma hakkı bulunanların, benzer olaylarda bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında ya da bu mahkeme ile başka bir bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında uyuşmazlık bulunması hâlinde bu uyuşmazlığın giderilmesini gerekçeli olarak istemeleri üzerine, kendi görüşlerini de ekleyerek Yargıtaydan bu konuda bir karar verilmesini istemek, (20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK'nin 92 nci maddesiyle bu bentte yer alan "Yargıtay Birinci Başkanlığından" ibaresi "Yargıtaydan bu konuda bir karar verilmesini" şeklinde değiştirilmiş, daha sonra bu hüküm 1/2/2018 tarihli ve 7079 sayılı Kanunun 87 nci maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.)

4. Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

(Değişik fıkra: 20/11/2017 – KHK-696/92 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7079/87 md.) (3) numaralı bende göre yapılacak istemler, ceza davalarında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına, hukuk davalarında ise ilgili hukuk dairesine iletilir. Yargıtay Cumhuriyet

desindeki uyuşmazlığın giderilmesi mekanizmasını gündeme getirmiştir. Bu çalışmada söz konusu mekanizmanın hukuki dayanağı, BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulunun rolü, başvuru usulleri ve avukatlar için pratik başvuru kurgusu, İstanbul Barosu Dergisi standartlarına uygun olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölge Adliye Mahkemesi, Uyuşmazlığın Giderilmesi, 5235 Sayılı Kanun m. 35, Hukuki Uygulama Birliği.

1. Kurumun amacı

Bölge Adliye Mahkemesi hukuk dairelerinin aynı veya benzer hukuki meselelerde birbirinden farklı ve kesin nitelikte kararlar vermesi hâlinde, ortaya çıkan uygulama farklılığının giderilmesi için özel bir mekanizma bulunmaktadır. Bu mekanizmanın temel amacı, BAM kararları arasında uygulama birliğinin sağlanmasıdır.

Bunun kanuni dayanağı:

5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m. m.35 ve m.35/3 hükmüdür.

Başsavcılığı uyuşmazlık bulunduğuna kanaat getirmesi durumunda ilgili ceza dairesinden bir karar verilmesini talep eder. Uyuşmazlığın giderilmesine ilişkin olarak dairece bu fıkra uyarınca verilen kararlar kesindir.

Başkanlar kurulu eksiksiz toplanır ve çoğunlukla karar verir.

(Ek fıkra: 20/7/2017-7035/12 md.) Gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak bölge adliye mahkemeleri ceza ve hukuk daireleri arasındaki iş bölümü, Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenir.

Hukuk daireleri iş bölümü incelemesi

MADDE 35/A- (Ek:7/11/2024-7531/13 md.)

İstinaf incelemesi için dosya kendisine gönderilen ilgili hukuk dairesi, bir ay içinde yapacağı ön inceleme sonucunda iş bölümü bakımından kendisini görevli görmez ise gerekçesiyle birlikte dosyayı görevli olduğu kanısına vardığı ilgili hukuk dairesine gönderir. Bir aylık sürenin bitiminden sonra veya duruşma günü verilen dosya hakkında gönderme kararı verilemez.

Gönderme kararı üzerine dosya kendisine gelen hukuk dairesi, iki hafta içinde yapacağı ön inceleme sonucunda görevli olmadığı kanaatine varırsa, varsa geçici hukuki koruma tedbirlerine dair talepler hakkında da karar vermek suretiyle dosyayı hukuk daireleri başkanlar kuruluna gönderir. İki haftalık sürenin bitiminden sonra gönderme kararı verilemez. Kurul tarafından yapılan ön inceleme sonunda verilen iş bölümüne ilişkin karar kesindir.

2. Hangi kararlar arasında uyuşmazlık aranır?

Her farklı karar bu mekanizmanın konusu değildir. Kanunun aradığı uyuşmazlık: Benzer olaylarda, Bölge Adliye Mahkemesi hukuk dairelerince verilmiş, kesin nitelikteki kararlar arasında bulunmalıdır. Ayrıca uyuşmazlık; aynı BAM'ın farklı hukuk dairelerinin kararları arasında veya bir BAM ile başka bir BAM'ın hukuk dairelerinin kararları arasında ortaya çıkabilir. Dolayısıyla yalnızca: "Benim dosyamda BAM yanlış karar verdi." demek, tek başına m. 35 mekanizmasının konusu değildir. Burada esas mesele, BAM kararları arasında hukuki uygulama farklılığı bulunmasıdır.

3. Bu mekanizmanın kanuni dayanağı nedir?

5235 sayılı Kanun m. m.35 ve m.35/3. Hüküm özetle şu sistemi kurmaktadır: BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu:

re'sen, ilgili hukuk dairesinin istemi üzerine,

BAM Cumhuriyet Başsavcısının istemi üzerine,

veya HMK'ya göre istinaf yoluna başvurma hakkı bulunanların istemi üzerine kesin nitelikteki BAM kararları arasında uyuşmazlık bulunması hâlinde, uyuşmazlığın giderilmesini değerlendirebilir. Başkanlar Kurulu, kendi görüşünü de ekleyerek Yargıtaydan karar verilmesini ister.

4. Vatandaş veya avukat bu mekanizmada başvurabilir mi?

Evet. Kanunun açıkça kullandığı ifade: "Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre istinaf yoluna başvurma hakkı bulunanların…" şeklindedir. Dolayısıyla istinaf hakkı bulunan taraf, bu mekanizmanın işletilmesini talep edebilir. Ancak burada çok önemli bir ayrım vardır: Bu, Yargıtay'a yapılmış normal bir kanun yolu başvurusu değildir.

Tarafın yaptığı şey:

"Yargıtay benim BAM kararımı temyizen incelesin." şeklinde bir temyiz başvurusu değildir.

Talep:

"Benzer olaylarda verilmiş kesin nitelikteki BAM kararları arasında uyuşmazlık bulunmaktadır; 5235 sayılı Kanun m. 35 kapsamında bu uyuşmazlığın giderilmesi için gerekli işlemin yapılmasını istiyorum." niteliğindedir.

5. Peki vatandaş veya vekili NEREYE başvuracak?

Burada en önemli usul noktası budur. Talep, BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu mekanizmasına yöneltilir. Çünkü kanuni sistemde Yargıtay'a başvuru işlemini yapan merci, BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kuruludur.

Başkanlar Kurulu; talebi değerlendirir, uyuşmazlık bulunduğu kanaatine varırsa, kendi görüşünü de ekler ve hukuk davasında talebi ilgili Yargıtay Hukuk Dairesine iletir.

Bu nedenle uygulamadaki temel zincir şöyledir:

İstinaf hakkı bulunan taraf / vekili

↓

BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu

↓

Başkanlar Kurulunun görüşü

↓

İlgili Yargıtay Hukuk Dairesi

şeklindedir.

6. Yargıtay kendiliğinden BAM kararları arasındaki her çelişkiyi giderir mi?

Hayır. Yargıtay'ın burada yaptığı inceleme, normal temyiz incelemesinden farklıdır. Yargıtay'a uyuşmazlık giderilmesi talebini ileten makam BAM Başkanlar Kuruludur. Nitekim Yargıtay kararlarında da uyuşmazlığın giderilmesi talebinin BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu kararı ile Yargıtay ilgili hukuk dairesine iletildiği açıkça görülmektedir.

7. Başkanlar Kurulunun rolü nedir?

Başkanlar Kurulu yalnızca dosyayı Yargıtay'a gönderen bir posta makamı değildir. Kanun açıkça: "kendi görüşlerini de ekleyerek" Yargıtay'dan karar istemesini öngörmektedir. Dolayısıyla Başkanlar Kurulu: uyuşmazlık iddiasını değerlendirir, ilgili BAM kararlarını karşılaştırır, uyuşmazlığın gerçekten bulunup bulunmadığını değerlendirir, kendi görüşünü oluşturur ve gerekli görürse Yargıtay'a gönderir.

8. Başkanlar Kurulu nasıl oluşur?

5235 sayılı Kanun'un 28. maddesine göre BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu; Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı ve ilgili hukuk dairelerinin başkanlarından oluşur. Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı bulunmadığında kurulun başkanlığını ilgili daire başkanlarından kıdemli olanı yürütür; daire başkanının mazereti hâlinde o dairenin kıdemli üyesi kurula katılır.

9. Başkanlar Kurulu kararını nasıl verir?

5235 sayılı Kanun m. 35'in son fıkrasına göre: "Başkanlar kurulu eksiksiz toplanır ve çoğunlukla karar verir." Dolayısıyla kurulun oluşumu ve karar alma yöntemi kanunda ayrıca düzenlenmiştir.

10. Yargıtay'ın görevi nedir?

Hukuk davalarında, Başkanlar Kurulunca yapılan istem ilgili Yargıtay Hukuk Dairesine iletilir. 5235 sayılı Kanun m. 35/2 bu hususu açıkça düzenlemektedir. Dolayısıyla örneğin uyuşmazlık kira/tahliye hukukuna ilişkinse, ilgili görev alanına göre Yargıtay'ın ilgili

hukuk dairesi tarafından değerlendirme yapılır. Hangi Yargıtay dairesinin görevli olduğu somut hukuki uyuşmazlığın niteliğine göre belirlenir. Bu nedenle "BAM kararları arasındaki uyuşmazlıkları her zaman Yargıtay 3. Hukuk Dairesi çözer" şeklinde genel bir ifade kullanılmamalıdır.

11. Yargıtay'ın verdiği kararın niteliği

5235 sayılı Kanun m. 35/2'nin son cümlesine göre: "Uyuşmazlığın giderilmesine ilişkin olarak dairece bu fıkra uyarınca verilen kararlar kesindir." Dolayısıyla bu mekanizma sonucunda ilgili Yargıtay Hukuk Dairesinin verdiği karar bakımından kanun kesinlik öngörmektedir.

12. Bu karar, önceki BAM kararlarını temyizen ortadan kaldırır mı?

Hayır. Bu kurumun amacı, mevcut bir BAM kararını normal temyiz yoluyla kaldırmak değildir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin kararlarında da uyuşmazlığın giderilmesi kurumunun, başvuru konusu BAM kararlarının kesin olma niteliğine ve hukuki sonuçlarına herhangi bir etkisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle iki kurumu birbirine karıştırmamak gerekir: Temyiz, somut kararın hukuka uygun olup olmadığı incelenir. Uyuşmazlığın giderilmesi ve kesin nitelikteki BAM kararları arasındaki uygulama farklılığının giderilmesi amaçlanır.

13. Avukat açısından en önemli pratik nokta

Bir dosyada BAM'ın verdiği kararın başka bir BAM'ın kesin nitelikteki kararıyla çeliştiğini düşünüyorsanız, öncelikle şu soruları sormalısınız:

1. Kararlar gerçekten benzer olaylara mı ilişkin?

Sadece sonuçların farklı olması yeterli değildir.

2. Hukuki sorun aynı mı?

Farklı hukuki meseleler bakımından farklı sonuçlar çıkması "uyuşmazlık" anlamına gelmez.

3. BAM kararları kesin nitelikte mi?

5235 m. 35 bakımından bu şart özellikle önemlidir.

4. Aynı BAM'ın farklı hukuk daireleri arasında mı uyuşmazlık var?

Yoksa farklı BAM'ların hukuk daireleri arasında mı?

5. Somut çelişkiyi açıkça ortaya koyabiliyor musunuz?

Başvuruda yalnızca:

"BAM'lar farklı karar veriyor." demek yeterli değildir. Uyuşmazlığa konu kararların tarih, esas ve karar numaraları ile farklı hukuki yaklaşımlarının karşılaştırılması gerekir.

14. Başvurunun mantığı nasıl kurulmalı?

Bir avukat açısından başvuru kabaca şu mantıkla hazırlanabilir:

1. Uyuşmazlığa konu BAM kararları

BAM … Hukuk Dairesi, E. …, K. …, T. …

BAM … Hukuk Dairesi, E. …, K. …, T. …

2. Kararların kesin nitelikte olduğu

Kararların neden kesin nitelikte olduğu açıklanır.

3. Her iki kararın benzer olaya ilişkin olduğu

Somut olayların ortak hukuki noktaları ortaya konulur.

15. Hukuki görüş ayrılığının ortaya konulması

Birinci kararın kabul ettiği hukuki yaklaşım ile ikinci kararın kabul ettiği yaklaşım açıkça karşılaştırılır.

16. 5235 sayılı Kanun m. m.35 ve m.35/3 dayanağı

Uyuşmazlığın giderilmesinin neden gerekli olduğu açıklanır.

17. Sonuç ve istem

BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulundan, uyuşmazlığın değerlendirilerek gerekli görülmesi hâlinde kendi görüşü de eklenmek suretiyle ilgili Yargıtay Hukuk Dairesinden uyuşmazlığın giderilmesine ilişkin karar istenmesi talep edilir.

18. Çok önemli: Bu bir "temyiz" değildir

Avukatların özellikle bunu ayırması gerekir: Uyuşmazlığın giderilmesi = yeni bir temyiz yolu değildir. Tarafın amacı yalnızca: "Benim kararım yanlış." demekse, uyuşmazlığın giderilmesi mekanizması bunun için kullanılmaz. Ancak: "Benim dosyamdaki BAM kararı, benzer olayda başka bir BAM'ın kesin nitelikteki kararıyla aynı hukuki mesele hakkında çelişmektedir." deniliyorsa, 5235 m. 35'teki mekanizma gündeme gelebilir.

19. Tahtada anlatılabilecek şekliyle en kısa uygulama şeması şöyledir

KESİN NİTELİKTE BAM KARARLARI

↓

Benzer olay + aynı hukuki mesele + farklı hukuki sonuç

↓

5235 sayılı Kanun m. m.35 ve m.35/3

↓

İstinaf hakkı bulunan taraf / vekili talepte bulunabilir

↓

BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu

↓

Kurul kendi görüşünü oluşturur

↓

İlgili Yargıtay Hukuk Dairesine gönderir

↓

Yargıtay uyuşmazlığı giderir

↓

Karar kesindir.

20. Son olarak: Kanunun söylediği ile bizim yorumumuzu ayıralım

Bu konuda özellikle şunu söylemek güvenli olur: Kanunun açıkça söylediği İstinaf yoluna başvurma hakkı bulunanlar istemde bulunabilir. Konu, benzer olaylarda verilmiş kesin nitelikteki BAM kararları arasındaki uyuşmazlıktır. BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu kendi görüşünü ekler. Hukuk davalarında istem ilgili Yargıtay Hukuk Dairesine iletilir. Yargıtay'ın bu fıkra kapsamında verdiği karar kesindir. Dolayısıyla güvenli hukuki ifade şudur: "İstinaf yoluna başvurma hakkı bulunan taraf veya vekili, 5235 sayılı Kanun m. m.35 ve m.35/3 uyarınca, benzer olaylarda verilen kesin nitelikteki BAM kararları arasındaki uyuşmazlığın giderilmesini talep edebilir. Ancak bu talep, Yargıtay'a doğrudan bir temyiz veya başka bir kanun yolu başvurusu niteliğinde değildir. Talep BAM Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu tarafından değerlendirilir; kurul kendi görüşünü de ekleyerek, hukuk davalarında ilgili Yargıtay Hukuk Dairesinden uyuşmazlığın giderilmesini ister."

25 Eylül 2026 CUMA Resmî Gazete Sayı : 33381

YÖNETMELİK

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından:

UZAKTAN ÇALIŞMA YÖNETMELİĞİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA YÖNETMELİK

MADDE 1- 10/3/2021 tarihli ve 31419 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Uzaktan Çalışma Yönetmeliğinin 9 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"(2) İş görme ediminin bir kısmının işyerinde, bir kısmının uzaktan çalışma usulüyle yerine getirilmesi kararlaştırılabilir. Bu durumda işçinin işyerinde ve uzaktan çalışacağı günler ile çalışma saatleri iş sözleşmesinde belirlenir."

MADDE 2- Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3- Bu Yönetmelik hükümlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür.

5 Eylül 2026 CUMARTESİ **Resmî Gazete** Sayı : 33361

HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU KARARI

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Başkanlığından:

HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU GENEL KURULUNUN KARARI

Karar Tarihi : 03.09.2026

Karar No : 1045

5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun hukuk mahkemelerinin yargı çevresi başlıklı 7 nci maddesinde; "Hukuk mahkemelerinin yargı çevresi, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adlî yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırlarıdır. Ancak özel kanunlarla kurulanlar da dâhil olmak üzere, hukuk mahkemelerinin yargı çevresi, il ve ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenebilir. Coğrafî durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak bir hukuk mahkemesinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, özel kanunlarında yargı çevresi belirtilmemiş olan hukuk mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.";

5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun ceza mahkemelerinin yargı çevresi başlıklı 15 inci maddesinde; "Ceza mahkemelerinin yargı çevresi, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adlî yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırlarıdır. Ağır ceza mahkemeleri ile büyükşehir belediyesi bulunan illerde, büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki il ve ilçenin adı ile anılan sulh veya asliye ceza mahkemelerinin yargı çevresi, il veya ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenir. Coğrafî durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak bir ceza mahkemesinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, özel kanunlarında yargı çevresi belirtilmemiş olan diğer ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca karar verilir." ;

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 27 nci maddesinde; "(1) Çocuk mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülki sınırlarıyla belirlenir.(2) Çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adlî yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırlarıdır. (3) Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine veya değiştirilmesine Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.";

4675 Sayılı İnfaz Hâkimliği Kanununun İnfaz hâkimliklerinin kuruluşu ve yetkisi başlıklı 2 nci maddesinde; "Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek amacıyla her il merkezi ile bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca infaz hâkimliği kurulur... İnfaz hâkimliği bulunduğu il veya ilçenin adı ile anılır. İnfaz hâkimliğinin yargı çevresi, kurulduğu il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır. Ağır ceza mahkemeleri ile büyükşehir belediyesi bulunan illerde, büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki il ve ilçenin adı ile anılan infaz hâkimliğinin yargı çevresi, il veya ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenir. Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak bir infaz hâkimliğinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca karar verilir...";

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun 2 nci maddesinde; "... Bu mahkemelerin yargı çevresi, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun hükümlerine göre belirlenir." hükümleri yer almaktadır.

Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünün, coğrafi durum ve iş yoğunlukları göz önüne alınarak bazı yer adli yargı ilk derece mahkemelerin yargı çevresinin belirlenmesi teklifine ilişkin 28.08.2026 tarihli ve E-43807993-601.01-389/19914 sayılı, 02.09.2026 tarihli ve E-43807993-601.01-411/20231 sayılı ve 02.09.2026 tarihli ve E-43807993-601.01-410/20230 sayılı yazıları Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunca görüşülerek;

A) - Gaziosmanpaşa Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresinin Gaziosmanpaşa Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Sandıklı İnfaz Hâkimliği yargı çevresinin Sandıklı Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,
- Serik İnfaz Hâkimliği yargı çevresinin Serik Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,
- Suşehri İnfaz Hâkimliği yargı çevresinin Suşehri Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,
- Ortaca İnfaz Hâkimliği yargı çevresinin Ortaca Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,
- Çorum Asliye Ticaret Mahkemesi yargı çevresinin Çorum ilinin mülki sınırları,
- Hatay Asliye Ticaret Mahkemesi yargı çevresinin Hatay, Altınözü, Samandağ, Yayladağı, Antakya, Defne, Reyhanlı, Kumlu, Kırıkhan ve Hassa ilçeleri,
- İskenderun Asliye Ticaret Mahkemesi yargı çevresinin İskenderun, Arsuz, Belen, Dörtyol, Erzin ve Payas ilçeleri,
- Nevşehir Asliye Ticaret Mahkemesi yargı çevresinin Nevşehir ilinin mülki sınırları,
- Van Asliye Ticaret Mahkemesi yargı çevresinin Van ilinin mülki sınırları,

- Çankırı İş Mahkemesi yargı çevresinin Çankırı Asliye Hukuk Mahkemesi yargı çevresi,

- Çarşamba İş Mahkemesi yargı çevresinin Çarşamba Asliye Hukuk Mahkemesi yargı çevresi,

- Gaziosmanpaşa İş Mahkemesi yargı çevresinin Gaziosmanpaşa Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Kilis İş Mahkemesi yargı çevresinin Kilis Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Nevşehir Tüketici Mahkemesi yargı çevresinin Nevşehir Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi olarak belirlenmesine,

İşbu kararın 03.09.2026 tarihinden itibaren uygulanmasına,

B) - Gemlik İş Mahkemesi yargı çevresinin Gemlik Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Kemalpaşa İş Mahkemesi yargı çevresinin Kemalpaşa Asliye Hukuk Mahkemesi yargı çevresi,

- Torbalı İş Mahkemesi yargı çevresinin Torbalı Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Gaziosmanpaşa Tüketici Mahkemesi yargı çevresinin Gaziosmanpaşa Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Menemen Tüketici Mahkemesi yargı çevresinin Menemen Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi,

- Torbalı Tüketici Mahkemesi yargı çevresinin Torbalı Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi olarak belirlenmesine,

İşbu kararın ilgili mahkemelerin faaliyete geçtiği tarih itibarıyla uygulanmasına,

C) Eceabat ilçesinin coğrafi durumu ile Gelibolu ilçesine ulaşım imkânı göz önüne alınarak Çanakkale Adliyesi yargı çevresinden çıkartılarak Gelibolu Adliyesi yargı çevresine bağlanmasına,

İşbu kararın 03.09.2026 tarihinden itibaren uygulanmasına karar verildi.

8 Ekim 2026 PERŞEMBE Resmî Gazete Sayı : 33394

KURUL KARARI

Kişisel Verileri Koruma Kurumundan:

İşverenler Tarafından Çalışanlara Tahsis Edilen Kurumsal E-Posta Hesapları Başta Olmak Üzere, İşin Yürütülmesi Amacıyla Kullanılan İletişim Kanallarının Denetlenmesi Suretiyle Gerçekleştirilen Kişisel Veri İşleme Faaliyetlerinde Uyulması Gereken Usul ve Esaslar Hakkında İlke Kararı

Karar No: 2026/2035 **Karar Tarihi: 16/09/2026**

Bilindiği üzere 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun (6698 sayılı Kanun) 15'inci maddesinin altıncı fıkrası *"Şikâyet üzerine veya resen yapılan inceleme sonucunda, ihlalin yaygın olduğunun tespit edilmesi hâlinde Kurul, bu konuda ilke kararı alır ve bu kararı yayımlar..."* hükmünü amirdir. Öte yandan 6698 sayılı Kanun'un Kişisel Verileri Koruma Kurulunun (Kurul) görev ve yetkilerini düzenleyen 22'nci maddesinin birinci fıkrasının (e), (f) ve (g) bentlerinde sırasıyla Kurulun görev alanı ile Kurumun işleyişine ilişkin konularda, veri güvenliğine ilişkin yükümlülükleri belirlemek amacıyla ve veri sorumlusu ve temsilcisinin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin düzenleyici işlem yapma yetkisi düzenlenmiştir.

Bu çerçevede, işverenler tarafından çalışanlara tahsis edilen kurumsal e-posta hesapları başta olmak üzere, işin yürütülmesi amacıyla kullanılan iletişim kanallarının denetlenmesi suretiyle gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetlerine ilişkin olarak Kurul tarafından aşağıdaki tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Çalışanlara tahsis edilen kurumsal e-posta hesabı, bir iletişim aracının ötesinde; çalışanın mesleki ve zaman zaman kişisel ilişki ağını, çalışma örüntüsünü ve yazışma içeriklerini barındıran bir veri kaynağı niteliği taşımaktadır. Bu hesapların işveren tarafından denetlenmesi, işverenin yönetim hakkı ile çalışanın Anayasa'nın 20 ve 22'nci maddelerinde güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve haberleşme hürriyeti arasındaki dengenin gözetilmesini gerektiren bir kişisel veri işleme faaliyetidir. Diğer taraftan, işyerinde kullanılan iletişim kanalları yalnızca kurumsal e-posta hesaplarından ibaret değildir. Kurum içi mesajlaşma uygulamaları, kurumsal anlık iletişim hesapları, müşteri ilişkileri veya talep yönetim sistemleri, toplantı platformlarındaki sohbet ve kayıt alanları da somut olayın özelliklerine göre denetime konu olabilecek iletişim kanalları arasında yer almaktadır. Öte yandan, kişisel kullanıma da elverişli uygulamalar bakımından, söz konusu hesabın işveren tarafından iş amacıyla tahsis edilip edilmediği, çalışanın kişisel hesabı üzerinden kullanılıp kullanılmadığı ve çalışanın makul mahremiyet beklentisi ayrıca değerlendirilmelidir.

İşverenin, çalışana ait e-postanın içeriğine erişmeksizin yalnızca trafik/log kayıtlarını işlemesi dahi başlı başına bir kişisel veri işleme faaliyetini oluşturmaktadır. Bu itibarla e-posta denetimi gerek trafik verisine gerek içeriğe yönelik olsun, 6698 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesindeki genel ilkelere, 5'inci ve 6'ncı maddelerindeki işleme şartlarına, 10'uncu maddesindeki aydınlatma yükümlülüğüne ve 12'nci maddesindeki veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklere tabidir.

İletişim araçlarının işverene ait olması ya da işyerinde bulunması, tek başına işverene sınırsız ve mutlak bir denetim yetkisi tanımamaktadır. Nitekim gerek Anayasa Mahkemesinin gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konuya ilişkin kararlarında; işverenin denetim yetkisinin, çalışanın önceden açık biçimde bilgilendirilmesi, denetimin meşru bir amaca dayanması, amaçla sınırlı ve ölçülü olması ile daha az müdahaleci yolların önceliği ölçütlerine bağlandığı; içeriğin denetlenmesinin ise trafik verisi denetimine kıyasla daha ağır bir gerekçe gerektirdiği ortaya konulmuştur.

Bu çerçevede, işverenler tarafından çalışanlara tahsis edilen kurumsal e-posta hesapları başta olmak üzere, işin yürütülmesi amacıyla kullanılan iletişim kanallarının denetlenmesi suretiyle gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetlerinde;

1. Kurumsal e-posta hesaplarının denetlenmesinin, içeriğe erişilmeksizin yalnızca trafik/log kayıtlarının işlenmesi hâlinde dahi başlı başına bir kişisel veri işleme faaliyeti oluşturduğu ve her hâlükârda 6698 sayılı Kanun'un işleme şartlarına, genel ilkelerine, aydınlatma ve veri güvenliği yükümlülüklerine tabi olduğu; iletişim araçlarının işverene ait olmasının veya işyerinde kullanılmasının işverene sınırsız bir denetim yetkisi tanımadığı,

2. Denetim faaliyetinin kapsamı belirlenirken, işyeri iletişim araçlarının kullanım amacına göre "iş amaçlı kullanım" ve "özel amaçlı kullanım" ayrımının dikkate alınması gerektiği; işveren tarafından özel amaçlı kullanımın yasaklanmış, belirli sınırlar içinde serbest bırakılmış veya bu konuda açık bir düzenleme yapılmamış olmasının denetimin hukuka uygunluk değerlendirmesinde farklı sonuçlar doğurabileceği,

3. İşverenin yönetim hakkı kapsamında işyeri iletişim araçlarının özel amaçlı kullanımına ilişkin kurallar belirleyebileceği; ancak bu kuralların açık, anlaşılır ve çalışan tarafından bilinebilir nitelikte olması gerektiği; özel amaçlı kullanımın yasaklanması, sınırlandırılması veya belirli zaman, kapsam ve yöntem koşullarına bağlanması halinde bu hususun çalışana açıkça duyurulması gerektiği; özel amaçlı kullanımın yasaklanmış olduğu hallerde dahi işverenin denetim yetkisinin ölçülülük ilkesiyle sınırlı olduğu; denetimin sürekli ve aralıksız gözetim şeklinde yürütülmesinin ölçülü kabul edilemeyeceği; özel kullanım yasağının ihlal edildiği içerik dışı unsurlardan anlaşılabiliyorsa, yazışma içeriğine ayrıca erişilmesinin gerekli ve orantılı kabul edilemeyeceği; özel amaçlı kullanıma izin verilen hallerde, iş amaçlı iletişim ile özel amaçlı iletişimin birbirinden ayrılabiliyor olması durumunda denetimin yalnızca iş amaçlı iletişimle sınırlı tutulması; çalışanın özel nitelikteki yazışmalarının denetim dışında bırakılması gerektiği; iş amaçlı kullanım ile özel amaçlı kullanımın birbirinden ayrılamadığı hâllerde ise işverenin denetim yetkisinin daha dar yorumlanması gerektiği,

4. İşverenin belirli bir cihaz, oturum, ağ ya da kurumsal sistem üzerinde teknik yetkiye sahip olmasının, çalışanın kişisel e-posta hesabı, kişisel anlık mesajlaşma uygulaması, sosyal

medya mesaj kutusu veya benzeri özel iletişim alanlarında yer alan yazışma içeriklerine serbestçe erişebileceği anlamına gelmediği; bu nedenle teknik erişim imkânı ile hukuki erişim yetkisinin birbirinden ayrılması gerektiği,

5. Denetimin hukuka uygunluğunun değerlendirilmesinde, çalışanın denetim faaliyeti hakkında önceden bilgilendirilmiş olmasının belirleyici unsurlardan biri olduğu; bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi içtihadında aranan bilgilendirme ile 6698 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesinde düzenlenen aydınlatma yükümlülüğünün birebir aynı kavramlar olmadığı; her bilgilendirmenin 6698 sayılı Kanun anlamında aydınlatma sayılamayabileceği, ancak 6698 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesinde öngörülen unsurları taşıyan ve denetim faaliyetinin amacı, kapsamı ve yöntemi hakkında açık bilgi içeren usulüne uygun bir aydınlatmanın, çalışanın denetim konusunda önceden bilgilendirilmesi şartını da karşılayabileceği,

6. İşveren tarafından yapılacak aydınlatmanın, soyut ve genel bir ifadenin ötesine geçerek; kişisel veri işleme faaliyetinin hukuki sebebini, amacını, kapsamını, denetimin trafik/log kayıtlarının incelenmesiyle mi yoksa içerik denetimiyle mi yürütüleceğini, içeriğe hangi hallerde erişilebileceğini, verilerin saklama süresini ve ilgili kişinin 6698 sayılı Kanun'un 11'inci maddesi kapsamındaki haklarını açık, anlaşılır ve somut biçimde içermesi gerektiği,

7. Çalışanın denetim faaliyeti hakkında önceden bilgilendirilmediği ve 6698 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesine uygun şekilde aydınlatılmadığı hallerde, kişisel verilerine ve haberleşme hürriyetine müdahale edilmeyeceği yönünde makul bir beklenti taşıyacağının gözetilmesi gerektiği; yalnızca kurumsal e-posta hesabının işveren tarafından denetlenebileceği şeklindeki genel nitelikli bildirimlerin "bilgilendirme" koşulunu sağlamayacağı ve 6698 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesi kapsamında aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiği sonucunu doğurmayacağı,

8. İş ilişkisindeki bağımlılık ve taraflar arasındaki güç dengesizliği dikkate alındığında, çalışanın açık rızasının kural olarak e-posta denetimi bakımından kural olarak öncelikli hukuki dayanak olarak esas alınmaması gerektiği; açık rızaya dayanılan hallerde ise rızanın özgür iradeyle açıklanıp açıklanmadığının somut olay özelinde ayrıca değerlendirilmesi gerektiği; denetim kapsamında gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetlerinin, somut olayın koşullarına göre 6698 sayılı Kanun'un 5'inci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendinde yer alan *"veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için veri işlemenin zorunlu olması"* (e) bendinde yer alan *"bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması"* ve (f) bendinde yer alan *"ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla veri sorumlusunun meşru menfaati için veri işlemenin zorunlu olması"* işleme şartlarına dayandırılabileceği; ancak söz konusu işleme şartlarının varlığının, işverene sınırsız bir denetim yetkisi tanımayacağı,

9. Denetimin, 6698 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesindeki genel ilkelere uygun olarak; hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun, belirli, açık ve meşru bir amaca dayalı, bu amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü biçimde yürütülmesi ve elde edilen verilerin yalnızca amacın gerektirdiği süreyle muhafaza edilmesi gerektiği,

10. Denetimde kademeliliğin esas olduğu; işverenin ulaşmak istediği meşru amaca daha az müdahaleci bir yolla ulaşabildiği hallerde daha ağır denetim yöntemine başvuramayacağı;

içeriğe erişimin ancak trafik verisi denetiminin yetersiz kaldığı ve içeriğe erişimin zorunlu olduğu istisnai hallerde gündeme gelebileceği; çalışana iş faaliyeti kapsamında tahsis edilen iletişim araçlarının kötüye kullanımın teknik yollarla (filtreleme, engelleme vb.) önlenebildiği hallerde işverenin genel bir denetim hakkının doğmayacağı,

11. İçeriğin denetlenmesinin, çalışanın özel hayatına ve haberleşme hürriyetine yönelen en yoğun müdahaleyi oluşturması nedeniyle daha güçlü ve somut bir meşru gerekçe gerektirdiği; içerik denetimine yalnızca somut şüphe bulunan hallerde ve iddiayla sınırlı olacak biçimde başvurulması, kapsamı belirsiz, genel ve süreklilik arz eden içerik incelemesinden kaçınılması gerektiği,

12. İçerik denetiminde, denetime tabi tutulan iletinin gövdesinde veya eklerinde 6698 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesi anlamında özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi riskinin gözetilmesi; ayrıca yazışmaların çoğu kez muhataplara ait kişisel verileri de barındırması nedeniyle, denetimin üçüncü kişilerin verileri üzerinde doğuracağı etkinin de dikkate alınması gerektiği,

13. Çalışanın önceden bilgilendirilmediği gizli izleme yöntemleri ile çalışanın tüm işlemlerini ayrım gözetmeksizin kaydeden araçlar aracılığıyla yürütülen denetimin hukuka aykırı sayılacağı; denetimin, çalışanın bilgisi dâhilinde ve öngörülebilir bir çerçevede yürütülmesi gerektiği,

14. Kurumsal e-posta hesapları ve işin yürütülmesi amacıyla kullanılan iletişim kanalları üzerindeki elde edilen verilere erişimin, yalnızca bu görevle yetkilendirilmiş sınırlı bir personelle sınırlandırılması, erişim yetkisinin görev tanımlarıyla belirlenmesi, erişim kayıtlarının tutulması ve verilere erişen kişilerin gizlilik yükümlülüğü altına alınması gerektiği,

15. İş ilişkisinin sona ermesinin ardından, çalışana tahsis edilmiş kurumsal e-posta hesabına ilişkin veri işleme faaliyetlerinin hukuki dayanağının ayrıca değerlendirilmesi gerektiği; kural olarak ilgili hesabın çalışanın aktif kullanımına ve hesaba yeni erişimlere kapatılması, hesaba gelen iletilerin ilgisiz kişilerce görüntülenmesine imkân verilmemesi ve hukuki dayanağı kalmayan kişisel verilerin imha edilmesi gerektiği; bununla birlikte iş sürekliliğinin sağlanması, kurumsal iletişimin aksamaması, hukuki uyuşmazlıklarda savunma hakkının kullanılabilmesi veya ilgili mevzuattan kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla, kurumsal e-posta hesabına ilişkin sınırlı, süreli, erişim yetkileri belirlenmiş ve kayıt altına alınmış yönlendirme, otomatik cevap, arşivleme veya muhafaza uygulamalarının somut olayın koşullarına göre değerlendirilebileceği,

16. Söz konusu yükümlülüklere uyulmadığının tespiti halinde, somut olayın özellikleri dikkate alınarak gerekli incelemenin yapılacağı ve 6698 sayılı Kanun'un 18'inci maddesi uyarınca ilgili veri sorumluları hakkında idari işlem tesis edileceği

hususlarında kamuoyunun bilgilendirilmesine ve bu kapsamda 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 15'inci maddesinin altıncı fıkrası hükmü uyarınca İlke Kararı alınmasına ve bu İlke Kararı'nın Resmi Gazete'de ve Kurumun internet sitesinde yayımlanmasına oy çokluğu ile karar verilmiştir.

YİTİRDİKLERİMİZ

NAKİLLER / AYRILMALAR

Baromuzun 4772 sicil sayısında kayıtlı

Av. AHMET VEFİK TOSUN

31/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1932 yılında Karaman'da doğmuş, 1958 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1961 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 4448 sicil sayısında kayıtlı

Av. ALP SELEK

08/10/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1930 yılında Ankara'da doğmuş, 1958 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1959 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 5284 sicil sayısında kayıtlı

Av. ATAMAN ALTAN

29/07/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1938 yılında Tirebolu'da doğmuş, 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1964 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 6846 sicil sayısında kayıtlı

Av. BELEN ÖNEYERDEM

10/09/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhume 1942 yılında İstanbul'da doğmuş, 1967 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1971 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhumeye Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 9913 sicil sayısında kayıtlı

Av. FİKRİ ALPSOY

02/09/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1943 yılında Pöhrenk'te doğmuş, 1973 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1975 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 13977 sicil sayısında kayıtlı

Av. FIRAT SARI

07/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1958 yılında Van'da doğmuş, 1984 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1986 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 4979 sicil sayısında kayıtlı

Av. GÜLTEN ALKAN

17/06/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhume 1939 yılında Kütahya'da doğmuş, 1961 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1962 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhumeye Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 15223 sicil sayısında kayıtlı

Av. HASAN ÖKSÜZ

29/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1948 yılında Sürmene'de doğmuş, 1984 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1988 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 11507 sicil sayısında kayıtlı

Av. İSMET ATEŞ

07/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1950 yılında Suruç'ta doğmuş, 1977 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1979 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 5666 sicil sayısında kayıtlı

Av. MAHMUT KEMAL KUMKUMOĞLU

07/09/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1934 yılında Çaykara'da doğmuş, 1962 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1966 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 9586 sicil sayısında kayıtlı

Av. MEHMET MUAMMER AY

30/09/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1942 yılında Bandırma'da doğmuş, 1972 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1986 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 12874 sicil sayısında kayıtlı

Av. MÜMTAZ YURTSEVER

22/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1948 yılında Bingöl'de doğmuş, 1981 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1983 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 19364 sicil sayısında kayıtlı

Av. NACİYE ÇİDAM

01/09/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhume 1965 yılında İstanbul'da doğmuş, 1992 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1994 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhumeye Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 8799 sicil sayısında kayıtlı

Av. NEJAT FIRAT

07/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1943 yılında İstanbul'da doğmuş, 1971 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1973 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 5875 sicil sayısında kayıtlı

Av. NEVİN KARAALİ

01/10/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhume 1939 yılında Erzurum'da doğmuş, 1966 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1967 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhumeye Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

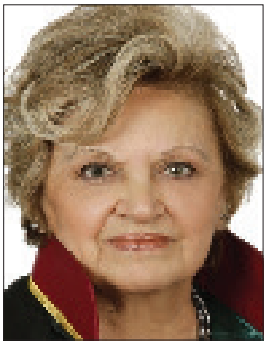
Baromuzun 64123 sicil sayısında kayıtlı

Av. SİNEM ÜNAL BAŞARICI

06/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhume 1987 yılında Fatih'te doğmuş, 2009 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Mersin Barosu'nda yaparak, 2011 yılında Mersin Barosu'na kaydolmuştur. 2018 yılında Mersin Barosu'ndan naklen Baromuz levhasının 64123 sicil sayısına kaydedilmiştir.

Merhumeye Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

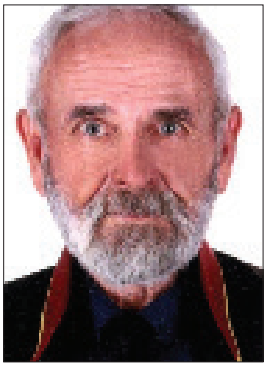
Baromuzun 8373 sicil sayısında kayıtlı

Av. ULUAY SUNA ÖNDERER

20/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhume 1943 yılında Düzce'de doğmuş, 1970 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1973 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhumeye Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 18413 sicil sayısında kayıtlı

Av. YILDIRIM PEKSEL

29/07/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1954 yılında Seyrek'te doğmuş, 1991 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1993 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

Baromuzun 6209 sicil sayısında kayıtlı

Av. YILMAZ AYDIN

10/08/2026 tarihinde vefat etmiştir.

Merhum 1937 yılında Erzincan'da doğmuş, 1967 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, stajını Baromuzda yaparak, 1969 yılında Baromuz levhasına kaydolmuştur.

Merhuma Allahtan rahmet, kederli ailesine ve meslektaşlarımıza başsağlığı dileriz.

NAKİLLER

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Nakil Baro	Hareket Tarihi
1	14873	ARZU	GİRGİN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	17/09/2026
2	14930	GÜLGÜN	KANER	ANTALYA BAROSU	10/09/2026
3	18823	FİKRET	KADIOĞLU	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/08/2026
4	22948	ENDER SERDAR	ÖNALDI	EDİRNE BAROSU	17/09/2026
5	23310	YÜCEL	TOZOĞLU	TEKİRDAĞ BAROSU	17/09/2026
6	24681	MUSTAFA	ERASLAN	ŞANLIURFA BAROSU	10/08/2026
7	25139	FİLİZ	DEĞER	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	17/09/2026
8	25230	HALE	ATMACA	EDİRNE BAROSU	17/09/2026
9	26395	ÇİĞDEM	BAYKAL	BURSA BAROSU	24/09/2026
10	27123	CİHAN	KAYA	NEVŞEHİR BAROSU	10/09/2026
11	32147	MEHMET ZİYA	GÜVENÇ	ADANA BAROSU	20/08/2026
12	32381	KENAN	AYDIN	ORDU BAROSU	03/09/2026
13	34111	DİYAR	SÖNMEZTÜRK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
14	34480	MUSTAFA	HACIOĞLU	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
15	38822	NİHAN SEDA	KİŞİ	SAMSUN BAROSU	24/09/2026
16	40339	SUZAN	ATEŞ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
17	45032	BUKET	BARUT	MERSİN BAROSU	20/08/2026
18	45668	ZEYNEP	KANDEMİR	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
19	45678	ECEM	KİRKİT	MANİSA BAROSU	10/08/2026
20	45714	SILA	CANSIZOĞLU	ZONGULDAK BAROSU	24/09/2026
21	48727	GÖKBÜKE D.	VEREP	TRABZON BAROSU	17/09/2026
22	48938	GÜLŞAHİ G.	MENTEŞ	BALIKESİR BAROSU	01/10/2026
23	49178	FATİH MEHMET	ÜNLÜSES	ERZİNCAN BAROSU	03/09/2026
24	50086	MEHMET	TEMİZ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
25	50901	CELAL	GÜRBÜZ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	17/09/2026
26	54955	ŞİVAN	FIRAT	HAKKARİ BAROSU	01/10/2026
27	54965	BİLAL	ALYAR	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
28	55597	ŞEYMA	YAVUZ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
29	56789	ARİF	AYDIN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/08/2026
30	57695	ALPEREN FATİH	TÜLEK	ANKARA BAROSU	01/10/2026
31	57992	RESUL	AK	SAMSUN BAROSU	24/09/2026
32	58907	DİLAN	UKAY	VAN BAROSU	03/09/2026
33	59410	MUHAMMED N.	DAĞ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
34	60780	MUHAMMET E.	AKKAŞ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	20/08/2026
35	61230	HASAN CELİL	GÜNENÇ	GAZİANTEP BAROSU	10/08/2026
36	61934	SUDE NUR	KARUMCA	MUĞLA BAROSU	03/09/2026
37	62595	TOLGA	TUNA	EDİRNE BAROSU	27/08/2026
38	63461	DİLARA GÜLÇİN	YILDIRIM	ADANA BAROSU	13/08/2026
39	63693	YAĞMUR	TANYER	BURSA BAROSU	01/10/2026

NAKİLLER

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Nakil Baro	Hareket Tarihi
40	64449	FATMA	ALBAYRAK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
41	65956	BÜŞRA	BELDAĞ ALYAR	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
42	66094	ZEYNEP İZEL	DEMİR	KAYSERİ BAROSU	14/09/2026
43	67471	RÜMEYSA	AYGÜN	BARTIN BAROSU	27/08/2026
44	67802	ZEYNEP	KIRMACI	SAMSUN BAROSU	24/09/2026
45	67931	CEMİLE	TUNA	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
46	68503	HİLAL	KARANFİL	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
47	68897	YUSUF KEREM	ARIKAN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
48	69385	FATİH	BEYGUOĞULLARI	TEKİRDAĞ BAROSU	13/08/2026
49	70143	AHMET EREN	SİPAHİ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
50	70245	NURULLAH	AKAR	MARDİN BAROSU	17/09/2026
51	70950	BÜŞRA ZELİHA	CEYLAN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
52	70969	YONCA	YUTAR	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
53	71129	AZİZ	TOZAK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
54	71263	SEDANUR	YUMAK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
55	71643	BUSE	AKALTUN	BURSA BAROSU	24/09/2026
56	71707	BARBAROS ALİ	KAYAM	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	17/09/2026
57	71857	YEKBUN	SEVDALI	ŞANLIURFA BAROSU	10/09/2026
58	72154	FATMA	SUBAŞI	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/08/2026
59	72160	ENES YUSUF	ŞAHİN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
60	73093	SEMRAY	TUTUM KÖSEOĞLU	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
61	73655	UĞUR	ERDOĞAN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
62	74292	TOLGAHAN	HORADİK	BURSA BAROSU	01/10/2026
63	74576	BUSE	KORKMAZ	KIRKLARELİ BAROSU	01/10/2026
64	74725	SIRRI CAN	KARA	MUĞLA BAROSU	01/10/2026
65	75402	ÜMİT	BİNİCİ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/08/2026
66	75517	PERVİN	KÖKSAL	ANKARA BAROSU	01/10/2026
67	75643	YAĞIZ	TİMOÇİN	ADANA BAROSU	01/10/2026
68	75654	ANİFE	MUTLU	AYDIN BAROSU	20/08/2026
69	75998	SİNAN	KARABACAK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
70	76812	SİMGE	GÜNDÜZ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
71	76871	ÇİĞDEMSU	GÜLER	HATAY BAROSU	03/09/2026
72	76879	İBRAHİM ALPER	ÇALIŞKAN	ANKARA 2 NOLU BAROSU	20/08/2026
73	77008	BATIN	YILMAZ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/08/2026
74	77077	DİLEK	TARAKÇI ETLİ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
75	77131	ÇİĞDEM	KOÇAK	KOCAELİ BAROSU	27/08/2026
76	77195	HADİ GÜNEŞ	YALÇIN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
77	77986	TEKSEN	GÖLEMEN	EDİRNE BAROSU	17/09/2026
78	78074	YILDIZ	YILDIRIM	ÇANAKKALE BAROSU	10/09/2026

NAKİLLER

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Nakil Baro	Hareket Tarihi
79	78201	ASLI	MORGİL	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
80	78477	MUHAMMED	BULUT	ANTALYA BAROSU	01/10/2026
81	78518	KEMAL	MELİK	ŞANLIURFA BAROSU	10/09/2026
82	78586	SUDE	ÇİFTÇİ YALÇIN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
83	79082	AYŞE NUR	YILDIRIM	ELAZIĞ BAROSU	24/09/2026
84	79124	SİNAN	DURMUŞ	ANTALYA BAROSU	24/09/2026
85	80014	SIRMA	ERENOĞLU	MUĞLA BAROSU	03/09/2026
86	80171	YAĞMUR	CARLIK AYDIN	DENİZLİ BAROSU	17/09/2026
87	80484	KÜBRA	KAHRAMAN	DENİZLİ BAROSU	20/08/2026
88	80729	MURAT	ÇAVUŞOĞLU	KOCAELİ BAROSU	27/08/2026
89	82153	HATİCE	DİRİ	MALATYA BAROSU	17/09/2026
90	82801	TAYLAN EGE	GÜNEL	İZMİR BAROSU	03/09/2026
91	82802	FURKAN	GEZER	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
92	83001	MUHAMMED D.	İNAL	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	27/08/2026
93	83541	MUHAMMED E.	ÇELİK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
94	84159	METİN	AKSOY	BATMAN BAROSU	17/09/2026
95	84537	ESİN	ALTUN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
96	84826	MUHAMMED F.	CİHAN	NEVŞEHİR BAROSU	01/10/2026
97	85186	KEREM	EMEKSİZ	ADANA BAROSU	27/08/2026
98	85410	EFE HÜSEYİN	BAKİOĞLU	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	20/08/2026
99	86168	SENA	BANK	SAMSUN BAROSU	10/09/2026
100	86215	ENES	KÜÇÜKYILDIRIM	ERZURUM BAROSU	17/09/2026
101	86590	ABDULKADİR	YILDIZ	TRABZON BAROSU	17/09/2026
102	86696	SALİH	CÖMERT	HATAY BAROSU	24/09/2026
103	87245	TUGAY	GÖYTEPE	ÇANAKKALE BAROSU	17/09/2026
104	88024	ERKAN	AYTAN	KOCAELİ BAROSU	20/08/2026
105	88139	NAZLI HİLAL	ARICI	MUĞLA BAROSU	17/09/2026
106	88229	KAZEM	DEHGHAN SOMEH	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	20/08/2026
107	88630	BETÜL	DEMİRKUNDAK	DENİZLİ BAROSU	20/08/2026
108	88789	GÖKSU	DAYIOĞLU	BARTIN BAROSU	10/09/2026
109	88908	SELEN	TÜYSÜZ	TOKAT BAROSU	17/09/2026
110	89058	ASYA	Ç. GENÇTÜRK	İZMİR BAROSU	20/08/2026
111	89202	M. ALPEREN	ÇELİK	ANTALYA BAROSU	24/09/2026
112	89925	MEVLÜT	BAYRAKTAR	ŞANLIURFA BAROSU	27/08/2026
113	89949	ÖZLEM NUR	TOPALBEKİROĞLU	GAZİANTEP BAROSU	01/10/2026
114	90378	ECEM	KARAMAN	ÇANAKKALE BAROSU	27/08/2026
115	90380	AYŞENUR	ŞAŞ	GÜMÜŞHANE BAROSU	17/09/2026
116	90492	SITKI	TELLİOĞLU	AFYONKARAHİSAR BAROSU	17/09/2026

NAKİLLER

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Nakil Baro	Hareket Tarihi
117	90779	BERKAY	KORKMAZ	DENİZLİ BAROSU	03/09/2026
118	91041	MUHAMMED B.	OTACI	DENİZLİ BAROSU	17/09/2026
119	91044	KÜBRA	ÖZÇOBAN	BURSA BAROSU	20/08/2026
120	91308	BİLAL TARIK	DUMAN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	10/09/2026
121	91732	HATİCE YAREN	ANDIRIN	ANKARA BAROSU	10/08/2026
122	91753	MUHAMMED M.	BULUT	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
123	92197	HAKİM	YAŞAR	ANKARA BAROSU	17/09/2026
124	92303	BUSE	BACARU	VAN BAROSU	10/08/2026
125	93884	DENİZ DİLARA	AYĞUR	YALOVA BAROSU	10/09/2026
126	94211	EROL CAN	ÜSTÜNER	SAMSUN BAROSU	24/09/2026
127	94246	İREMNUR	KAPLAN	MANİSA BAROSU	10/08/2026
128	94366	SEMA	KARA	BURSA BAROSU	01/10/2026
129	94535	OSMAN	ŞAHİNTÜRK	KOCAELİ BAROSU	20/08/2026
130	94599	EMİR	TAŞLI	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026
131	94609	HASAN	BONCUK	ANTALYA BAROSU	27/08/2026
132	94637	ALİ SEMİH	BOZ	ZONGULDAK BAROSU	17/09/2026
133	94672	FURKAN	CİHANGİR	HATAY BAROSU	10/09/2026
134	94884	ŞEVVALAY	ÖZDEMİR	ORDU BAROSU	10/09/2026
135	94963	MUSTAFA	GÖKKAYA	AYDIN BAROSU	13/08/2026
136	95184	AYSEL	ALTIN	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
137	95188	EDANUR	YILMAZ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
138	95259	ÜNSAL	GÜRSOY	MERSİN BAROSU	20/08/2026
139	95755	SAMET	AY	GAZİANTEP BAROSU	01/10/2026
140	96035	İBRAHİM BURAK	GÜNAYDIN	MUĞLA BAROSU	03/09/2026
141	96271	AHMET KAAN	SALER	ADANA BAROSU	24/09/2026
142	96376	ALİ EMRE	SANDIKÇI	BURSA BAROSU	24/09/2026
143	96480	NAZAN	AKCA	BURSA BAROSU	24/09/2026
144	96561	HALİS BERK	ABAŞOĞLU	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
145	96776	RAMAZAN	KARABULUT	ADANA BAROSU	24/09/2026
146	96867	ŞEVVAL	ÇİLTAŞ	ERZURUM BAROSU	27/08/2026
147	97114	HABİBE	AYDOĞMUŞ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
148	97217	ŞEYMA	SOY	ANKARA 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
149	97420	MUHAMMED ALİ	KARA	HATAY BAROSU	01/10/2026
150	97837	S.DOĞUKAN	ARI	TEKİRDAĞ BAROSU	03/09/2026
151	98073	SENA NURAN	PEKTAŞ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
152	98161	ŞAHİN	TÜFEKÇİ	TRABZON BAROSU	13/08/2026
153	98202	HASAN BERKAY	BOZKURT	GAZİANTEP BAROSU	17/09/2026
154	98269	KIVANÇ	DERİN	BURSA BAROSU	03/09/2026

NAKİLLER

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Nakil Baro	Hareket Tarihi
155	98365	ZEHRA	TAHTALIOĞLU	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
156	98378	EMİR	ÖZDEMİR	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	13/08/2026
157	98478	HATİCE KÜBRA	GÖKÇE KÖKSAL	ANKARA BAROSU	01/10/2026
158	98676	ORHAN ATA	POROY	BURSA BAROSU	10/09/2026
159	98685	SAADET	KARTALCİ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
160	98751	HANDE NUR	ÖZDEMİR	KAYSERİ BAROSU	13/08/2026
161	98796	ŞEVVAL	ERBİLGİN	SAMSUN BAROSU	24/09/2026
162	98803	ŞAYAN	ELBİ	IĞDIR BAROSU	17/09/2026
163	98843	ZEHRANAZ	IŞIK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	27/08/2026
164	98896	ENDA	YAZICIOĞLU	ZONGULDAK BAROSU	10/08/2026
165	99016	MERT	ALBAYRAK	ERZİNCAN BAROSU	03/09/2026
166	99036	NAZLI	ATICI	BURSA BAROSU	01/10/2026
167	99083	NESLİHAN	DEVELİ	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
168	99089	BATURALP	BAYRAK	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
169	99245	EREN AHMET	ER	SAMSUN BAROSU	10/09/2026
170	99260	BUSE	SEZER	KIRKLARELİ BAROSU	01/10/2026
171	99393	AYŞE ALEYNA	AKSU	KIRKLARELİ BAROSU	20/08/2026
172	99419	İREM	NUHOĞLU	TRABZON BAROSU	24/09/2026
173	99448	YUSUF	GÖZÜM	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	01/10/2026
174	99795	İLHAMİ	SOLUKEL	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	20/08/2026
175	100075	AYBALA	KARASU	ELAZIĞ BAROSU	24/09/2026
176	100366	HASAN	VAR	İZMİR BAROSU	01/10/2026
177	100438	UTKU ILGAZ	SÜMER	İZMİR BAROSU	03/09/2026
178	100539	ÇAĞLA	SOYSAL	KOCAELİ BAROSU	24/09/2026
179	100872	ARJAN BARAN	ENGİN	ANTALYA BAROSU	17/09/2026
180	100931	SADULLAH E.	YILDIRIM	İSTANBUL 2 NOLU BAROSU	24/09/2026

AYRILMALAR

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Hareket Tarihi
1	10787	DOĞAN	GONCALOĞLU	13/08/2026
2	22527	GÖNÜL	BAKAN ÖZDEMİR	13/08/2026
3	29452	ERTUĞRUL	TAKA	01/10/2026
4	42105	HÜLYA	YILDIRIM	08/09/2026
5	49367	SEZGİ	AŞIK	08/09/2026
6	57756	RAMAZAN KADİR	AYKIR	03/09/2026
7	62615	YUSUF	DALKIRAN	03/09/2026
8	63146	HURİYE DİLBESTE	TOMUR	20/08/2026
9	65035	YASEMİN	SÜTCÜ	03/09/2026
10	65626	NEVAL	TANER	10/12/2026
11	66364	YUNUS EMRE	NARİN	24/09/2026
12	68939	TUĞÇE	DUMAN	20/08/2026
13	70445	MUSTAFA	OKTAY	27/08/2026
14	71088	AYNUR	KARAVUŞ	10/09/2026
15	78122	ÖZGE NUR	AYDIN	01/10/2026
16	82981	ERGİN	TAŞKIN	03/09/2026
17	84181	HAMZA	TAN	27/08/2026
18	85014	ESRA	GÜMÜŞTAŞ	13/08/2026
19	85678	ORHAN	İMRAK	27/08/2026
20	85691	NAZMİYE	TİMUROĞLU	08/09/2026
21	86777	CANSU	ŞEN	08/09/2026
22	87238	BÜŞRA	ÇAYIR	10/09/2026
23	88679	GALİP	EZİK	10/12/2026
24	89301	SEVGİ	ESİN	27/08/2026
25	90279	SERDAR	ALAN	03/09/2026
26	92017	SERKAN	YETER	03/09/2026
27	92131	TÜRKER AHMET	KAVUĞUBÜYÜK	9/17/2026
28	92371	TUNAHAN	KARATAŞ	08/09/2026
29	92743	MUHSİN	EKMEKCİOĞLU	27/08/2026
30	92784	İSMAİL	SEYRİMEZ	27/08/2026
31	94339	EYLÜL AYÇA	ÖZDEMİR	08/09/2026
32	94784	CEMAL ZİYA	ETCİ	20/08/2026
33	95822	BUKET	GÜNEY	03/09/2026
34	96387	KADİR	TOPTAŞ	20/08/2026
35	97390	ECENUR	GÖNÜL	10/09/2026
36	97433	YAHYA MURAT	KINALI	13/08/2026
37	97513	MUSTAFA	KARABAŞ	27/08/2026
38	97531	BERKAN	BİRDAL	08/09/2026

AYRILMALAR

Sıra	Sicil No	Adı	Soyadı	Hareket Tarihi
39	97866	RAHİLE	GÖZÜBÜYÜK	17/09/2026
40	97887	MUHAMMED ESAD	PEKHAMARAT	27/08/2026
41	98025	AYŞENUR	BEDER	01/10/2026
42	99568	ENES ALİ	TEKER	13/08/2026
43	99615	RIDVAN	ELİLÇİ	08/09/2026
44	99669	ÇAĞLA	ZENGİN	20/08/2026
45	100089	SILA	HALİÇ	20/08/2026
46	100315	ENES	YENİCE	17/09/2026
47	100404	CELAL EREN	GENÇER	08/09/2026
48	100407	ÖMER FARUK	İRMAK	13/08/2026
49	100409	MURAT	YÜKSEL	20/08/2026
50	100758	YUSUF	ÇİMEN	08/09/2026

KAVRAM DİZİNİ

KAVRAM DİZİNİ

A

24 Saatlik Vardiyada Çalışma 152
Akdi Tatil Günü 157
Annenin Velayet Görevini Gereğince Yerine Getirmesine Engel Oluşturmaması....131
Aracın Tavan Bölgesinde Bozulma 134
Asıl Tarafın Muvafakatinin Sağlanması 143
Aylık Ücretin Tam Olarak Ödenmesi Gerektiği....149
Aylık Ücretle Çalışan İşçi....149
Aynı Uyuşmazlık Hakkında Karar Verilemeyeceği 136

B

Babanın Muvafakat Vermeyi Reddetmesi 128
Bam Kararları Arasındaki Uyuşmazlığın Giderilmesi....140
Bazı Ülkelerce Babanın Muvafakatinin Aranması....128
Belirsiz Alacak Davası Olarak Açılabileceği 121
Bireysel Veya Toplu İş Sözleşmesi İle Cumartesi ve Pazar Günlerinin Hafta Tatili Sayılması 157
Bordroda Yazılı Olandan Daha Fazla Çalışma Yapıldığı İddiası....145
Boya Ayıbının Zamanla Yayılma Eğiliminde Olması 134
Bozma Kararı Sonrası Yeni Bir Delil Toplanmamış Olmalı 124

C

Ceza Yargılaması Kararlarının Kesinleşmesinin Beklenilmesi 171
Çocuğun Kişisel Gelişimine En Uygun Düzenleme....131
Çocuğun Üstün Yararı 128
Çocuğun Yüksek Yararı, Yaşı İle Anne Ve Babalık Duygusunun Tatmini 131

D

Dava Konusu İşlemlerin İptali Kararı Sonrası Benzer İşlem Tesisi....174
Direnme Kararı 124
Direnme Sayılmayacak Haller 124

Dosyanın İşlemsiz Bırakılması 163
Düzenlemenin İnfaz Edilebilir Nitelikte Olması 131

E

Eksik Gün Bildirimi Kod 8 (Grev) Açıklaması....155

G

Gerekçe Değişmemiş Olmalı....124
Gizli Ayıp 134
Gizli Ayıp İddiası....136
Grev Sürelerinin Hizmet Süresi Hesabına Etkisi....155

H

Haciz Talebi İçermeyen Yenileme Talebi....163
Haczin Düşmesi 163
Hafta Tatili Ve Cumartesi Gününün Kural Olarak İşgünü Olması 157
Hastalık Nedeniyle Çalışılmayan Günler....149

I

İcra Müdürü Kararına Karşı Şikayet Yoluna Başvurulmaması 163
İcra Takip İşlemi Sayılmama....163
İdari İşlemin Salt Takdir Yetkisine Dayandırılması....174
İhtirazi Kayıt İleri Sürülmeden Ücret Bordrolarının İmzalanması 145
İkinci Derecedeki Mirasçılara Geçmeyeceği....166
İmzalı Bordrolarda Fazla Çalışma Ücretinin Yer Alması 152
İmzasız Ücret Bordraları Yönünden 145
İşçinin Fiilen En Fazla 14 Saat Çalışabileceği....152
İş Göremezlik Ödeneği 149
İş Göremzlik Ödeneğinin Aylık Ücretten Mahsubu 149

K

Kamu Görevlileri Hakkında Displin Cezası 171
Kanuni Grevde Geçen Sürenin Kıdem Tazminatı Hesabına Etkisi....155
Kentsel Dönüşüm Mevzuatına Dayalı Anlaşma....140
Kişisel İlişki Düzenlemesi....131
Kullanım Bedelinin Mahsubu Talebinin Reddi 134

M

Meslekten Çıkarma Cezası 171
Mirasçıların Tamamının Mirası Reddetmesi....160
Mirasın Birinci Derecedeki Mirasçıların Tamamı Tarafından Reddi....166
Murisin Son İkametgahındaki Sulh Hukuk Mahkemesine İhbarda Bulunulması 160

O

Önceki Deliller Çerçevesinde Karar Verilmeli 124

R

Riskli Yaıdaki Konut Maliki....140
Riskli Yapı Statüsündeki Ana Taşınmaz....140

S

Salt Kişisel İhtiyaç İçin Kullanma 140
Satış Talebinin Reddi 163
Seçimlik Hakkın Misli İle Değişim Şeklinde Kullanılması 134
SGK Hizmet Döküm Cetvelleri 155
Soruşturma Aşamasında Leh Ve Aleyhe Tüm Delillerin Toplanması....171
Süreli Vekaletname 143
Sürenin Bitiminden Sonraki Tarihte Temyiz Başvurusu 143

T

Talep Arttırım Dilekçesi 121
Tapu Sicilinin Hatalı Tutulması Nedeniyle Tazminat....121
Tasfiye Memuru Atanması....160
Tazminat Miktarının Tamamı Bakımından Zamanaşımının Kesilmesi....121
Terekenin Sulh Mahmesince İflas Hükümlerine Göre Tasfiyesi Gerektiği 166
Terekesinin Tasfiyesi 160
Terekeye Temsilci Tayini....166
Thh Başvurusu Sırasında Ücretsiz Onarım Talep Etme 136
Thh Kararına İtiraz Edilmemesi Neticesi Kararın Kesinleşmesi 136
Tüketici Hakem Heyetine Yapılan Başvuru 136
Tüketici Sıfatı....140

U

Uyku ve Diğer Zorunlu İhtiyaçların Karşılanması....152

V

Vekaletin Devam Edip Etmediği....143
Vekaletnamenin Geçerlilik Süresinin Bitmiş Olması....143
Velayetin Anneye Verilmiş Olması....128

Y

Yargı Kararının Etkisiz Hale Getirilmesi....174
Yargı Kararının Şeklen Uygulanması....174
Yazılı Delil İle İspat....145
Yıllık İzinde Olduğu Günlerin Fazla Çalışma Ücreti Hesabında Dışlanması....152
Yıllık İzin Kullanımında İzin Süresinden Düşürülme....157
Yurt Dışına Çıkışta Babanın Muvafakatinin Aranmaması Konusunda Karar Tesisi....128
Yurt Dışına Çıkışta Vize İşlemleri....128
Yüklenici İle Yapılan Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesi....140